

T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ

**DENETİMLİ SERBESTLİK VE YARDIM
HİZMETLERİNDE ELEKTRONİK İZLEME
KURUMUNUN UYGULANMASI**

Yüksek Lisans Tezi

NECMETTİN DÖLDÖŞ

İSTANBUL 2018

T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI

DENETİMLİ SERBESTLİK VE YARDIM
HİZMETLERİNDE ELEKTRONİK İZLEME
KURUMUNUN UYGULANMASI

Yüksek Lisans Tezi

NECMETTİN DÖLDÖŞ

Danışman: Prof. Dr. AYŞE NUHOĞLU

İSTANBUL 2018

T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

Tezin Adı: Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinde Elektronik İzleme Kurumunun Uygulanması

Öğrencinin Adı Soyadı: Necmettin Döldöş

Tez Savunma Tarihi: 07.09.2018

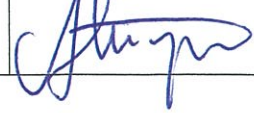
Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları yerine getirmiş olduğu Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından onaylanmıştır.

Doç. Dr. Burak KÜNTAY
Enstitü Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları yerine getirmiş olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Ayşe Nuhoglu
Bölüm Başkanı

Bu Tez tarafımızca okunmuş, nitelik ve içerik açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak yeterli görülmüş ve kabul edilmiştir.

	Ünvan/Ad	İmza
Tez Danışmanı	Prof. Dr. Ayşe Nuhoglu	
Üye	Doç. Dr. Güçlü Akyürek	
Üye	Doç. Dr. Ahmet Yayla	

ÖZET

DENETİMLİ SERBESTLİK VE YARDIM HİZMETLERİNDE ELEKTRONİK İZLEME KURUMUNUN UYGULANMASI

Necmettin Döldöş

Kamu Hukuku

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ayşe Nuhoğlu

Eylül 2018, 118 sayfa

2005 yılından itibaren modern ceza hukuku çerçevesinde, Türk Ceza adaleti sisteminde önemli yasal değişiklikler yapılmış olup bu amaçla Türk Ceza Kanunu, Ceza Muhakemesi Kanunu, İnfaz Kanunu sistemi baştan aşağıya yenilenmiştir. Yasal düzenlemeler yapıldıktan sonra getirilen yeni ceza hukuku kanunlarının uygulamalarında sorunlar yaşandığı gibi teknolojik şartlar, ortaya yeni çıkan sorunlar amacıyla ceza adaletinde yeni yasal değişikliklere gidilmiştir. Ceza hukuku sisteminde en önemli konularından biri de hakkında soruşturma, kovuşturma ve mahkumiyet hükmü bulunan kişilerin denetim ve gözetimi olup artık hakkında suç soruşturması olmayan kişiler bile denetim ve gözetim altına alınabilmektedirler.

Bu amaçla ceza adalet sisteminde bulunan denetimli serbestlik kurumu önemli bir yere sahip olup denetimli serbestlik hedeflenen amaç, suç işleyen yükümlülerin belli şartlarda altında ceza infaz kurumlarına girmeden sosyal yaşam içinde topluma kazandırılmaları, suç soruşturması veya kovuşturması olan bireylerin ise ceza infaz kurumlarına girmeden sosyal içinde hayatlarını devam ettirdikleri süreç içinde soruşturma veya kovuşturma işlemlerinin devam etmesi olup 6284 sayılı yasanın kabul edilmesinin sonucunda suç soruşturması veya kovuşturması bireylerin denetim ve gözetim altında olmalarına imkân sağlanmıştır.

Bu çerçevede denetimli serbestlik kurumunun işler bir hale gelmesi, hakkında denetim ve gözetim yükümlülüğüne karar verilen yükümlülerin rahat bir şekilde takip ve izlenilmesi, yükümlülerin sosyal yaşam içinde hayatlarını sürdürerek toplumdan uzaklaşmaması ve yükümlülerin devlete daha az maliyetleri olması için Elektronik İzleme sisteminin uygulanması gerekmektedir.

Anahtar Kelime; Denetimli Serbestlik, Elektronik İzleme, Takip ve Denetim

ABSTRACT

IMPLEMENTATION OF ELECTRONIC MONITORING AGENCY IN PROBATION AND ASSISTANCE SERVICES

Necmettin Döldös

Public Law

Thesis Advisor: Prof. Dr. Ayşe Nuhoğlu

September 2018, 118 pages

Within the framework of modern Criminal Law Since 2005, important legal changes have been made in the Turkish criminal justice system, and for this purpose, the system of Turkish Criminal Code, Criminal Procedure Code, Execution Code has been renewed from the beginning to the end. After the legal arrangements were made, new legal changes were introduced in criminal justice with the aim of technological conditions and emerging problems as well as problems in the implementation of new Criminal Law laws. One of the most important issues in criminal law system is the supervision and supervision of persons who have an investigation, prosecution and conviction, and even persons who do not have a criminal investigation can be supervised and supervised.

For this purpose, the probation institution in the criminal justice system has an important place and the aim of probation is aimed at, under certain circumstances, the obliged persons committing crimes are brought into the social life without entering the prison institutions, the individuals who have criminal investigation or prosecution are going into the social life without entering the prison institutions and the

In this context, an electronic monitoring system is required to ensure that the institution of probation becomes operational, that the obliged parties who are decided to audit and supervise are monitored and monitored in a comfortable way, that the obliged do not leave society by maintaining their lives in social life and that the obliged parties have less costs to the state.

Keyword; Supervised Freedom, Electronic Monitoring, Follow-up and inspection

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
GİRİŞ VE AMAÇ.....	1
I. BÖLÜM.....	3
1. GENEL BİLGİLER.....	3
1.1. Kavramlar ve Tanımlar	3
1.2. Denetimli Serbestlik Sisteminin Tarihsel Gelişimi	6
1.3. Ülkemizde Denetimli Serbestliğin Tarihsel Gelişimi.....	9
1.3.1. Osmanlı Devletinde	10
1.3.1.1. Kalebentlik Cezası.....	10
1.3.1.2. Kürek Cezası	11
1.3.1.3. Nef'i Tedbiri.....	11
1.3.1.4. Zaptiye Nezaretinin Altında Bulundurulma Tedbiri.....	11
1.3.2. Cumhuriyet Döneminde	12
1.3.2.1. 765 sayılı Türk Ceza Kanunu.....	13
1.3.2.2. 647 Sayılı Cezaların İnfaz Hakkında Kanundaki Düzenlemeler	15
1.3.2.3. 2253 sayılı Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun	16
1.4. Denetimli Serbestlik Sisteminin Amaç ve Hedefleri.....	16
1.5. Denetimli Serbestlik ve Yardım Sisteminin Avantajları.....	19
II. BÖLÜM.....	22
2. TÜRK DENETİMLİ SERBESTLİK SİSTEMİ	22
2.1. KURULUŞ	22
2.2. DENETİMLİ SERBESTLİĞİN ULUSLARARASI HUKUKSAL DAYANAKLARI	23
2.3. DENETİMLİ SERBESTLİĞİN ULUSAL HUKUKİ DAYANAKLARI	31
2.3.1. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu.....	31
2.3.2. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu.....	32
2.3.3. 5275 sayılı Türk Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanun	33
2.3.4. 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu.....	33
2.3.5. 5402 sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu	34
2.3.6. Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yönetmeliği	34
2.4. DENETİMLİ SERBESTLİK SİSTEMİNİN İLKELERİ	34
2.5. DENETİMLİ SERBESTLİK SİSTEMİNİN ÖZELLİKLERİ	35

2.6.	TEŞKİLAT	36
2.6.1.	Merkez Teşkilatı	37
2.6.1.1.	<i>Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanlığı</i>	37
2.6.1.2.	<i>Danışma Kurulu</i>	37
2.6.2.	Taşra Teşkilatlanması	38
2.6.2.1.	<i>Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi Şube Müdürlükleri</i>	38
2.6.2.2.	<i>Koruma Kurulları;</i>	39
2.6.3.	Denetimli Serbestlik Personeli	39
2.7.	ELEKTRONİK İZLEME	42
2.7.1.	Kavram	44
2.7.2.	Yasal Altyapı	44
2.7.3.	İzleme Merkezi	45
2.7.4.	Kullanılmakta Olan Elektronik İzleme Üniteleri	45
III.	BÖLÜM	53
3.	TÜRK DENETİMLİ SERBESTLİK SİSTEMİNDE ELEKTRONİK İZLEME KURUMUNUN UYGULANMA ALANLARI	53
3.1.	SORUŞTURMA EVRESİNDEN ÖNCE UYGULANMASI	53
3.1.1.	6284 SAYILI AİLENİN KORUNMASI VE KADINA KARŞI ŞİDDETİN ÖNLENMESİNE DAİR KANUN	53
3.1.1.1.	<i>6284 sayılı Kanunda Belirtilen Geçici Hukuki Koruma Sağlayan Tedbirlerin Amacı</i> 55	
3.1.1.2.	<i>6284 sayılı Kanunda Belirtilen Şiddet Türleri</i>	56
3.1.1.3.	<i>Tedbir Türleri</i>	57
3.1.1.4.	<i>Kanuna Göre İhbar ve Şikâyet Şekli</i>	58
3.1.1.5.	<i>Tedbir Kararlarının Tebliği ve Uygulanması</i>	59
3.1.1.6.	<i>6284 Sayılı Ailenin Korunması Ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunda Elektronik İzlemenin Uygulamaları</i>	61
3.2.	SORUŞTURMA VE KOVUŞTURMA EVRESİNDE UYGULANMASI	64
3.2.1.	ADLİ KONTROL	64
3.2.1.1.	<i>Adli Kontrol Tedbirlerine İlişkin Yükümlülükler</i>	65
3.2.1.2.	<i>Adli Kontrol Sisteminde Elektronik İzlemenin Uygulamaları</i>	65
3.2.1.2.1.	<i>Yurt Dışına Çıkamama</i>	67
3.2.1.2.2.	<i>Konutun Terk Edilmemesi</i>	68
3.2.1.2.3.	<i>Belirli Bir Yerleşim Bölgesinin Terk Edilmemesi</i>	70
3.2.1.2.4.	<i>Belirlenen Yer veya Bölgelere Gidilmemesi veyahut Bazı Yerlere Gidilebilmesi</i>	71
3.2.2.	HÜKMÜN AÇIKLANMASININ GERİ BIRAKILMASI	72

3.2.2.1. Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılmasında Elektronik İzlemenin Uygulamaları	73
3.2.2.1.1. Belli Yerlere Gitmekten Yasaklanmaya İlişkin Tedbirin Uygulanması.....	74
3.3. KARARIN KESİNLEŞMESİNDEN SONRA UYGULANMASI	76
3.3.1. KISA SÜRELİ HAPİS CEZALARININ SEÇENEK YAPTIRIMLARI VE YERİNE GETİRİLMESİ.....	76
3.3.1.1. Seçenek Yaptırımların Denetimli Serbestlik Sistemindeki Önemi	77
3.3.1.2. Kısa Süreli Hapis Cezalarının Seçenek Yaptırımlar Ve Yerine Getirilmesinde Elektronik İzlemenin Uygulamaları	79
3.3.1.2.1. Belirli Yerlere Gitmek veya Belirli Etkinliklerin Yapılmasından Yasaklanma Seçenek Yaptırımı	79
3.3.2. 5275 SAYILI CEZA VE GÜVENLİK TEDBİRLERİNİN İNFAZI HAKKINDA KANUN 81	
3.3.2.1. 5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanununda Elektronik İzlemenin Uygulamaları.....	83
3.3.2.1.1. 5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanunun 105/A Maddesinin Uygulanması.....	84
3.3.2.1.2. 5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanunun 110. Maddesinin Uygulanması.....	90
4.SONUÇ	96
KAYNAKÇA	106
YÜKSEK YARGI KARARLARI	111

KISALTMALAR

AIHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AYM	: Anayasa Mahkemesi
a.g.m.	: Adı Geçen Makale
AK	: Avrupa Konseyi
Bkz	: Bakınız
C	: Cilt
CGK	: Ceza Genel Kurulu
CMK	: Ceza Muhakemesi Kanunu
CGTİHK	: Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun
ÇKK	: Çocuk Koruma Kanunu
DSHK	: Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu
DSY	: Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
İHAS	: İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi
md	: madde
RG	: Resmî Gazete
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
vb	: ve benzeri
vd	: ve devamı

GİRİŞ VE AMAÇ

Modern Ceza Hukuku Sistemine tabi olan Türk Ceza Muhakemesi Hukukunun asıl amacı maddi gerçeği ortaya çıkarmaktır. Modern Ceza Muhakemesi Hukukunda şüpheli veya sanık hakları Uluslararası anlaşmalar, Anayasa ve kanunlar ile korunmakta olup yapılan soruşturma ve kovuşturma sırasında bu haklara dikkat edilmektedir.

2005 yılından itibaren yürürlüğe giren Türk Ceza Kanunu, Ceza Muhakemesi Kanunu, İnfaz Kanunu sistematığında ceza adalet sistemi; mahkemeler, hâkimlikler ve savcılık tarafından belirtilen süre ve şartlar çerçevesinde, denetim ve denetleme planı doğrultusunda şüpheli, sanık ya da hükümlülerin toplumla bütünleşmesi, psiko-sosyal sorunlarının çözüme kavuşturularak topluma kazandırılmaları açısından ihtiyaç duyulan program, hizmet ve kaynakların sağlandığı, en yalın haliyle “Denetimli Serbestlik Sistemi” olarak adlandırılan toplumsal barışı esas alan uygulamalara yer vermiştir.

Denetimli serbestlik sistemi ile ulaşılmak istenilen amaç, suç işleyenlerin belli şartlarda ceza infaz kurumlarında tutulmadan yaşadıkları topluma kazandırılabilmesi, hakkında suç isnadı olan kişilerin ise ceza infaz kurumlarına girmeden toplum içinde yaşamlarını sürdürürken haklarında soruşturma veya kovuşturma yapılması olup 6284 sayılı kanunun uygulanması ile birlikte hakkında herhangi bir soruşturma olmayan kişilerin bile denetim altına alınmalarına imkân sağlanmıştır.

Ülkemizde 2005 yılında yürürlüğe giren Türk Ceza Kanunu ile Denetimli Serbestlik Sistemi mer’i mevzuatta yerini bulmuştur. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunun 50, 51, 58, 191, 221 maddelerinde; 5275 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunun 109. ve 231. maddelerinde, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunun 5, 19, 20 ve 36. maddelerinde denetimli serbestlik kurumuna ilişkin hususlara yer verilmiştir. 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 104. maddesinde Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleriyle, Koruma kurullarının kurulması öngörülmüş ve Denetimli Serbestlik Kurumunun ana hatları belirtilmiştir.

Denetimli Serbestlik Kurumunun işlerlik kazanması ile birlikte suç soruşturması olmadan önceki aşama, soruşturma evresi, kovuşturma aşaması ve ilamın kesinleşmesinden sonraki evrede yükümlülerin toplumdan dışlanmadan ve toplum içinde kalarak haklarında verilen karar veya yükümlülüklerin infazı evresinde belli bir program veyahut takip edilmeleri çerçevesinde denetim altında kalarak yükümlülerin sosyal yaşamda herhangi bir sorun çıkarmamaları sağlanılarak suç işlemelerinin önüne geçilmesi hedeflenilir. Ayrıca denetimli serbestlik sisteminde suçtan zarar görenler de koruma altına alınır veyahut yardım edilmektedir.

Bu amaçla, suç soruşturması olmadan hakkında denetim kararı verilenlerin takip ve denetimin sağlanması, haklarında hüküm verilenlerden cezasının ertelenmesine, salıverilmesine ya da hapis kararı verilenlerin dışında başkaca bir tedbir kararı verilen yükümlü bireylerin toplumda takip edilmeleri, iyileştirilmeleri, psiko-sosyal sorunlarının çözüme kavuşturulması, infaz kurumlarından serbest bırakılanlarından sonra korunmaları, yargılaması yapılan kişilere dair sosyal araştırma raporları düzenlenmesi ve mağdur olan kişilerin korunması ile salıverme sonrasında hükümlülere iş sağlanmaları, denetimli serbestlik

ve yardım merkezleriyle, koruma kurullarının genel görevleri arasındadır. Böylece hakim sadece dosyada mevcut bulunan belgeler ile değil uzmanlar tarafından beş duyu organıyla hazırlanan raporları dikkate alarak karar vereceklerdir.

2005 yılına kadar hakim olan ceza infaz kurumlarında kişilerin ıslah edilmesi düşüncesi aksine kişilerin suç işlemelerinin önüne geçmediği ve ıslah olmalarını sağlamadığı gibi, mağdur veya yakınlarının zararlarının giderilmediği görülmüş ve bu amaçla Denetimli Serbestlik Kurumu ceza ve infaz mevzuatımızda yer alması sağlanarak kanuni alt yapısı oluşturulmuştur. Bu şekilde 5402 sayılı DSHK ile denetimli serbestlik hizmetinin kuruluş, görev ve çalışmalarına dair esas ve usulleri düzenlenmiştir.

Denetimli serbestlik sistemi, kişilerin suç işlemesine neden olan davranışlarının minimize ederek tekrar suç işlemelerinin önüne geçilmesi, madde bağımlılarının iyileştirilmesi, ceza infaz kurumundan salıverilen hükümlülerin takip edilmesi ve bu hükümlülere iş bulmalarında yardımcı olunması ve ıslah olmaları, suçtan zarar gören kişilerin etkilendikleri olayların psikososyal ve ekonomik sorunların çözümünde yardımcı olunması ve bu şekilde toplumda huzur ve güvenin sağlanması şeklinde ortaya çıkan, ceza adalet ve infaz sistemi içinde çok farklı boyutlarda verilen hizmetler bütünüdür.

Bu çalışmanın amacı 2005 yılında Türk Ceza Hukukunda yer alan Denetimli Serbestlik Sisteminin 12 yılı aşkın deneme ve yaşanan tecrübeler ile birlikte gelişen teknolojiye uygun şekilde etkinliğinin değerlendirilerek artırılması, insanların tekrardan suç işlemelerini engellemede daha işlevsel bir hale gelmesi amacı ile mevcut uygulamaların incelemelerini yaparak, uygulanan sistemin aksayan tarafları ve pratikteki uygulamalarının aksaklıklarının belirlenmesi ve yeni çözüm önerileri getirilmeye çalışılmıştır.

Yüksek Lisans Tez Çalışmam Üç ana bölümden oluşmakta olup, ilk olarak denetimli serbestlik kavramının tarihsel gelişimi anlatılmış, ikinci olarak ülkemizde denetimli serbestlik teşkilatı ve yapısı incelenmiş, üçüncü olarak Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinde Elektronik İzleme Kurumunun yeri ve gelişen teknoloji ile birlikte nasıl faydalanılabileceği incelenmiştir.

I. BÖLÜM

1. GENEL BİLGİLER

1.1. Kavramlar ve Tanımlar

19. yy. ikinci kısmından itibaren ceza vermenin amacı ve nitelikleri hakkında yeni fikirler ile uygulamalar ortaya çıkmaya başlamıştır. Özgürlüğü kısıtlayıcı cezaların önemli sayılmaya başlanıldığı bu tarihlerde uygulanana gelen cezaların uygulamada iyi sonuçlar vermediği, suçluları uslandırmak bakımından yeterli etkiyi yapmadığının anlaşıldığı ve infaz rejimlerinde, suç işleyenlerin iyileştirilmesi ve topluma kazandırılması amacı ile değişiklikler yapılması ihtiyacı doğmuştur. Böylece yapılan bilimsel çalışmaların sonuçlarında, suçluların kişilikleri hakkında daha fazla bilgi sahibi olunması, suçlu hakkındaki geleneksel görüşlerde değişikliği zorunlu kılmıştır. Suçlu, sadece bir haksız eylemin şüpheli olmaktan çıkartılarak; sosyal, psikolojik ve psikiyatrik sebeplerin bir kurbanı olarak ele alınmaya başlanılmış, bunun sonucunda ise suç niteliğindeki eylemlerin karşılığında uygulanacak olan yaptırımların insanileştirilmesinin yolları aranmıştır.¹

Dönmezer-Erman'a göre denetimli serbestlik sistemi; özel olarak belirlenmiş suç işleyen kişiler hakkında kamu davasının açılmasının, duruşma yapılmasının veya cezalandırılmalarının şartlı olarak geri bırakılmasını ve serbest bırakılmasına karar verilen suçlu içinde onun kişiliğini hedef tutan bir kontrol, yöneltme ve idare sisteminin uygulanmasını belirleyen bir tedbirdir. İngilizce olarak "probation measures" şeklinde adlandırılan denetimli serbestlik sistemindeki tedbirleri, hapis cezasına seçenek olan ve cezalandırma sistemini tamamlayan tedbirler olup, yaptırımlar arasında en önemli yere ve konuma sahiptir.²

Böylece denetimli serbestlik kurumu, alternatif bir infaz uygulaması olarak ortaya çıkmıştır. Hapis cezasının veya soruşturma ya da kovuşturmada karar verilen tedbirlerin alternatifi olan bu sistemde, şüpheli, sanık veya hükümlüler şarta bağlı olarak serbest bırakılmakta ve kendilerine bir takım yükümlülükler getirilmektedir.³

Denetimli serbestlik kurumunun birçok ülkede kabul gören anlamına göre; denetimli serbestlik sistemi, ceza yargılamasının soruşturma veya kovuşturma evresindeki parçası ve bir ceza infaz yöntemidir. Türk hukuk sisteminde denetimli serbestlik sistemi; şüpheli veya sanık için hapsedilmenin, hükümlüler için de infaz kurumuna girmeme veya serbest kalmanın alternatifi olan bu kurumda, yükümlüler şarta bağlı olacak şekilde serbest bırakılmakta ve bu kişilere bir takım yükümlülükler yüklenilmektedir.⁴

Denetimli serbestlik sisteminde; suç işleyen insanların toplum içerisinde gözetimi ve denetlenmesi, hakkında suç isnadı olan şüpheli, sanık veya hükümlülere verilen görevler ve belirtilen kısıtlamalar dâhil hapis cezası ile ilişkili olmayan cezaların yerine getirilmesi ve suç işleyenlerin kanunlara uygun bir yaşam sürmesi suretiyle suç eyleminin bozmuş

¹ DÖNMEZER, Sulhi, Erman, Sahir (1997), Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, Ankara, s. 1-2.

² ÖZDEMİR, Metin (2011), "Denetimli Serbestlik Tedbiri Olan Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması ve Uygulaması" Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s.5.

³ USTA, İbrahim (2005), "Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetleri", CTGM Sesleniş Gazetesi, S.5.

⁴ USTA, İbrahim (2005), "Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetleri", CTGM Sesleniş Gazetesi, S.6.

olduğu hukukî ve toplumsal ilişkilerin tamir edilmesi amacıyla kişiye bireysel fayda sağlanmasını, kişinin ikna edilmesini kapsayan bir kurumdur.⁵

Denetimli serbestlik sistemi, ilk başta sanık hakkında yapılan kovuşturmanın, kararın veya verilen cezanın infazının ertelendiği, bu şekilde bir görevlinin gözetimin ve denetiminde mahkeme tarafından belirlenen yükümlülöklere uymak şartıyla, yükümlünün özgür kaldığı bir iyileştirme programı olduğu belirtilmiş, fakat zamanla ceza adalet sürecinin herhangi bir aşamasında, yükümlünün belirlenen izleme ve denetim programı dâhilinde görevli personelin gözetimi altında sosyal çevre içinde serbest kalmasına dair sürece işaret eden bir anlama gelecek şekilde genişlemiştir.⁶

Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliğinde denetimli serbestlik; şüpheli, sanık ya da hükümlünün toplum içinde denetiminin ve takibinin yapıldığı, iyileştirilmesi ve topluma kazandırılması için gereksinim duyulan her türlü hizmet, program ve kaynakların sağlandığı alternatif bir ceza ve infaz sistemi olarak tanımlanmaktadır.

Denetimli serbestlik kurumu; sınırı kanuni bir şekilde belirlenmiş olan belirli kategorideki suçlar için öngörölen veya bu yasal çerçevede, belirlenmiş olan suçlar hakkında usulüne uygun şekilde adli kurumlar tarafından hükmedilen ceza veya tedbirlerin, kararda belirtilen yaptırımlara uygun şekilde bir hapis dışı infaz kurumu veya bir sivil toplum kuruluşu görevlisinin denetim ve gözetimi altında yaşadığı toplumda çektirilmesi, mahkemenin en doğru karara ulaşmasına katkıda bulunmak amacıyla bu kişiler hakkında görevlilerce sosyal araştırma raporu düzenlenmesi, mahkûmların ise serbest bırakılmalarından sonra korunmalarına ve yeni bir meslek sahibi olmalarına yardımcı olunması, suç işleyen ile mağdur arasında arabuluculuk yapılarak mağdur olan kişinin zararının giderilmesi, infaz aşamasında suç işleyen kişiye psikolojik, sosyal, pedagojik veya tıbbi yardım ya da danışmanlık görevinin sağlanması, hükümde belirtilen yükümlölöklere aykırı davranılması halinde ise, ceza veya tedbirin kanunda belirtilen makamların kararıyla hapis cezasına dönüştürölmesi esasları üzerine kurulmuş bir sistem olduđu⁷ söylenilmiştir.

Onarıcı adalet teorisi ile denetimli serbestlik sisteminin gelişmesine katkıda bulunmuş olup mevcut adalet teorilerinde eksikler tamamlanılmak istenilmiştir. Onarıcı adalet ile işlenilen suç sebebiyle etkilenen kişilere, suça verilecek tepkinin belirleneceği sürece doğrudan katılma imkânı verilmesi ve mağdurun uğradığı zararların giderilmesi amaçlanılmıştır. Bu çerçevede onarıcı adalet, suçtan etkilenen kişilerin doğrudan katılımıyla suç nedeniyle ortaya çıkan haksızlığın giderilmesini amaçlayan, suç olgusuna karşı mağdur merkezli bakan ve geçmiş yerine geleceğe yönelerek uyumazlığı çözmeyi amaçlayan bir yaklaşım sunmaktadır. Bu kapsamda fail ıslah edilmekte, mağdur ve toplumun gördüğü zararlar giderilmekte ve onarılmakta, ayrıca failin sorumluluk üstlenerek mağdur ve topluma verdiği zararı kabul etmesi ve bunları telafi etmesi için imkân sağlanmaktadır. Onarıcı adaletin amaçları ve temel özelliklerini baktığımızda ihlal edilen kuraldan ziyade, haksızlık nedeniyle ortaya çıkan zarara odaklanması, mağdura yardım ve destek sunulması, ceza adalet sistemi içerisinde mağdurun öneminin arttırılması,

⁵ YÜCEL, Mustafa Tören, Kriminoloji-Suç ve Ceza, Adalet Teşkilatını Güçlendirme Vakfı Yayını, 1986, s. 240.

⁶ YAVUZ, Hakan A. (2011), "Ceza Adalet Sisteminde Denetimli Serbestlik Sistemi Doktora Tezi, Ankara, s.5.

⁷ NURSAL, Necati/Ataç,Selcen (2006), Denetimli Serbestlik ve Yardım Sistemi, Ankara, s.36

mağdurun maddi, duygusal ve sosyal tüm ihtiyaçlarının onun tanımladığı şekilde dikkate alınması suretiyle suç nedeniyle ortaya çıkan maddi ve manevi zararlarının giderilmesi, adalet sisteminin maliyetini azaltıcı ve gecikmesini önleyici usuller geliştirmesi⁸ amaçlanmıştır.

Fakat denetimli serbestlik sisteminin ortaya çıktığı andan günümüze kadar gelinen süreçte yaşanan toplumsal, sosyal ve teknolojik olayları dikkate aldığımızda denetimli serbestlik; hakkında herhangi bir soruşturma dahi olmayan kişiler de dahil olmak üzere suç isnadı olan kişi hakkında soruşturma başlatılmasından itibaren, kovuşturma evresinde verilen kararın infazının bitimine ve hatta infaz sonrası mahkuma, suç mağdurları ve yakınlarına yardım etmeye kadar uzanan bir süreç içerisinde uygulanma kabiliyetine sahip bir ceza adalet kurumudur. Bundan mütevellit denetimli serbestlik sisteminin salt bir yaptırım biçimi veya salt bir infaz kurumu olduğunu kabul etmemiz mümkün değildir. Bu minvalde denetimli serbestlik; psiko-sosyal yardım yöntemlerinin uygulanması yoluyla yükümlünün sorunlarını olumlu bir şekilde çözmesine engel olan zorlukların giderilmesine, çevresine uyum sağlamasına, sosyal ve hukuksal sorumluluklarını yerine getirmesine yönelik rehberlik hizmetleri sağlanmasına yardımcı olmak amacıyla, ceza adalet süreci içerisinde suçlunun yargılama makamları tarafından belirlenecek bir süre içerisinde sosyal çevreden koparılmadan ve özgürlüğü kısıtlanmadan ıslah olmasına, toplumun suç işleyen yükümlülere ve bunlarından topluma olan saygısı ve güveni yitirmeden ibra olmasına olanak sağlayan, bunlarla birlikte suç mağdurlarını da bu süreç içinde görerek, onların sorunlarını da dikkate alarak çözüm üreten bir ceza adalet yöntemidir.⁹

Böylece denetimli serbestlik kurumu artık soruşturma evresinin öncesi de dahil olmak üzere modern ceza hukukunda soruşturma evresi, kovuşturma evresi ve hükmün infaz edilmesindeki sonraki aşamaların mütemmim cüz'ü gibi ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Artık denetimli serbestlik sistemini salt bir infaz yöntemi olarak kabul etmek mümkün olmayıp, denetimli serbestlik sistemi kişiler hakkında suç soruşturması dahi olmadan uygulama alanı olan bir kurum olup, uygulama alanı yerine göre kimi zaman ıslah edici, kimi zaman kişilerin ceza infaz kurumuna girmeleri yerine toplumda yaşamlarına devam etmelerini sağlayan kimi zaman ise mahkumların ceza infaz kurumlarında serbest kalmalarını sağladığı gibi suç mağdurları veya yakınlarını dahi gözeten bir kurum olup Denetimli Serbestlik Sisteminde;

1) 6284 sayılı kanunda öngörülen geçici hukuki koruma tedbirleri çerçevesinde alınan kararları infaz eden,

2) Soruşturma evresinde şüpheliler, kovuşturma evresinde ise sanıklar hakkında “Sosyal Araştırma Raporları” düzenleyen,

3) Mahkemeler veya hâkimliklerce tutuklama kararı yerine verilen adli kontrol kararlarını, kısa süreli hapis cezası yerine verilen seçenek yaptırımları infaz eden,

4) Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanan veya bulunduran şüpheli veya sanıkların rehabilite edilmelerini sağlayan,

⁸ ÇETİNTÜRK, Ekrem (2008), “Onarıcı Adalet”, Ankara, s. 12.

⁹ YAVUZ, Hakan A. (2011), “Ceza Adalet Sisteminde Denetimli Serbestlik Sistemi Doktora Tezi, Ankara, s.9-10.

5) Mahkemelerce hapis cezasının ertelenmesi ya da koşulu salıverilme kararı verilmesi halinde hükümlülere rehber veya yükümlülük görevlendirilmesi halinde bu kararları yerine getiren,

6) Ceza infaz kurumlarından serbest bırakılan hükümlülerin topluma iyi bir birey olarak kazandırılmasında destek olan,

7) Mahkemelerce suça sürüklenen çocukların denetim altına alınmasına hükmedilmesi halinde bu kararları infaz eden,

8) Ceza infaz kurumlarındaki hükümlülerin meslek edinmelerine yardımcı olan bir sistemdir.

İlgili Yönetmelikte belirtilen tanımda yer almayan fakat denetimli serbestlik sistemi içinde var olan önemli bir hizmette mağdura yardımdır.¹⁰

1.2. Denetimli Serbestlik Sisteminin Tarihsel Gelişimi

Denetimli serbestlik kurumunun doğuşu 19. yy ortalarına doğru aramak gerekmektedir. Çünkü 19. yy. ortalarına doğru, batıda ceza adalet sistemleri bakımından yeni bir ıslahi (correctional) anlayışın ortaya çıktığı ve cezai iyileştirmenin filizlenmeye başladığı bir zaman dilimidir.¹¹

Denetimli serbestlik sisteminin geçmişine baktığımızda, özgürlüğü kısıtlayıcı cezaların ortaya çıkışı ve yaygın olarak uygulanmaya başlaması ile yakından ilişkilidir. Ortaçağda, modern anlamında ceza infaz kurumları bulunmamaktaydı. Bu zamanda hücreler suç isnadı olanlar için her şeyden önce mahkemeyi bekleme yeri görevi görmekteydi, bir kişiyi teminat almak, sonrasında yaşamına son vermek için ya da başka bir şekilde cezalandırmak veya serbest bırakılması sağlamak amacıyla fidyenin ödenmesi için kapatıyorlardı. Bu zamanda hücre, bir geçiş yeri görevi görüyordu. Hapis cezasının kendi başına bir ceza olacağı düşüncesi ortaçağ ceza sistemine çok uzaktı ve bu şekilde uygulamalar bulunmamaktaydı.¹²

19. yüzyılda ceza adaletinde yeni bir uygulamanın düşüncesinin kabul edilmesi, entelektüel gelişmeler ve sosyal değişimlerin yoğun bir şekilde yaşandığı bu dönemde tesadüf değildir. Bu dönemde psikoloji, sosyoloji ve felsefe, bir bilim dalı olarak filizlenmeye başlamış; kişilerin yaptıklarını neden yaptıkları, sosyal problemleri ortaya çıkaran sebebin ne olduğu ve bu sorunların nasıl çözülebileceği öğrenilmek istenmiştir. İnsanoğlu her yerde “neden ve nasıl”ı bilmek istemiştir. Hümanizm fikri orta çağ ve öncesinde çok ağır bir şekilde lekelenmişken, bu zamanda ise tüm dünya tarihinde insancılığın ön plana çıktığı, insanın değerli bir varlık olduğuna dair inanç ve insanın kendisine saygı duyulmasının kutsal kitaplardaki öğretilerde de var olduğu, davranış ve hukuk kuralı haline geldiği bir süreç olmuştur.¹³

¹⁰ KAMER, Saadet (2012), Denetimli Serbestlik Sistemi İçinde Kamu Yararına Çalışma, Ankara, s.15-16.

¹¹ YAVUZ, Hakan A. (2011), “Ceza Adalet Sisteminde Denetimli Serbestlik Sistemi Doktora Tezi, Ankara, s.10.

¹² BAYRAK, Adem (2013), “Denetimli Serbestlik Kapsamındaki Seçenek Yaptırımlar”, Kırıkkale, s.6

¹³ YAVUZ, Hakan A. (2011), “Ceza Adalet Sisteminde Denetimli Serbestlik Sistemi Doktora Tezi, Ankara, s.10-11.

Denetimli serbestlik sistemine dair 19. yy. yapılan en açık tanımda; suçlular, cezalandırılmak yerine denetimli serbestliğe yerleştirilip, iyi davranmalarını taahhüt ettikleri takdirde uygulamalara tabi tutulacaklar, güzel ve üreten bir yaşam sürebileceklerini göstermek için onlara bir fırsat verilecekti. Tavsiyede bulunacak, yardımcı olacak ve arkadaşlık edecek denetimli serbestlik görevlisinin denetimindeki suçlular, denetimli serbestlik kararının koşullarını göz ardı ederlerse, tekrar mahkemeye çıkıp cezalandırılma ihtimaliyle karşılaşır. Denetimli serbestliğin anlamı, “Cezanın koşullu olarak ertelenmesiyle kişisel bakım ve mahkemenin sosyal hizmetler memurunun denetimine” dayanmaktadır. Farklı zamanlar veya farklı yerlerde bu iki bileşenlere farklı derecelerde önem verilmiştir. Anglo-Amerikan geleneğinde denetimli serbestliğin tanımlayıcı karakteristiği, suçluların toplum içinde denetlenmesi olmuş ve özellikle ortak hukuk geleneği yerine medeni hukuk geleneği olan diğer ülkelerde, cezanın koşullu olarak ertelenmesi üzerinde vurgu yapılmıştır.¹⁴

Denetimli serbestlik kurumunun kökeni, Anglo-Amerikan hukuku olup zaman içindeyse Kıta Avrupası ülkelerine de yayılmış, farklı uygulanma şekilleriyle kapsamı giderek genişlemiş ve bugünkü halini almıştır.¹⁵

Denetimli Serbestlik sisteminin ilk uygulama örnekleri Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere’de ortaya çıkmış, 19. yy. ortalarından sonra ceza yargılamaları sırasında meydana gelen olaylardan kaynaklı olarak suçlu ve hükümlülerin yarattığı ekonomik durum, zindanlardaki mevcut şartlar ile birlikte suçlu ve hükümlüler üzerindeki etkisi, ıslah edici başka yolların aranması Kıta Avrupası ve Amerika Birleşik Devletlerinde yeni uygulamaların aranılması yolunu açmıştır. Avrupa Ülkelerinde 20. yy. başlarında ceza hukukundaki modern hareketlenmeler, toplumun suç işleyenlere karşı bakış açısı üzerinde devrimci etkisini göstermeye başlamıştır. Ceza hukuku, ortaçağın aksine, suçlu davranışa değil suç işleyen kişilere yönelmiş, suçlunun iyileştirilmesi ve toplumla yeniden entegre olmaları amacıyla önleyici tedbir ve uygulamalara önem vermeye başlamıştır. Denetimli serbestlik sisteminin etki alanı zaman içinde değişim ve gelişim göstermesinin sebebi, toplumda yaşanan sosyal değişimler olmuştur. Ceza hukuku alanındaki modernizasyon hareketlerinin etkisi, yeni gelişen modern önlemlerin denetimli serbestlik kurumu içinde uygulanması biçiminde denetimli serbestlik alanındaki etkisini göstermiştir.¹⁶

Burada Denetimli Serbestlik sisteminin temelleri hakkında bilgi sahibi olmak ve bugüne kadar geçirdiği süreci anlamak amacıyla tarihsel gelişimi kısaca incelediğimizde;

İngiltere’de Denetimli Serbestlik sisteminin temelleri kutsal kitaplarda belirtilen sığınma hakkına “right of sanctuary” kadar gitmektedir. Ortaçağda döneminde çok sayıda kilise, kanunların katı uygulamalarından kaçan suç işleyen kişilerin sığınmalarına imkan sağlıyordu. İngiltere’de ise zaman içinde sığınma hakkının yerine ise “benefit of clergy ” yani ruhban sınıfına tanınmış olan imtiyaz hakkı almıştır. Bu imtiyaz hakkı ise, denetimli serbestlik rejiminin ilk uygulanmalarında biri olarak görülmektedir.¹⁷

¹⁴ BAYRAK, Adem (2013), “Denetimli Serbestlik Kapsamındaki Seçenek Yaptırımlar”, Kırıkkale, s.6

¹⁵ NURSAL, Necati/Ataç,Selcen (2006), Denetimli Serbestlik ve Yardım Sistemi, Ankara, s. 34

¹⁶ NURSAL,Necati/ATAÇ,Selcen s. 42.

¹⁷ NURSAL, Necati/ATAÇ,Selcen S.35.

Yargıç Mathew Hill tarafından Denetimli Serbestlik Rejimi, İngiltere ülkesinde ilk olarak 1841 yılında uygulanmıştır. Genç yaşta suç işleyen kişilerin tamamen yozlaşmadıkları ileri sürülmüş, ıslah olabileceklerine dair makul bir umudun varlığı ve bu kişileri denetleyecek, sorumluluklarını alacak kişiler bulunduğunda hükmün ertelenmesi yoluna gidilmiştir. Birkaç yıl sonraysa Edward William Cox, ilk olarak suç işleyen gençlere hapis cezasına alternatif olarak taahhüt altında hükmün ertelenmesini uygularken, denetimin takip edilmesi amacıyla görevli memur atanması yoluna gidilmiştir.¹⁸

İngiltere’de hali hazırda yürürlükte olan Denetimli Serbestlik Sistemi 2001 yılında kabul edilen “Ceza Adaleti ve Mahkeme Hizmetleri Yasası ” ile kurulan Ulusal Denetimli Serbestlik Servisi bünyesinde toplanmış ve 42 bölgede Denetimli Serbestlik Alanında teşkilatlanmıştır. Teşkilat ise İngiltere ve Galler’de faaliyet göstermekte, Londra’da bulunan Ulusal Denetimli Teşkilatı ile birlikte çalışmaktadır. Bunların yanı sıra oluşturulan 9 ayrı konsorsiyum da, denetim görevlerinin seçimlerine yardımcı olmak amacıyla uygulamada ki sorunlara yönelik olarak faaliyet göstermektedir.¹⁹

İngiltere’de denetimli serbestlik sisteminin çıkışı ile birlikte Ruhban sınıfına ayrıcalık olarak tanınan bu hak,²⁰ zamanla gelişen şart ve durumlara uygun olarak aşamalı olacak şekilde ilerleme kaydetmiş ve bütün suçlu kişilerin topluma kazandırılmasında Modern Ceza Hukuku anlayışı ile bu sistemin işlerlik kazanmasında önemli boyutta mesafe kazanmıştır.

Amerika Birleşik Devletleri’nde Denetimli serbestliğin ilk örnek uygulaması Amerika Birleşik Devletleri vatandaşı olan ve denetimli serbestliğin atası olarak bilinen John Augustus tarafından ortaya konulduğu kabul edilmektedir.²¹ ABD’de 1878 yılında Massachusetts eyaletinde kabul edilen kanunla denetimli serbestlik rejimi kabul edilerek kanunlaşmış ve 1897 yılında Missouri, 1899 yılında Rhode Island, 1900 yılında ise New Jersey ve Vermont eyaletleri yasalarında denetimli serbestlik rejimine yer vermiş, 1925 yılında ise Amerika Birleşik Devletleri’nde federal mahkemelerin denetimli serbestlik tedbirine karar verebilmesine izin veren kanun kabul edilmiştir. 1957 yılına gelindiğinde ise Amerika Birleşik Devletleri’ndeki tüm eyaletlerde denetimli serbestlik kanunu kabul edilmiştir.²²

Ayakkabı tamir ustası olan John Augustus, yaşadığı toplumda suçlu olarak görülen insanların durumlarına karşı kaygısız kalmamış ve üyesi olduğu derneğin çalışmaları çerçevesinde çok kişinin topluma kazanması için gönüllü olarak faaliyet göstermiştir. John Augustus’un yaptığı faaliyetler ise kartopu misali büyüyerek Denetimli Serbestlik Kurumunu bugüne kadar getirmiş ve ıslah edici özelliğini ortaya çıkarmıştır.

Hollanda’da denetimli serbestlik rejimi konusunda 2016 yılı itibariyle yaklaşık 200 yıllık geçmişi olan bir devlettir. Hollanda’da denetimli serbestlik ve yardım hizmeti 100 yıllık dönemde çoğunlukla sivil toplum hedefini göstererek faaliyet yürüten bir hizmet

¹⁸ NURSAL, Necati/ATAÇ, Selcen s. 35-36

¹⁹ İLGÜN, Candaş (2010), Türk Hukukunda Denetimli Serbestlik ve Uygulamaları, s.7.

²⁰ YAVUZ, Hakan A. (2011), “Ceza Adalet Sisteminde Denetimli Serbestlik Sistemi” konulu Doktora Tezi, Ankara, s.13.

²¹ YAVUZ, Hakan A. (2011), “Ceza Adalet Sisteminde Denetimli Serbestlik Sistemi” konulu Doktora Tezi, Ankara, s.17.

²² NURSAL, Necati/ATAÇ, Selcen s. 40.

olarak varlığını sürdürmüş ve devamında ise devletin de yardımıyla merkezi bir kurum haline gelmiştir.²³

Hollanda Devletinde Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmeti 1823 yılında “Mahkûm Moral Gelişim Derneği” adıyla kurulmuş ve Dernek üyeleri ilk olarak mahkûmları ziyaret ederek onlara okumaları için materyaller vermişlerdir. Amaçları ise bu kişileri eğitmek ve dini rehberlik vererek tekrardan suç işlemelerini engellemektir. Fakat 1910’lu yıllardan itibaren Hollanda hükümeti bu çalışmalarını resmi olarak desteklemeye ve bunun için Hollanda hukukuna özel bir bölüm ekleyerek hükümet organlarının denetimli serbestlik kurumlarıyla ilişkilerini düzenlemiştir. Böylece ilk olarak Hollanda Denetimli Serbestlik ve Yardım Kanunu ortaya çıktı. Bununla birlikte fakir kişilere yardım, alkolle mücadele, suç işleyenlere yeni bir iş bulmaları için çeşitli dernekler kuruldu. 1912 yılında Kurtuluş ordusunun “Salvation Army” bir kısmında Denetimli Serbestlik ve Yardım işleriyle ilgilenen bir birim resmen kurulmuştur.²⁴

20. yüzyılın ortalarına doğruysa Denetimli Serbestlik alanında profesyonel görevlilerin çalışmaları yönündeki görüşlerin ortaya çıkması ile 1947 yılındaki denetimli serbestlik faaliyetleri bu alanda görev yapanların sosyal çalışmacılar gibi profesyonel bir eğitime sahip olmaları gerektiği yönünde bir kanaat oluşmuştur. Hollanda Devletinde 1986, 1995 ve 2004 yıllarında denetimli serbestlik ve yardım hizmetleri yeni bir yapılanmaya gidilmiştir.²⁵

Bütün Avrupa’da 20. yy. başlarında ceza hukukundaki modern hareketlenme, toplumun suçlulara bakış açısı üzerinde, devrim yaratan etkisini göstermeye başlamıştır. Ceza hukuku, ortaçağın aksine, suçlu davranışa değil suçluya yönelmiş, suçlunun iyileştirmesine ve topluma kazandırılmasına önem vermeye başlamıştır. Bu gelişmeler, kamuya yararlı bir işte çalışma veya diğer toplum esaslı ceza ve tedbirlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Modern ceza hukuku anlayışı, bireyselleştirme sağlayarak, ıslah sürecinin hızlandırılmasını amaçlamıştır. Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetleri ise bu amaç için kullanılması mümkün olan en etkili araçlardandır.²⁶

Denetimli Serbestlik Sistemi Anglo-Amerikan sisteminde doğmuş olmasına karşın Kıta Avrupası’nda eski bir geçmişe sahip olup zamanla Kıta Avrupa’sı ceza hukukunda geniş bir yer bulmuştur.

1.3. Ülkemizde Denetimli Serbestliğin Tarihsel Gelişimi

Denetimli serbestlik sisteminin Türk ceza hukuku sistemindeki tarihsel gelişimi, sistemdeki mevcut yeri, teorik olarak temeli, teşkilatlanma yapısı, personel düzeni ve ceza adalet sürecinin aşamalarda geçirdiği farklılıklara ilişkin uygulamalar incelenecektir.

²³ ALTINDAĞ, Özgür, Ege, Ahmet, Türkiye’de Denetimli Serbestlik 10. Yıl Uluslararası Sempozyumu Bildiri Kitabı “Uluslararası Yaklaşımlar”, (2015), Ankara, s.61.

²⁴ ÖZDEMİR, Metin (2011), “Denetimli Serbestlik Tedbiri Olan Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması ve Uygulaması” Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s.13.

²⁵ ALTINDAĞ, Özgür, Ege, Ahmet (2015), Türkiye’de Denetimli Serbestlik 10. Yıl Uluslararası Sempozyumu Bildiri Kitabı “Uluslararası Yaklaşımlar”, Ankara, s.61.

²⁶ NURSAL, Necati/ATAÇ, Selcen, s. 42.

Denetimli serbestlik ve yardım hizmetler sistemi Türk ceza hukukunda modern anlamda yakın bir geçmişe sahiptir. 20.07.2005 yılında yayımlanarak uygulamaya konulan Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu ile kurulmuştur. Ancak geçmişte de denetimli serbestlik sistemine benzeyen uygulamalar bulunmaktadır.

1.3.1. Osmanlı Devletinde

Denetimli serbestlik ve yardım hizmetlerinin Türk ceza hukuku tarihindeki yerine baktığımızda, temellerinin Tanzimat döneminde kabul edilen ceza kanunnamelerine kadar gittiği görülmektedir.²⁷ 03 Kasım 1839'da Mustafa Reşit Paşa tarafından Gülhane Parkı'nda Padişah adına okunan Tanzimat Fermanı ile başlayan Tanzimat döneminde çağdaş ceza kanunları yapma çalışmaları görülmektedir. Osmanlı İmparatorluğu'nda, Tanzimat döneminden önce ceza hukukunun dayanakları; İslam Hukuku'nun yanı sıra, Kanunname denilen padişah fermanlarıdır. İslam Hukuku'nun tanımlamadığı suçlar, padişahın örfi yetkisine dayanılarak cezalandırılmaktadır.²⁸

İslam Hukuku'nda cezalandırmanın amaçları; genel ve özel önleme, mağdurun tatmini, toplumun korunması ve kefarettir (dünyevi cezanın ahiret cezasından mahsup edilmesi).²⁹ İslam hukukunda hürriyeti kısıtlayan cezalar bulunmamaktadır. Bundan dolayı bu amaçla kullanılan yerler hem tutukevi, hem de İslam hukukundaki cezaların infaz edilmesine kadar suç işleyenlerin tutuldukları ve ayrıca borçlu olanların borçlarını ödemeleri amacıyla hapsedildikleri yerler olarak kullanıldıkları söylemek doğru olacaktır. Osmanlı Devletindeyse, İslâm hukuku hükümlerinin uygulanmasından dolayı hürriyeti kısıtlayıcı cezaların infaz edildiği yer olarak hapisanelerin varlığını kural olarak kabul etmek mümkün değildir. Fakat, taziren cezalandırılmasına karar verilen suçlarda, padişah ve adına bu yetkiyi kullananların, işlenen suçun nitelik ve derecesine göre ceza belirlenirdi. Bu cezaların içinde, hapis cezası da bulunuyordu. Bundan ötürü, tazir ve kanunnameler hapis cezasının başlıca dayanaklarındandır.³⁰

Tanzimat Fermanının ilan edilmesi ile birlikte ile kanunların üstünlüğü kabul edilmiş, akabinde sırası ile 03 Mayıs 1840 tarihli “Ceza Kanunnamesi”, 14 Temmuz 1851 tarihinde “Kanun-u Cedit”, 09 Ağustos 1858 tarihinde “Ceza Kanunname-i Hümayûnu” yürürlüğe girmiş³¹ ve Cumhuriyet Rejimi kuruluna kadar uygulanmıştır.

Osmanlı döneminde ceza adalet sisteminde hürriyeti kısıtlayıcı cezalara alternatif olarak, “Kalebentlik Cezası” ve “Kürek Cezası” uygulanmış, hürriyeti kısıtlayıcı tedbirler olarak da, “Nef'i Tedbiri” ve “Zaptiye Nezareti Altında Bulundurulmak Tedbiri” pratikte işletilmiştir.

1.3.1.1. Kalebentlik Cezası

Kalebentlik cezası 1274 tarihinde kabul edilen kanunnamede bulunmaktadır. Kalebentlik cezası, suç işleyen kişinin devlet tarafından belirlenen kalelerden herhangi bir

²⁷ YAVUZ, Hakan A., “Denetimli Serbestliğin Türk Ceza Adalet Sistemindeki Tarihsel Gelişimi” konulu Makale, Ankara, s.2.

²⁸ ÜÇÖK, Coşkun; Mumcu, Ahmet; Bozkurt, Gülnihal, Türk Hukuk Tarihi, Turhan Kitabevi, Ankara, 2017, s. 330.

²⁹ AVCI, Mustafa, Osmanlı Ceza Hukukuna Giriş, Mimoza Yayınları, Konya, 2008, s. 86-88.

³⁰ DEMİRBAŞ, Timur İnfaz Hukuku, (2017), Ankara, s.150, 4. Baskı, Seçkin Yayınları,

³¹ BAYRAK, Adem (2013), “Denetimli Serbestlik Kapsamındaki Seçenek Yaptırımlar”, Kırıkkale, s.13-14

tanesinde hapsedilmesi anlamını taşımaktadır. Süreli hapis olduğunda üç yıl ile beş yıla kadar, müebbet hapis cezasına karar verildiğindeyse suçlunun ölümüne kadar devam etmektedir. Kalebentlik cezasına karar verilmesi gereken bir hapse hükmedildiğinde, karar temyiz merci tarafından tasdik olunduktan sonra hükümlü, devlet tarafından belirlenen yerlere gönderilirdi. Bu yerlerse çevresi kale surlarıyla çevrilmiş olan emniyetli yerlerdir. Kalebentlik cezasının nerelerde infaz edileceği yasalarla belirlenmiştir. Devlet için masrafların çok olmaması için cezanın en yakın yerlerin birinde infaz edilmesi sağlanırdı. Cezanın infaz edildiği yerden firar etmesinden dolayı bu cezaya çarptırılan kişi, kalenin içinde özgür bir bireyin sahip olduğu hakların çoğuna sahipti. Fakat asayişin sağlanması veya firarın engellenmesi için kalenin içinde ve etrafında bulunan görevlilerce gerekli olan tedbirler alınabilirdi, bunu sağlamak için mahkûmların başkalarıyla irtibatın engellenebilirdi.³²

1.3.1.2. Kürek Cezası

Kürek cezası; 1256, 1267 ve 1274 tarihli Ceza Kanunlarında öngörülmüştür. Bu cezaya hükümlüler, Devletçe belirlenen yerlerde zorunlu olarak çalıştırılmaktaydı. Çalıştırılacak iş idare tarafından belirlenmekte olup genellikle hükümlülerin bu cezaları gemilerde yerine getirilmekteydi. Hükümlülere çalışmaları karşılığında ücret ödenmekteydi.³³

1.3.1.3. Nef'i Tedbiri

Kabul edilen üç tane ceza kanunnamesinde de olan ve sürgün etme, dışlama, başka bir yerde ikamete mecbur bırakma anlamı taşımakta olan “nefy” kelimesi ile adlandırılan bu cezadaysa, mahkûm olan kişinin devletçe belirlenen bir yere gönderilir. Mahkumun bu yerde ikamet etmesi ve bu yer dışından başka yere gitmemesi amaçlanmıştır. Sürgün için belirlenen yerler mutlak surette devletin kendi sınırlarında olmalıdır. Nef'i Tedbiri, üç ay ile üç yıl arası kadar süreli olacak şekilde verilebileceği gibi, müebbet olacak şekilde de öngörülebilmektedir.³⁴

Bu tedbirde hükümlüler aile bireyleriyle yaşayabilmekte ve bulunduğu bu yerde çalışabilmekteydiler. Nef'i tedbiri infaz edilirken görevli memur yahut gardiyanca kontrol edilmekteydiler.³⁵

1.3.1.4. Zaptiye Nezaretinin Altında Bulundurulma Tedbiri

Söz konusu olan Zaptiye nezareti altında bulundurulma tedbiri, Ceza Kanunname-i Hümayûnu 12. maddesine göre “zaptiye memurları tarafından göz hapsine alınmak” olarak açıklanmış fakat burada belirtmek istenilen zaptiye nezaretinin denetiminde olmaktır.³⁶

³² YAVUZ, Hakan A. (2011), “Ceza Adalet Sisteminde Denetimli Serbestlik Sistemi Doktora Tezi, Ankara, s.152.

³³ KAMER, Saadet (2012), “Denetimli Serbestlik Sistemi İçinde Kamu Yararına Çalışma”, Ankara, s.22.

³⁴ YAVUZ, Hakan A. (2011), “Ceza Adalet Sisteminde Denetimli Serbestlik Sistemi Doktora Tezi, Ankara, s.151.

³⁵ KAMER, Saadet (2012), “Denetimli Serbestlik Sistemi İçinde Kamu Yararına Çalışma”, Ankara, s.23.

³⁶ ÖZDEMİR, Metin (2011), “Denetimli Serbestlik Tedbiri Olan Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması ve Uygulaması” Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s.17.

Suçlunun kendi başına işlemiş olduğu bir suçun asıl yaptırımını olarak karar verilebileceği gibi, devletin içeriden veya dışarıdan düzenini bozacak şekilde cünha ve cinayet suçunu işleyenler için asıl uygulanacak olan cezanın infaz edilmesinden sonra ömür boyu bu tedbire de karar verilebilirdi. Cezalandırılmanın amacı ise kişilerin bir daha suç işlemelerinin önüne geçilmesi idi.³⁷

Zaptiye memuru tarafından göz hapsine alınma cezasına çarptırılan hükümlü, bulunmasının men edildiği bu yerleri ikamet etmesi mümkün değildi. İnfaz edilecek Asıl yaptırım infaz edilene kadar yasaklandığı alanların haricindeki herhangi bir bölgede ikamet edebilir veyahut oraya ulaşancıya kadar güzergâhı üzerinde bulunan yerlerde kalabilirdi. Kişinin kalacağı yer ile bu yere giderken geçeceği yerleri zaptiye memuruna bildirir ve kendisine bir yol tezkeresi verilirdi. Hükümlü söz konusu yere vardığında, bu tezkerayı oradaki zaptiye memuruna yirmi dört (24) saat içinde ibraz etmeliydi. Hükümlünün hakkındaki tedbire riayet etmeyerek başka bir bölgede ikamet etmesi veyahut tezkeresinde belirtilen güzergah dışında farklı bir yoldan giderse ya da yirmi dört saat içinde zaptiye memuruna bildirimde bulunmaz ise yirmi dört saatten bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırıldı. Sürgün cezası ve zaptiye memuru tarafından göz hapsine alınma cezasıyla amaçlanan, hükümlünün yeniden bir suç işlememesini sağlamaktır.³⁸

Yukarıda belirtilen yaptırım türleri, denetimli serbestlik ve yardım sisteminin uygulanması sırasında var olan, hapis etmek yerine özgür bırakma, belirli bir yere gitme veya gitmeme, devlet tarafından kontrol altında tutulma gibi özellikler olduğu görülmekle birlikte, denetimli serbestlik rejiminin temelinde bulunan, bir denetim personeline denetlenme ve bu amaç çerçevesinde belirli yükümlülüklerin yerine getirilmesi gibi özelliklerde vardır.³⁹

Osmanlı İmparatorluğunda çok sayıda vakıf veyahut hayır kurumu; hükümlülere, bunların aile bireylerine veya özellikle borçlarından dolayı acze düşerek hapsedilen kişilere gerek cezanın infaz edilmesi aşamasında, gerekse serbest kalmalarından sonra veya cezanın ertelenme kararında çeşitli sosyal veya ekonomik yardımlarda bulunulmuştur.⁴⁰

Denetimli Serbestlik Kurumunun ilk ortaya çıkışı Anglo-Amerikan hukukunda görülmekte olup geçen zaman içinde Avrupa kıtasına yayılmış olmasına rağmen Osmanlı İmparatorluğunda da kendine yer bulmuş ve ceza adalet sisteminde uygulanmıştır.

1.3.2. Cumhuriyet Döneminde

Cumhuriyet döneminde, mülga 765 sayılı Türk Ceza Kanun, 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanun ve 2253 sayılı Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da modern anlamda denetimli serbestlik sistemine ilişkin yasal bir hüküm bulunmamaktadır. Ancak denetimli serbestliğe benzeyen düzenlemelere yer verilmiştir. Modern anlamda Denetimli Serbestlik Sistemi 5237 Sayılı

³⁷ YAVUZ, Hakan A. (2011), "Ceza Adalet Sisteminde Denetimli Serbestlik Sistemi Doktora Tezi, Ankara, s.152.

³⁸ BAYRAK, Adem (2013), "Denetimli Serbestlik Kapsamındaki Seçenek Yaptırımlar", Kırıkkale, s.18-19.

³⁹ Yavuz, Hakan A. (2011), "Denetimli Serbestliğin Türk Ceza Adalet Sistemindeki Tarihsel Gelişim Süreci", s.5.

⁴⁰ Necati Nursal (2005), Adalet Bakanlığınca Gerçekleştirilen Denetimli Serbestlik Konulu Seminerde Sunulan Tebliğ, Gayri Resmi Metin, s. 6.

kanunun yürürlüğe girmesi ile uygulanmaya başlamıştır. Bu bölümde yukarıda bahsi geçen kanunlardaki uygulamalar incelenecektir.

1.3.2.1. 765 sayılı Türk Ceza Kanunu

Cumhuriyet Rejiminin ilan edilmesinden sonra 1926 yılında yayımlanarak uygulanmaya başlanan mülga 765 sayılı TCK'da denetimli serbestlik ve yardım hizmetlerine benzeyen ilgili hükümler bulunmaktaydı. 765 sayılı TCK'da modern ceza hukuku uygulamalarındaki denetimli serbestlik sisteminin uygulamalarına benzeyen yaptırımlar: 1) Sürgün cezası, 2) Emniyeti umumiye idaresinin nezareti altında bulundurma cezası ve tedbiri, 3) Uyuşturucu madde bağımlıları hakkındaki güvenlik tedbirleri, 4) Alkol bağımlıları hakkındaki güvenlik tedbirleri, 5) Dilenciler için “boğaz tokluğuna çalışma” yaptırımlarını sayabilmekteyiz.⁴¹

1) **Sürgün Cezası**; “Sürgün cezası” Kanunun 18. maddesinde düzenlenmiş olup; mahkeme kararında belirtilen, gerek suçun işlendiği yer gerekse mağdurun oturduğu yerden uzaklıkta bulunan bir şehir veya kasabaya hükümlünün oturmakta zorunlu kılınmasıdır. Bu ceza, sürekli veya 6 ay ile 5 yıl süre ile geçici olarak verilebiliyordu.⁴² Söz konusu bu uygulama 13/07/1965 tarih ve 647/Geçici 2. Maddesi ile yürürlükten kaldırılmıştır.

2) **Emniyeti umumiye idaresinin nezareti altında bulundurma cezası ve tedbiri**;

Bu denetimli serbestlik tedbirinde esas olan hapis cezasının infaz edilmesinin akabinde uygulanacağı belirtilen fakat müebbet veyahut on yıldan fazla hapis cezalarının özel af ile affedildiği ya da cezanın azaltılması halinde hapis cezasına ikame olarak uygulanacağı belirtilen bir denetimli serbestlik tedbiri mahiyetindedir.⁴³

Yasanın 28. maddesine göre, mahkemece verilen ceza haricinde feri ceza olarak bir yıldan üç yıla kadar “emniyeti umumiye idaresinin nezareti mahsusa” tedbiri hüküm altına alınıyordu. Bu tedbirde hükümlü, onbeş gün içinde oturmak istediği yeri yetkili makama bildirmek zorunda olup, hükümlü kendisine yapılan uyarılara uymak zorundaydı. Ayrıca ilgili makam hükümlünün bazı yerlere gitmesini yasaklayabiliyordu.⁴⁴

Yaptırım, kanunun 32. ve 101. maddelerinde tedbir olarak düzenlenmiştir. 32. madde de mahkûmiyet hükmü verilen kararda belirtilmesi aranmadan idam kararına eş değer olan yirmi dört (24) yıl ağır hapis cezasına mahkûmiyetin infaz edilmesinden sonra hükümlünün on yıl süre ile kolluğun gözetim ve denetimi altında bulunduruluyordu. 101. madde de ise müebbet veya 10 yıldan fazla süreli ağır hapis cezaları özel af ile azaltılıp veyahut ortadan kaldırıldığı halde buna ilişkin kanun veya kararnamede, buna aykırı açık bir hüküm bulunmadıkça hükümlü üç yıl kolluğun denetim ve gözetimi altında bulunuyordu. Söz konusu uygulama 15.04.1987 tarih ve 3352 sayılı “Emniyeti Umumiye

⁴¹ Yavuz, Hakan A. (2011), “Ceza Adalet Sisteminde Denetimli Serbestlik Sistemi Doktora Tezi, Ankara, s.155.

⁴² Kamer, Saadet (2012), “Denetimli Serbestlik Sistemi İçinde Kamu Yararına Çalışma”, Ankara, s.23-24.

⁴³ Yavuz, Hakan A. (2011), “Ceza Adalet Sisteminde Denetimli Serbestlik Sistemi Doktora Tezi, Ankara, s.156.

⁴⁴ Kamer, Saadet (2012), “Denetimli Serbestlik Sistemi İçinde Kamu Yararına Çalışma”, Ankara, s.24.

3) Uyuşturucu madde bağımlıları hakkındaki güvenlik tedbirleri;

765 sayılı Türk Ceza Kanunun 404. maddesinde uyuşturucu madde bağımlısı olan kişilerin hastanede ya da sağlık kurumlarında muhafaza ve tedavileri belirttiği, bu madde 1926 yılından 1991 yılına kadar en son 06.06.1991 tarih ve 3756 sayılı kanunun 7. maddesi ile çok sayıda yasal değişimler geçirmiş ve 765 sayılı yasa yürürlükten kaldırılınca kadar uygulanmıştır. Yasada 1933 yılında yapılan kanuni düzenlemeyle bağımlılığın en az 6 ay süreyle bir hastanede tedavi ve tevkif edileceği ve 1942 yılında yapılan yasal düzenlemeyle tedbire süresiz olacak şekilde karar verilebileceği dair hüküm kabul edilmiş, 1991 yılında ise uyuşturucu madde kullanan kişiler hakkında herhangi bir soruşturma işlemine geçilmeden önce resmi kurumlara başvuru yaparak tedavi olmak isterse kullanma eyleminden dolayı kovuşturma işlemi yapılmayacağı belirtilmiştir. Bu yasal düzenlemede denetimli serbestlik rejiminde görülen, uyuşturucu madde bağımlılarına dair tedavi esaslı denetimli serbestliğe benzer nitelikte düzenleme bulunmasına karşın kanunda takip ve denetimin profesyonel bir denetimli serbestlik memurunun gözetiminde, belli aralıklarla test ve kontroller yapıldığı, psikolojik olarak desteklenen “serbestlik içerisinde bir denetim” şeklinden ziyade, klasik tedavi usullerini benimseyen ve sağlık kurumlarında yerine getirilmesi belirten bir tedbir olduğunu görülmektedir. ⁴⁶

Uyuşturucu madde imal, ithal, ihraç edenler ile satan kişiler hakkında “emniyeti umumiye idaresinin nezareti” altında bulundurulmak üzere sürgün cezasına karar verilebiliyordu, 403. maddeye göre uyuşturucu madde kullanan mükerrer hakkında kolluk bulunan yerlerde “umumiye nezareti altında bulundurulmak tedbiri” ile “sürgün cezası”, ayrıca 404. maddesine göre uyuşturucu kullanan kişinin alışkanlığı iptila derecesine ulaşması halinde iyileşinceye kadar “sağlık kurumunda muhafaza ve tedavisi” hüküm altına alınabiliyordu. Eğer meslek mensubu kişiler tarafından bu suç işlenmesi halinde “meslekten yasaklanma tedbirine” karar verilebiliyordu. ⁴⁷

4) Alkol bağımlıları hakkındaki güvenlik tedbirleri; mülga 765 sayılı Türk Ceza Kanunun 573. Maddesinde, 572. Maddeden dolayı alkol bağımlısı olan kişiler hakkında verilen hafif hapis cezaları ile birlikte, bu kişilerin bağımlılıktan kurtulmalarına kadar bir hastanede tedavi edilecekleri belirtilmiştir. Kanunun 573. maddesinde 02.06.1941 tarih ve 4055 sayılı kanunun 1. Maddesi ile kanunun 572. Maddesinde ise 09/07/1953 tarih ve 6123 sayılı kanunun 1. Maddesi ile yasal değişiklikler yapılmış olup 765 sayılı yasa kaldırılınca kadar uygulanılmıştır. ⁴⁸

5) Dilenciler için “boğaz tokluğuna çalışma” tedbiri; mülga 765 sayılı Türk Ceza Kanunun yürürlüğe girdiği zaman 544. maddede düzenlenen kabahat şeklindeki “dilencilik” eyleminin karşılığı olan, bu kişilerin 1 haftadan 1 aya kadar özel idare ve belediye işlerinde, boğaz tokluğuna “yani ücretsiz olarak” çalıştırılması, tekrerr

⁴⁵ Yavuz, Hakan A. (2011), “Ceza Adalet Sisteminde Denetimli Serbestlik Sistemi Doktora Tezi, Ankara, s.156-157.

⁴⁶ Yavuz, Hakan A. (2011), “Ceza Adalet Sisteminde Denetimli Serbestlik Sistemi Doktora Tezi, Ankara, s.159

⁴⁷ Kamer, Saadet (2012), “Denetimli Serbestlik Sistemi İçinde Kamu Yararına Çalışma”, Ankara, s.24-25

⁴⁸ YAVUZ, Hakan A. (2011), “Ceza Adalet Sisteminde Denetimli Serbestlik Sistemi Doktora Tezi, Ankara, s.160

etmesi halindeyse, çalışma süresinin arttırılarak 15 günden 2 aya kadar uygulanacağı belirtilmiştir. 09/07/1953 tarih ve 6123 sayılı kanunun 1. Maddesi ile çalışma yükümlülüğü hafif para cezasına dönüştürülmüştür. ⁴⁹

Bu düzenlemelerle birlikte 765 sayılı Ceza Kanunun 19. maddesinde “ağır para cezası”, 89. maddesinde “Hapis cezasının tecili”, Kanunun 21. maddesinde “hapis cezasının konutta infazı” cezaları düzenlenmiştir. ⁵⁰

1.3.2.2. 647 Sayılı Cezaların İnfaz Hakkında Kanundaki Düzenlemeler

647 Sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanun 13.07.1965 tarihinde kabul edilmiş olup, bu kanuna baktığımızda 4. maddesinde modern denetimli serbestlik ve yardım sisteminin temellerinin varlığı görülmektedir. Kanunun kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalar yerine bazı seçenek yaptırımlar öngörmüş olduğu ve bu yaptırımların birer tedbir olduğu anlaşılmaktadır. ⁵¹

Mülga 765 sayılı Türk Ceza Kanununda kabul edilen yaptırım sisteminde kişilerin cezalandırılmaları haricinde güvenlik tedbirlerine, “ceza” veya “tedbir” şeklinde olmak üzere çok sınırlı olarak yer verilmiştir. Kısa süreli hapis cezalarına alternatif olarak karar verilebilecek yaptırımlara yer verilmemiştir. Özellikle kısa süreli hürriyeti kısıtlayıcı cezaların, suçluların ıslah edilmelerini sağlamak için bir etkilerinin olmadığı ve ceza infaz kurumundaki nüfus yoğunluğu olumsuz şekilde etkilemeleri sebebiyle 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanun’da yasal bir değişiklik ile 4. madde kapsamında ağır hapis dışındaki kısa süreli hürriyeti kısıtlayıcı cezaların mahkeme tarafından bazı hapis harici ceza veya tedbirlere çevrilmesine karar verilebileceği belirtilmiştir. ⁵²

Anılan Kanunun 4. maddesinde; kısa süreli hapis cezası yerine altı ayı geçmemek üzere Devlet, belediye hizmetlerinde, İktisadi Devlet Teşekküllerinde çalıştırma, aynen iade veya tazmin, altı ayı geçmemek üzere bir eğitim veya ıslah müessesesine devam etme, bir yılı geçmemek kaydıyla muayyen bir yere gitmekten, bazı faaliyetleri veya meslek ve sanatı icradan men, her nevi ehliyet ve ruhsatnamenin bir aydan bir yıla kadar muvakkaten geri alınma tedbirlerinden birine karar veriliyordu, 5. maddesinde; para cezasını ödemeye mali gücü olmayanların cezalarının hapse çevrilmeyeceği, bunun yerine Devlet, İktisadi Devlet Teşekkülleri, belediye ve diğer kamu hizmetlerinde bir yılı geçmemek üzere çalıştırılacağı hükme bağlanmış, 6. maddesinde; hapis cezasının ertelenmesi düzenlenmiş olup para cezasından başka bir ceza ile mahkum olmayan kişi, işlediği bir suçtan dolayı ağır veya hafif para veya altı aya kadar ağır hapis veya bir yıla kadar hapis veya hafif hapis cezalarından biri ile mahkum olması halinde hapis cezası ertelenebiliyordu, Kanunun 8. maddesinde; sağlık durumu nedeniyle ceza infaz kurumunda bulunması uygun olmayan 65 yaşını bitirmiş hükümlülerin 30 günü geçmeyen hapis cezaları konutta, 30 günü geçmeyen hapis cezalarının her hafta cuma günü ceza infaz kurumuna girip pazar günü aynı saatte çıkmak suretiyle hafta sonları, üç ayı geçmeyen hapis cezalarında her gün saat 19:00 da

⁴⁹ YAVUZ, Hakan A. (2011), “Ceza Adalet Sisteminde Denetimli Serbestlik Sistemi Doktora Tezi, Ankara, s.160

⁵⁰ KAMER, Saadet (2012), “Denetimli Serbestlik Sistemi İçinde Kamu Yararına Çalışma”, Ankara, s.24.

⁵¹ NURSAL, Necati/ATAÇ, Selcen, “Türk Denetimli Serbestlik ve Yardım Sistemi” s. 285.

⁵² YAVUZ, Hakan A. (2011), “Ceza Adalet Sisteminde Denetimli Serbestlik Sistemi Doktora Tezi, Ankara, s.160-161.

ceza infaz kurumuna girip takip eden günün sabahında saat 07:00 de ayrılarak geceleyin hapis cezası yerine getirilmektedir.⁵³

Başka görüşe göreyse 647 sayılı kanundaki; bu düzenlemede kısa süreli hürriyeti kısıtlayan cezaların yerine öngörülen çok kısıtlı sayıda olan bu seçenek yaptırımlar, denetimli serbestlik sistemini kapsayan uygulamalarla benzeşmesine rağmen, herhangi birinde uzman bir denetim personelinin gözetiminin bulunmamasından dolayı modern anlamda denetimli serbestlik ve yardım sisteminin düzenlemesi olarak kabul edilmemiştir. Zaten kanunun uygulandığı dönem içerisinde söz konusu olan yaptırımların denetimini sağlamak için herhangi bir denetlemeyi yapacak bir teşkilatın var olmaması sebebiyle çokta fazla uygulanmadığı⁵⁴ denilmiştir.

Başka bir görüşe göre ise; 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanun'da; bugünkü denetimli serbestlik sistemimizin önemli bölümünü oluşturan; hapis cezasına seçenek tedbirler, konutta infaz ve hapis cezasının seçenek infaz şekilleri gibi düzenlemeler yer almıştır.⁵⁵ denilmektedir.

647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanunun düzenleniş şekli ve kanunun ortaya çıktığı dönemdeki hal ve şart incelendiğinde modern denetimli serbestlik sisteminin temelini 647 sayılı kanunda görüldüğünü kabul etmek gerekir aksinin kabulü ise denetimli serbestlik ve yardım hizmetlerinin varlığını inkar etmekten öteye geçmeyecektir.

1.3.2.3. 2253 sayılı Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun

1979 tarih ve 2253 sayılı kanunun 10. maddesinde “küçüklere uygulanacak tedbirler” başlığı altında düzenlenen tedbirler, yaşları nedeniyle kendilerine hapis cezası uygulanamayan çocuklar hakkında uygulanabilen koruyucu ve destekleyici tedbirler mahiyetinde olup yaptırım niteliğinde değildir. Kanunun 17. maddesinde düzenlenen “gözetici veya bakıp gözetmeyi üzerine alan kimse”, modern anlamda kabul edilen denetimli serbestlik ve yardım hizmetleri personeli kapsamındadır. 29. madde de belirtilen “gözetim” kavramıysa modern anlamda uygulanan denetim ve koruma faaliyetidir, 30. maddesinde düzenlenmiş bulunan “sosyal araştırma”, mer’i mevzuatta uygulanan ve mahkemelere karar vermede yardım eden “sosyal araştırma raporuna” karşılık gelmektedir.⁵⁶

1.4. Denetimli Serbestlik Sisteminin Amaç ve Hedefleri

Kişiler tarafından işlenildiğinde suç sayılan bir eylem ile bu eylemin karşılığı olarak uygulanması gerekli olan yaptırımı belirleyen hukuk kurallarının tümüne ceza hukuku denilmektedir. Ceza hukukunda kişilerin eylemine ilişkin belirli kurallar koyularak, kurallara tüm kişilerin uymasını cezalandırma tehdidiyle emreder. Toplumda kişilerin kınanma duygusunu açıklayan, suçluların kusurlarıyla orantılı olacak şekilde verilen,

⁵³ KAMER, Saadet (2012), “Denetimli Serbestlik Sistemi İçinde Kamu Yararına Çalışma”, Ankara, s.26-27.

⁵⁴ YAVUZ, Hakan A. (2011), “Ceza Adalet Sisteminde Denetimli Serbestlik Sistemi Doktora Tezi, Ankara, s.162

⁵⁵ KAMER, Saadet (2012), “Denetimli Serbestlik Sistemi İçinde Kamu Yararına Çalışma”, Ankara, s.27.

⁵⁶ YAVUZ, Hakan A. (2011), “Ceza Adalet Sisteminde Denetimli Serbestlik Sistemi Doktora Tezi, Ankara, s.163-164.

uygulandığı zaman suçlunun üzerinde acı ve ıstırap veren, toplumun bozulmuş olan düzenini eski haline getirmeyi amaçlayan yaptırım cezasıdır.⁵⁷

Suç işleyen kişinin mahkum olduğu cezanın infaz edilmesinde güdülen asıl amaç, kişiye gerçekleştirdiği haksızlık dolayısıyla etkin bir uyarıda bulunmak ve kişinin eylem sebebiyle etkin pişmanlık duymasını sağlamaktır. Cezanın infaz edilmesiyle mahkum gelecekte sosyal sorumluluğa sahip olarak suçsuz bir yaşantı sürmeye yatkın duruma getirilmelidir. Fakat, bu amaç bazı suçlar açısından sadece bir cezaya mahkum olmakla sağlanmış olabilir, Ceza hukukunun "Özel Önleme" fonksiyonu yönünden hapis cezasının etkinliği sürekli olarak kuşkuyla karşılanmıştır. Kişinin özgürlükten yoksun bırakılması bu amaçların gerçekleşmesi açısından elverişli olmadığı kabul edilmektedir. En iyi koşullara sahip olsa dahi, ceza infaz kurumunda infazın tabi olduğu psikolojik ve sosyolojik kurallar, mahkûmların resosyalizasyonunu güçleştirmektedir. Böylece, özgürlüğü kısıtlayıcı cezaların mahkumların üzerindeki zararlı etkileri, sadece infaz kurumlarının koşullarının iyileştirilmesiyle önlenemez. Zamanla hapis cezasının infaz edilmesi belli şartlara bağlı olarak infaz kurumu dışında çektirilmesi bir gereklilik olarak ortaya çıkmıştır.⁵⁸

Modern Ceza adalet sistemi içerisinde yer alan ve ceza infaz politikasının bir parçası olan denetimli serbestlik kurumu, hapis cezalarının infaz yöntemlerine paralel olarak kişilerin yeniden suç işlenmesinin önlenmesi suretiyle toplumsal barış ve huzurun korunması amacına da hizmet eder. Kısa süreli hapis cezalarının olumsuz etkilerini de önler. Bu durumda denetimli serbestlik kurumunun amaçları ile cezalandırmanın amaçları arasında benzerlikler bulunmaktadır. Denetimli serbestlik sistemi, suç işleyenlerin infaz aşamasındaki hal ve gidişatının gözetim altında bulundurulmasını da amaçlar.⁵⁹

Çağdaş ceza hukukunda, ceza yaptırımlarının esas olarak iki ayrı amaca hizmet etmeleri gerektiği, bir taraftan insanlar üstünde korkutucu niteliği ile suç işlenmesini önlemek "genel önleme", diğer taraftan ise suç işleyen kişiyi uslandırma, bu kişinin resosyalizasyonunu sağlamak "özel önleme" fonksiyonlarını yerine getirmesi zorunluluğu bulunduğu savunulmaktadır. Belli süreyle hapis cezasına mahkum edilmek, cezanın bireyler üzerinde uyarıcı fonksiyonunu ve kişinin yaptığından pişmanlık duymasını sağlayabilir. İnsanlar, gördüğü eğitim, yaşadığı sosyal çevre, psişik ve ahlaki eğilimlerinden dolayı tesadüfi suçlu özelliği taşıyabilir. Bu kişilerin mahkum edildikleri cezanın infaz kurumunda çektirilmesi toplum barışı için bir zorunluluk hali olmayabilir. Ayrıca, kısa süreli hapis cezalarının infaz kurumunda infaz edilmesinin ortaya çıkardığı sakıncalardan dolayı, kısa süreli hapis cezasına mahkum edilen hükümlünün infaz kurumuna girmesini engelleyecek seçenek yaptırımlara karar verilmesi gerekebilir.⁶⁰

Denetimli serbestlik sistem ortaya çıktıktan sonra yapılan yargılamalarda verilen hükmün açıklanmasının veya hapis cezasının ertelenmesi ve denetim süresi içinde bunlara belli sayıda yükümlülükler yüklenerek, resmi ya da gönüllü olan görevli personelin

⁵⁷ DÖNMEZER, Sulhi; ERMAN (1994), Sahir, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Hükümler, Beta Yayınevi, C. II, İstanbul, s. 7.

⁵⁸ GÖKÇEN, Ahmet (2000), "Cezanın Amacı ve Hürriyeti Bağlayıcı Cezaların İnfaz Sistemleri" konulu Makale, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Konya, s.212-213

⁵⁹ ZAFER, Hamide (2013), Ceza Hukuku Genel Hükümler, Beta Yayınları, İstanbul, s. 610.

⁶⁰ ÖZDEMİR, Metin (2011), "Denetimli Serbestlik Tedbiri Olan Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması ve Uygulaması" Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s.21-22.

denetim ve gözetiminde bu süreyi geçirilmesi şeklinde ortaya çıkmıştır. Fakat sonraki aşamalardaysa bu kavramın anlamı ceza adalet sürecinin her evresinde ilgili kişinin, ceza infaz kurumlarına konulması yerine belirli şartlar altında serbest kalması ve hakkında belirlenen yükümlülükleri yerine getirmesi hususunda görevlilerce denetlenmesi şeklinde genişlemiştir. Buradan çıkan sonuca göre denetimli serbestlik; bir suç isnadıyla karşı karşıya kalan kişinin hapsedilmek suretiyle infaz kurumlarına “kapatılmak” şeklindeki toplumdan uzaklaştırılması yerine, yaşadığı toplumda belli şartlar altında serbest kalarak görevlilerce denetim ve gözetiminin sağlanması amaçlamaktadır. Denetimli serbestlik sistemi bu tanımıyla ne bir yaptırım türü, ne de bir infaz rejimi niteliğindedir. Bununla birlikte denetimli serbestlik sistemi; ceza adalet sisteminin önemli bir parçası, ceza adaletinin sağlanmasında bir yöntem ve aracı kurumdur.⁶¹

Son zamanlarda denetimli serbestliğin daha çok toplum yaptırımları veya kamusal yaptırımlar olarak anılan ve suç niteliğindeki eylemlere ilişkin olarak, hapis cezası veya para cezasına karar verilmesinden ziyade toplumda uygulanması için belirlenen yaptırımların yerine getirilmesine ilişkin süreçlerde yer alan bir müessese olarak görülmesi eğilimi bulunmaktadır. Bu yönüyle denetimli serbestlik, ceza veya tedbir niteliğinde bir yaptırım değil, ceza hukukunda bireyselleştirmenin zorunluluğuna dayanan, bireyin özgür olarak ve içinde yaşadığı sosyal çevrenin koşullarından ayrılmadan iyileştirilmesini sağlayacak tedbir ve yükümlülüklerin uygulanacağını belirten nev’i şahsına münhasır bir kurumdur. Ceza adalet sistemimizde denetimli serbestlik ve yardım hizmetleri kendi başına bir yaptırım şekli olarak öngörülmemiş olup aksine yaşanan sosyal çevre içinde uygulanması öngörülen bir takım yaptırım ve tedbirlerin yerine getirilmesine ilişkin tamamlayıcı özellikteki ceza adalet aracı şeklinde düzenlenmiştir.⁶²

Cezalandırıcı adalet anlayışından sonra ortaya çıkan onarıcı adalet prensibinde ise suçtan etkilenen kişilere öncelik verilmiş olup mağdur, fail ve toplumun ihtiyaçlarını dengeleyerek, suç teşkil eden eylemlere verilecek karşılık konusunda daha yapıcı, telafi edici, eğitici, affedici, sorumluluk yükleyici, toplumsal katılım ve diyalogu teşvik edici bir model sunmaktadır. Cezalandırıcı adaletten farklı olarak ihlal edilen kurala ve failin cezalandırılmasına odaklanmak yerine, öncelikli olarak mağdura yoğunlaşmakta ve mağdurun uğradığı maddi ve manevi zararın bir şekilde telafi edilmesine çalışmaktadır.⁶³

Denetimli serbestlik uygulamaları ile sağlanmak istenen esas amaç, kişiyi yeniden suç teşvik edecek ve yönlendirecek etki ve ilişkilerden uzaklaştırmakla beraber ayrıca kişinin suç işlemekten yaşamasını kolaylaştırıcı yardımlar almasını sağlamaktır. Suçluya hem sosyal hem de maddi yardım sağlanması gerekmektedir. Suçlunun toplum ile uyum içinde yaşamasını ve toplumla bütünleşmesini sağlamak için gereken hizmetler bir denetim görevlisi tarafından yerine getirilecektir. Denetimli serbestlik sisteminin amaçları; kişilerin denetimini yürütmek, denetim altındaki kişiye gerekli sosyal ve psikolojik desteklerin sunulmasıyla iyileşmesini sağlamak, bu yolla kişinin topluma yeniden uyum sağlamasını kolaylaştırmak, mağdurun uğradığı zararı telafi ederek mağduru korumak, kişinin yeniden

⁶¹ YAVUZ, Hakan A. (2011), “Ceza Adalet Sisteminde Denetimli Serbestlik Sistemi Doktora Tezi, Ankara, s.31.

⁶² YAVUZ, Hakan A. (2011), “Ceza Adalet Sisteminde Denetimli Serbestlik Sistemi Doktora Tezi, Ankara, s.32-33.

⁶³ YAVUZ, Hakan A. (2015), “Onarıcı Adalet ve Uzlaştırma Kurumu Bağlamında Ceza Adalet Sisteminde Mağdurun Konumu” konulu Makale

suç işleme riskini azaltarak toplumu korumak ve toplumun suçluya bakışının değişmesini sağlamak şeklinde özetlenebilir.⁶⁴

Ceza infaz kurumundaki topluluklar üzerinde çağdaş kriminolojinin yaptığı çalışmalara göre; klasik anlamdaki ceza infaz kurumları ıslah konusunda tam olarak başarılı olmadığı, dolayısıyla kendisi, mağdur ve toplum için tehlike taşımayan suçluların ceza infaz kurumuna konulması yerinde olmamaktadır. Bugün en etkin olan anlayışa göre ise hürriyeti bağlayıcı cezaların tüm sakıncalarına rağmen bu cezaların kaldırılması mümkün değildir. Yapılması gereken bu cezalara alternatif ceza ve tedbirler tercih edilerek bu tedbirlere en son çare olarak başvurmaktır.⁶⁵

Denetimli serbestlik sisteminin bazı uygulamalarına bakıldığında ceza adalet sisteminde kullanılan infaz yöntemlerindedir fakat salt bir infaz biçimi olarak kabul edilmesi artık mümkün değildir. Çünkü bu sisteme dair uygulamalar, mahkeme veya kimi zaman savcılıklar tarafından verilen kararların yerine getirilmesine eşlik eden uygulamalar bulunmaktadır. Bundan dolayı denetimli serbestlik sistemi; infaz işlemlerini tamamlayan, içinde; denetleme, rehberlik ve yardım kavramlarını da barındıran nev-i şahsına münhasır bir müessesedir. Mevcut uygulamalara bakıldığında, kişinin bir suç isnadıyla kollukla karşı karşıya gelmesinden başlayıp, cezanın infazının tamamlanması sonrasındaki yardım hizmetlerine kadar çok geniş bir yelpazede uygulama alanı bulduğu gibi artık hakkında suç isnadı olmayan kişiler hakkında bile denetimli serbestlik tedbirlerine başvurulabilmektedir. Bundan dolayı denetimli serbestlik rejiminin salt bir ceza infaz biçimi olarak kabul etme imkânı kalmamıştır.⁶⁶

Denetimli serbestlik ve yardım hizmetlerinin evrensel hukukta dört tane temel amacı bulunmaktadır;

- 1) Mahkumların ıslah olmalarını sağlamak
- 2) Topluma ve mağdura verilen zararın onarılması
- 3) Tekrar suç işlenmesinin önüne geçmek
- 4) Toplumun korunması

Yukarıda belirtilen şartlar evrensel hukuktaki kaidelere göre ilgili ülkeler tarafından toplumlarının ihtiyaç ve şartlarını dikkate alarak gerekli düzenlemeler yapmaktadırlar.⁶⁷

1.5. Denetimli Serbestlik ve Yardım Sisteminin Avantajları

Denetimli serbestlik, etkin bir ceza adalet sistemi, caydırıcı bir ceza infaz biçimi ile iyi bir çocuk adalet sistemi için temel unsurdur.⁶⁸ Kişilerin cezaevine girmesini engelleyerek, damgalanmasını ve toplumsal hayattan koparılmasını engeller. Bireylerin kişisel

⁶⁴ NURSAL, Necati, ATAÇ Selcen (2006), Denetimli Serbestlik ve Yardım Sistemi (Probation), Ankara, s.43.

⁶⁵ KAYA, Buket Gülden (2011), "Suça Sürüklenen Çocuklar ve Denetimli Serbestlik", Ankara, s.51.

⁶⁶ ÇOLAK, Haluk-ALTUN, Uğurtan (2006), "Denetimli Serbestlik Kavramının Yaptırım Teorisi ve Penolojik Bakımdan Tahlili ile Pozitif Hukukumuzdaki Düzenlemeler" konulu makale, Adalet Dergisi, s.10

⁶⁷ ÖZDEMİR, Metin (2011), "Denetimli Serbestlik Tedbiri Olan Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması ve Uygulaması" Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s.23-24.

⁶⁸ KAYA, Buket Gülden (2011), "Suça Sürüklenen Çocuklar ve Denetimli Serbestlik", Ankara, s.57.

gereksinmelerinin nelerden ibaret olduğunun anlaşılmasına olanak sağlar. Kişinin önceki yaşamına ilişkin hazırlanan hüküm öncesi rapor, onun denetim sürecinde tabi tutulacağı yükümlülükleri belirlenmesine katkı sağlar. Denetim süreci sırasında mahkemeye sunulan rapor ise denetimli serbestlik kararının geri alınması durumunda kişinin ıslahını sağlayacak en iyi yaptırımının uygulanmasına olanak sağlar. Kişinin cezaevinde geçireceği süreç içerisinde ve tahliye sonrasında maruz kalacağı olumsuzlukların önüne geçilerek ıslahını kolaylaştırır. Bu yönüyle bireylerin yeniden suç işlemesine neden olacak etkilerden korunması sağlanır. Kişiler, toplum içerisinde belirli yükümlülükleri yerine getirirken, toplumsal yaşamın ve özgürlüğün değerini daha iyi bir şekilde idrak eder. Denetimli serbestlik sürecinde, bireylerin hayatının normal akışı mümkün olduğu kadar bozulmadığından, ailesi ve sosyal çevresine yönelik yükümlülüklerini rahatlıkla yerine getirebilmesi ve bu yolla suçtan zarar gören, suçun dolaylı mağduru konumunda olan kişinin ailesi ve sosyal çevresinin suçtan daha az etkilenmeleri sağlanır. Denetimli serbestlik uygulaması kapsamında yükümlülerin, mağdurların suçtan kaynaklanan zararlarını karşılamasını sağlamak suretiyle onarıcı adalet anlayışına da katkı sağlanır. Denetimli serbestlik yoluyla ilk defa suç isnadı ile karşı karşıya kalanlar ve tesadüfi şekilde suç isnadı olan kişilere belirli şartlar altında kanuni bir şans verilir. Denetimli serbestlik hapsedme maliyetleri karşısında daha ucuz bir yöntem olduğu için ceza adalet sistemine aktarılan ve dolaylı olarak topluma yansıyan ekonomik maliyetin azalmasını sağlar. Denetimli serbestlik sürecinde mahkûmların infaz aşamasında daha rahat iş bulmalarına imkân sağlar.⁶⁹

Denetimli serbestlik kurumunun önemli bir faydası da suç işleyen kişilerin tekrardan suç işlemelerini engellemektir. Hakkında suç isnadı olan kişiler ceza infaz kurumuna girdiklerinde, buradan ıslah olmadıkları ve suç işlemeye daha çok meyilli olarak çıkabilmektedirler. Denetimli serbestlik uygulamaları ile yaşadıkları sosyal alanlardan ayrılmaksızın denetim ve gözetim altında tutulduklarından dolayı, kişilerin toplum yapısına ters düşen ceza infaz kurumunda var olan kültürden etkilenmemekte ve suçluların bir suç makinesine dönmelerinin önüne geçilmektedir.⁷⁰

Ceza infaz kurumlarındaki tutuklu veya hükümlü yoğunluğun azalması da hâkimlikçe veya mahkeme tarafından şüpheli veya sanığın tutuklanmasının yerine karar verilen adli kontrol, kısa süreli hapis cezasından çevrilen seçenek yaptırımlar denetimli serbestlik ve yardım hizmetlerinin içinde yerine getirilerek gerçekleştirilir. Bu sistem kişiler için umut verici bir kontrol ve iyileştirme yöntemidir. Kişiler ceza infaz kurumuna girmeyerek sosyal çevresinden yani toplumsal hayattan kopmamış olmaktadır. Toplum içinde sabıkalı bir kişi olarak “damgalanmayan” kişilerin hayatlarını sürdürdükleri yerlerde pozitif ilişkiler içinde yer almaları bu kişilerin kolay bir şekilde kontrol edilmelerini sağlamaktadır.⁷¹

Hükümlünün toplum içinde denetlenmesiyle birlikte daha fazla suç işleme olasılığı azalmakta, hükümlü rehabilite edilmekte ve iyileştirilmektedir. Toplum hizmeti örneğinde

⁶⁹ YAVUZ, Hakan A. (2011), “Ceza Adalet Sisteminde Denetimli Serbestlik Sistemi Doktora Tezi, Ankara, s.31.

⁷⁰ BAYRAK, Adem (2013), “Denetimli Serbestlik Kapsamındaki Seçenek Yaptırımlar”, Kırıkkale, s.27-28.

⁷¹ KAYA, Buket Gülden (2011), “Suça Sürüklenen Çocuklar ve Denetimli Serbestlik”, Ankara, s.58

olduğu gibi hükümlüye suçlarını topluma karşı telafi imkanı tanınırken; hükümlünün topluma gerektiği gibi yeniden kazandırılması bakımından ona yardımcı olunmaktadır.⁷²

Suç işleyen kişinin yaptığı eylemler sebebiyle haklarına tecavüz edilen mağdura ve topluma karşı sorumlu tutulması, bu sürece mağdurun ve toplumun katılması ve böylece mağdurun ihtiyaçlarının karşılanması sağlanır. Suç işleyen kişi cezaevine girmediğinden, bu yerlerde yaşanmakta olan aşırı kalabalık ortam ve bunun beraberinde getirdiği asayiş ve güvenlik sorunlarıyla daha az karşılaşmaktadır. Aşırı doluluk; olumsuz sağlık koşullarını, ceza infaz kurumundaki tutuklu veya mahkumlar ile infaz personeli arasında giderek artan şiddet olaylarını, stres ve güvensizlik duygusunu beraberinde getirmektedir. Zira hükümlülerin rehabilite edilmelerinde ve iyileşmelerinde katı cezalara nazaran daha insancıl ve yapıcı bir yaklaşım daha etkilidir.⁷³

Adlî makamların talebi üzerine suçlunun nitelikli değerlendirilmesinin yapıldığı sosyal araştırma raporları ya da hüküm öncesi raporlar ile denetimli serbestlik, karar mercilerinin sadece suça uygun değil, toplumun, mağdurun ve hatta yoğun ve uzmanlaşmış bir müdahaleye ihtiyaç duyan suçlunun çıkarlarına uygun karar almalarına hizmet etmektedir. Denetimli serbestlik sistemi suç işleyen kişilerin iyileştirilmelerini sağlayan ve bunların yaşadıkları sosyal çevreye uyum sağlamalarını kolaylaştıran ceza adalet kurumudur. İnfaz edilecek ceza toplumda çekilmesine karar verilen süreç içinde psikolojik destekle birlikte insanı suç işlemeye teşvik eden sebepleri engellemek için belirli sayıda yükümlülükler yüklendiği gibi, serbest bırakıldıktan sonra sosyal çevreye uyum sağlamayı kolaylaştıran yardımı da bulunmaktadır.⁷⁴

Denetimli serbestlik bir davranış yönetimi enstrümanı olarak kullanıldığında, denetim görevlileriyle işbirliği yapan kişiler özgürlükle ödüllendirilir ve bu yolla davranışlarını düzeltme fırsatı tanınır. Bu kurum suç işleyen kişiler ile mağduru da gözetmekte olup, hümanist düşünceden kaynaklanan prensiplerin sonucu olarak denetimli serbestlik hem sosyal hem de cezai adaletin dengelemesine imkan tanır.⁷⁵

⁷² İnfaz Koruma Memurları Temel Eğitim Kitapçığı, s.4

⁷³ USTA, İbrahim; Öztürk, Hakan (2010), "Denetimli Serbestlik", Ceza Hukuku Dergisi, Ankara, s. 8

⁷⁴ BAYRAK, Adem (2013), "Denetimli Serbestlik Kapsamındaki Seçenek Yaptırımlar", Kırıkkale, s.29

⁷⁵ YAVUZ, Hakan A. (2011), "Ceza Adalet Sisteminde Denetimli Serbestlik Sistemi" Doktora Tezi, Ankara, s.31

II. BÖLÜM

2. TÜRK DENETİMLİ SERBESTLİK SİSTEMİ

2.1. KURULUŞ

2005 yılında Türk ceza hukukunda kanunlarda yeni bir döneme girilmiş ve ceza adalet sistemi yenilenmiştir. 5237 sayılı TCK, 5271 sayılı CMK ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun kabulüyle birlikte uygulamaya konulmuş ve hepsiyle beraber ceza hukukumuzda yeni bir döneme girilmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu dönemi ile Cumhuriyet Rejiminin ilanından sonra 5237 sayılı kanunun yürürlüğe girdiği zamana kadar denetimli serbestlik sistemine benzerlik taşıyan önemli uygulamalar mevcuttu, fakat bu düzenlemeler tam olarak denetimli serbestlik sistemini yansıtmıyordu. 2005 yılına kadarki uygulamalar teşkilatlanma yapısı olarak ortaya çıkmamış, yasal düzenlemeler ve pratikleri yeterli seviyeye ulaşamamıştır.⁷⁶

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ile aynı doğrultuda 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve 5275 sayılı CGTİHK'da 2004 yılında kabul edilerek 2005 yılında uygulamaya konulmuştur. Bu yasal değişikliklerde kabul edilen yaptırım ve infaz sistemine baktığımızda; daha önce uygulanmakta olan yasalar ve hazırlanılmış olan tasarılar da belirtilen yaptırım sistemleriyle aralarında temel esaslar noktasında uçurum sayılacak farklılıklar bulunmamaktadır. Bu sistemde kabul edilen yaptırımlar; cezalar ve güvenlik tedbirleri olacak şekilde “iki izli” yaptırım sistemine uygun olacak şekilde düzenlenmiş olup burada ise mülga 765 sayılı TCK'da belirtilen sistemden ayrı ve tasarılar a uygun olacak nitelikte güvenlik tedbirleri, ferî cezalar ve cezalar olarak değil başka bir başlık altında “güvenlik tedbirleri” olarak düzenlenmiştir.⁷⁷

Ceza adalet sistemlerinde özgürlüğü kısıtlayıcı cezalara alternatif ceza ve infaz yöntemlerini aramaya yönelik çalışmalar, batılı ülkelerde 19. yy. ikinci yarısından itibaren başlarken ülkemizde bu konu üzerinde ancak 1970'li yıllardan sonra tartışılmaya başlanılmıştır. Alternatif ceza ve infaz yöntemlerine ilişkin bu yeni tartışma ve çalışmaların bir sonucu olarak 2005 yılında yapılan köklü ceza mevzuatı değişiklikleri ile birlikte ceza adalet sistemimize yeni müesseseler dâhil edilmiştir. Kanun koyucu, bu yeni yaklaşımda, özellikle kısa süreli hapis cezası yerine seçenek yaptırımları öngörerek hapis cezasının son çare olarak düşünülmesini ve ilk defa suç işleyen bazı hükümlülere ikinci bir fırsat verilmesini öngörmektedir. Artık bu yeni sistemde, bir kısım hükümlülerin, suçlarına karşılık gelen cezalarını, kamusal ceza ve tedbirler olarak toplum içinde çekebilmeleri mümkün olabilmektedir.⁷⁸

Tutuklama yerine adlî kontrol tedbirleri, kısa süreli hapis cezası yerine seçenek yaptırımlar, hapis cezasının ertelenmesi, kamu davasının açılmasının ertelenmesi, hükmün açıklanmasının geri bırakılması, uzlaşma, etkin pişmanlık, koşullu salıverilmesine karar verilenler, mükerrir suçlular ile özel tehlikeli mahkûmlar için denetimli serbestlik, hapis cezasının konutta infaz edilmesi gibi kavramlar, ceza ve infaz politikamızdaki önemli

⁷⁶ NURSAL, Necati/ATAÇ, Selcen (2006), Denetimli Serbestlik ve Yardım Sistemi (Probation), Ankara, s.137.

⁷⁷ YAVUZ, Hakan A. (2011), “Ceza Adalet Sisteminde Denetimli Serbestlik Sistemi” Doktora Tezi, Ankara, s.172.

⁷⁸ USTA, İbrahim; Öztürk, Hakan (2010), “Denetimli Serbestlik”, Ceza Hukuku Dergisi, s. 10.

değişikliklere işaret etmektedir. Cezalandırma konusunda hâkime geniş bir takdir yetkisi verilmesi, yeni ceza mevzuatındaki değişikliklerde ön plana çıkan bir diğer husustur. Hâkim suç işleyen kişiye, hapis cezası verebileceği gibi şartlarının oluşması halinde, bu cezayı seçenek yaptırımlardan birisine çevirebilecek ya da bu cezayı erteleyebilecektir. Hâkim, cezanın alt sınırı ile üst sınırını belirlerken ya da hapis cezası dışında erteleme dâhil diğer alternatifleri düşünürken geniş bir takdir yetkisine sahiptir. Ayrıca, cezanın kişiselleştirilmesini sağlayarak doğru bir karar verme konusunda takdir hakkını kullanırken hâkim, denetimli serbestlik görevlileri tarafından hazırlanan hüküm öncesi sosyal araştırma raporlarından yararlanabilecektir.⁷⁹

2.2. DENETİMLİ SERBESTLİĞİN ULUSLARARASI HUKUKSAL DAYANAKLARI

Hapis cezasına alternatif ceza ve tedbirlerin gelişmesinde Birleşmiş Milletler ve Avrupa Konseyi tarafından alınan kararların önemli yere bulunmakta olup Türkiye Cumhuriyeti mensubu olduğu Birleşmiş Milletler Topluluğu ve Avrupa Birliğine üye olmak amacıyla kabul edilen yasal düzenlemeler çerçevesinde Avrupa Birliği müktesebatına uygun şekilde ceza kanunlarında reformlar yapılmıştır. Tavsiye kararları ise ulusal mevzuatın gelişmesinde, ülkeler arasında uygulama birliği sağlanmasında, suç işleyenlerin sosyal yaşama uyum sağlamalarında yeni yaklaşım gösterilmesi ve çözüme varmada önemli bir sahiptirler. Bu amaçla yapılan reformlarda;

- **BM Genel Kurulunun 2 Nisan 1991 tarih ve A/res/45/110 sayılı Tavsiye Kararı ile kabul edilen Hapis Dışı Tedbirlere İlişkin BM Minimum Standart Kurallarında “Tokyo Kuralları”**

Tokyo Kuralları anılan bu kararda hapis dışı tedbirler ve bunların uygulanması, suç işleyenlerin gözetim ve rehabilitasyonu, halkın ve gönüllülerin katılması gibi konuları kapsamaktadır.

Soruşturma evresinde alınacak tedbirler; polis, savcılık veya cezai konularla meşgul olan diğer makamlar, toplumun korunması, suçun önlenmesi veya hukuka saygının geliştirilmesi ve mağdurun hakları bakımından soruşturmayı sürdürmenin gerekli olmadığını takdir etmeleri halinde, suçluyu serbest bırakma yetkisine sahip olmalıdırlar. Serbest bırakmanın uygunluğu konusunda karar verilebilmesi amacıyla, her hukuk sisteminde bir takım belirli ölçüler geliştirilmelidir. Küçük suçlar için savcılar, gerektiği takdirde, hapis dışı tedbirlerin uygulanmasına karar verebilirler.⁸⁰

Tutuklama tedbiri, atılı suçun soruşturulması ve toplumla mağdurun korunması amacıyla ceza muhakemesinde son çare olarak uygulanmalıdır. Tutuklama tedbirine alternatif tedbirler, mümkün olduğu kadar en erken aşamada uygulanmalıdır. Tutuklama, yukarıdaki kuralda belirtilen amaca ulaşmak için gerektiğinden daha uzun bir süre devam etmemeli ve insanca ve doğuştan sahip olunan insanlık onuruna saygı esasına uygun olarak yerine getirilmelidir. Tutuklama tedbirine başvurulması halinde suçlunun yargısal veya diğer bir yetkili bağımsız makama itirazda bulunma hakkı olacaktır. Yargılama ve karar

⁷⁹ USTA, İbrahim; Öztürk, Hakan (2010), “Denetimli Serbestlik”, Ceza Hukuku Dergisi, s. 10.

⁸⁰ NURSAL, Necati/Ataç, Selcen (2006), Denetimli Serbestlik ve Yardım Sistemi, Ankara, s.538

aşamasında ise; sosyal araştırma raporları edinme imkanı bulunması halinde, yargısal makamlar, yetkili bir kurum veya kuruluş tarafından hazırlanan bir araştırma raporu edinebilirler. Bu tür bir rapor, suçluların suç işleme eğilimi ve mevcut suçları hakkında sosyal bilgileri içermelidir. Bu raporda ayrıca, hüküm verme usulüne ilişkin bilgiler ve tavsiyeler de yer almalıdır. Rapor, bütün fikirlerin açıkça belirtildiği maddi vakıalara dayanılarak objektif ve tarafsız bir biçimde hazırlanacaktır.⁸¹

Hapis dışı tedbirlere karar vermeye yetkili ve elinde hapis dışı alternatifler konusunda geniş bir uygulama alanı bulunan yargısal makam bu kararı verirken, suçlunun topluma kazandırılma ihtiyacı, toplumun korunması ve mümkün olduğu takdirde kendileriyle görüşülebilecek olan mağdurların yararlarını dikkate almaları gerekmekte olup hüküm veren makamlar olayları aşağıdaki şekillerde çözüme kavuşturabilirler:

- a) Tembih, ihtar ve kınama gibi sözlü yaptırımlar
- b) Şartlı tahliye
- c) Statü cezaları
- d) Para cezası ve gün para cezası gibi ekonomik yaptırımlar ve mali cezalar,
- e) Müsadere veya kamulaştırma kararı;
- f) Mağdura iade veya tazminat kararı;
- g) İnfazı durdurulmuş veya ertelenmiş ceza;
- h) Denetimli gözetim ve yargısal denetim;
- i) Kamu hizmetlerinde çalıştırma kararı;
- j) Kampa gönderme;
- k) Ev hapsi
- k) Kurum dışı tretman yöntemlerinin bir başka türü, sayılan tedbirlerden bazılarının birlikte verilmesi,⁸²

Mahkumiyet kararı sonrası ise mahkumları bir kuruma yerleştirmekten kaçınmak ve onların toplumla yeniden, en erken şekilde bütünleşmelerine yardımcı olmak için, yetkili makamların elinde geniş bir hüküm sonrası alternatif uygulamalar bulunması gerekmektedir. Hüküm sonrası tedbirler ise şunlardır;

- a) Memlekete gitme izni ve geçici yurtlarda kalma;
- b) Çalışma veya eğitim için salıverme;
- c) Şartla tahliyenin çeşitli biçimlerine,
- d) Cezada indirim;

⁸¹ NURSAL, Necati/Ata, Selcen (2006), Denetimli Serbestlik ve Yardım Sistemi, Ankara, s.538

⁸² NURSAL, Necati/Ata, Selcen (2006), Denetimli Serbestlik ve Yardım Sistemi, Ankara, s.539

e) Af

Af dışındaki hüküm sonrası tedbirler, suçlunun başvurusu üzerine yargısal veya diğer yetkili bağımsız makamların denetimine tabi olacaktır. Hapis dışı bir program için, her hangi bir biçimde bir kurumdan çıkarılma, mümkün olan en kısa süre içerisinde ele alınmalıdır. Hapis dışı önlemler olarak; suçtan tekerrür olasılığını azaltmak ve suçlunun yeniden suç işlemesi ihtimalini en aza indirecek biçimde toplumla yeniden bütünleşmesini sağlamak amacıyla **Gözetim usulü**, verilen belirli bir hapis dışı tedbir çerçevesinde, suçluların ihtiyaçlarını daha etkili bir biçimde karşılamak için, gerekli hallerde sosyal çalışma, grup terapisi, ikametgah içi programlar gibi değişik projeler ile çeşitli suçlu kategorilerine uygun özel **Tretman usulü** programları geliştirilmelidir.⁸³

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından alınan bu kararlar çerçevesinde ceza adaletinin sağlanması, hakkında suç isnadı bulunan veya suçlu kişilere karşı gösterilmesi gereken muamelelerin nasıl olması açık bir şekilde belirtilmiştir. Ayrıca hapis dışı tedbirlerin kullanılmasının geliştirilmesi ve hapis cezasına alternatif bir cezaya tabi olanlar içinde gerekli olan korumalar gösterilmiştir.

➤ **Şartla Mahkûm Edilen veya Şartla Salıverilen Suçluların Gözetimi Hakkında Avrupa Sözleşmesi,**

Avrupa Konseyi üyelerince kabul edilen kararlarda sözleşme niteliği taşıyan tek anlaşmadır. Bu sözleşme ile bir mahkeme tarafından suçlu bulunmasına rağmen cezalandırma yoluna gidilmeden hakkında denetimli serbestlik kararı uygulanan kişiler, ertelenmiş bir cezaya karar verilen hükümlüler ile şartla tahliye kararı verilen hükümlülerin haklarında belirtilen yükümlülüklerle uymamaları sebebiyle hapis cezasının çektilmesine karar verilenler bir devletten diğer başka bir devlete iade edilmeleri halinde bunların sosyal rehabilitasyonları sırasında uygulanacak olan kanuni düzenlemeler belirtilmiştir.⁸⁴

➤ **Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin R (92) 16 Sayılı Kamusal Cezalar ve Tedbirler Konulu Tavsiye Kararı,**

Sosyal hayatta yerine getirilen ceza ve tedbirlerin Konseye üye devletler tarafından daha fazla kullanmaya başlamaları sebebiyle bu ceza ve tedbirlerin, hapis cezasının olumsuz sonuçlarını ortadan kaldırmasından dolayı suç ile mücadele etme hususunda önemli bir yere sahip olduğu, Ceza ve tedbirlerin oluşturulması, hükmedilmesi ve uygulanması için uluslararası normlarda kaydedilen önemli gelişmeye dikkat ederek, Konseye üye devletlere, tavsiye kararında yer alan kamusal ceza ve tedbirlere dair Avrupa Kurallarını, kendi mevzuat ve uygulamalarında, geniş bir şekilde yaygınlaşmasını sağlamak ve daha fazla artan bir şekilde uygulanması tavsiye edilmiştir.⁸⁵

➤ **Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin R (97) 12 Sayılı Kamusal Cezalar ve Tedbirlerini Uygulanması İle İlgili Personel Konulu Tavsiye Kararı**

Sözleşmeye taraf olan ülkelere; Ceza ve tedbirlerin uygulanmasına dair personelin işe alınması, seçilmesi, eğitimi, çalışma koşulları ve dolaşımı hususunda bu tavsiye ekinde yer

⁸³ NURSAL, Necati/Ataç, Selcen (2006), Denetimli Serbestlik ve Yardım Sistemi, Ankara, s.539-541

⁸⁴ NURSAL, Necati/Ataç, Selcen (2006), Denetimli Serbestlik ve Yardım Sistemi, Ankara, s.455

⁸⁵ NURSAL, Necati/Ataç, Selcen (2006), Denetimli Serbestlik ve Yardım Sistemi, Ankara, s.481

alan Ek- I' de bulunan prensipleri rehber edinmelerini, Ceza ve tedbirlerin uygulanmasından sorumlu olan personel için ulusal etik rehber sağlanması, tavsiye kararında bulunan Avrupa rehberine uygun bir ulusal etik rehberi oluşturulmalı veya gerekirse mevcut olan ulusal etik rehberlerinin Avrupa rehberleri ile uygun hale getirilmesi hususunda adım atılması ve tavsiye kararını ile açıklayıcı memorandumunu mümkün olan en geniş şekilde yaymalarını belirtilmiştir.⁸⁶

➤ **Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin R (99) 19 Sayılı Ceza İşlerinde Arabuluculuk Konulu Tavsiye Kararı**

Bu tavsiye kararı dikkate alınarak modern denetimli serbestlik sistemine uygun yasal düzenlemeler yapılmıştır. Tavsiye kararında suç işleyenlerin tutuklu yargılamasına engel tedbirler almak için belli bir yerde ikamet etmeleri ve adli makamlarca belirlenen bir kuruluş tarafından denetlenmeleri ve bu kişilere yardım etmek amacıyla;

- ✓ Bir hapis cezasına karar verilmeden müstakil bir yaptırım olarak denetimli serbestlik tedbirine karar verilmesi,
- ✓ Hapis cezasına karar verildikten sonra belirtilen yükümlülüklerle beraber ertelenmesi,
- ✓ Kamu hizmetinin yüklenilmesi,
- ✓ Mağdurun tazmini, zararın giderilmesi veyahut mağdur kişiyle suç işleyen arasında uzlaşma sağlanması,
- ✓ Alkol veya uyuşturucu madde kullanan suç işleyenler ile suç işlemeye iten sebeplere neden olan zihni davranışları bulunan kişilerin tedavi edilmelerine karar verilmesi,
- ✓ Suç işlemeye uygun kişilerin toplumda izlenilmeleri ve denetimlerinin yapılması,
- ✓ Elektronik izleme kararlarına hükmedilmesi veya cezanın konutta infazına hükmedilerek sokağa çıkma yasağı konulması,
- ✓ Serbest bırakılanları denetlemek için ceza infaz kurumundan şartla tahliyelere karar verilmesidir.⁸⁷

➤ **Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin R (99) 22 Sayılı Cezaevlerinin Aşırı Kalabalıklaşması ve Cezaevi Mevcudu Enflasyonu Konulu Tavsiye Kararı ile;**

Ceza infaz kurumlarında yaşanan aşırı yoğunluğun önüne geçmek ve ceza infaz kurumundaki nüfus artışını engellemek amacıyla; aşırı kalabalıklaşma sınırlarının aşılmasını önlemek için ceza infaz kurumları için maksimum bir kapasite belirlenmelidir. Aşırı kalabalıklaşma koşullarının olduğu yerlerde; insan onuruna saygı, cezaevi idaresinin insani ve olumlu iyileştirme uygulama kararı, cezaevi personelinin rolünün ve

⁸⁶ NURSAL, Necati/Ataç, Selcen (2006), Denetimli Serbestlik ve Yardım Sistemi, Ankara, s.497

⁸⁷ ÖZDEMİR, Metin (2011), "Denetimli Serbestlik Tedbiri Olan Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması ve Uygulaması" Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s.31-32.

etkili modern yönetim yaklaşımlarının tamamen tanınmasına özel önem verilmelidir. Avrupa Cezaevi Kuralları ile uyumlu olarak mahkumlara sağlanan kullanılabilir boş alanın miktarına, sağlık bilgisi ve hijyen kurallarına, yeterli uygun şekilde hazırlanan ve sunulan yiyeceğe ilişkin düzenlemelere, mahkum, sağlık bakımlarına ve açık havada faaliyet fırsatları tanınmasına özel önem verilmelidir.⁸⁸

Yargılama safhası öncesi döneme ilişki ceza usul işlemlerinden kaçınılması, yargı tutukluluk sürecinin azaltılması için; duruşma öncesi tutukluluk uygulaması ve bunun süresi adaletle elde edilmek istenen amaca uygun olarak en aza indirilmelidir. Zanlı suçlunun belirli bir adreste ikamet etmesi zorunluluğu, izin almadan belirli bir yerden ayrılmasının veya o yere girmenin kısıtlanması, kefaletle salıverilme veya adli organlarca tayin edilen bir birim tarafından denetlenme ve yardım gibi tutuklamaya alternatif uygulamalar mümkün olabilen en geniş ölçüde kullanılmalıdır. Bu bağlamda, belirli bir yerde tutarak, elektronik izleme aletleriyle, gözetleme ihtiyacına da dikkat çekilmelidir.⁸⁹

Duruşma safhasına ilişkin önlemler için; Ceza infaz kurumu sisteminde ağır bir yük olarak yer alan uzun süreli özgürlüğü kısıtlayıcı cezaları içeren mahkûmiyetlere karar vermenin azaltılması ve kısa süreli özgürlüğü bağlayıcı cezaların kamusal ceza ve tedbirlerle ikame edilmesi için çaba harcanmalıdır. Kişilerin özgürlüklerinden mahrum bırakılmaları yerine yüklenen koşullar ile birlikte hapis cezasının infazının ertelenmesi, bir hapis cezasına hükmedilmeksizin müstakil bir yaptırım olarak "probation'a "sanığın denetimli özgüllük altında tutulması" hükmedilmesi, yüksek yoğunluklu denetim, kamusal hizmet "yani kamu yararına ücretsiz çalışma", iyileştirme emirleri ve belirli suçlu kategorileri için sözleşmeyle iyileştirmenin uygulanması, mağdur-sanık uzlaşması ve mağdurun zararının tazmin edilmesi, hareket özgürlüğünün sokağa çıkma yasağı veya elektronik izleme gibi araçlarla kısıtlanması konularına dikkat çekilmiştir. Hürriyeti bağlayıcı ve hürriyeti bağlayıcı olmayan ceza ve tedbirlerin birleşimi, tecil edilmemiş hürriyeti bağlayıcı cezaları müteakiben kamusal hizmet, toplumda yoğun denetim, evde infazın elektronik izlenmesi veya uygun durumlarda iyileştirmeye katlanma yükümlülüğü şeklinde yasa ve uygulamaların içine sokulması⁹⁰ gerektiği belirtilmiştir.

➤ **Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin R (2000) 22 Sayılı Kamusal Cezalar ve Tedbirler Hakkında Avrupa Kurallarının Uygulanmasının Geliştirilmesi Konulu Tavsiye Kararı,**

Avrupa Konseyi tarafından önceden alınan R (92) 17 sayılı, kamusal ceza ve tedbirlerin uygulanmasıyla ilgili personel hakkındaki R (97) 12 sayılı, ceza meselelerinde arabuluculuk hakkındaki R (99) 19 sayılı ve cezaevi kalabalığı ve cezaevi mevcudu enflasyonu hakkındaki R (22) 19 sayılı, R (92) 16 sayılı cezalar ve tedbirler hakkında Avrupa Kuralları konusundaki tavsiye kararlarıyla ilgili olarak kararlar alınmış olup;

-Bir zanlının belirli bir adreste ikamet etmesi, adli bir makam tarafından belirlenen bir kuruluş tarafından denetlenmesi ve kendisine yardım edilmesi gibi tutuklu yargılamaya alternatifler:

⁸⁸ NURSAL, Necati/Ata, Selcen (2006), Denetimli Serbestlik ve Yardım Sistemi, Ankara, s.512

⁸⁹ NURSAL, Necati/Ata, Selcen (2006), Denetimli Serbestlik ve Yardım Sistemi, Ankara, s.513

⁹⁰ NURSAL, Necati/Ata, Selcen (2006), Denetimli Serbestlik ve Yardım Sistemi, Ankara, s.513-514

-Bir hapis cezasına hükmedilmeksizin müstakil bir ceza olarak probasyona (gözetimli özgürlük) hükmedilmesi;

-Hapis cezasının infazının yüklenen koşullarıyla birlikte ertelenmesi;

-Kamu hizmeti (Kamu adına ücretsiz çalışma); -Mağdurun tazmini/ zararın tamiri/ mağdur/suçlu arasında arabuluculuk;

-Alkol ve uyuşturucu kullanan suçlular ile ve suça yönelik davranışa neden olan zihinsel rahatsızlığı olan suçluların tedavisine hükmedilmesi;

-Uygun suçlu kategorilerinin etkin gözetim ve denetimi;

-Avrupa Kurallarının 23. ve 55. maddeleri gözetilerek örneğin, elektronik izlemeye hükmedilmesi ya da sokağa çıkma yasağı konulması vasıtasıyla hareket serbestisinin kısıtlanması;

-Tahliye sonrası denetlenmek üzere cezaevinden şartla tahliye⁹¹ denilerek sayılan örnekler çerçevesinde yeterli sayıda uygun ve çeşitli kamusal ceza ve tedbirler için düzenleme yapılması gerektiği belirtilmiştir.

➤ **Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin 2014/4 Sayılı Elektronik İzleme İle İlgili Tavsiye Kararı**

Avrupa Konseyi bu kararı ile özgürlükten mahrum etmenin son çare olarak uygulanması ve şüpheli, sanık ve hükümlülerin çoğunluğunun etkin ve daha az maliyet ile toplum içerisinde kalmaları, aşırı kalabalıklaşma ve ceza infaz kurumu mevcudundaki artışın, insan hakları ve ceza infaz kurumlarının etkin yönetimi bakımından, cezaevi idarelerinin ve ceza adaleti sisteminin temel güçlük olduğundan ceza yargılaması sürecinde elektronik izlemenin kullanılmasının, şüpheli sanık ve hükümlülerin toplum içerisinde daha etkin bir biçimde denetlenmesine ve böylece suç işlenmesinin önlenmesine katkı sağlarken, hürriyetten mahrum etme tedbirlerine başvurulmasında azalmaya yardımcı olmasını sağlamak için üçüncü kişiler ile elektronik izleme altında bulunan kişinin özel ve aile yaşamı üzerindeki olası olumsuz etkilerini azaltmak amacıyla, elektronik izleme teknolojilerinin iyi düzenlenmiş bir tarzda ve orantılı bir biçimde kullanılması gerektiğini kabul etmiş ve elektronik izleme teknolojilerinin sınırları, çeşitleri ve modellerinin tabi olacağı kuralların tanımlanmasının bir ihtiyaç olduğu belirtmiştir.⁹²

2014/4 sayılı tavsiye kararı ekinde; elektronik izleme uygulamasının şüpheli, sanık ve hükümlüler ile uzman personel arasında, toplum içerisinde onarıcı profesyonel ilişki tesis edilmesine haneler getirmemesi veya onun yerini almamasına yönelik özel bir ihtimam gösterilmesini ulusal makamların dikkatine sunmak amaçlanmış ve şüpheli, sanık ve hükümlülerin iyileştirilmesinde kullanılan mevcut pozitif yöntemlere olumlu katkı sağlayacağı belirtilmiştir. Ceza soruşturma aşamasında, cezanın ertelenmesinin bir koşulu olarak ya da hapis cezasının infazında, toplum içerisinde infaz edilen bir ceza yaptırımı ya da tedbirin izlenmesinde başlı başına bir araç olarak, diğer denetimli serbestlik tedbirleri ile bağlantılı olarak cezaevinden erken salıvermede bir tedbir olarak, cezaevinden koşullu

⁹¹ NURSAL, Necati/Ataç, Selcen (2006), Denetimli Serbestlik ve Yardım Sistemi, Ankara, s.518-519

⁹² Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı el kitapçığı s.1

salıverme kapsamında, cezaevinden salıverilen belli bazı hükümlülere yönelik yoğun rehberlik ve gözetim tedbirlerinde, hükümlü ve tutukluların kapalı ceza infaz kurumlarının içindeki açık ceza infaz kurumlarının içi ve çevresindeki hareketlerinin izlenmesinde, bazı özel suç mağdurlarının belirli şüpheli, sanık ve hükümlülerden korunmasında bir araç olarak kullanılabilir.⁹³

Tavsiye kararı ile alınan prensipler ise;

- ✓ Ceza adaleti çerçevesinde elektronik izlemenin türü, süresi ve infaz modeli kadar kullanımı da kanun ile düzenlenmelidir.
- ✓ Elektronik izleme uygulanmasına ya da uygulamaya son verilmesine ilişkin kararlar yargısal makamlar tarafından alınmalı ya da bu kararların yargısal makamlar tarafından gözden geçirilmesi sağlanmalıdır.
- ✓ Elektronik izlemenin soruşturma aşamasında kullanıldığı durumlarda, aşırı müdahaleci olmaması için özel ihtimam gösterilmelidir.
- ✓ Elektronik izleme, infazın türü ve modeli, izlemenin süresi ve müdahalenin yoğunluğu bakımından işlenen ya da işlendiği iddia olunan suçun ağırlığı ile orantılı olmalı, şüpheli, sanık ya da hükümlünün kişisel durumu göz önünde bulundurulmalı ve uygulama düzenli olarak gözden geçirilmelidir.
- ✓ Elektronik izleme, buna ilişkin kararda öngörülenin ötesinde, şüpheli, sanık ya da hükümlünün hak ve hürriyetlerini kısıtlayacak tarzda yerine getirilmemelidir.
- ✓ Elektronik izlemeye karar verilirken ve onun türü, süresi ve infaz yöntemi belirlenirken, şüpheli, sanık ya da hükümlünün tutulduğu yerde bulunan ailelerin ve üçüncü kişilerin hakları ve çıkarları göz önünde bulundurulmalıdır.
- ✓ Elektronik izleme ile ilgili karar verme ve infaz sürecinde cinsiyet, ırk, renk, milliyet, dil, din, cinsel tercih, siyasi ya da diğer düşünce, ulusal ya da sosyal köken, mülkiyet, azınlık veya fiziksel ya da zihinsel durum nedeniyle ayrımcılık yapılamaz.
- ✓ Elektronik izleme, suçu azaltma ya da denetim sağlama amacıyla sadece belli bir süre yalnız başına bir tedbir olarak uygulanabilir. Daha uzun vadede suçu önlemede, suçlunun toplum ile bütünleşmesini amaçlayan profesyonel müdahale ve destekleyici tedbirler ile birlikte uygulanmalıdır.
- ✓ Elektronik izlemeye ilişkin kararların yerine getirilmesinde özel sektörün rol aldığı durumlarda, ilgili kişiye yönelik, uluslararası etik ilkeler ve profesyonel standartlarla uyumlu etkin bir iyileştirmenin uygulanması sorumluluğu kamu idarelerinin üzerinde kalmalıdır.
- ✓ Kamu idareleri, elektronik izlemenin yerine getirilmesinde özel sektör ile ilgili bütün bilgilerin şeffaflığını sağlamalı ve halkın bu bilgilere erişimini düzenlemelidir.

⁹³ Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı el kitapçığı s.3

✓ Şüpheli, sanık ve hükümlülerin elektronik izlemenin giderlerine katıldığı durumlarda, onların katkıları mali durumları ile orantılı olmalı ve bu durum yasa ile düzenlenmelidir.

✓ İlgili kurumlar tarafından, elektronik izleme yaptırımına ve bunun infazına ilişkin verilerin elde edilmesi, paylaşılması ve kullanılması yasa tarafından özel olarak düzenlenmelidir.

✓ Elektronik izleme ile ilgili kararları yerine getirmekle sorumlu olan personel, nicelik itibarıyla yeterli olmalı, görevlerini etkin, profesyonel ve en yüksek etik standartlara uygun bir biçimde yerine getirmelerini sağlayacak seviyede, düzenli olarak eğitilmelidir.

✓ Elektronik izlemeyi ulusal yasalara uygun olarak yerine getirmekle sorumlu olan kuruluşlar üzerinde, düzenli hükümet denetimleri gerçekleştirilmeli ve bağımsız denetim yolları mevcut olmalıdır.⁹⁴

Ceza yargılamasının farklı safhalarında elektronik izlemenin yerine getirilmesi ise;

✓ Elektronik izlemeye riayet etmeyi sağlamak için, ulusal yasalara uygun olan farklı tedbirler uygulanabilir. Özellikle şüpheli, sanık ya da hükümlünün rızası ve işbirliği aranabilir, ya da caydırıcı yaptırımlar konulabilir.

✓ Soruşturma aşamasında elektronik izlemenin usulü ve yoğunluğu, iddia edilen suç ile orantılı olmalı ve kişinin kaçma, yargılamanın seyrine müdahale etme, kamu düzeni bakımından ciddi bir tehdit oluşturma ya da yeni bir suç işleme riski bakımından uygun bir biçimde değerlendirilmesine dayalı olmalıdır.

✓ Ulusal mevzuat, soruşturma aşamasında elektronik izleme altında geçirilen sürenin, mahkeme tarafından belirlenen netice yaptırım ya da tedbirden ne surette indirileceğini düzenlemelidir.

✓ Elektronik izlemenin mağdur koruma kapsamında şüpheli, sanık ya da hükümlünün hareketlerini takip etmek için kullanıldığı durumlarda, öncelikle mağdurun rızasının alınması esastır ve mağdurun, teknolojinin kapasitesi ve sınırlılıklarını anlamasını sağlamak için her türlü çaba gösterilmelidir.

✓ Elektronik izlemenin belli bir bölgeden çıkmama ya da belirli bölgelere girmeme yaptırımı kapsamında kullanıldığı hallerde, infaz koşullarının, toplum içerisinde, kabul edilebilir günlük hayat kalitesini engelleyecek derecede sınırlayıcı olmamasını sağlamak için çaba gösterilmelidir.

✓ Madde kötüye kullanımının takip edilmesi gereken hallerde, hangi yaklaşımın uygulanacağına karar verilirken, elektronik ve geleneksel yaklaşımların yoğunluğu, iyileştirici ve eğitici potansiyeli ayrı ayrı değerlendirilmelidir.

✓ Elektronik izlemenin konutu terk etmeme yaptırımına ilişkin olması halinde, izlenen kişi ile birlikte yaşayan üçüncü kişilerin hakları korunmalı, kişi yalnız yaşıyor

⁹⁴ Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı el kitapçığı s.4-5

ise, izolasyonun olumsuz etkilerini önlemek için mümkün olduğu ölçüde bu yaptırımdan kaçınılmalıdır.

✓ Elektronik izleme, suç türü ve hükümlü yönetim programına bağlı olarak, hükümlüleri salıvermeye hazırlama kapsamında, cezaevinden kısa süreli ayrılmaya hak kazanan kişi sayısını artırmak, hükümlülere cezaevi dışında çalışma imkanı vermek ya da hükümlüleri açık cezaevine yerleştirmek amacıyla kullanılabilir.

✓ Süresinin yasa ile belirlendiği hallerde, elektronik izleme, hapis cezasına alternatif bir infaz yöntemi olarak kullanılabilir.

✓ Elektronik izleme, ihtiyaç duyulması halinde, cezaevinden erken salıverme durumunda kullanılabilir. Bu halde, elektronik izlemenin süresi, kalan infaz süresi ile orantılı olmalıdır.

✓ Elektronik izlemenin salıverme sonrası bir tedbir olarak, hapis cezasının infazından sonra kullanılması halinde, süresi ve yoğunluğu dikkatlice tanımlanmalı; eski hükümlüler, aileleri ve üçüncü kişiler üzerindeki bütün etkileri göz önünde bulundurulmalıdır⁹⁵ denilerek ülkemizde dahil olmak üzere Avrupa Konseyine üye devletlerin ceza adalet sistemlerinde elektronik izleme kurumuna kapsamlı şekilde yer vererek gerekli olan düzenlemeyi yapmaları gerektiği açık bir şekilde ifade edilmiştir.

2.3. DENETİMLİ SERBESTLİĞİN ULUSAL HUKUKİ DAYANAKLARI

2.3.1. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu

5237 sayılı Türk Ceza Kanunun birinci kitabın 3. kısmında yaptırımlar cezalar ve güvenlik tedbirleri olacak şekilde ayırım yapılmıştır. Kanunun 45. md. “cezalar” kısmında; işlenen suç nedeniyle uygulanan yaptırımlar, hapis cezası ve adli para cezası olarak ayrılmış ve hapis cezası çeşitleri olarak ağırlaştırılmış müebbet hapis, müebbet hapis ve süreli hapis cezası şeklinde tasnif yoluna gidilmiş olup “Güvenlik tedbirleri” kısmında ise güvenlik tedbirlerinin tasnifi; belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma, eşya müsadere, kazanç müsadere, çocuklara özgü güvenlik tedbirleri, akıl hastalarına özgü güvenlik tedbirleri, mükerrer ve özel tehlikeli suçlular hakkında güvenlik tedbirleri, sınır dışı edilme ve tüzel kişiler hakkında güvenlik tedbirleri olarak sıralanmıştır. TCK 50. md. güvenlik tedbiri olan “kısa süreli hapis cezasına seçenek yaptırımlar”,⁹⁶ TCK 51 md. “hapis cezasının tecili”, TCK 53/5. md. “Belli hak ve yetkinin kullanılmasının yasaklanması güvenlik tedbiri” düzenlenmiştir.⁹⁷ TCK 58. md. “suçta tekerrür ve özel tehlikeli suçlular” başlıklı güvenlik tedbiri, 191. md. “kullanmak amacıyla uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak, kabul etmek veya bulundurmak” suçu, 192. md. “Uyuşturucu maddelerle ilgili olarak kabul edilen etkin pişmanlık hükümleri”,⁹⁸ 221. md. “suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçu ile ilgili etkin pişmanlık” hükümleri düzenlenilmiş olup, söz konusu olan bu yasal düzenlemelere karar verilmesi durumunda ise “denetimli serbestlik tedbiri” uygulamalarına yer verileceği ifade edilmiştir.

⁹⁵ Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı el kitapçığı s.6-7

⁹⁶ ÖZGENÇ, İzzet (2017), “Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler”, s. 735

⁹⁷ İLGÜN, Candaş (2010), “Türk Hukukunda Denetimli Serbestlik ve Uygulamaları” Yüksek Lisans Tezi, s.14.

⁹⁸ İLGÜN, Candaş (2010), “Türk Hukukunda Denetimli Serbestlik ve Uygulamaları” Yüksek Lisans Tezi, s.14-15.

2.3.2. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu

Denetimli serbestlik rejiminin uygulanmasını 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununda bulunmakta olup, kanunun 109. maddesinde tutuklama tedbiri yerine Adli Kontrol kararı, 231. maddede ise Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması hükümleri düzenlenmiştir.

Koruma tedbiri olan adli kontrol, tutuklamadan daha hafif bir tedbir olarak “amaca ulaşmak” adli kontrol uygulanması, “ölçülülük ilkesinin”⁹⁹ sonucu olup kanunda belirtilen koşulların gerçekleşmesi halinde, soruşturma ve kovuşturma aşamasında şüpheli veya sanık hakkında tutuklama tedbiri yerine adli kontrol tedbirine karar verilebilmektedir.

Adli kontrol kararı tutuklama koşullarının olduğu durumlarda orantılılık ilkesi gereği, tali ceza muhakemesi yapılarak istem üzerine karar verme prensibinden dolayı hâkim tarafından verilir. İstem ise Cumhuriyet savcısı veya şüpheli tarafından yapılabilir. Soruşturma evresinde sulh ceza hakimliği, kovuşturma evresinin her aşamasında ise görevli ve yetkili yargı organlarınca karar verilebilir ayrıca bu kararlara karşı itiraz edilebilir.¹⁰⁰

5271 sayılı CMK’nın 109. maddesinde düzenlenen adli kontrol tedbirleri;

Yetişkinler için;

- Yurt dışı çıkış yasağı,
- Hâkim veya mahkemece belirlenen yerlere, belirtilen süreler içinde düzenli şekilde başvurmak,
- Hâkim veya mahkemece belirtilen merci veya kişilerin çağrılarına, gerektiğinde meslekî uğraşlara ilişkin ya da eğitime devam etmeleri konularında kontrol tedbirlerine uymak,
- Her türlü taşıt veya bunlardan bazılarını kullanmamak, gerektiğinde kaleme makbuz karşılığında sürücü belgesini teslim etmek,
- Uyuşturucu, uyarıcı veya uçuşu maddeler ile alkol bağımlılığından kurtulmak amacıyla, hastanede tedavi olmak dahil, tedavi veya muayene tedbirlerini uygulamak ve bunları kabul etmek,
- Şüpheli veya sanığın ekonomik durumu dikkate alınarak, miktarı ve tek seferde veya birden fazla taksitlerle ödeme süreleri, Cumhuriyet savcısının isteği üzerine hâkim veya mahkemece belirlenecek bir güvence parasını yatırmak,
- Silâh bulundurmamak veya taşıyamamak, gerektiğinde söz konusu silahın makbuz karşılığında adli emanete teslim etmek,
- Cumhuriyet savcısının talebi üzerine hâkim veya mahkeme tarafından miktarı ve ödeme süresi belirlenecek olan parayı mağdurun haklarını güvence altına almak üzere aynî veya kişisel güvenceye bağlamak,

⁹⁹ YENİSEY, Feridun/NUHOĞLU, Ayşe (2017), “Ceza Muhakemesi Hukuku”, İstanbul, s. 349-350

¹⁰⁰ YENİSEY, Feridun/NUHOĞLU, Ayşe (2017), “Ceza Muhakemesi Hukuku”, İstanbul, s. 356-357

- Aile yükümlülüklerinden kaynaklı sorumlulukları yerine getireceğine ve adli kararlar doğrultusunda mahkûm edildiği nafakayı düzenli olarak ödeyeceğine belirten güvence vermektir.¹⁰¹

5395 sayılı ÇKK'nın 20. maddesinde bulunan çocuklar hakkında verilebilecek adli kontrol yükümlülüklerinde, çocuk şüpheli veya sanık hakkında yukarıda yetişkinlere verilebilecek yükümlülüklere ek olarak;

- Belirlenen çevre sınırları dışına çıkmamak,
- Belirlenen bazı yerlere gidememek veya ancak bazı yerlere gidebilmek,
- Belirlenen kişi ve kuruluşlarla ilişki kurmamak, yükümlülüklerinden bir veya bir kaçına karar verilebilmektedir.¹⁰²

2.3.3. 5275 sayılı Türk Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanun

5275 sayılı CGTİHK'nın 104. maddesi; cezası ertelenen, serbest bırakılan veya hakkında kısa süreli hapis cezası yerine başka bir yükümlülüğe karar verilen hükümlünün yaşadığı sosyal çevre içinde takibi, iyileştirilmesi, psikososyal sorunların çözüme kavuşturulması, serbest kaldıktan sonra korunması, soruşturma takibi yapılanlar için haklarında sosyal araştırma raporları düzenlenmesi ve mağdur olan kişinin korunması gibi sorumlulukları yerine getirmek amacıyla “denetimli serbestlik ve yardım merkezleri”nin ve serbest kaldıktan sonra mahkumlara yeni bir meslek edinmeleri için “koruma kurulları”nın kurulması öngörülmüş, akabinde yürürlüğe giren 5402 sayılı DSHK ile taşra teşkilatında denetimli serbestlik müdürlükleri ile koruma kurullarının kuruluş, görev ve çalışma esas ve usullerinin ve merkez teşkilata dair hükümlere yer verilerek¹⁰³ denetimli serbestlik kurumunun yasal dayanağı oluşturulmuştur

2.3.4. 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu

ÇKK'nın 5. maddesinde suça sürüklenen çocuğun korunmasını sağlamak amacıyla; danışmanlık, bakım, sağlık, eğitim ve barınma hususlarında alınması gereken tedbirlerin çocuklar hakkında uygulanacak koruyucu ve destekleyici tedbirler olduğu belirtilmektedir. Bu tedbirler hakim (Çocuk Mahkemesi hakimi sıfatı ile) kararıyla da alınabilmektedir. Çocuklara özgü güvenlik tedbirleri TCK'nın 56. maddesinde düzenlenilmemiş ve ÇKK'ya gönderme yapılmıştır.¹⁰⁴

ÇKK'nın 36. Maddesine göre hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilen, kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı onanan, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilen çocuğun denetim altına alınmasına karar verilebileceği belirtilmektedir.

¹⁰¹ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5271.pdf>

¹⁰² <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5395.pdf>

¹⁰³ USTA, İbrahim; Öztürk, Hakan (2010), “Denetimli Serbestlik”, Ceza Hukuku Dergisi, Ankara, s. 12.

¹⁰⁴ ÖZTÜRK, Bahri/ERDEM, Mustafa Ruhan (2017) “Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku”, Ankara, s.542-543.

2.3.5. 5402 sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları

Kanunu

Bu kanun ile denetimli serbestlik ve yardım hizmetlerinin temel yapısı belirlenerek kuruluş, görev ve hizmetleriyle çalışma esas ve usulleri belirlenmiştir.¹⁰⁵

5402 sayılı DSHK Kanunuyla, insan onuruna saygı ve dürüstlük, gizlilik ve tarafsızlık ilkeleri çerçevesinde merkezi yapıya sahip olan denetimli serbestlik sistemi kurulmuş, bu dahilde kanunda belirtilen görevleri yapmak için, Adalet Bakanlığı'na bağlı olan Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü uhdesinde Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetleri Sorumlu Daire Başkanlığı, 133 tane Adalet Komisyonu Başkanlığının olduğu yerlerdeyse Şube Müdürlükleri ve Koruma Kurullarının varlığı kabul edilmiştir.¹⁰⁶

Anayasa Mahkemesi'nin 11.06.2009 tarih, 2006/42 Esas ve 2007/73 Karar sayılı ilam ile kanunun 2. Maddesinin 2. Fıkrasında asker kişilere getirilen özel muafiyet hükmü ceza adalet sistemine göre eşitsizlik yaratması sebebiyle Anayasaya aykırı bulunmuş ve iptal edilmiştir.¹⁰⁷

2.3.6. Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları

Yönetmeliği

Yönetmelikte denetimli serbestlik rejimine ilişkin hazırlanan kanuna dayanılarak hazırlanılmış olup, denetimli serbestlik ve yardım merkezleri ve koruma kurulu, danışma kurulu, sorumlu daire başkanlığı ile taşra teşkilatının yapısı anlatılmış, kanunda düzenlenilmemiş ancak uygulamada neler yapılması gerektiği ayrıntılı olarak anlatılmıştır.

2.4. DENETİMLİ SERBESTLİK SİSTEMİNİN İLKELERİ

Denetimli serbestliğe ilişkin olarak tanzim edilen kanun ve yönetmelik incelendiğinde açık bir şekilde sistemin ilkeleri düzenlenmiştir.

İnsan Onuruna Saygı ve Dürüstlük İlkesi; Kanunun 4/1-a maddesine göre, uygulamada görevli olanlar, insan haklarına saygı, dürüstlük ve kararlılık çerçevesinde hareket eder, görevlerini yerine getirdiklerinde kişilere karşı aşağılayıcı, onur kırıcı veya küçük düşürücü davranışlarda bulunamaz.¹⁰⁸

Gizlilik İlkesi; Kanunun 4/1-b maddesine göre, uygulamada görevli olanlar, suçtan zarar gören, şüpheli veya sanık, hükümlü veya bunların aile bireyleri hakkında öğrendikleri bilgileri gizli şekilde korumak zorundadır. Bilgileri kanunen zorunlu haller haricinde hiçbir kişi veya kuruma veremez.¹⁰⁹

Tarafsızlık İlkesi; Kanunun 4/1-c maddesine göre, uygulamada görevli olanlar, görevleri ile ilgili belgeleri inceleyebilir, ancak bu şekilde öğrenilen bilgilerle ilgili olarak

¹⁰⁵ İLGÜN, Candaş (2010), Türk Hukukunda Denetimli Serbestlik ve Uygulamaları, s.16.

¹⁰⁶ ÖZDEMİR, Metin (2011), "Denetimli Serbestlik Tedbiri Olan Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması ve Uygulaması" Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s.34.

¹⁰⁷ İLGÜN, Candaş (2010), Türk Hukukunda Denetimli Serbestlik ve Uygulamaları, s.16-17.

¹⁰⁸ <https://www.mevzuat.gov.tr/MetinMevzuat/1.5.5402.pdf>

¹⁰⁹ <https://www.mevzuat.gov.tr/MetinMevzuat/1.5.5402.pdf>

soruşturmanın gizliliği ilkesine uymak, tarafsızlığa gölge düşürecek davranış ve ilişkilerden kaçınmak ve davanın taraflarına eşit uzaklıkta olmak zorundadırlar.¹¹⁰

Çocuğun Yüksek Yararı İlkesi; 2007 tarihli yönetmeliğin 5. md. ile eklenmiş olup buna göre: yönetmeliğin uygulanmasında, yetişkin ve çocuklar hakkında yürütülecek işlemler ayrı ayrı yapılır ve çocukların yüksek yararının korunmasına özen gösterilmesi gerekir. Mevzuatımızda bulunan ilkeler Anayasa, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve taraf olduğumuz uluslararası anlaşmalarda belirtilen temel ilkelere uygun olarak düzenlenmiştir.¹¹¹

2.5. DENETİMLİ SERBESTLİK SİSTEMİNİN ÖZELLİKLERİ

➤ Ulusal Yapıya Sahip Sistemdir

Türkiye Cumhuriyeti üniter bir yapıya bir sahip olup, üniter devlet ise; devletin, ülke, millet ve egemenlik unsurları ve keza yasama, yürütme ve yargı organları bakımından teklik özelliği gösteren bir başka deyişle, devletin unsurlarında ve organlarında teklik özelliğiyle ifade edilir.¹¹² Denetimli serbestlikte ise suç mağduruna sosyal ve ekonomik yardımları düzenleyen, evrensel hukuk çerçevesinde ulusal ve uluslararası standartların ölçüsünde, Türk ceza hukuku sistematigindeki mevzuat ve teşkilat yapısı dâhilinde birleştirilmesi sonucunda ortaya çıkmış ve ülkenin her tarafında uygulanan bir sistemdir.¹¹³

➤ Merkeziyetçi Özelliğe Sahiptir

Söz konusu bu sistemde kamu hizmetlerinin tek bir merkezden, merkez hiyerarşisine bağlı organlar aracılığıyla yürütülmesine merkezden yönetim denilmektedir.¹¹⁴ Bu sistemde kamu gücü, tamamen merkezde toplanmış olup kamu hizmet ve faaliyetleri merkezde yerine getirilmektedir. Merkezden yönetimde ise idare teşkilatı, sadece bütünlük ve birlik oluşturmayıp, tektir ve devlet idaresinden ibarettir. Merkezi idare teşkilatı bakımından idare, bakanlıkları ve bakanlıkların ülkenin mülki taksimatı üzerindeki teşkilatını kapsar.¹¹⁵ Denetimli serbestlik rejiminde, merkezi yapıda Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğüne bağlı olarak Daire Başkanlığı; taşra yapılanması ise Cumhuriyet Başsavcılığına bağlı olarak şube müdürlükleri ve bürolar kurularak örgütlenme modeli kabul edilmiş olup taşra teşkilatının yaptığı işlemler merkezi teşkilat tarafından denetlenmesi sebebiyle sistemin merkeziyetçi bir yapıya sahip olduğu kabul etmek gerekir.¹¹⁶

➤ Hem Suç İşleyene Hem Mağdura Hizmet Verilmektedir

Denetimli Serbestlik rejimi sadece suç işleyen kişiye değil, aynı zamanda işlenen suç sebebiyle zarar gören kişilere de hizmet vermektedir. Suç sebebiyle zarar gören kişi denildiğinde suç mağduru aleyhinde suç işlenen kimse olup suçtan doğrudan zarar gören

¹¹⁰ <https://www.mevzuat.gov.tr/MetinMevzuat/1.5.5402.pdf>

¹¹¹ YAVUZ, Hakan A. (2011), "Ceza Adalet Sisteminde Denetimli Serbestlik Sistemi Doktora Tezi, Ankara, s.187.

¹¹² GÖZLER, Kemal (2009), "Üniter Devlet ve Demokratik Açılım" konulu makale

¹¹³ NURSAL, Necati/ATAÇ, Selcen(2006), Denetimli Serbestlik ve Yardım Sistemi (Probation), s.313

¹¹⁴ BOZAN, Mahmut (2015), "Üniter Yapıda Merkeziyet ve Adem-i Merkeziyetin Uyumu" konulu makale

¹¹⁵ AĞAR, Serkan (2006), "Kamu Kurumları (Hizmet Yerinden Yönetim Şekilleri) Teorisi" konulu makale

¹¹⁶ NURSAL, Necati/ATAÇ, Selcen(2006), Denetimli Serbestlik ve Yardım Sistemi (Probation), s.313

mağdurdur. Suçtan zarar gören ise işlenilen suçun neticelerinden doğrudan etkilenmiş olan kişidir. Mağdur kavramı daha geniş bir kapsama sahip iken suçtan mağdur haricinde zarar gören kişiler de etkilenebilirler, bunlara ise suçtan zarar gören kişi¹¹⁷ denilmektedir. Çünkü kanun koyucu tarafından “suçun mağduru” ibaresinin aksine, “suçtan zarar gören” tabirini kullanmıştır.

Taşrada kurulacak olan Koruma kurulları ise, suçtan zarar gören kişilerin yaşadıkları olaylardan dolayı karşı karşıya kaldıkları sosyal, ekonomik ve psikolojik sorunların çözüme kavuşturulmasına yardı etmektedirler. Koruma kurullarınca yapılan toplantı sırasında karar verilmesi durumunda bu kişilere dair suçtan zarar görenleri ilgilendiren psiko-sosyal müdahale çalışmaları yürütülür. Koruma kurulunca suçtan zarar gören mağdurun talebi aranmaksızın ona en uygun olan yardım yapılmaktadır.

➤ **Personel Rejimi Karma Yapıya Sahiptir**

Denetimli Serbestlik Rejiminde görev yapan personel yapısı incelenildiğinde; devlet memuru olan Denetimli Serbestlik Müdürlüğü personeliyle sivil toplum örgütü üyelerinden oluşan gönüllü çalışanlar olup iki farklı personel grubun rejim içinde aktif şekilde yer almaktadır.¹¹⁸

➤ **Resmi Özelliği Olan Kuruluşur**

Denetimli Serbestlik Rejimi ve bu rejimin devamlılığını sağlayan kurumlar ise Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğüne bağlı resmi bir kuruluş olan Daire Başkanlığı ile Cumhuriyet Başsavcılıklarına bağlı yerel Şube Müdürlükleridir. Ülkemizdeki denetimli serbestlik sistemi kurumları Devlet kurumları olması sebebiyle resmi özelliğe sahiptir.¹¹⁹

➤ **Belirlenen Ceza ve Tedbirler Sürelidir**

Denetimli Serbestlik ve Yardım Rejiminde süresiz şekilde düzenlenen ceza veya tedbir bulunmamakta olup hapis dışındaki ceza ve tedbirin süresi yasada belirlenen koşullar altında ve sınırlar çerçevesinde karar vermeye yetkili olan kurumlarca belirlenmektedir. Rejimin bu özelliği ise Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin R (2000) 22 sayılı tavsiye kararının ek-1. maddesine göre istisnai durumlarda süresi belli olmayan hapis dışı ceza ve tedbire karar verme imkanı bulunması yönünden farklıdır.¹²⁰

2.6. TEŞKİLAT

Denetimli serbestlik ve yardım hizmetleri rejiminde bulunan teşkilat yapısına dair şekiller bazı sebeplere bağlı olarak birbirlerinden ayrılabilirler. Bunlar ise;

1. Sistemin uygulandığı devletin sınırlarının boyutu teşkilat yapısının şekli üzerinde etkilidir.

¹¹⁷ YENİSEY, Feridun/NUHOĞLU, Ayşe (2017), “Ceza Muhakemesi Hukuku”, İstanbul, s. 165

¹¹⁸ NURSAL, Necati/ATAÇ, Selcen(2006), Denetimli Serbestlik ve Yardım Sistemi (Probation), s.313

¹¹⁹ NURSAL, Necati/ATAÇ, Selcen(2006), Denetimli Serbestlik ve Yardım Sistemi (Probation), s.313-314

¹²⁰ NURSAL, Necati/ATAÇ, Selcen(2006), Denetimli Serbestlik ve Yardım Sistemi (Probation), s.314.

2. Denetimli serbestlik ve yardım hizmetinin kapsadığı alanın genişliği söz konusu olup, bazı devletlerde, toplum hizmeti, uzlaşma, suç mağduruna yardım edilmesi ve korunması, tutuklama anından serbest bırakılmasına ve serbest kaldıktan sonraki evreyi de kapsayacak şekilde uzun bir süreyi kapsayan gözetim gibi sistemin bütün hizmetlerini sunabilen kurumlar mevcuttur.

3. Sağlık ve sosyal yardım hizmetleriyle ilgili olan birlikte hareket eden sistemler bulunmaktadır. Örnek olarak Fransa ülkesinde denetimli serbestlik ve yardım hizmetleri sosyal yardım tıbbi bakım ve yardım kuruluşlarına dağıtmışlardır.

4. Ülkelerdeki genel kültür farklılıklarından dolayı denetimli serbestlik sisteminin kurulma şekilleri de etkilenir. Teşkilatın kurulmasında asıl farklılık oluşturan sebep ise merkezi, âdemi merkezi, kamu kurumu ve özel kurum şeklindeki teşkilatlanmış olmalarıdır.¹²¹

2.6.1. Merkez Teşkilatı

5402 sayılı DSHK 7. Maddesine göre denetimli serbestlik ve yardım hizmetlerine ilişkin vazifelerin yapılması için merkez teşkilatında; Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü uhdesinde “Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı”, Bakanlığa bağlı olan danışma organı olarak “Danışma Kurulu” bulunmaktadır.

2.6.1.1. Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanlığı

Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğüne bağlı olarak kurulan Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanlığı bulunmaktadır. Kanuna göre Daire Başkanlığında daire başkanı, tetkik hakimi ve şube müdürlüğünden oluşmaktadır. Şube Müdürlüklerinde yetişkin denetimli serbestlik şubesi, çocuk denetimli serbestlik şubesi, koruma kurulları ve yardım şubesi, kamu yararına çalışma ve madde izleme şubesi ile rapor ve rehberlik hizmetleri şubesidir.

2.6.1.2. Danışma Kurulu

Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı Müsteşarının Başkanlığında, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürü, Adalet Bakanlığı Kanunlar Genel Müdürü ve Personel Genel Müdürü, Türkiye Barolar Birliği temsilcisi, YÖK tarafından görevlendirilecek, üniversitelerin hukuk fakültelerinin ceza ve ceza usul hukuku ana bilim dalından bir kişi, sosyal hizmetler yüksek okulu veya bölümünden bir kişi, fakültelerin sosyoloji ve psikoloji bölümlerinden ayrı ayrı profesör veya doçent unvanına sahip bir kişi, Kanunun içerdiği konularda çalışmaları bulunan öğretim üyesi, Türkiye İş Kurumu Genel Müdürü, SHÇE Kurumu Genel Müdürü, Kadının Statüsü Genel Müdürü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürü, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürü, MEB Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürü, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığından üst düzey bir temsilci, Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanı, Jandarma Genel Komutanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğünün asayişten sorumlu genel müdür yardımcısı ya da daire başkanı,

¹²¹ NURSAL-ATAÇ, (2006), Denetimli Serbestlik ve Yardım Sistemi (Probation), s.51.

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği temsilci, Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu temsilcisi ve Denetimli Serbestlik Daire Başkanının yer aldığı bir kurul oluşturulmaktadır.

Danışma Kurulunca yapılan toplantılara ise durum ve şartlara göre kişi ve kurum temsilcileri de davet edilmesi mümkündür. Denetimli serbestlik hizmetleri birbirinden farklı alanlarda verilen hizmetlerin bütününden oluşması nedeniyle Danışma Kurulunda ilgili kurumların temsilcileri de yer almış, böylece denetimli serbestlik sistemi konusunda farklı kurumlar arasında koordinasyon sağlanmış ve şartlara göre toplantılara ilgili kişi veya kişiler ile kurum temsilcilerinin çağrılabilmesi benimsenmiştir.¹²²

2.6.2. Taşra Teşkilatlanması

5402 sayılı DSHK uyarınca kurulan Denetimli serbestlik rejiminin taşra teşkilatı için, Adalet Komisyonu Başkanlığının mevcut olduğu yerlerde Cumhuriyet Başsavcılıklarına bağlı olarak Şube Müdürlüğü ve Koruma Kurulu ile Şube Müdürlüğünün kurulmadığı yerlerde ise iş yoğunluğu dikkate alınarak Denetimli Serbestlik ve Yardım Bürolarının kurulabileceği belirtilmiştir.

Böylece denetimli serbestlik sisteminin taşra teşkilatı yapılanmasında; Denetimli Serbestlik Müdürlükleri ile Koruma Kurullarından oluşturmaktadır

2.6.2.1. Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi Şube Müdürlükleri

Adalet Komisyonu Başkanlığının kuruldaki yerde bulunan Cumhuriyet Başsavcılığına bağlı Şube müdürlüğü kurulur. İlgili yerin iş durumu ve coğrafi konumu dikkate alınarak CTE Genel Müdürlüğünün önerisi ve Adalet Bakanlığının onayından sonra şube müdürlüğü kurulmayan ilçelerde denetimli serbestlik ve yardım hizmetlerini devam ettirmek için şube müdürlüğüne bağlı büro kurulabilmektedir.

Türkiye’de Ağır Ceza Mahkemesi Merkezi olan yerlerde Şube Müdürlükleri kurularak faaliyetlerine başlamışlardır. İstanbul İlinde bulunan Silivri İlçesi Ağır Ceza Mahkemesi Merkezi olmasından sonra Silivri İlçesinde Şube Müdürlüğü kurulmuştur. Şube müdürlüğü ve koruma kurulunun yetki alanı Adalet Komisyonu Başkanlığına, büronun yetki alanı bağlı bulunduğu yerin yargı çevresi ile sınırlıdır.

Şube müdürlüğünde, şube müdürü, ihtiyacı karşılayacak kadar şef, psikolog, sosyal çalışmacı, sosyolog, öğretmen, aynı formasyona sahip alanlarda eğitim görmüş personel, hizmet içi eğitim almış unvanlardaki personel ve diğer hizmetleri yürütecek görevliler ile büroda bir tane şef ve yukarıda sayılan görevli personelden ihtiyaç olanlar bulunmaktadır.

Şube müdürlüğü ya da büroya, denetimli serbestlik, yardım ve koruma hizmetleri için infaz ve koruma memuru atama ya da görevlendirme yapılmasında bu alanlara yönelik en az iki ay süreli hizmet içi eğitimi başarı ile tamamlamış olanlar.

¹²² KAMER, Saadet (2012), “Denetimli Serbestlik Sistemi İçinde Kamu Yararına Çalışma”, Ankara, s.28-29.

2.6.2.2. *Koruma Kurulları;*

Bu kurul denetimli serbestlik ve yardım hizmetleri kapsamında işlenilen suç sebebiyle mağdur olan kişi veya kişiler ile ceza infaz kurumlarından tahliyelerine karar verilen hükümlülerle ilgilenmek üzere kurulmuş bir kuruldur.

Koruma kurullarının yapısında, adalet komisyonu başkanlığının bulunduğu yerlerde Cumhuriyet başsavcısı ya da görevlendirdiği Cumhuriyet başsavcı vekili veya Cumhuriyet savcısının başkanlığında, ilgili yer baro temsilcisi, belediye başkanı ya da görevlendirdiği yardımcısı, Cumhuriyet başsavcısının görevlendirdiği ceza infaz kurumu müdürü, denetimli serbestlik ve yardım merkezi şube müdürü, millî eğitim müdürü, sosyal hizmetler müdürü, sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfı temsilcisi, teşkilatı bulunan yerlerde Türkiye İş Kurumu müdürü, Ziraat ve Halk Bankası müdürleri, o yer ticaret ve sanayi odaları, ziraat odaları, borsalar, esnaf ve sanatkârlar birliği yöneticileri ile varsa kamuya ait fabrikalar ile istekleri hâlinde o yerde şubesi bulunan kamuya yararlı dernek veya vakıflar ve özel bankaların yönetici seviyesindeki temsilcilerinden Cumhuriyet başsavcısı tarafından uygun görülenlerin katılımı ile oluşur. Koruma Kuruluna seçilen üyelerin görev süresi 2 (iki) yıldır. Görev süresi sona eren üye tekrar yeniden görevlendirilebilir. Herhangi bir sebeple ayrılan üyelerin yerine yeni üyeler görevlendirilir. Bu üyeler ayrılan üyelerin kalan süresi kadar görev yaparlar. Cumhuriyet başsavcısının onayı ile koruma kurulu üyeleri dışında kişi ve kurumların temsilcileri kurul toplantılarına katılımcı olarak davet edilebilir ya da katılımcı olarak katılmayı isteyen kişilerin talepleri kabul edilebilir. Koruma kurullarının yazı işleri hizmetleri, şube müdürlüğü tarafından yürütülür. Koruma kurulu, suç işleyen kişinin iyileştirilmesi, eğitilmesi, yeni bir meslek edinmesi, kendi işini kurması, bir işe girmesi, toplumla tekrar bütünleşmesi, suçtan zarar gören mağdurlara suç nedeniyle uğradıkları sosyal ve ekonomik sorunların çözümünde yardım sağlanması, çocuk ve genç hükümlülerin öğrenim hayatlarına devam etmelerinin sağlanması gibi koruma ve yardım faaliyetleri bakımından hayati öneme sahip fonksiyonları bulunmaktadır.¹²³

2.6.3. *Denetimli Serbestlik Personeli*

5402 sayılı kanunda denetimli serbestlik hizmetlerini yürütmek üzere resmi ve gönüllü olmak üzere personel görevlendirilebileceği öngörülmüştür. Merkez teşkilatında Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığında Daire Başkanı, tetkik hakimi, şube müdürü, uzman ve infaz koruma memuru görev yapmaktadır. Taşra teşkilatında şube müdürü, denetim görevlisi ve denetleme görevlisi bulunmaktadır. Denetim görevlileri ise öğretmen, sosyolog, sosyal çalışmacı ve psikologdan oluşur. Böylece denetimli serbestlik müdürlüklerindeki personeli üç kısma ayrılmaktadır.¹²⁴

Denetimli serbestlik hizmetleri yönetmeliğin tanımlar başlığı altındaki dördüncü maddesinde “denetim görevlisi”, “denetimli serbestlik görevlisi” ve “denetleme memuru” ifadelerinin tanımları yapılmıştır. Buna göre:

- Denetim görevlisi: Şube müdürlüğü veya büroda kadrolu veya geçici olarak görev yapan psikolog, sosyal çalışmacı, sosyolog ve öğretmeni

¹²³ NURSAL, Necati/ATAÇ,Selcen (2006), Denetimli Serbestlik ve Yardım Sistemi (Probation), s.336

¹²⁴ KAMER, Saadet (2012), “Denetimli Serbestlik Sistemi İçinde Kamu Yararına Çalışma”, Ankara, s.36.

- Denetimli serbestlik görevlisi: Denetimli serbestlik ve yardım merkezlerinde çalışan şube müdürü, şef, sosyal çalışmacı, psikolog, sosyolog, öğretmen, infaz ve koruma baş memuru, infaz ve koruma memuru, kadrolu veya geçici görevli memurlar ile gönüllü çalışanları,
- Denetleme memuru: Şube müdürlüğü veya büroda kadrolu veya geçici olarak görev yapan infaz ve koruma baş memuru ile infaz ve koruma memurunu ifade etmektedir.¹²⁵
- Geçici Görevlendirilen Personel: 5402 sayılı DSHK'nın 25. maddesine göre "kamu kurum ve kuruluşları" ile "aile ve çocuk mahkemelerinde" görevli personelin, denetimli serbestlik hizmetlerinde yardımda bulunmasının usul ve esasları düzenlenmiştir. Bu kapsamda kamu kurum ve kuruluşlarındaki personel, denetimli serbestlik müdürlüklerinde geçici olarak görevlendirilebilmek,
- Gönüllü çalışanlar: Türk vatandaşı olan, başvuru tarihinde yirmi bir yaşını bitirmiş olan, 14 Temmuz 1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 48. maddesinin genel şartlar başlıklı beşinci bendinde sayılı suçlardan hükümlü bulunmayanları ifade etmektedir.¹²⁶

Denetimli serbestlik sistemi ülkemizde kısa bir geçmişe sahip olup sistemin işlenirliği kaliteli personelin varlığıyla sağlanabilir. İlk denetim memuru olarak bilinen gönüllülerin, sistemin gelişmesine büyük katkıları olmuş fakat sistem içinde sunulan hizmetlerin artması ve gelişmesi, profesyonel, ücretli kadrolara ihtiyaç bulunduğunu ortaya koymuştur. Amerika'da sistemin gelişme sürecinin ilk yıllarında polis kadrolarından denetim memuru olarak faydalanma düşüncesi ortaya çıkmış fakat bu düşünce uygulamada başarı sağlayamamıştır. Zira polis memurunun bir danışman, rehber olarak görülmesi sistemin bel kemiğini oluşturan denetim memuru ile suçlunun iletişiminin sağlanamayacağını ortaya koymuştur. ABD Ulusal Denetimli Serbestlik ve Şartla Salıverme Birliği denetim memurlarının seçimindeki standartları saptamıştır. Buna göre; tercihen üniversitede sosyal bilimler üzerine eğitim almış olmaları, iyi bir karaktere ve dengeli bir kişiliğe sahip olmaları, objektiflik, tolerans sahibi olma, başkalarıyla uyum içinde çalışabilme, dayanıklı, olgun, insana saygılı, karşısındakinin güvenini kazanabilme, sabırlı olma özelliklerini taşımış olması gerektiği belirtilmiştir.¹²⁷

Avrupa Konseyi ve Birleşmiş Milletler Standartları ve Tavsiye Kararlarında denetimli serbestlik personelinin işe alınması, eğitimi ve nitelikleriyle ilgili olarak belirlenen standart ve ilkelere göre personelin işe alınmasında ırk, renk, cinsiyeti yaş, dil, din, siyasal veya başka bir fikir milli veya sosyal köken, mülkiyet, doğum veya başka bir statü gibi sebeplere ayrımcılık yapılmayacaktır. İşe alma ve seçme prosedürleri açık, şeffaf, vicdani kanaate uygun ve ayrımcı olmamalıdır.¹²⁸

Başvuruları reddetme ve kabul etme yetkisini kullanan birim ilgili deneyimlere sahip kişilerden oluşmalı ve tarafsız çalışmalıdır (AK R (97)- 12,Ek I, Kural 8). Personelin

¹²⁵ YAVUZ, Hakan A. (2011), "Ceza Adalet Sisteminde Denetimli Serbestlik Sistemi Doktora Tezi, Ankara, s.194-195

¹²⁶ KAMER, Saadet (2012), "Denetimli Serbestlik Sistemi İçinde Kamu Yararına Çalışma", Ankara, s.41.

¹²⁷ NUHOĞLU, Ayşe/Ataç, Asiye Selcen (2015), "Denetimli Serbestlik Personeli" konulu makale, İstanbul Denetimli Serbestlik Müdürlüğü Dergisi, s.18-19

¹²⁸ NUHOĞLU-Ataç, a.g.m., s.19

dürüstlük, insancılık, profesyonel yeterlilik ve kişilik uygunluğu gibi kriterlere bağlı olarak dikkatle seçilmiş olması ve mümkün olduğu kadar mesleki tecrübeye ve pratik tecrübeye sahip olması aranmaktadır. Personelin görev nitelikleri açıkça belirlenmelidir (Ek, Tokyo Kuralları, Kural 15.2) . Personelin eğitimi sistemin işleyişindeki kaliteyi doğrudan etkiler. Bu nedenle personel eğitimi, suç işleyen kişilerin topluma yeniden kazandırılması, toplumun ve mağdurun korunması konusunda görevlilerin sorumluluklarını açıkça ortaya koymak amacıyla yapılmalıdır. Bu eğitim aynı zamanda personele ilgili kuruluşlarla işbirliği yapma ihtiyacı ile faaliyetleri koordine etme konusunda bir anlayış vermelidir. Eğitimin kapsamında, başlangıç eğitim programları ve meslek içi eğitim programları yer almalıdır. Başlangıç eğitim programlarında hizmetin yerine getirilmesi ve organizasyonu ile bireyin görev ve fonksiyonları üzerinde etkili olan teorik ve patik yönler birleştirilmelidir. Bu programlar davranışların izlenmesi yorumlanması, iletişim kurulması ve diğer insan ilişkileri ile ilgili konuları kapsamalı eğitim süresi yeteri kadar uzun olmalıdır. (AK R (92)12. Personelin mesleki yeterliliği ileri eğitimlerle performans ve sicillerine göre geliştirilmeli ve güçlendirilmelidir (AK R (92) 16). Personel meslek içi eğitim ve bilgi tazeleme kurslarına katılarak, bilgilerini ve mesleki kapasitelerini sürdürüp geliştirmelidirler. Bu amaca uygun ve yeterli alt yapı hazırlanmalıdır (Ek, Tokyo Kuralları, Kural 16.3).¹²⁹

Denetimli serbestlik rejiminin uygulandığı ABD, Avrupa ve İskandinavya ülkelerindeki teşkilatlar incelendiğinde personel olarak sosyal bilimler formasyonuna sahip kişilerden oluşmaktadır. Personelin sosyal çalışmacılar, psikologlar ve pedagoğlardan oluştuğu ve teşkilatlanma içindeki yerine göre cezaevi personeli ile ortak eğitim verildiği gibi ayrı eğitim sürecine tabi tutulmaktadırlar. Ülkemizde de personelin kaliteli ve nitelikli bir hizmet sunulabilmesi için, sosyal bilimler alanında eğitim almış olan kişilerden seçilmesi, göreve başlarken başlangıç eğitiminden geçmesi, bu eğitimin sürekli olarak meslek içi eğitimlerle desteklenmesi gereklidir.¹³⁰

Türkiye’de ilk on yıllık süreci tamamlayarak emekleme sürecini tamamlayan sistemin en büyük eksikliği personel yetersizliği ve mevcut personelin meslek içi eğitiminin daha sistematik hale getirilmemesidir. Sistemin uygulama alanlarına göre ilgili uzmanlaşmış personel ihtiyacı bulunmakta olup istenilen faydayı sağlamak için uzmanlık gerektiren uygulama alanları tespit edilerek bu alanlarda görev yapacak nitelikli personelin uygulamaya dâhil edilmesi gereklidir. Örneğin kadına karşı şiddet, uyuşturucu uyarıcı madde bağımlılığı, cinsel suçlar gibi kategorik ayrımın yapılması gerekli olan alanlarda ayrı birimler oluşturulmalı ve uzmanlaşmış kadrolar ihdas edilmelidir. On yıllık sürecin tamamlandığı bu dönemde sistemin yukarıda belirlediğimiz üç hedefi gerçekleştirmesi için nitelikli personelin oluşturulması, kategorik ayrımlar oluşturularak uzman personelin bu alanlarda çalıştırılması böylece kurumsal bir hafızanın oluşturulması zaruret halini almıştır. Gerekli personel ihdas edildiğinde iş yükü adaletli bir biçimde dağılacak ve personelin yerine getirmekle mükellef olduğu görevlerde matbu ya da özensiz uygulamaların da önüne geçilebilecektir.¹³¹

¹²⁹ NUHOĞLU-Ataç, a.g.m., s.19

¹³⁰ NUHOĞLU-Ataç, a.g.m., s.19-20.

¹³¹ NUHOĞLU-Ataç, a.g.m., s.20

2.7. ELEKTRONİK İZLEME

Suç ile ilgili olarak yapılan araştırmalarda artış görülmesi üzerine hem mahkumların toplum içinde daha etkin denetiminin sağlanarak toplumun korunması hem de hapis cezasına alternatif olacak uygun maliyetli yöntemler bulmak için yapılan çalışmalarda; ceza infaz kurumunda uzun süre kalmanın sosyal yaşam ile bağları zayıflattığı ve ceza infaz kurumunda kalmanın, suçluluğu pekiştirmesinin varlığı alternatif yollar aramayı zorunlu kılmıştır. Bu çerçevede elektronik izleme, ilk başta mahkumların toplum içinde daha etkin takip ve izlenmelerine imkân vermesi, sosyal yaşam içinde toplum ile bütünleşmeyi sağlaması ve ceza infaz kurumuna göre maliyetinin az olmasından dolayı tercih edilen bir yöntem olmuştur.¹³² Elektronik izlemenin kullanılmaya başlanması ile birlikte hakkında soruşturma olmayan kişiler hakkında verilen denetim ve takip işlemlerinde de kullanılmaya başlanmıştır.

İngiltere’de faaliyet gösteren Ceza İnfaz Kurumları Reform Derneğine göre elektronik takip; ev hapsi sistemi olup amacı hükümlü ve tutukluları izlemek, kontrol etmek ve davranışlarını düzeltmektir.¹³³

Elektronik izlemenin tarihsel gelişimine baktığımızda; 1989-90’da, kefaletle tahliyeleri şartlarına uygun olarak yürütmek için deneysel olarak kullanılmıştır. 1995-96’da, yine deneysel olarak, daha önce pek kullanılmayan bir ceza olan sokağa çıkma yasağı emrini yürütmek için kullanılmıştır. Bu uygulama daha sonra, 1999’da bütün ülkeye yaygınlaştırılarak bütün ülkede geçerli olmak üzere, 16 yaşından büyükler için cezaevinden koşullu salıverilme sonrası “evde zorunlu alıkoyma” uygulaması kabul edilmiştir. 10-15 yaşındakiler 2001’de bu uygulamaya ve 2002’de de koşullu salıverilme uygulamasına dahil edilmiştir. Mayıs 2002’den itibaren, elektronik izlemeyi de içine alan bir çok parçalı önlemler paketi olan “yoğun gözetim ve takip” uygulaması, gözaltına alınması gereken genç yaştaki suçlulara uygulanmaya başlanmıştır.¹³⁴

Elektronik takip konusunda literatürde iki farklı kavram kullanılmaktadır. Bu iki kavram; elektronik takip sisteminin iki farklı uygulama şeklini ifade etmektedir. Bu kavramlardan biri ‘The Curfew Order (CO)’ olup, mahkemece verilen ceza olup tek başına hüküm altına alınabileceği gibi başka bir seçenek yaptırımlarla ile birlikte mahkemece karar verilebilmektedir. Diğer elektronik takip yöntemi ‘The Home Detention Curfew (HDC)’dur. Bu yöntemde hükümlüler erken koşullu salıverilerek elektronik izleme ile takip edilmektedir.¹³⁵

2007 tarihli düzenlemede, yukarıda ayrıntılı olarak açıklamaya çalıştığımız kamusal yaptırımların mahkemenin takdiriyle belirlenen bir şartının elektronik izleme yoluyla gerçekleştirilmesine izin verilmiştir. Böylece elektronik izleme kamusal yaptırımların doğasının ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Mevcut sokağa çıkmama yükümlülüğünün uygulamasının yanında, kendilerine takılan takip ve gözetim cihazına duyarlı ev-tabanlı alarmlar, belirli mağdurlar için tehlike veya rahatsızlık oluşturan suçlulara yönelik, onları suçluların belli vakitlerde belli yerlerden uzak durmasını gerektiren bir uzak tutma yükümlülüğünde de bu yöntem kullanılmaktadır. Sokağa çıkmama yükümlülüğünde olduğu

¹³² ULUDAĞLI, a.g.m. s.1338-1339

¹³³ KAMER, Saadet (2012), “Denetimli Serbestlik Sistemi İçinde Kamu Yararına Çalışma”, Ankara, s.42.

¹³⁴ YAVUZ, Hakan A. (2011), “Ceza Adalet Sisteminde Denetimli Serbestlik Sistemi Doktora Tezi, Ankara, s.123

¹³⁵ KAMER, Saadet (2012), “Denetimli Serbestlik Sistemi İçinde Kamu Yararına Çalışma”, Ankara, s.42.

gibi belirli yerlere gitmeme yükümlülüğü de müstakil olarak verilebileceği gibi başka yükümlülüklerle birlikte de verilebilmektedir. Elektronik izleme, koşullu salıverilmeyle sürecinde de gerektiğinde uygulanabilen bir yöntemdir. Bu şekilde elektronik izleme, müebbet hapis cezasına mahkum olanlar dahil her türlü salıverilme ve tahliye sonrası gözetimin temel bir parçası haline getirmiştir.¹³⁶

Avrupa’da elektronik takip sistemi ilk kez 1989 yılında İngiltere’de uygulanmaya başlamıştır. Bu ülkeyi 1994 ve 1995 yıllarında İsveç ve Hollanda takip etmiştir. Bu tarihlerden sonra diğer Avrupa ülkeleri elektronik takip sistemini ülkelerinde kurmuşlardır. En son 2008 yılında; İrlanda Avusturya ve Norveç elektronik takip sistemini uygulamaya başlamıştır.¹³⁷

Amerika Birleşik Devletlerinde ise elektronik izleme sistemi uygulama alanı olarak çok yönlü şekilde uygulanmakta olup, Denetimli serbestlik uygulamalarında “ev hapsi” (home confinement) ve “elektronik izleme” (electronic monitoring) uygulamalarıdır. Ev hapsi, hapis cezasının veya tutuklama kararının, kanunda özel olarak düzenlenmiş olması durumunda suçlunun evinde infaz edildiği uygulamalardır. Bu uygulamada suçlular evlerinden ancak tıbbi aciliyet, işe gitme veya temel ihtiyaçlarını karşılamak üzere çıkabilirler. Ev hapsinin, özel durumdaki suçlular bakımından hapisshaneden daha iyi bir alternatif olduğu kabul edilmektedir. Hamile bayanlar, yaşlı mahkûmlar, bazı sakatlıkları bulunan suçlular, ciddi veya ölümcül hasta olanlar ve zekâ geriliği gibi sorunları olanların, geleneksel hapsedme yöntemleri yerine ev hapsi almaları daha uygundur. Ev hapsi mahkûmları, elektronik kelepçe ile izlenirler. Rastgele telefon aramalarında mahkumun varlığını kanıtlamak için, evdeki modeme, çipli bilekliği temas ettirmesi gerekir.¹³⁸

Daha modern sistemler, denetlenen kişinin eve giriş çıkış saatlerini de kaydetmektedir. Bu sayede telefon hattıyla veya ekipmanlarla oynanıp oynanmadığı tespit edilebilmektedir. Federal yargı sisteminde ev hapsi programının üç sınırlama düzeyi vardır: “Sokağa çıkma yasağı”(curfew); programa katılanları genellikle akşamları olmak üzere her gün belli saatlerde evde tutmayı gerektirir. “Sınırlı evde tutma”(home detention); iş, okul, tedavi, ibadet, avukatla randevu, mahkemeye çıkma ve mahkemenin diğer izin verdiği şeyler gibi önceden onaylanmış veya takvime bağlanmış işler dışında hükümlü daima evdedir. “Sınırsız evde tutma”(home incarceration); tıbbi randevulara gitmek, mahkemeye gitme ve mahkemenin onayladığı diğer faaliyetler için evden çıkma dışında 24 saat evde kilitli olmayı gerektirir. Elektronik izleme yöntemiyle geniş bir uygulama alanı bulunan ev hapsi uygulamaları hemen hemen bütün eyaletlerde koşullu salıverilme durumlarında da uygulanmaktadır.¹³⁹

1999 yılında Güney Carolina’da bulunan eyalet hapisshanelerinden koşullu olarak salıverilen ağır suçlular uydu kullanılarak takip edilmeye başlanmıştır. Küresel yer tespit sistemi (GPS)’ndeki 21 uyduyu kullanan bu uydu takip planı, bölüm görevlilerine, elektronik kelepçe takanların her hareketini izleme imkânı vermiştir. Görevlilere, bu kelepçeyi takan

¹³⁶ YAVUZ, Hakan A. (2011), “Ceza Adalet Sisteminde Denetimli Serbestlik Sistemi Doktora Tezi, Ankara, s.124

¹³⁷ KAMER, Saadet (2012), “Denetimli Serbestlik Sistemi İçinde Kamu Yararına Çalışma”, Ankara, s.42.

¹³⁸ YAVUZ, Hakan A. (2011), “Ceza Adalet Sisteminde Denetimli Serbestlik Sistemi Doktora Tezi, Ankara, s.144

¹³⁹ YAVUZ, Hakan A. (2011), “Ceza Adalet Sisteminde Denetimli Serbestlik Sistemi Doktora Tezi, Ankara, s.145

hükümlünün yerinden ayrıldığında haber veren sistem, hükümlüyü onlara iki mil yaklaştığında engelleme emri veren elektronik bir uyarı da yapabilmektedir.¹⁴⁰

Birçok eyalet ve federal hükümet, ev hapsini, yüksek maliyetli geleneksel hapisaneye karşı azaltıcı maliyet etkisi olan bir karşılık olarak görürler. Örneğin 2002 verilerine göre Georgia, denetimli serbestlik altındaki kişinin yıllık maliyetini 1.130\$, denetimli serbestlik altında koşullu olarak salıverilenin maliyetini ise 2.190\$ olarak belirlemiştir. Hapsetme maliyeti ise Georgia’da çok daha yüksektir ve her bir hücrenin yapımı için yıllık 43.756\$ gereklidir. Denetimli serbestlik altında olanlar için ev hapsini savunanlar, uygulamanın sosyal olarak da etkili olduğunu belirtmektedirler, çünkü hapisanedeki gibi olumsuz bir sosyal etkileşim ihtimali yoktur. Bununla birlikte ev hapsi cezasının etkili bir şekilde uygulanmadığı durumlarda mahkûmların yaşadıkları sosyal çevre için tehlikeli kişiler olabileceği de ifade edilmektedir.¹⁴¹

Elektronik izleme sistemi ile yükümlülerin sosyal yaşamda takip ve denetim altında olmaları ve toplumsal güvenliğin korunmasında klasik yöntemlere göre daha etkili olduğu, takip ve denetim aracılığıyla toplumsal açıdan mağduru korunduğu, ceza infaz kurumuna göre daha ekonomik olduğundan devlete önemli mali tasarruf sağladığı, yükümlülerin aileleri ile daha fazla yakınlık kurmaları, işe ya da eğitime devam etmeleri nedeniyle rehabilitasyonlarına yardımcı olduğu, elektronik izleme ile denetim altında olan yükümlülerin ceza infaz kurumuna girmediklerinden eğitimlerine veya çalışmaya devam edebilmeleri, aile ve ev ortamında olmaları, sosyal yaşam ile yeniden ilişki kurmalarına yardımcı olmakta, bu durum ise yeniden suç işleme risklerini azaltabilmektedir.¹⁴²

Elektronik izleme sistemi Türk Ceza Hukuku infaz sistemine Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunda Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu 4. maddesiyle 05.04.2012 tarihinde değişiklik yapılması sonucunda 5402 sayılı DSHK’ya eklenen 15/A maddesiyle yayımlanarak yürürlüğe girerek uygulanmasına başlanılmıştır.¹⁴³

2.7.1. Kavram

Elektronik izleme; hakkında soruşturma veya kovuşturma takibi yapılmakta olan şüpheli, sanık veya mahkûmların elektronik yöntem ve araçlar aracılığıyla yaşadığı sosyal çevre içinde takibi “izlenmesi”, gözetim ve denetim altında bulunmasını sağlayan, suç nedeniyle mağdur kişinin veya sosyal çevrenin “toplumun” korunmasını sağlayan kararların infazında kullanılmakta olan bir kurumdur.¹⁴⁴

2.7.2. Yasal Altyapı

Elektronik izleme ile yükümlülerin denetimi; 5402 sayılı Denetimli Serbestlik Hizmetleri Kanunu’nun 15/A maddesinde yer alan; “Şüpheli, sanık ve hükümlülerin toplum

¹⁴⁰ SCHMALLEGER, Frank (2005), “Criminal Justice Today”, New Jersey s.526 aktaran YAVUZ, Hakan A. (2011), “Ceza Adalet Sisteminde Denetimli Serbestlik Sistemi Doktora Tezi, Ankara, s.145

¹⁴¹ SCHMALLEGER, Frank (2005), “Criminal Justice Today”, New Jersey s.527 aktaran YAVUZ, Hakan A. (2011), “Ceza Adalet Sisteminde Denetimli Serbestlik Sistemi Doktora Tezi, Ankara, s.144-145

¹⁴² ULUDAĞLI, a.g.m., s.1344

¹⁴³ KAMER, Saadet (2012), “Denetimli Serbestlik Sistemi İçinde Kamu Yararına Çalışma”, Ankara, s.42-43

¹⁴⁴ www.cte.adalet.gov.tr/menudekiler/elektronik_izleme/sergi_resim/resim.asp

içinde izlenmesi, gözetimi ve denetimi elektronik cihazların kullanılması suretiyle de yerine getirilebilir.” hükmü gereğince yerine getirilmekte olup denetimli serbestlik sisteminde elektronik izleme sistemlerin kullanımı ile infazın yerine getirilmesi mevzuatımızda yer alan altı kanun maddesi hükmü kapsamında yerine getirilmektedir. Bunlar;

- 1) Adli Kontrol Tedbirleri (CMK 109),
- 2) Kısa süreli Hapis Cezalarının Seçenek Yaptırımlara Çevrilmesi (TCK 50),
- 3) Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması (CMK 231),
- 4) Hapis Cezasının Konutta Çektirilmesi (CGTİHK 110),
- 5) Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetleri Tedbirleri Cezaların İnfaz Edilmesi (CGTİHK 105/A)
- 6) Mükerrerlere ve Bazı Suç Faillerine Özgü İnfaz Rejimi ve Denetimli Serbestlik Tedbiri (CGTİHK 108)
- 7) 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Kair Kanun (6284 SK 12/2) mevzuat hükümleridir.

Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği’nin yedinci kısım, birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan 101. ila 106. maddelerinde elektronik izleme sisteminin kullanımına yönelik usul ve esaslar düzenlenmiştir.¹⁴⁵

2.7.3. İzleme Merkezi

Türkiye’de elektronik izleme uygulamalarına başlanılmadan önce, Adalet Bakanlığı tarafından diğer ülke uygulamaları incelenmiş ve gerekli alt yapı çalışmaları gerçekleştirilmiş ve 25.02.2012 tarihinde elektronik izleme sisteminin uygulamasına dair pilot uygulamalara geçilmiştir. Yapılan pilot çalışmalar sonucunda toplanılan veriler doğrultusunda, gerekli olan kanuni değişiklikler yapılmış, Elektronik İzleme Merkezleri’nin kuruluşu 20.01.2013 tarihinde yapılmış ve bu alandaki en son teknoloji kullanılarak kurulmuş olan izleme merkezi, aynı anda 5.000 kişiyi izleyecek kapasiteye sahip olup; yedi gün, yirmi dört saat esasına göre dört vardiya şeklinde çalışmalarına devam etmektedir. Elektronik İzleme Merkezine yapılan giriş ve çıkışların takibi elektronik sistemler aracılığıyla yapılmakta, görevli kişilerin tedbir yükümlüsü ile yaptığı görüşme ve başka işlemler kaydedilmektedir. Sistemin veri güvenliği ise Ulusal Yargı Ağı Projesi “UYAP” denetimindedir.¹⁴⁶

2.7.4. Kullanılmakta Olan Elektronik İzleme Üniteleri

Dünya genelinde kullanılan sistemlere baktığımızda 1960’lardan günümüze kadar elektronik izleme ile ilgili farklı teknolojiler ve bu teknolojiler için farklı cihazlar geliştirilmiş olup Scarm Sistemi, TAD Sistemi, Ömnilik Sistemi, 3M Elektronik İzleme Sistemleri, MEMS 3000 Sistemi, Soberlink Sistemi, BluTag monitor, iSecure Trac, G4S, Sentinel Offender Service ve Track Group 41, Actron Systems elektronik takip cihazları da dünya

¹⁴⁵ www.cte.adalet.gov.tr/menudekiler/elektronik_izleme/sergi_resim/resim.asp

¹⁴⁶ www.cte.adalet.gov.tr/menudekiler/elektronik_izleme/sergi_resim/resim.asp

çapında kullanılan elektronik izleme sistemlerdir. Bunlardan en çok kullanılan sistemlere baktığımızda ise;

SCARM Sistemi

SCARM sistemi uzaktan alkol izlemeyi takip için çıkmış ve kişinin konumunu izleme, ev hapsini takip içinde kullanılan cihazları bulunan bir elektronik izleme sistemidir. SCARM sistemi için 1991 yılında ilk patent alınmış ve 2002 yılında yapılan denemeler ile birlikte 2003 yılında uygulamaya başlanılmıştır. SCARM Sistemi bir yükümlünün sürekli olarak alkol kullanımının uzaktan denetlenmesi için geliştirilmiştir. Yükümlünün deri üstünden alınan analiz için kullanılan metotta yükümlünün ter örneği alınır ve terde bulunan alkol oranı tespit edilir. Scarm sistemde örnekleme yapmak için elektronik kelepçe kullanılır ve ön seçimli zamanlamaya göre modem aracılığıyla sonuçlar kablosuz olarak merkezi web sayfasına iletilir. Geliştirilmiş olan bu sistemde bilekliklerde, modemlerde ya da ağlarda mekanik hataya rastlanmamış ve soğuk bölgelerde de sistemin doğru sonuçlar verdiği tespit edilmiştir. SCARM sistemine baktığımızda sürekli alkol izleme, uzaktan alkol izleme, GPS, ev hapsi için kullanıldığı görülmektedir.¹⁴⁷

SCARM CAM Sürekli Alkol Takip Bilekliği

Deri üstü alkol testi cihazı olarak Dünya’da en yaygın kullanılan sistemdir. Yapılan testlerde hataları ortadan kaldırarak eksiksiz sürekli alkol testi yapılmasını sağlamak üzere geliştirilmiştir. Yükümlü hakkında 30 dakikada bir test yapılır ve alınan sonuçlar izleme merkezlerine gönderilir ve yükümlü merkez tarafından sürekli izlenir.¹⁴⁸

SCARM Uzaktan Alkol İzleme Sistemi

Bu sistem kablosuz, ergonomik, her testte yüz tanıma ve GPS bilgi kaydı yapabilen uzaktan nefes ile alkol testi yapan ilk sistem olup özellikle az riskli suçlular için kullanılır. Sistem ayrıca bu amaçla ilk kullanılan otomatik yüz tanıma yazılımını kullanmakta ve manuel olarak fotoğraf eşleştirme işlemini %90-95 oranında azaltır. SCARM sistemi nefes testi cihazlarındaki gibi yakıt hücre teknolojisini kullanır.¹⁴⁹

SCARM Ev Hapsi ve GPS Cihazları

Bu sistem GPS cihazı Global Pozisyon sistemini geliştirdikleri konum izleme sistemi ile birleştirilmiştir. SCARM sistemini diğer sistemlerden farkı bileklik kayışının güvenlik problemlerini büyük oranda ortadan kaldıracak şekilde tasarlanmış olmasıdır. Yükümlü ile merkez arasında bağlantının kesilmesinin sebebini anlamak için uyarı ve olayların açıklamaları yapılır. Bu sistemde ev hapsi uygulamasında günümüzün ev iletişim sistemleri kullanılır. Bu amaçla ev internet yönlendiricileri, standart veya dijital telefon hatları, DSL veya SCARM tarafından sağlanan kablosuz sistem kullanılmaktadır.¹⁵⁰

¹⁴⁷ Varol, Asaf/Yıldırım, Nilay (2015), “Türkiye’de Denetimli Serbestlik 10. Yıl Uluslararası Sempozyumu”, s.199

¹⁴⁸ Varol-Yıldırım, a.g.m. s.199

¹⁴⁹ Varol-Yıldırım, a.g.m. s.200

¹⁵⁰ Varol-Yıldırım, a.g.m. s.200

TAD Sistemi

Bu sistem yükümlülerin alkol testinin takibini yapmak amacıyla geliştirilmiştir. TAD sistemi ile SCARM sistemi arasındaki temel farklılık ise cihazların deri üstü alkol yoğunluğunu ölçme yönteminden kaynaklanmaktadır.¹⁵¹

OMNİLİNK Sistemi

Omnilink sistemi ile geliştirilen cihaz elektronik izleme sırasında olan yanlış uyarıları azaltmak için 2005 yılında tasarlanmış olan tek parça, su geçirmez ayak bilekliği izleme monitör olup adalet sisteminde çok sayıda kurum tarafından kullanılır. Gelişmiş ileri bağlantı trilaterasyonu (AFLT) teknolojisi mobil cihaz tabanlı bir konum belirleme türüdür. Bu sistemde yükümlünün konumunu tespit etmek için GPS uyduları yerine, yükümlünün yakınında en az 3 hücresel baz istasyonundan gelen sinyal bilgilerinin ölçümleri kullanılır. Böylece Omnilink sistemi ile GPS engelli ortamları AFLT ile izleyebilen teknoloji kullanır. Geliştirilen bu sistemde duruşma öncesi, şartlı tahliye, denetimli serbestlik, ev hapsi, seks suçlularını takip, okuldan kaçma, çete faaliyetleri takibi, aile içi şiddet suçunu izleme gibi elektronik izleme alanları için yazılımlar bulunmaktadır.¹⁵²

3M Elektronik İzleme Sistemleri

3M elektronik izleme sistemi kişileri takip etmek, konum doğrulamak için geliştirilmiş ve ABD, Orta Doğu, Pasifik, Avrupa, Latin Amerika'da özel şirketler ve devlet kurumlarınca kullanılır. 3M Elektronik izleme sistemleri Türkiye'de kullanılmaktadır. Bu sistem çoklu izleme ve denetim platformu, biyometrik doğrulama sistemleri ile kişi doğrulama, görsel doğrulama ile ev hapsi için uzaktan alkol izleme sistemleri, GPS izleme, RF izleme, sabit hat veya hücresel izleme için geliştirilmiştir. Burada tek platform üzerinden izleme sistemleri kullanılarak kurulum ve destek maliyetleri en aza indirmeye çalışılır. Geliştirilen sistem ile tek veri tabanı aracılığıyla farklı izleme merkezleri tarafından veriler gönderilir.¹⁵³

3M sisteminde ev hapsini takip etmek için RF sistemi kullanmakta ve takip işleminde veri transferi için sabit hat veya GSM hatlar kullanılır. Sistem ile çoklu suçlu takip edilmesi, geliştirilmiş RF modülü, sabotaj alarmı, ayarlanabilir izleme alanı, sabit hatsız kullanım, GSM için şifrelenmiş mesajlaşma, arayan kimliği ile suçlunun ünitesini yetkisiz telefon hattı ile değişimini engelleme özellikleri bulunmaktadır. 3M elektronik kelepçesi giyen yükümlülerin suç alanı verileri ile konumları arasındaki ilişki bulunup bulunmadığı ortaya konulmaktadır.¹⁵⁴

MEMS 3000 Sistemi

Bu sistem ile sabit hat ile uzaktan alkol izleme, sabit hat ve ayak bilekliği bulunduran uzaktan alkol izleme ve kablosuz uzaktan alkol izleme için geliştirilmiş alkol testi izleme cihazıdır. Nefesten alkol testi ve otomatik yüz tanıma entegreli sistemde kamera kullanılır. Yükümlü düğmeye bastığında hem nefes testi hem de görüntü kaydı başlatılmaktadır. Yüz tanıma işleminde kullanıcının görüntüsünü almak için gözlük ve benzeri aksesuar

¹⁵¹ Varol-Yıldırım, a.g.m. s.201

¹⁵² Varol-Yıldırım, a.g.m. s.201

¹⁵³ Varol-Yıldırım, a.g.m. s 201

¹⁵⁴ Varol-Yıldırım, a.g.m. s.201

kullanmadan kullanıcının yüzü kaydedilmektedir. Kullanıcının görüntüsü bir düğmeye basıldığı gibi izleme merkezine gönderilmekte ve izleme merkezindeki görüntüsü ile karşılaştırılmaktadır.¹⁵⁵

Soberlink Sistemi

Soberlink Celular sistemi alkol testi izlemek için geliştirilmiştir. Yükümlünün nefes testi yapıldığı sırada kimliğini doğrulamak için kullanıcının fotoğrafını almakta ve kullanıcı fotoğrafı ile test sonucunu Soberlink Özel İzleme Web Portalına gönderilir. Bu sistem, GPS lokasyonu ve yakıt hücre teknolojisini kullanılır. Alınan sonuçları doğrudan gönderen veya bluetooth bağlantısı ile önce iOS cihazına gönderip bu şekilde sonuçları gönderen iki farklı çeşidi vardır.¹⁵⁶

Elektronik izleme kapsamında ülkemizde 4 tür elektronik izleme ünitesi kullanılmaktadır. Bunlar:

- Konutun terk edilmemesi amaçlı kullanılan ünite,
- Belirlenen yerlere gitmekten yasaklanma veya belirli alanların terk edilmesinin engellenmesi amaçlı kullanılan ünite,
- Alkol kullanımı izleme ünitesi ve
- Mağdur koruma ünitesi'dir.¹⁵⁷

¹⁵⁵ Varol-Yıldırım, a.g.m. s.203

¹⁵⁶ Varol-Yıldırım, a.g.m. s.203

¹⁵⁷ www.cte.adalet.gov.tr/menudekiler/elektronik_izleme/sergi_resim/resim.asp

Elektronik İzleme Sisteminde Kullanılan Aletler

Resim 1

Konutta Takip Ünitesi

Resim 2

Alan Takip Ünitesi

Resim 3

Alkol İzleme Ünitesi

Resim 4

Mağdur Takip Ünitesi

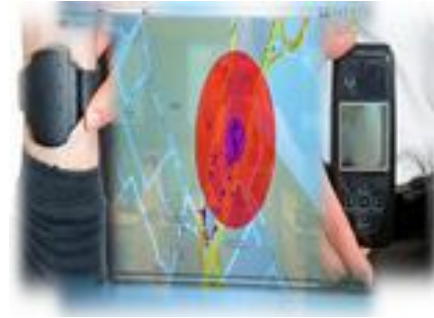
Resim 5

İzleme Merkezi

Resim 6

Takip ve İzleme Görşeli

Ev ünitesi

Ev ünitesi iki parçadan oluşur. Biri kişinin ayağına takılan kelepçe (RF verici), ikinci parça ise eve kurulan, GSM teknolojisi ile izleme merkezi ile haberleşmeyi sağlayan alıcı parçadır. Bu iki parça radyo frekansı sinyali üzerinden birbirleriyle iletişim kurmaktadır. Kurulum aşamasında kişinin ayağına kelepçe takılır. Alıcı parça evin merkezi konumunda bir yere yerleştirilir. Evin tüm sınırları içerisindeki mesafelerde alıcı ünite ile iletişimi sağlanır. Takip cihazı tahmini 45 metrelik alanda alıcı ile iletişim kurmakta ve iletişimin sağlanmadığı durumda izleme merkezine bir telefon sinyali gönderilir. RF ile izlemede verici bilekliklere yani elektronik kelepçelere yerleştirilmekte, suçlular bu bileklikleri takmaktadırlar. İlk kez

kullanılan RF izleme sisteminde yükümlünün vericiyi çıkarabilme olasılığı, alıcı ile birlikte farklı konumlara gitme olasılıkları bulunmasına karşın sonrasında geliştirilen sistemlerde yükümlünün çıkaramayacağı sistemler veya çıkarıldığında uyarı veren sistemler geliştirilmiştir. Kelepçe (RF verici) ile yükümlünün konumu hakkında bilgi edinilememesi kelepçe (RF verici) kullanımındaki olumsuzluklardan kaynaklanır ve bu nedenle sadece ev hapsinde kullanılır. Sadece izleme görevlisi alıcı ile yükümlünün evi veya işyeri önünden geçerek konumunu doğrulamaktadır.¹⁵⁸

GPS (Global Pozisyon Sistemi) Ünitesi

GPS ünitesi uzayda bulunan uydu cihazlarından bilgi aldıktan sonra konum tespiti yapılmasını sağlar ve dünya çapında ortak olarak kullanılan bir sistemdir. GPS sistemi dünya üzerinde konumlandırılan 24 adet uydu cihazından oluşur ve bu uyduların vericileri GPS alıcısı ile tespit edilebilen benzersiz radyo frekansları üretir, kullanıcının uzaklığının tespiti farklı uydulardan gönderilen frekansların değerlendirilmesi sonucunda tespit edilir. Uydulardan gönderilen sinyal bilgileri yükümlünün konumuna dair bilgi de içerir fakat konumun tespiti için en az dört adet uydunun bilgisi gerekir. GPS uydu sistemini kullanan ülkeler ile kelepçe (RF verici) teknolojisini kullanmadan bu sisteme geçen ülkelerin sayısı fazladır.¹⁵⁹

İki parçadan oluşur. Birinci parça kişinin ayağına takılan kelepçe, ikinci parça ise kişinin üzerinde taşınması gereken, GSM hattı üzerinden kişi ile sesli ya da yazılı haberleşmeyi ve izleme merkezi ile karşılıklı veri aktarımını sağlayan alıcı parçadır. Kişinin ayağına kelepçe takıldıktan sonra yaklaşmaması veya girilmemesi gereken bölge merkez tarafında harita üzerinden işaretlenerek sisteme kaydedilir. Kişinin yasaklı bölgelere yaklaşması ya da yasaklı bölgenin dışına çıkılması durumunda merkeze bilgi verilir.¹⁶⁰

Alkol Ünitesi

Kesin bir doğrulama ile uzaktan alkol seviyesinin test edilmesini sağlar. Öncelikle kimlik doğrulamasında kullanılmak üzere kişinin yüz fotoğrafı alınır. Ünite aktif edildiğinde belirlenen saat aralığında (örneğin 20.00-24.00 saatleri arasında) belirsiz zamanlarda ve istenilen sayıda test talebi cihaza gönderilir. Cihaz üzerindeki ekrandan kişinin yüzü fotoğraflanır ve kimlik doğrulaması sağlanır.¹⁶¹

Yükümlünün alkol kullanıp kullanmadığının tespiti için kullanılan yöntemlerden ilki, ses ile yükümlünün alkollü olup olmadığının anlaşılmasıdır. Bunun için yükümlünün ses kaydı yapıldıktan sonra izleme ekibindeki uzman görevli tarafından yükümlünün sesinden alkol kullanıp kullanmadığı anlaşılmaktadır. Fakat daha sonra gelişen teknoloji ile bilgisayarda ses ile alkol tespiti otomatik yapılmaktadır.¹⁶²

İkinci yöntem ise yükümlünün alkol testi nefesten alkol oranının tespiti yöntemi ve deri üzerinden ter ölçümü ile de yapılmaktadır. Deri üstünden alkol algılama yöntemlerinde

¹⁵⁸ Varol, Asaf/Yıldırım, Nilay (2015), "Türkiye'de Denetimli Serbestlik 10. Yıl Uluslararası Sempozyumu", s.196

¹⁵⁹ Varol-Yıldırım, a.g.m. s.196

¹⁶⁰ Varol-Yıldırım, a.g.m. s.196

¹⁶¹ Varol, Asaf/Yıldırım, Nilay (2015), "Türkiye'de Denetimli Serbestlik 10. Yıl Uluslararası Sempozyumu", s.197-198

¹⁶² Varol, Asaf/Yıldırım, Nilay (2015), "Türkiye'de Denetimli Serbestlik 10. Yıl Uluslararası Sempozyumu", s.197

alkolün deri üzerinden çıkan gaz fazı tespiti yapılır ve alkol seviyesi deri üzerinden terdeki alkol oranı ölçülerek belirlenir. Yükümlü için kullanılan cihazlar sensör ayarlarına zararı engelleyecek ve çıkarma teşebbüsünde uyarı verecek şekildedir. Yükümlüdeki elektronik kelepçeden alınan veriler izleme merkezine gönderilir.¹⁶³

Üçüncü yöntem ise ateşleme kitleri olup, aracın ateşleme sistemine bağlanan küçük cihazlar ile yükümlü olan sürücü cihaza derince üfledikten sonra alkol seviyesi yüksek çıkarsa yükümlünün aracı çalıştırması engellenir. Bu sisteme biyometrik tanıma sistemleri de kombine edilerek cihaza üfleyen kişinin kimliği doğrulanmaktadır. Eğer kişinin nefesinde alkol tespit edilirse bu durumda araç bir süre (genellikle 1 saat) kilitli kalmakta ve süre sonunda kişinin tekrar cihaza üflemesi gerekir. Örneğin, Amerika Texas eyaletinde alkol promili 0.15 ve üzeri çıkması halinde araca ateşleme kilidi yüklenmesi istenilir.¹⁶⁴

Mağdur Ünitesi

Mağdurda bir failde iki olmak üzere 3 parçadan oluşur. Bir tanesi mağdurun üzerinde taşınması gereken GSM hattı üzerinden mağdur ile sesli ya da yazılı haberleşmeyi ve izleme merkezi ile karşılıklı veri aktarımını sağlayan alıcı ünite ikinci parça failin ayağına takılan kelepçe, üçüncü parça ise failin üzerinde taşınması gereken, GSM hattı üzerinden kişi ile sesli ya da yazılı haberleşmeyi ve izleme merkezi ile karşılıklı veri aktarımını sağlayan alıcı parçadır. Fail ve mağdurun konumlarının harita üzerinden sürekli takibine imkan sağlanır ve birbirlerine yaklaşımları engellenir. Failin mağdura ya da mağdurun faile yaklaşması durumunda durum merkeze ihlal olarak bildirilir.¹⁶⁵

Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetleri Sisteminde uygulanmakta olan Elektronik İzleme Kurumunda sistemin işlenirliği sağlamak ve kişilerin yükümlülüklerine uygun davranması için kullanılan araçların zarar verilmemeli ve yükümlülüklerine aykırı davranılmamalıdır. Aksi halde kişiler “hükümlü veya tutuklunun kaçması, nitelikli mala zarar verme” suçlarından soruşturma ve kovuşturma işlemi yapılacaktır. Ancak yükümlü hakkında hükümlü veya tutuklunun kaçması suçundan cezalandırılması için infaz hakimliğinden karar alınarak yükümlüye tebliğ edilmesi gerekmektedir.¹⁶⁶Yükümlülerin Elektronik izleme araçlarına zarar vermeleri halinde mala zarar verme suçundan cezalandırılacaklardır.¹⁶⁷

Ayrıca elektronik izleme kurumu yükümlünün ve birlikte yaşadığı aile bireyleri ile arkadaşlarının özel hayatlarına bir müdahale alanı olarak da karşımıza çıkmaktadır. Bu

¹⁶³ Varol, Asaf/Yıldırım, Nilay (2015), “Türkiye’de Denetimli Serbestlik 10. Yıl Uluslararası Sempozyumu”, s.198

¹⁶⁴ Varol, Asaf/Yıldırım, Nilay (2015), “Türkiye’de Denetimli Serbestlik 10. Yıl Uluslararası Sempozyumu”, s.198

¹⁶⁵ <http://www.cte-ds.adalet.gov.tr/>

¹⁶⁶ Yargıtay 8. Ceza Dairesi’nin 31.10.2017 Tarih, 2017/8925 Esas ve 2017/12140 Karar sayılı ilamında da anlaşılağı üzere “Sanık hakkında koşullu salıverilme tarihine kadar 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 105/A-5(b) fıkrası anlamında “bir konut veya bölgede denetim ve gözetim altında bulundurulması” tedbirine hükmedildiği, bu tedbire aykırı davranılması halinde denetimli serbestlik müdürlüğünce kapalı ceza infaz kurumuna gönderilmesine ilişkin infaz hakimliğinden karar alınıp bu kararın sanığa tebliği ile suçun oluşacağı gözetilmeksizin” denilmiştir.

¹⁶⁷ Yargıtay 23. CD 14.12.2016 Tarih, 2015/18875 Esas ve 2016/10717 Karar sayılı ilamında ise “İşlediği bir suç nedeniyle hakkında Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Kanunu 105/a maddesi gereğince elektronik kelepçe uygulanmak suretiyle 20.00-06.00 saatleri arasında konutu terk etmeme yükümlülüğü verilen sanığın 18/09/2013 günü 20.00 eve gelmediğinin tespit edilmesi üzerine Denetimli Serbestlik Şube Müdürlüğü tarafından haber verilen polis memurlarınca yapılan soruşturmada sanığın elektronik kelepçeyi kırarak attığının tespit edildiği bu suretle kamu malına zarar verme suçunu işlediği” denilmiştir.

sebeple İHAS 5. ve 8. maddelerine aykırılık oluşturabileceğinden bireylerin kişisel özgürlük ve güvenlik hakları zedelenebilir¹⁶⁸. Böylece elektronik izleme yükümlüsü ile ilişkisi olan kişilerin de izlenmesi, haklarında bilgi edinilmesi söz konusu olabilir ve kişilerin mahremiyet alanına müdahale edilebilir. Elektronik izleme araçlarının konut ve çevresinde kurulması halinde herhangi bir arama izni olmadan kişilerin özel yaşamlarına bir müdahale söz konusu olabilir. Teknoloji sayesinde gelişen ve giderek karmaşık hale gelen elektronik izleme araçları ile kişinin evinin aranması mümkündür. Bu halde ise kanun dışı arama söz konusu olabilir.¹⁶⁹ Bu durumun önüne geçmek için teknolojik araçların kişilerin mahremiyet alanını dikkate alacak şekilde geliştirilmeli ve takibi yapacak olan birim görevlileri ise yükümlü ve yakınlarının özel hayatı konusunda gerekli olan özen ve dikkati göstermeleri gerekir.

¹⁶⁸ Danıştay 5.D, 10.12.2013 tarih, 2013/5342 E. ve 2013/9525K. sayılı ilamında “Dava, davacı Sendika tarafından, Konya Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde parmak izi sistemiyle yürütülen mesai takibi uygulamasının sonlandırılması istemiyle .. tarihli dilekçe ile yapılan başvurunun reddine ilişkin K. Eğitim ve Araştırma Hastanesi Başhekimliği işleminin iptali istemiyle açılmıştır. Olayda, personelden kişisel veri alınması kapsamında olan "parmak izi tarama sistemi" ile mesai takibi uygulamasının, kamusal alanda da olsa "özel hayatın gizliliği" ilkesi kapsamında bulunduğu anlaşılmaması karşısında; uygulamanın sınırlarını usul ve esaslarını gösteren bir yasal dayanağının bulunmaması, toplanan verilerin ileride başka bir şekilde kullanılamayacağına dair bir güvencenin mevcut olmaması göz önüne alındığında, yukarıda belirtilen temel haklar ve Anayasal ilkelerle bağdaşmayan dava konusu işlemde hukuka uyarlık bulunmadığı” denilmiştir. Danıştay 15.D, 11.09.2014 tarih, 2014/4652 Esas sayılı Yürütmenin Durdurulmasına dair karar.

¹⁶⁹ KOÇ, Ziya (2013), “Elektronik İzleme ile Hapis Cezasının Konutta Çektirilmesi” Konulu Makale, Ankara Barosu Dergisi, Ankara, s.190-191

III. BÖLÜM

3. TÜRK DENETİMLİ SERBESTLİK SİSTEMİNDE ELEKTRONİK İZLEME KURUMUNUN UYGULANMA ALANLARI

3.1. SORUŞTURMA EVRESİNDEN ÖNCE UYGULANMASI

3.1.1. 6284 SAYILI AİLENİN KORUNMASI VE KADINA KARŞI ŞİDDETİN ÖNLENMESİNE DAİR KANUN

Şiddet kavramının varlığı, insanoğlunun var olduğu günden bugüne kadar farklı şekil ve uygulanış şekilleriyle her zaman olmuştur. Devletler ise sosyal sonuçlar açısından olumsuz etkiler ortaya koyan şiddet kavramıyla sürekli olarak mücadele etmiştir. Fakat son zamanlarda şiddet kavramı aile yaşamı içinde bireylere ve aile yaşamı dışında ise özellikle kadınlara yönelik bir artış göstermiştir ve toplumsal barışın sağlanması açısından tehlikeli sonuçlar ortaya çıkarmaya başlamıştır. Bu gelişmelerin yaşanmasından dolayı aile içindeki şiddetin ve kadına karşı gösterilen şiddetin önlenmesi ve her türlü koruyucu tedbirin alınması amacıyla uluslararası ve ulusal düzeyde bir takım çalışmalar yapılmıştır.¹⁷⁰

Uluslararası camiada yapılmış olan ilk araştırmalardan bir tanesi ise kadınların insan hakları bildirisi olarak ifade edilen ve 01.03.1980 tarihinde kabul için üye ülkelerin imzasına sunulan, ülkemizin de 1985 yılından itibaren taraf olduğu “Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesidir” (CEDAW). Bunun yanında Uluslararası camiada yapılan önemli çalışmalardan bir başkası ise, İstanbul’da 11 Mayıs 2011 tarihinde üye devletlerin katılımı ile gerçekleştirildikten sonra imzalanan ve ülkemizin de onaylamış olduğu “Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi”dir.¹⁷¹

14.01.1998 tarih ve 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun ile ülkemizde yaşanmakta olan aile içi şiddete ve kadına karşı şiddete çözüm bulmak amacıyla aile yaşamı içinde ortaya çıkan ve “aile içi şiddet” olarak adlandırılan aile bireylerinin kendi içlerinde birbirlerine karşı uyguladıkları şiddet olaylarına karşı kanuni bir düzenleme yapılmıştır. Bu yasa ile aile içi şiddet kavramı ilk kez kullanılmış olup aile yaşamı içinde bulunan insan onuru ile bağdaşmayacak şekilde kötü muamelelerin ve şiddetin engellenmesi amacıyla Türk Medeni Kanununda düzenlenilmiş olan genel tedbirler dışında ayrı bir takım özel tedbirler belirtilmiştir. Ailenin Korunmasına Dair Kanunun kabul edilip yürürlüğe girmesinden sonra yasanın uygulanmasından doğan sorunların ortaya çıkması ve içeriği itibarıyla yapılan eleştirilerden sonra, 26/04/2007 tarih ve 5636 sayılı Kanun ile 4320 sayılı Kanunda önemli şekilde yasal düzenlemeler yapılmıştır. Bununla birlikte yasanın uygulanmasından doğan sorunların giderilmesini sağlamak için 01.03.2008 tarihinde Ailenin Korunmasına Dair Kanunun Uygulanması Hakkında Yönetmelik yayımlanarak yürürlüğe konulmuştur.¹⁷²

¹⁷⁰ GÜNAY, Mehmet (2012), “6284 Sayılı Kanuna Göre Koruyucu ve Önleyici Tedbirler” konulu Makale, TAA Dergisi, 10. Sayı, Ankara, s.648

¹⁷¹ GÜNAY, Mehmet a.g.m., s. 648

¹⁷² GÜNAY, Mehmet a.g.m., s. 649

Yapılan yasal düzenlemeler ile aile içi şiddet kavramı kabul edilmiş olmasına rağmen ülkemizde aile içinde bireylere, aile dışında ise kadınlar ve çocuklara karşı gösterilen şiddetin ölümlere varacak şekilde geçen zaman içinde bu davranışların tırmanış göstermesi, şiddetin engellenmesi hususunda gelişen şartlara mevcut yasal düzenlemelerin yetersiz kalması sebebiyle gelişen şartların ihtiyaçlarına cevap verebilecek daha etkin ve ciddi adımlar atılmasının gerekliliğini ortaya koymuştur. Yaşanılan zorunluluklardan kaynaklı olarak 08/03/2012 tarih ve 6284 sayılı “Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun” aile bireyleri, kadınları, çocukları ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan bireylerin adilane, etkili ve çabuk bir şekilde korunmaları, şiddetin önlenmesi için alınacak tedbirlere ilişkin usul ve esasların ayrıntılı olarak belirlenmesi amacıyla çok sayıda kişi ve kurumların görüşü de alındıktan sonra kabul edilerek yürürlüğe girmiştir.¹⁷³

6284 sayılı Kanunun kabul edilmesiyle şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan bireyleri ve insanların en temel insan hakkı olan yaşam hakkını korumak, yaşanan kadın ölümlerinin son bulması için kurumlar arasında iş birliğini sağlamak, şiddet uygulayan veya uygulama ihtimali bulunan kişilerin rehabilite edilmelerini sağlamak amaçlanılmıştır. Böylece kanun ile hedeflenen amaç sadece var olan şiddeti önlemek veya şiddet mağdurunu korumak olmayıp, şiddet uygulayan kişiyi de tedavi etmektir. Yasal düzenlemelerden faydalanabilmek için, bu kişinin şiddete uğramış veya şiddete uğrama tehlikesi içinde olması yeterli olup cinsiyet, aile bireyleri arasında olup olmadığı, medenî hâli veya ülke vatandaşlığının bulunup bulunmamasının bir önemi bulunmamaktadır. Kanunda açık bir şekilde belirtildiği üzere sadece şiddet mağduru kadın veya çocuklar için değil, erkekler ve eşcinsellerin de yararlanabilmesi mümkündür.¹⁷⁴

Nitekim İHAS. 14. md “ayrımcılık yasağı” düzenlenilmiş ve AİHM içtihatlarına göre ayrımcılık, somut ve makul bir gerekçe olmadan, benzer durumlardaki kişilere farklı muamele yapılması anlamına gelmekte olup ayrıca, bir grup üzerinde orantısız şekilde olumsuz etkileri olan genel bir politika veya tedbirin, söz konusu gruba yönelik olmasa dahi, ayrımcılık teşkil edebileceğini belirtmiştir.¹⁷⁵ Bundan dolayı kanunda düzenlenilmemiş olsa bile erkek veya farklı cinsel tercihi olanların söz konusu yasal korumadan faydalanma hakları bulunmaktadır.

Kanunda, şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınlar, çocuklar, aile üyeleri ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerle ilgili olarak koruyucu tedbirler ve bu kişilere karşı şiddet uygulayan veya şiddet uygulama ihtimali bulunan kişilerle ilgili olarak da önleyici tedbirler uygulanacağını açık bir şekilde düzenlenmiştir. Yasada korunan kişilerle ilgili koruyucu tedbirler ve şiddet uygulayanlarla ilgili önleyici tedbirler olmak üzere ikili bir

¹⁷³ GÜNAY, Mehmet (2012), “6284 Sayılı Kanuna Göre Koruyucu ve Önleyici Tedbirler” konulu Makale, TAA Dergisi, 10. Sayı, Ankara, s.648-650

¹⁷⁴ ÖZTÜRK, Necla (2017), “Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun Getirdiği Bazı Yenilikler Ve Öneriler” konulu çalışma, İNÜHF Dergisi, 8. Sayı, Antalya, s.5-6

¹⁷⁵ AİHM 2. Daire 22.03.2016 tarih, 2010/646 Esas sayılı M.G. Türkiye’ye Karşı Dava “başvuran tarafından ibraz edilen 12 Mayıs 2009 tarihli Yargıtay kararının bir delil başlangıcı olduğu, zira söz konusu kararda, 6284 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesine değin, yürürlükteki yasal çerçevenin boşanmış kadınlara, 4320 sayılı Kanunda bildirilen koruma tedbirlerinden eski eşlerine karşı yararlanma teminatı vermediğinin belirtilmiş olduğunu değerlendirmektedir. Mahkeme, İnsan Hakları İzleme Örgütü ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığının raporlarından, ihtilaf konusu dönem boyunca, 4320 sayılı Kanunla öngörülen koruma tedbirlerinin boşanmış kadınlar hakkında uygulanabilirliğinin, ulusal makamların inisiyatifine bırakıldığını bizzat tespit edebilmiş ve bu unsurların tamamı, Mahkemenin, Sözleşmenin 3. maddesiyle birlikte 14. maddesinin ihlal edildiği sonucuna varması için yeterlidir” denilmiştir.

ayırımı tabi olan tedbirler belirtilmiştir. Herkesin yaşamını huzur ve güven içinde geçirmesi gerekmekte olup devletin bu amaçla ilgili bütün önlemleri alması gerekir. Şiddete uğrayan, şiddete uğrama tehlikesi olan veya tek taraflı ısrarlı takip mağdurlarının fiziksel bütünlüklerinin tehdit edilme durumunun ortadan kaldırılması gerekir, aksi halde İHAS 3. md. gereğince “işkence yasağı” yönünde devletin pozitif yükümlülüğünü ihlali söz konusu olur.¹⁷⁶ 6284 sayılı Kanunda düzenlenilmiş olan koruyucu ve önleyici tedbirler, geçici hukuki koruma sağlayan tedbirlerdir.

3.1.1.1. 6284 sayılı Kanunda Belirtilen Geçici Hukuki Koruma Sağlayan Tedbirlerin Amacı

- Aile içinde aile üyelerine ve aile dışında ise kadınlara ve çocuklara karşı yapılan şiddeti önlemek,
- Kararın incelenmesinin itiraz kanun yoluna tabi olduğu ve temyiz kanun yolunun öngörülmediği,
- Yasaya göre şiddet ve şiddet tehlikesinin bulunması durumunda herkes tarafından geçici hukuki koruma tedbiri alınması talep edilebilir,
- Yasada belirtilen tedbirlerin niteliğine göre hâkim, mülki amir ve istisnai hallerde ise kolluk amiri tarafından karar verilebilir,
- Yasada düzenlenilmiş olan ve geçici hukuki koruma özelliği bulunan tedbir kararları kısa süreli olup sürekli sonuç doğuran kesin nitelikteki kararlar değildir. Hâkimin, mülki amirin veya kolluk amirinin takdir etmesi üzerine belirlenen süre kadar geçerlidir. Tedbir kararları hızlı ve basit bir inceleme sonucunda verilir. Tedbir kararları zorlayıcı ve bağlayıcı özelliğe sahiptirler. Özellikle önleyici nitelikte olan tedbir kararının şiddet uygulayan tarafından ihlal edilmesi halinde hakkında zorlama hapsi yaptırımına bağlanmıştır.

Buna göre kişiler kanundan faydalanmak için;

- Kolluk Birimlerine “Polis ya da Jandarma Karakoluna”
- Mülki İdare Amire (vali, kaymakam)
- Cumhuriyet Başsavcılıklarına
- Aile Mahkemelerine

¹⁷⁶ AİHM 2. Daire 22.03.2016 tarih, 2010/646 Esas sayılı M.G. Türkiye’ye Karşı Dava “Mahkeme, ilgilinin, -iki buçuk yıl boyunca bir sığınma evinde saklanarak- korku içinde yaşadığının; maruz kaldığı şiddetin, özel ve sosyal hayatı gibi aile hayatını da halen etkilemeye devam ettiğinin göz ardı edilemeyeceği, Başvuranın, eski eşine karşı koruma tedbirlerinden 6284 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesiyle birlikte yararlanmış olması nedeniyle, söz konusu Kanun yürürlüğe girinceye kadar başvuranın fiziksel bütünlüğü tehdit edilmeye devam edilmiştir. Mahkeme dolayısıyla, başvuranın, korku, kırılabilirlik ve güvensizlik duyguları yaşatan bir durumda yaşamak zorunda kaldığı, Kadına karşı şiddetin kadınların erkeklere nazaran daha ast bir konuma zorlandıkları en önemli sosyal mekanizmalardan biri olmasına rağmen (İstanbul Sözleşmesinin Giriş Bölümü), Mahkeme, başvuranın maruz kaldığı şiddet eylemlerinden ulusal makamlara başvurduktan uzun yıllar sonra, eski eşinin korkusuyla yaşamak zorunda kalmasını kabul edilemez olduğu, Mahkeme, Devletin, Sözleşmenin 3. maddesi bakımından pozitif yükümlülüklerini yerine getirmede olduğu kanaatinde olup, söz konusu maddenin ihlal edildiği sonucuna varmaktadır.” Denilmiştir.

- Şiddet Önleme ve İzleme Merkezlerine “ŞÖNİM”
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı İl ve İlçe Müdürlüklerine başvuru yapabilirler.

6284 sayılı yasada düzenlenilmiş olan tedbir kararları almak için ilgili kişinin talebinin bulunması, Bakanlık veya kolluk personelinin veyahut Savcının başvuru yapması üzerine aile mahkemesi hâkimi, mülki idare amiri ve istisnai hallerde ise kolluk amirince karar verilebilir. Aile mahkemesi hâkimi tarafından kişi hakkında koruyucu ve önleyici kararlar, mülki idare amiri tarafından sadece koruyucu karar, kolluk amiri ise istisnai hallerde ve sınırlı sayıda olmak üzere koruyucu ve önleyici tedbir kararı verme yetkisi kanunda belirtilmiştir.¹⁷⁷

Yasada ifade edilen Koruyucu Tedbirler ile şiddet mağdurlarının korunması amaçlanılmakta, tedbir kararları acil durumlarda ve belli bir süreyle verilmektedir. Bu tedbirlerin verilmesi halinde şiddet uygulayanın cezaî ve diğer sorumluluklarını ortadan kaldırmamaktadır. Koruyucu tedbirler ile amaçlanan, şiddeti durdurmak, toplumun şiddete karşı olduğunu vurgulayan bir kurala sahip olmak, şiddeti kamusal kayıt altına almak, mağdurun bağımsız karar almasını ve şiddetten uzak kalmasını sağlamaktır. Böylece şiddete uğrayan kişinin temel ihtiyacı, şiddet uygulayanın kontrolünden uzaklaşmaktır. Bunlardan dolayı koruyucu tedbirler önemli olup, ancak bu şekilde dış faktörlerin yardımı ile şiddet mağduruna destek olunabilmesi mümkündür. Aile mahkemesi hakimiyi veya mülki idare amiri koruyucu tedbirlere karar verebileceği gibi, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde ise kolluk amiri de karar verebilmektedir.¹⁷⁸

6284 sayılı kanunun 1. maddesinin 2. fıkrasının b bendine göre, kanun kapsamında verilecek destek ve hizmetlerin sunulmasında süratli bir usul izlenmesi esas olup bu yasaya göre alınması gereken tedbirlere ilişkin yetkili mercilerce karar alınmasının yanı sıra bu kararların makul bir süre içinde yerine getirilmesi de ayrıca önem taşımaktadır. Aksi halde Anayasanın 17. maddesinde belirtilen maddi ve manevi varlığın korunması hakkının ihlal edilmesi söz konusu olur.¹⁷⁹

3.1.1.2. 6284 sayılı Kanunda Belirtilen Şiddet Türleri

Şiddet kavramı ile kişinin, fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik açıdan zarar görmesiyle ya da acı çekmesiyle sonuçlanan veyahut sonuçlanması muhtemel hareketleri, bunlara yönelik tehdit ve baskıyı ya da kişinin özgürlüğün keyfî olarak engellenmesini de kapsayan, toplumsal, kamusal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranışları belirtmektedir¹⁸⁰ denilmiş olup yasada

¹⁷⁷ GÜNAY, a.g.m., s.650-651

¹⁷⁸ ÖZTÜRK, Necla (2017), “Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun Getirdiği Bazı Yenilikler Ve Öneriler” konulu çalışma, İNÜHF Dergisi, 8. Sayı, Antalya, s.9

¹⁷⁹ Anayasa Mahkemesi’nin 19.12.2017 tarih, 2014/546 Esas sayılı Bireysel Başvuru kararı “Somut olayda, yetkili mercilerce alınan tedbir kararlarının yerine getirilmesinde meydana gelen sırasıyla on aylık ve dokuz aylık gecikmenin adli ve idari süreçlerdeki aksaklıklardan meydana geldiği ve bu gecikmenin makul olmadığı, başvuru ve çocuklarının maddi ve manevi bütünlüklerinin korunması ile geçimlerinin sağlanması noktasında kamu makamları tarafından alınan tedbirlerin gerekli hız ve özende gerçekleştirilmediği, kişinin maddi ve manevi varlığının korunması hakkı kapsamında devlete ait pozitif yükümlülüklerin gereği gibi yerine getirilmediği sonucuna ulaşılmıştır” denilmiştir.

¹⁸⁰ CEYLAN, Ebru (2013), “Türk Hukukunda Aile İçi Şiddet Ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesiyle İlgili Yeni Düzenlemeler” konulu Makale, TBB Dergisi, İstanbul, s.23.

belirtilen genel şiddet, ev içi şiddet ve kadına yönelik şiddet şeklinde ayırım ise şiddet kavramının anlamı daralttığından gereksiz bir ayırımdır.

3.1.1.3. Tedbir Türleri

Mülkî Amir Tarafından Verilebilecek Koruyucu Tedbirler;

- Kişiyeye Uygun Barınma Yeri Sağlanması
- Kişiyeye Geçici Maddî Yardım Sağlanması
- Kişiyeye Rehberlik ve Danışmanlık Hizmeti Verilmesi
- Kişinin Geçici Koruma Altına Alınma
- Çocuklara Kreş İmkânı

Hâkim Tarafından Verilebilecek Koruyucu Tedbirler;

- Kişinin İşyerinin Değiştirilmesi
- Kişiyeye Ayrı Bir Yerleşim Yeri Belirlenmesi
- Tapuda Aile Konutu Şerhi Verilmesi
- Kişinin Kimlik ve Diğer Bilgi ve Belgelerin Değiştirilmesi

Koruyucu tedbirlerde mevcut olan temel özellik, kararın verilebilmesi için mağdurun sadece iddiasının varlığı yeterli olup, herhangi bir delil veya belge aranması yoluna gidilmemektedir. Bu tedbir kararlarında hakkında şiddet uyguladığı iddia edilen kişi dinlenilmemekte hatta bilgi ve belge toplanılması yoluna gidilmeden verilir. Hakkında şiddet uyguladığı iddia edilen kişi için verilebilecek önleyici tedbirler ise kural olarak hâkim tarafından, gecikmesinde sakınca bulunan bir durum bulunması hâlinde ise kolluk amiri tarafından verilebilmektedir.¹⁸¹

Hâkim Tarafından Verilebilecek Önleyici Tedbirler

- Şiddet Mağduruna Karşı Belirli Söz ve Davranışlarda Bulunmamak,
- Ortak Konuttan veya Bulunduğu Yerden Uzaklaştırılması ve Ortak Konutun Korunmasına Karar Verilen Kişiyeye Tahsis Edilmesi,
- Korunmasına Karar Verilen Kişilere ve Bulundukları Yerlere Yaklaşmaması,
- Çocuklarla Kişisel İlişki Kurulmasının Refakatçi Eşliğinde Yapılması, Sınırlandırılması veya Kaldırılması,
- Korunan Kişinin Yakınlarına, Tanıklarına ve Çocuklarına Yaklaşmaması,
- Korunan Kişinin Eşyalarına Zarar Vermemesi,

¹⁸¹ ÖZTÜRK, Necla (2017), “Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun Getirdiği Bazı Yenilikler Ve Öneriler” konulu çalışma, İNÜHF Dergisi, 8. Sayı, Antalya, s.7-18

- Korunan Kişiyi İletişim Araçlarıyla veya Başka Şekillerle Rahatsız Etmemesi,
- Yasalarca İzin Verilen Silahları Kolluğa Teslim Etmesi,
- Görevi Nedeniyle Zimmetinde Bulunan Silahı Kurumuna Teslim Etmesi,
- Korunan Kişilerin Bulundukları Yerlerde Alkol, Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Kullanmaması, Bu Maddelerin Etkisi İle Korunan Kişilere ve Bulundukları Yerlere Yaklaşmaması, Bağımlılığın Muayene ve Tedavisinin Sağlanması,
- Muayene veya Tedavi İçin Olmak Sağlık Kuruluşuna Başvuru Yapması ve Tedavisinin Sağlanması,
- Çocuk Koruma Kanununda Belirtilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbirlerin Alınması,
- Velayet, Kayyım, Nafaka ve Kişisel İlişki Kurulması Hususlarında Karar Verilmesi
- Tedbir Nafakasına Karar Verilmesi,
- Hakim Tarafından Benzer Nitelikte Önleyici Tedbirlere Karar Verilmesidir.

Kolluk Amiri Tarafından Verilebilecek Önleyici Tedbirler

Kolluk amiri tarafından gecikmesinde sakınca bulunan durumlarda şiddet uygulayan veya uygulama ihtimali bulunan kişiler için;

- Şiddet Mağduruna Karşı Belirli Söz ve Davranışlarda Bulunmaması,
- Ortak Konuttan ve Bulunduğu Yerden Uzaklaştırılması ve Ortak Konutun Korunmasına Karar Verilen Kişiye Tahsisi,
- Korunan Kişilere ve Bulundukları Yerlere Yaklaşmaması,
- Korunan Kişinin Yakınlarına, Tanıklarına ve Çocuklarına Yaklaşmamasıdır.¹⁸²

3.1.1.4. Kanuna Göre İhbar ve Şikâyet Şekli

Herhangi bir kişinin, şiddete uğraması veya şiddete uğrama tehlikesinin bulunması halinde herkes bu durumu yazılı, sözlü veya başka bir şekilde ilgili makam ve mercilere ihbar edebilir. Kanun ile şiddet veya şiddete uğrama tehlikesinden haberdar olan kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının durumu derhal, şikâyet mercilerine ihbar edilmesi zorunluluğunu getirmiştir.¹⁸³

Yetkili mercilere yapılacak ihbar, üçüncü kişiler tarafından ilgili makam veya mercilere olayın yazılı, sözlü veya başka bir şekilde bildirilmesini; şikâyet ise şiddet mağdurunun şiddet veya şiddet tehlikesinin bulunması halinde ilgili makam veya mercilere müracaat etmesini ifade eder. Şiddet mağduru, şiddet veya şiddete uğrama tehlikesine maruz kalması halinde durumu şikâyet mercilerine yazılı, sözlü veya başka bir şekilde bildirebilir. Şikâyet mercilerine, yasada belirtilen görevlerini gecikmeksizin derhal yerine getirme yükümlüğü

¹⁸² GÜNAY, a.g.m., s.664-673

¹⁸³ CEYLAN, Ebru (2013), "Türk Hukukunda Aile İçi Şiddet Ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesiyle İlgili Yeni Düzenlemeler" konulu Makale, TBB Dergisi, İstanbul, s.26

getirilmiştir. Müdürlük veya Şönim'e yapılan şikâyet ve ihbarlar, bunlar tarafından olayın özelliğine göre, kolluğa, mülki amire, Cumhuriyet başsavcılığına veya hâkime gecikmeksizin yerine getirmelidir. Sözlü olarak yapılan ihbar ve şikâyetlerin yazılı hale gelmesi için derhal tutanağa geçirilmesi kabul edilmiştir.¹⁸⁴

Şiddet mağdurunun durumu ilgili mercilere bildirmesi üzerine Yönetmelik kapsamında;

- Kolluk birimlerince, kendilerine yapılan ihbar veya şikâyet üzerine kabul edilen genel hükümler çerçevesinde gerekli olan işlemler yapılacaktır. Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde ise Kanun kapsamında alınan koruyucu ve önleyici tedbirlerin onaylanması için tedbirin özelliğine göre mülki idare amire veya hâkime aldığı kararı sunacaktır. Kolluk birimleri, kendisine ulaşmış olan her olay hakkında gecikmeksizin en seri araçlar aracılığıyla Şiddet Önleme ve İzleme Merkezlerine “ŞÖNİM” bilgi verecektir.
- Cumhuriyet Başsavcılığı, yapılan ihbar ve şikâyet üzerine evrakın bir örneğini derhal olayın özelliğine göre hâkime veya mülki idare amirine gönderecektir.
- Mülki idare amirince yapılan ihbar veya şikâyet üzerine koruyucu tedbirlere veya benzer tedbirlere karar verecektir. Bunun haricinde mülki idare amiri olayın niteliğine göre şikâyet veya ihbarı, kolluk birimlerine veya Cumhuriyet Başsavcılığına bildirecektir.
- Hâkim veya mülki idare amiri tarafından verilen kararlar derhal Şiddet Önleme ve İzleme Merkezlerine “ŞÖNİM”e bildirilecektir.¹⁸⁵

3.1.1.5. Tedbir Kararlarının Tebliği ve Uygulanması

Yetkili makamlarca verilen tedbir kararları, Bakanlığa bağlı il ve ilçe müdürlükleri ile Cumhuriyet başsavcılığına veya kolluk birimlerine zaman geçirilmeden en seri araçlarla bildirilmeli ve bu mercilere yapılan başvurular ile bu başvuruların kabul ya da red edilmesine dair kararlar, başvuru yapılan merci tarafından Bakanlığa bağlı il ve ilçe müdürlüklerine derhâl bildirilmelidir.¹⁸⁶

Kişiler hakkında verilen koruyucu tedbir kararı ile önleyici tedbir kararlarının infaz edilmesinde, hakkında koruyucu veya önleyici tedbir kararı verilen kişilerin yerleşim yeri veya bulunduğu veya tedbirin uygulanacağı yer kolluk birimi görevli ve yetkili kabul edilmiştir. Tedbir kararının, kolluk amirince verilerek uygulandığı veya korunan kişinin kolluk biriminde bulunduğu hâllerde, kolluk birimleri tarafından kişi, Bakanlığa bağlı il veya ilçe müdürlüklerine acil bir şekilde ulaştırılması gereklidir. Böyle bir durumun mümkün olmaması hâlinde ise giderler Bakanlık bütçesinin ilgili kısmından karşılanmak üzere bu kişiye ve yanında bulunanlara geçici olarak barınma imkânı sağlanacaktır. Tedbir kararının ilgili kişilere tefhim veya tebliğ edilmemesi, kararın infaz edilmesine engel bir durum teşkil etmemektedir.¹⁸⁷

¹⁸⁴ CEYLAN, Ebru a.g.m. s.27

¹⁸⁵ CEYLAN, Ebru a.g.m. s.27-28

¹⁸⁶ CEYLAN, Ebru a.g.m. s.46

¹⁸⁷ CEYLAN, Ebru a.g.m. s.46-47

Hakkında barınma yeri sağlanmasına dair tedbir kararı verilen kişiler, Bakanlığa ait veya Bakanlığın gözetim ve denetimi altında bulunan yerlere yerleştirilir. Barınma yerlerinin yetersiz kalması hâlinde, mülkî idare amiri, acele hâllerde kolluk birimlerinin veya Bakanlığın isteği üzerine kamu kurum ve kuruluşlarına ait sosyal tesis, yurt veya benzeri yerlerde geçici olarak korunan kişilerin barınmasını sağlayabilirler. Kişinin işyerinin değiştirilmesine dair verilen tedbir kararı, bu kişinin tabi olduğu yasal mevzuat hükümlerine göre yetkili merci veya kişi tarafından yerine getirilecektir.¹⁸⁸

Verilmiş Olan Tedbir Kararlarına Uyulmaması Halinde;

Önleyici tedbirlere ilişkin olarak Hâkim veya gecikmesinde sakınca bulunan durumlarda kolluk amiri tarafından verilmesinden sonra şiddet uygulayan veya uygulama ihtimali bulunan kişinin bu karara aykırı davranmasının sonucunda zorlama hapsi yaptırımını uygulanır. Tedbir kararının ihlal edilmesi durumunda ise işlenen fiil başka bir suç oluştursa bile ihlal edilen tedbirin nitelik ve aykırılığın ağırlığına göre hâkimin vereceği karar ile şiddet uygulayan kişiye karşı üç gün ila on gün arasında zorlama hapsi uygulanır. Tedbir kararına karşı uygun davranılmayarak her şekilde tekrar etmesinde, yine ihlal edilen tedbirin nitelik ve aykırılık şekline göre zorlama hapsi on beş günden otuz güne kadar arttırılması mümkün olup ancak zorlama hapsinin süresinin toplam süresi altı ayı geçmeyecektir.¹⁸⁹

Şiddet mağdurunun ihbarı veya kolluk birimlerince şiddet uygulayanın verilen tedbirin gereklerine aykırı davrandığı tespiti edilmesi halinde, doğrudan aile mahkemesi hâkimine ihlale ilişkin evraklar gönderilir. Mülga 4320 sayılı Kanunun aksine ihlal evraklarının Savcılığa gönderilerek iddianame düzenlenmesi söz konusu değildir artık ihlal durumunun tespitine ilişkin evraklar doğrudan mahkemeye gönderilecektir.¹⁹⁰

Cumhuriyet başsavcılığınca Aile mahkemesince verilen zorlama hapsine ilişkin kararlarının infazı yerine getirilecektir. Verilmiş olan kararlar zorlama “tazyik” hapsine dair deftere kaydedildikten sonra hakkında zorlama hapsi kararı verilen kişi hazır ise doğrudan ceza infaz kurumuna, hazır değilse yakalanması amacıyla kolluk birimine müzekkere yazılmak suretiyle infaz yerine getirilmeye çalışılacaktır.¹⁹¹

Teknik Araç ve Yöntemlerin Kullanılabilmesi

Yasal düzenlemeler ile yapılan önemli değişikliklerinden biri de, tedbir kararlarının yerine getirilmesinde hâkim kararı ile teknik araç ve yöntemlerin kullanılmasına imkan tanınmıştır. Kanunun 12/2. maddesine göre teknik araç ve yöntemler vasıtasıyla izlemeye dair yönetmelik çıkarılacağı belirtilmiş fakat Yönetmeliğin 37. maddesinde Kanun hükmü tekrarlanılmıştır. Elektronik Destek Buton Sistemi kapsamında şiddet gören kişilerle kolluk birimleri arasında iletişimin sağlanması için bir sistem ortaya konulmuştur. Bu sistem ile mağdur hakkında teknik araçlar vasıtası ile takip kararı verilmesi halinde, mağdur Şiddet Önleme ve İzleme Merkezlerine “ŞÖNİM’e” bu karar bildirilir ve kendisine toplum içinde panik butonu “güvenlik butonu” olarak bilinen buton veya elektronik kelepçe ya da bileklik takılır. Merkez tarafından buton sistemi aktif hale getirildikten sonra şiddet mağduru, hayatî tehlikenin

¹⁸⁸ CEYLAN, Ebru (2013), “Türk Hukukunda Aile İçi Şiddet Ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesiyle İlgili Yeni Düzenlemeler” konulu Makale, TBB Dergisi, İstanbul, s.47.

¹⁸⁹ GÜNAY, a.g.m., s.681

¹⁹⁰ GÜNAY, Mehmet a.g.m., s.682

¹⁹¹ GÜNAY, Mehmet a.g.m.,s.683.

bulunduğu anda buton vasıtasıyla yardım ister. MOBESE kameralarının aracılığı ile Kolluk Birimlerince mağdurun bulunduğu konum tespit edilir, hayati tehlike olması halinde ise en yakın kolluk kuvvetleri mağdurun bulunduğu konuma ulaşarak yardım eder.¹⁹²

3.1.1.6. 6284 Sayılı Ailenin Korunması Ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunda Elektronik İzlemenin Uygulamaları

6284 sayılı kanun ile bu haklardan faydalanan kişiler ve tedbir kararları bakımından getirilen yeniliklerin haricinde yasal düzenlemelerde önce bulunmayan; şiddet, ev içi şiddet ve kadına yönelik şiddet kavramların tanımı yapılmış, Şiddet Önleme ve İzleme Merkezlerinin “ŞÖNİM” kurulması, şiddetle mücadelede teknik araç ve yöntemlerin kullanılması gibi bazı yenilikler getirilmiştir.¹⁹³

Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri “ŞÖNİM” 6284 sayılı Kanunla getirilen yasal düzenlemelerden olup yasanın 14. maddesine göre; Bakanlıkça öncelikle bayan personelin tercih edilerek istihdam edildiği, şiddetin önlenmesinde koruyucu ve önleyici tedbirlerin etkin olarak uygulanması için destek ve izleme hizmetler verildiği, şiddet önleme ve izleme merkezlerinin çalışmaları süreklilik esasına dayalı olarak yedi gün yirmi dört saat yürütülecektir. Şiddetin önlenmesi ve tedbirlerin etkin şekilde uygulanmasına, korunan kişiye ve şiddet uygulayana yönelik farklı destek hizmetleri Merkezlerde sunulmaktadır. Şiddet Önleme ve İzleme Merkezlerinin “ŞÖNİM” kurulması ile birlikte devlet kurumsal şekilde mağdura ve şiddet uygulayana destek hizmeti sunmaya başlamış olup, şiddetle mücadelede artık devlet tarafından desteklenen kurumsal mücadele dönemi başlamıştır.¹⁹⁴

Adalet Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile İçişleri Bakanlığı tarafından “Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Kapsamında Teknik Yöntemlerle Takip Sistemlerinin Kullanılmasına Yönelik Pilot Uygulama İşbirliği Protokolü” 6284 sayılı kanun ile teknik araç ve yöntemlerin kullanılması kabulünden sonra söz konusu kurumun uygulanması ve takibi hususunda 08.03.2015 tarihinde imzalanarak yürürlüğe konulmuştur.

Kabul edilen bu Protokol ile 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunun 109. maddesi kapsamında hakkında adli kontrol kararı ve 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun kapsamında hakkında koruyucu ve önleyici tedbir kararı verilen şiddet uygulayan kişiler ve şiddet mağdurlarına Komisyon tarafından yapılan risk değerlendirmesi sonucunda Aile Mahkemeleri tarafından uygun görülen olaylarda 6284 sayılı Kanunun “Teknik yöntemlerle takip” başlıklı 12. maddesine dayanarak Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü bağlı olan elektronik izleme sistemi altyapısı kullanılarak şiddet mağdurları ile şiddet uygulayanların takibi ve tedbir kararlarının ihlali ya da ihlali ihtimalinin doğması durumunda kolluk birimlerinin olaylara müdahale etmesi sağlanarak şiddet mağdurlarının korunmaları sağlanmış,

6284 sayılı Kanun’un 10 ve 11. maddelerince “kolluk birimlerinin tedbir kararlarının yerine getirilmesindeki görev ve yetkileri” gereğince;

¹⁹² ÖZTÜRK, Necla (2017), “Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun Getirdiği Bazı Yenilikler Ve Öneriler” konulu çalışma, İNÜHF Dergisi, 8. Sayı, Antalya, s.22

¹⁹³ ÖZTÜRK, Necla a.g.m., s.19

¹⁹⁴ ÖZTÜRK, Necla a.g.m., s.20-21

- 5402 sayılı Kanun'un 15/A maddesinin “Şüpheli, sanık ve hükümlülerin toplum içinde izlenmesi, gözetimi ve denetimi teknik cihazların kullanılması suretiyle de yerine getirilebileceğine” dair hükmü ile 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 109. maddesinde yer alan; “tutuklama kararı yerine adli kontrol kararının verilebileceği haller”e ilişkin hüküm gereğince, 6284 sayılı Kanun'un 15. maddesinde “tedbir kararlarının etkin olarak uygulanmasının izlenmesi bakımından ŞÖNİM tarafından verilecek destek hizmetleri'ne dair hüküm ile 6284 sayılı Kanun'un 12. maddesinde “tedbir kararlarının yerine getirilmesinde teknik araç ve yöntemler kullanılabileceği'ne dair hükümler doğrultusunda işbirliği yapmak,
- 6284 sayılı Kanun'un 12. maddesi ile 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 109. maddesi kapsamında ilgili makamlarca verilen tedbir kararlarının uygulanmasının teknik yöntemlerle takibini sağlamak,
- Teknik yöntemlerle takip sistemleri pilot uygulamasını Ankara ve İzmir illerinde polis sorumluluk bölgelerinde gerçekleştirmek.¹⁹⁵ denilerek 6284 sayılı kanun gereğince şiddet olaylarının Elektronik araçlarla takip edilmesinin hangi amaçla ve nasıl yapılacağı ortaya konulmuştur.

Protokol ile 6284 sayılı Kanuna göre Teknik araç ve yöntemlerle takip yapılırken şiddet olaylarının takibinde kavramların açık şekilde tanımı yapılmıştır.

Elektronik İzleme Merkezi; Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı bünyesinde kurulu, şiddet mağduru ve şiddet uygulayanın elektronik yöntem ve araçlarla izlenmesi, gözetimi ve denetimi için oluşturulan elektronik izleme merkezini,

Elektronik kelepçe; teknik yöntemlerle takip kapsamında, mağdur ünitesi ve alkol ünitesi ile uyumlu çalışan şiddet uygulayanın ayak bileğine takılan elektronik cihazları,

Elektronik takip sistemi raporu; pilot uygulama kapsamında izlenen vaka sayısı, ihlal olması durumunda ihlal sayısı ve müdahale durumu bilgisi, ihlalin Aile Mahkemesi'ne ve ŞÖNİM'e bildirimine ilişkin elektronik izleme merkezinde görevli personel tarafından hazırlanan raporu,

Komisyon; 6284 sayılı Kanun kapsamında alınan tedbir kararlarının teknik yöntemlerle takibinin yapılması amacıyla risk değerlendirmesi yaparak Aile Mahkemesine nihai rapor sunmak üzere ŞÖNİM Müdürü, ŞÖNİM'de görevli meslek elemanı ve kolluk görevlisi olmak üzere en az üç kişiden oluşan risk değerlendirme komisyonunu,

Mağdur ünitesi; teknik yöntemlerle takip kapsamında, şiddet mağdurunun konumunu tanımlayan, şiddet mağdurunun izleme merkezi ile karşılıklı iletişim kurmasını sağlayan, aynı zamanda şiddet uygulayanın sınırı ihlal ettiğinde elektronik izleme merkezine, şiddet mağduruna ve şiddet uygulayana uyarı veren elektronik cihazı,

Şiddet mağduru; 6284 sayılı Kanunda şiddet olarak tanımlanan tutum ve davranışlara doğrudan ya da dolaylı olarak maruz kalan veya kalma tehlikesi bulunan kişiyi ve şiddetten etkilenen veya etkilenme tehlikesi bulunan kişileri,

¹⁹⁵ “Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Kapsamında Teknik Yöntemlerle Takip Sistemlerinin Kullanılmasına Yönelik Pilot Uygulama İşbirliği Protokolü”

Şiddet uygulayan; 6284 sayılı Kanunda şiddet olarak tanımlanan tutum ve davranışları uygulayan veya uygulama ihtimali bulunan kişiyi,

Teknik yöntemlerle takip; ilgili mevzuat kapsamında verilen tedbir kararlarına uyulup uyulmadığının teknik araç ve yöntemler kullanılarak coğrafi bilgi sistemleri üzerinden denetlenmesi kapsamında kullanılan tüm uygulamaları (alkol ünitesi, elektronik kelepçe, mağdur ünitesi) ifade eder.¹⁹⁶ Denilmiştir.

6284 sayılı Kanunla Tedbir kararlarının yerine getirilmesinde teknik araç ve yöntemlerinde kullanılabileceği kabul edilmiştir. Burada bahsedilen “Teknik Takip” ile 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunun “Teknik Araçlarla İzleme” kenar başlıklı 140. maddesinde belirtilen teknik takip ifadesi birbirinden farklıdır. Yasada kabul edilen teknik araçlarla takip, şiddet uygulayan veya uygulama ihtimali olan kişilere yönelik olarak elektronik kelepçe veya bileklik, korunan kişinin sabit ev içi ikaz sistemi veya mağdura hareket özgürlüğü sunan ikametinden çıktıktan sonra sosyal çevrede de kullanılabileceği telefon vb. araçların görünümüne sahip olan mobil cihazın kullanılması şeklinde yerine getirilecektir. Fakat takip sistemi uygulandığı sırada kişilerin sesleri dinlenilerek kaydedilmeyecek, görüntüleri kayıt altına alınarak izlenilmeyecek ve herhangi bir başkaca kayda alma işlemi yapılmayacaktır.¹⁹⁷ Protokol ile birlikte Teknik takip sistemi kavramları ile birlikte açık bir şekilde ortaya konularak Adalet Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nca birlikte uygulamaya konularak günümüzde elektronik cihazların hayatımızın her alanını kapsayarak sağladığı kolaylıklardan faydalanmak amacıyla 6284 sayılı kanunun uygulanmasında elektronik araçlar vasıtasıyla kişilerin denetim ve takip edilmesi hedeflenilmiştir.

¹⁹⁶ “Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Kapsamında Teknik Yöntemlerle Takip Sistemlerinin Kullanılmasına Yönelik Pilot Uygulama İşbirliği Protokolü”

¹⁹⁷ GÜNAY, a.g.m., s.681-683

3.2. SORUŞTURMA VE KOVUŞTURMA EVRESİNDE UYGULANMASI

3.2.1. ADLİ KONTROL

Ceza muhakemesi hukukunda, yargılama evresinin usulüne uygun bir şekilde gecikmeden gerçekleştirilmesini, maddi hakikate ulaşmak ve ulaşılan hakikat doğrultusunda verilen kararların uygulanabilmesini sağlamak amacı ile ölçülülük ilkesi de dikkate alınarak, ilk bakışta haklı görünmesi şartıyla uygulanan ve suçun işlenildiğine dair şüphenin ortaya çıktığı andan itibaren, geçici bir süreyle temel hak ve özgürlükleri sınırlandıran ya da kaldıran önlemlere koruma tedbirleri denilir.¹⁹⁸

Adli kontrol tedbiri Türk ceza muhakemesi hukukundaki kurumlara göre uygulanması eskiye dayalı değildir. Adli kontrol Türk Ceza muhakemesi hukukuna 5271 sayılı CMK’da kabul edilmesiyle girmiş ve Kanunun tanımlar başlığındaki 2. Maddesinde adli kontrole ilişkin herhangi bir tanım yapılmamıştır.¹⁹⁹

Adli kontrol tedbirinin Türk ceza Hukukuna sisteminde uygulamaya konulması 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunun 01.06.2005 tarihinde yayımlanmasıyla olmuş ve mer’i mevzuatımızda Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliğinde Adli Kontrol Tedbiri; “adli kontrol, şüpheli veya sanığın tutuklanması yerine bir veya birden fazla yükümlülüğe tâbi tutularak, toplum içinde denetimini öngören bir koruma tedbiridir” denilerek tanımı yapılmıştır.²⁰⁰

Yenisey ve Nuhoğlu; “Tutuklama kişinin özgürlüğünü kısıtlar. Tutuklamadan daha hafif bir tedbir olarak, “amaca ulaşmak” mümkünse, adli kontrol uygulaması, “ölçülülük ilkesi” gereğidir. Adli kontrol, “daha hafif” tedbirlerden oluşan bir demettir.” şeklinde ifade etmişlerdir.²⁰¹

Adli kontrol tedbiri, tutuklama kararının sonrasında gelmek üzere, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunundaki “Koruma Tedbirleri” olarak 4. Kısımın 2. bölümünde, 109 ila 115. maddeleri arasında detaylı bir biçimde düzenlenmiş bulunmaktadır. Adli kontrol kurumunun düzenlenilmesiyle tutuklama tedbiri istisnaen uygulanılması istenilmiş ve adli kontrol kurumunun öncelikle olarak uygulamada dikkate alınması amaçlanılmıştır.²⁰²

Adli kontrol talebi tutuklama kararı kadar önemli bir karar olup, hem soruşturma aşamasında hem de kovuşturma aşamasında istenilmesi mümkün olan bir koruma tedbiri olup soruşturma evresinde sulh ceza hâkimliğinden, kovuşturma evresinde ise davaya bakmakla yetkili ve görevli olan yargı merciince tali ceza muhakemesi yapılarak karar verilecektir.²⁰³

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin 31.05.2011 tarih ve 5829/04 sayılı Khadorkovskiy Rusya’ya karşı kararında; elektronik izlemeye olanak tanıyan kanuni düzenlemeler bulunmasına rağmen uygulanmaması, gerekçenin ilgiliye açıklanmayarak

¹⁹⁸ ÖZGÜVEN, A. Duygu, (2009), Ankara Ceza Muhakemesi Kanunu Çerçevesinde “Adli Kontrol” konulu Makale, TBB Dergisi, Sayı 81,

¹⁹⁹ JAFARLI, Ganbar (2017), “Adli Kontrol” Konulu Yüksek Lisans Tezi, Konya, s.4

²⁰⁰ YÜZÜNCÜDÜR, Ahmet (2015), “Adli Kontrol” Konulu Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s.3

²⁰¹ YENİSEY, Feridun/NUHOĞLU, Ayşe (2017), “Ceza Muhakemesi Hukuku”, İstanbul, s. 356

²⁰² ÖZGÜVEN, A. Duygu (2009), Ankara, Ceza Muhakemesi Kanunu Çerçevesinde “Adli Kontrol” konulu Makale, TBB Dergisi, Sayı 81,

²⁰³ YENİSEY, Feridun/NUHOĞLU, Ayşe (2017), “Ceza Muhakemesi Hukuku”, İstanbul, s. 356-357

tutuklu yargılanması ve ceza infaz kurumu yerine sıkı koşullar altında konutta hapsedilmesi seçeneğinin değerlendirilmemesi sebebiyle kişisel özgürlük ve güvenlik hakkını zedelendiğine karar verilmiştir.²⁰⁴ Bundan dolayı bireyler hakkında herhangi bir işlem tesis edildiğinde herhangi bir hak ihlali yaşanması için kişi hak ve özgürlükleri dikkat edilmesi gerekmekte olup bu durumda ise özellikle tutuklama yargılama esnasında adli kontrol tedbirlerinin önemi ortaya çıkmaktadır.

3.2.1.1. Adli Kontrol Tedbirlerine İlişkin Yükümlülükler

- 1) Yurtdışı Çıkış Yasağı,
- 2) Belirlenilmiş Yerlere Belirtilen Süreler İçinde Başvurulması,
- 3) Çağrı ve Kontrol Tedbirlerine Uyulması,
- 4) Araçların Kullanılması ve Sürücü Belgelerini İmza Karşılığında Teslimi,
- 5) Tedavi ve Muayene Edilme Yükümlülüğüne Uyma,
- 6) Güvence Bedeli Yatırılması,
- 7) Silahın Bulundurulmaması veyahut Taşınmaması,
- 8) Suçtan Zarar Görenlerin Mağdur Olmaması Haklarının Korunması,
- 9) Aile Yükümlülüklerinden Kaynaklanan Sorumlulukların Yerine Getirilmesi ve Nafaka Bedelinin Ödenmesi için Güvence Verilmesi,
- 10) Belirtilen Sınırların Dışına Çıkılmaması,
- 11) Belirtilen Yerlere Gidilmemesi veyahut Bazı Yerlere Gidilebilmesi

3.2.1.2. Adli Kontrol Sisteminde Elektronik İzlemenin Uygulamaları

DSHY m. 57/5 gereğince; adli kontrol yükümlülüklerinin 5271 sayılı ceza muhakemesi kanununda mevcut bulunanlarından;

- 1) Yurt Dışı Çıkış Yasağı,
- 2) Konutun Terk Edilmemesi,
- 3) Belli Bir Yerleşim Bölgesinin Terk Edilmemesi,
- 4) Belirlenmiş olan Yer veya Bölgelere Gitmemek veyahut Sadece Bazı Yerlere Gitmek şeklindeki yükümlülükler,

Soruşturma veya kovuşturma evresinde hakkında işlem yapılanlar tarafından elektronik izlemede mevcut bulunan sistemler aracılığıyla yerine getirilebilir. 5402 sayılı Kanuna eklenen 15/A maddesi ile yapılan değişiklik üzerine; "şüpheli, sanık ve hükümlülerinin toplum içinde izlenmesi, gözetimi ve denetiminin elektronik cihazların kullanılması suretiyle de yerine getirilebileceği" amir hükmü getirilmiştir.

²⁰⁴ KOÇ, a.g.m., s.191

Elektronik izleme hakkında kabul edilen DSHY 4/1-i maddesine göre; "şüpheli, sanık veya hükümlülerin elektronik yöntem ve araçlar ile toplum içinde izlenmesini, gözetim ve denetim altında tutulmasını sağlayan, mağdurun veya toplumun korunmasını destekleyen uygulamaları ifade eder" diyerek gerekli olan açıklama yapılmıştır. Denetimli Serbestlik Müdürlüğü veya Bürolarda elektronik izleme müdahale ekibine ihtiyaç duyulması durumunda gerekli olan sayı kadar serbestlik memurundan ekip oluşturulur ve DSHY 103/2. maddesinde belirtilen görevler ise bu ekip tarafından yapılır. Elektronik izleme merkezleri, elektronik izleme işlemlerinin yerine getirilmesi amacıyla kurulmuştur. Bu yerlerde ise gerekli olan eğitime sahip olan ihtiyaç kadar personel görev yapar. İzleme merkezlerinde görev yapanlar takibi yapılan yükümlüler ile yapılan iletişim ve yükümlülerce yapılan ihlalleri kurum sistemine kayıt edilmesini kontrol ederler, yükümlülerce yapılan ihlalleri elektronik izleme şube müdürlüğüne gün içinde bildirirler. Adli kontrol tedbirinin amacı şüpheli veya sanığın kaçmasını, suç mağduru ile tanıklara yönelebilecek tehlikeleri engellemektir. Elektronik izleme hem gözetim ve denetimin etkin bir şekilde yapılmasını hem de şüpheli veya sanığın ifşa edilmemesi ve birlikte yaşadığı kişilerin rahatsız edilmeme imkanını vermesi nedeniyle amaca hizmet eden bir uygulamadır.²⁰⁵

Denetimli Serbestlik Hizmetlerine ilişkin yasanın 104. maddesine göre, mevcut risk durumu, tedbir, yükümlülük ve denetim tedbirinin gerekliliği, mağdur veya sosyal çevrenin korunması durumu dikkate alınarak, vaka sorumlusunca talep edilmesi halinde komisyon tarafından, tedbir yükümlüsünün elektronik cihaz ile takip edilmesi elektronik izleme şube müdürlüğüne önerilerek şube müdürlüğü ise izleme merkezinin mevcut kapasite durumu, tedbir yükümlüsünün mevcut hali, mahkeme ilamının niteliği ve infaz edilebilme özelliği teknik olarak değerlendirildikten sonra tedbir yükümlüsünün elektronik cihazlar aracılığıyla takip edilip edilmeyeceklerine karar verilir. Elektronik sistemler aracılığıyla takip edilmesi kararlaştırılan denetim yükümlüleri, denetimli serbestlik görevlilerince yazılı şekilde bilgilendirilir. Denetim yükümlüsünün takip edilmesi için elektronik izleme ünitesi kurularak sistem işletilir hale getirilir. Takip edilmeye başlanılan kişi elektronik izleme araçlarının kullanım şekli ve uyması gereken kurallar ile bu kurallara uymaması durumunda hangi sonuçlarla karşılaşacağı konusunda yazılı olarak bilgi verilir.²⁰⁶

Yasanın 105/3. md. göre, tedbir yükümlüsü, elektronik kelepçe takılması ve buna dair elektronik izleme ünitesinin kurulmasına rıza gösterip, teslim edilen cihazların ise kullanır şekilde bulundurmamak, kararın infaz edilmesi amacıyla belirlenen kısıtlamalara ve söz konusu araçların kullanıma dair belirtilen kurallara uymak zorunda olduğu ve kurallara uymaması halindeyse yükümlülüğü ihlal etmiş olacaktır. Elektronik izleme merkezince tedbir yükümlüsünün belirlenen kurallara uymadığının tespit edilmesi durumunda, takip için oluşturulan ekibe ihlalden dolayı acilen haber verilir. İzleme şube müdürlüğünce tedbir yükümlüsünün belirlenen kurallara aykırı davrandığı denetimli serbestlik müdürlüğüne yazılı şekil de bildirir. Belirtilen kurallara aykırı davranıldığına vaka sorumlusunca belirlenen yükümlülüğün ihlali olarak değerlendirilmesi durumunda konu komisyona bildirilir. Yükümlü hakkında belirtilen tedbirin bitmesi veya ihlali veyahut yükümlünün kendi isteğiyle elektronik izleme sistemiyle takip edilmekten vazgeçmesi durumunda, takip için takılan elektronik cihaz ve kelepçe izleme merkezi bilgilendirildikten sonra sökülür ve izleme merkezinin sisteminden

²⁰⁵ AKIN, Abdulkadir (2016), İnfaz Hukuku, Seçkin Yayınevi, 2. Baskı, Ankara, s. 462.

²⁰⁶ JAFARLI, Ganbar (2017), "Adli Kontrol" Konulu Yüksek Lisans Tezi, Konya, s.65-66

elektronik izlemeyle yapılan takip işlemine son verilir. Akabinde gerekli olan bilgi ve belgeler tedbirden sorumlu müdürlüğe gönderilir.²⁰⁷

3.2.1.2.1. Yurt Dışına Çıkamama

Ülkemizde hakkında adli takibat yapılan şüpheli, sanık ve hükümlüler yargılanmamak veya kesinleşen ilamların infaz edilmemesini sağlamak için, yurt dışına kaçtıkları uygulamada görülmektedir. Uluslararası anlaşmalar çerçevesinde suç işleyenlerin iade edilmesi söz konusu olmasına rağmen farklı sebeplerden dolayı kişilerin iade edilmemeleri de söz konusudur. İade sürecinin uzun zaman alması, bazı suçların zamanaşımı sürelerinin kısa olması gibi nedenlerle muhakeme sonuçlanamamakta veya verilen cezanın infazı mümkün olmayabilmektedir.²⁰⁸

Yurt dışına çıkarmama, tutuklama kararı yerine geçen bir koruma tedbiri olarak kabul edilmiş olup bu kararın verilebilmesi için 5271 sayılı CMK 100. maddesinde belirtilen kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren olgular ve bir tutuklama sebebinin varlığı gerekmektedir.²⁰⁹

Şüpheli veya sanığın sadece yurt dışına kaçma ihtimali varsa, ölçülük ilkesi gereği yurt dışına çıkamama yükümlülüğünü içeren adli kontrol tedbirine uygulanmasına kararı verilmelidir.²¹⁰

Cumhuriyet Başsavcılığınca bu adli kontrol türünün uygulanmasına karar verildiğinde, infaz edilmesi amacıyla denetimli serbestlik müdürlüğüne ve ilgili Kolluk birimlerine durum bildirilir. İlgili Kolluk birimleri ise talimatın gelmesi üzerine durumu bağlı bulunan İl Emniyet Müdürlüğü aracılığı ile hızlı şekilde yazılı olarak sınır kapısı bulunan emniyet müdürlüklerine, şüpheli veya sanığın nüfus kütüğünün bağlı olduğu İl Emniyet Müdürlüğü ve Emniyet Genel Müdürlüğüne bildirilecektir. Denetimli serbestlik müdürlüğünce adli kontrol kararlarının infaz edilmesi için ilgili kurum veya kuruluşlara gönderilmektedir.²¹¹ Fakat Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yükümlülüğün kolluk birimlerine haber verilmesiyle bu yükümlülük türündeki kurala uygulamada bir istisna getirilmiştir.

Bu adli kontrol tedbirin infaz edilmesi ise karar verilen kişinin yurt dışına çıkmak istemesi halinde, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşıysa sınır kapısındaki kolluk görevlilerince pasaport veya pasaport yerine geçen seyahat belgesinin elinden alınmasıyla, yabancı ülke vatandaşıysa pasaportu alınmayarak yurt dışına çıkamayacağına dair kararın bir örneği veya söz konusu kararı veren yer ile tarih ve sayısı bildirilerek, yurt dışına gitmesine izin verilemeyeceği şeklinde yerine getirilecektir.²¹²

Bu tedbirin infaz edilmesi, şüpheli veya sanığa yeni bir pasaport verilmemesi, eğer pasaportu var ise geri alınarak veyahut süresi dolan pasaportun yenilenmemesi şeklinde yapılmaktadır. Pasaport kanunun 22. maddesinde pasaport verilirken ve yurt dışına gidilirken kontrol yapılarak infaz edilmesi yani bu tedbir gereğince kişi hakkında pasaport verilmemesi

²⁰⁷ ÇOLAK-ALTUN, a.g.m., s. 25.

²⁰⁸ ÇOLAK, Haluk/Taşkın, Mustafa (2007), Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi, Ankara, s.487

²⁰⁹ YENİSEY, Feridun/NUHOĞLU, Ayşe (2017), "Ceza Muhakemesi Hukuku", İstanbul, s. 351

²¹⁰ KESKİN, İbrahim (2008), Yurt Dışına Çıkış Yasağı, s.147

²¹¹ JAFARLI, Ganbar (2017), "Adli Kontrol" Konulu Yüksek Lisans Tezi, Konya, s.68

²¹² HACIOĞLU, Burhan Caner (2005), 5271 Sayılı CMK'da Tutuklama Koruma Tedbirine Seçenek Olarak Düzenlenen Adli Kontrol Koruma Tedbiri Üzerine Bir İnceleme, Erzincan, s. 178

şeklindeki uygulama doktrinde eleştirilmiştir. Kaldı ki bu tedbir geçici şekilde yapılan bir uygulama olup her zaman kaldırılması mümkündür.²¹³

Denetimli serbestlik yasası 57/5. maddesine göre bu yükümlülüğünün uygulanmasına karar verildiğinde, şüpheli veya sanıkların yaşadıkları sosyal çevre içinde takip edilmeleri, denetim ve izlenilmeleri elektronik izleme sistemleri aracılığıyla yapılmaktadır. Bu madde gereğince şüpheli veya sanığın bağlı bulundukları müdürlük tarafından kendilerine tebligat ve içeriği gönderilir, yapılan tebligata rağmen adli kontrol tedbirinin şartlarını yerine getirmeyen veya ihlal eden şüpheli veya sanık hakkında yasal işlem başlatılır. Bu koruma tedbirinin infaz edilmesi, hâkim veya mahkeme tarafından kaldırılması veya şüpheli ya da sanığın tedbire uymaması sebebiyle sona erebilir. Tedbirin kaldırılması Cumhuriyet savcılığı tarafından kolluğa ve denetimli serbestlik müdürlüğüne haber verilir ve açık olan dosya kaydı sona erdirilerek takip dosyasının iade edilmesi istenir.²¹⁴

Bir başka sona erme nedeni ise; 5271 sayılı Kanunun 103/2. maddesi gereğince soruşturma evresinde şüphelinin işlediği iddia olunan suç nedeni ile kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmesi halinde adli kontrol kararının kendiliğinden sona ereceği, usul hükümlerinde kıyas yapılmasının mümkün olduğuna ilişkin genel hukuk kaidesinden hareketle kovuşturma evresinde beraat, mahkûmiyet, düşme vb. bir kararla sona ermesi halinde de adli kontrol tedbirinin kendiliğinden sona erecektir.²¹⁵

3.2.1.2.2. Konutun Terk Edilmemesi

Adli kontrol tedbiri türlerinden olan konutun terk edilmemesi kurumu 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununa 02.07.2012 tarih ve 6352 sayılı kanunun 98. maddesinde yapılan yasal değişiklik ile eklenmiştir. Bu adli kontrol tedbirine göre hâkim veya mahkeme tarafından şüpheli veya sanığın yaşadığı konutu haklı bir mazereti olmadan veyahut izin almadan terk etmemesi halinde karar verilebilir.²¹⁶

Konutun terk edilmemesi yükümlülüğü, adli kontrolün kapsamını ve uygulanabilirliğini genişletmek amacıyla 6352 sayılı yasa ile getirilmiş bir tedbir türüdür. Bu yükümlülük ceza infaz sistemimizde bulunan konutta infaz kurumu ile aynı özelliklere sahip olup tutuklama kurumunun konutta infaz edilmesine de çok benzemektedir. Konutun terk edilmemesi adli kontrol tedbiriyle hedeflenen asıl amaç ceza infaz kurumlarındaki doluluk oranını düşürmektir.²¹⁷

Hâkim veya mahkeme bu yükümlülüğe karar verirken ölçülük ilkesini mutlaka dikkate almalıdır. Adli kontrol kararı verildiği hallerde, tutuklama nedeninin niteliğine ve somut olayın koşullarına göre şüpheli ya da sanık, birey hak ve hürriyetlerine en az müdahaleyi gerektiren yükümlülöklere tabi tutulmalıdır.²¹⁸ Bu yükümlülük kişilerin temel hak ve

²¹³ KOCA, Mahmut (2003), Bir Koruma Tedbiri Olarak Yurtdışına Çıkarmama, Erzincan, s. 193.

²¹⁴ JAFARLI, Ganbar (2017), "Adli Kontrol" Konulu Yüksek Lisans Tezi, Konya, s.69

²¹⁵ Yargıtay 1. Ceza Dairesi'nin 23.05.2016 Tarih, 2016/3193 Esas ve 2016/2613 Karar sayılı ilamı

²¹⁶ YENİSEY, Feridun/NUHOĞLU Ayşe (2017), "Ceza Muhakemesi Hukuku", İstanbul, s.356

²¹⁷ ÖZBEK, Veli Özer (2017), Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara, s.299

²¹⁸ ÇAKIN, Akın (2008), Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği Açısından Adli Kontrol, Adalet Dergisi, s.36

hürriyetlerini kısıtlar niteliktedir. Hatta bu yükümlülük hürriyeti kısıtlayan tutuklama kararı kadar özgürlüğü kısıtlamaktadır.²¹⁹

Bu yükümlülüğe karar verildiğinde şüpheli veya sanık konutundan ayrılmayacaktır. Bu tedbir konutta infaz kurumuna benzemektedir. Ancak konutta infaz, ceza infaz hukuku türlerinden olup hükmün kesinleşmesinden sonra uygulanabilir. Bu yükümlülük ise koruma tedbirlerinden olup soruşturma ya da kovuşturma evresinde henüz hüküm verilmeden önce uygulanabilecektir. Bu yükümlülük tutuklamanın konutta infazı olarak nitelendirilebilir. Bu yükümlülüğe karar verilirken orantılılık ilkesi gereğince, şüpheli veya sanığın kültürel, şahsi, sosyal ve ekonomik durumu gözetilir. Bu hususlar gözetilmeden hükmedilecek bir yükümlülük, şüpheli veya sanığın günlük yaşantısını olumsuz etkileyecek şekilde günlük faaliyetlerini güçleştirecektir.²²⁰

Bu adli kontrol tedbirine hükmedildiğinde şüpheli veya sanık tarafından terk edilmemesi gereken konutun adresini tereddüde yer bırakılmadan açık olarak kararlarda belirtilmesi gerekmektedir. Bununla birlikte bu tedbire karar verildiğinde ölçülülük ilkesinde belirtilen prensiplere göre hareket edilmelidir. Ölçülülük ilkesi çerçevesinde temel hak ve özgürlüklere müdahalenin asgari seviyeye indirildiği sırada bu ilkeye göre kültürel, şahsi, sosyal ve ekonomik durumda dikkate alınmalıdır. Bu tedbir ile belirtilen amaçlara ulaşmak için şüpheli veya sanığın hakkındaki yükümlülöklere riayet edip etmediğinin sıkı şekilde takip edilerek denetimin yapılması gerekir. Söz konusu takibin yapılması amacıyla da yasanın 57/5. maddesine göre hakkında bu tedbirin uygulanmasına karar verilen şüpheli veya sanığın yaşadığı sosyal çevre içinde izlenip denetimin yapılması için elektronik izleme araçları kullanılarak infaz edilecektir.²²¹

Yükümlü hakkında yapılacak olan elektronik izleme tedbirinin özel yaşamı, ailenin mahremiyetini ihlal etme edebilir. Elektronik izleme tedbirine kişiyi tabi tutma doğal olarak yükümlünün yaşamında bir yer tutacaktır. Bu durum ise İHAS 8. Maddesine aykırılık teşkil edebilir. Yükümlünün özel bilgileri üzerinde korunmaya değer yararı vardır. Karar yerine getirilirken yükümlü ile ilgili çeşitli bilgilere de ulaşılabilir. Bundan dolayı bu bilgilerin gizli kalmasını istemek yükümlünün İHAS 8. md. uyarınca hakkıdır. Çünkü yükümlü açısından bireysel özgürlüğün kısıtlanacak olsa bile bu durum diğer aile bireylerinin mahremiyetini etkilememesi, özgürlük alanına dokunmaması gerekir. Bu nedenle elektronik izleme yapılacaksa aynı konutta oturan kişilerin de onayı alınması gerekir bu amaçla yapılacak bilgilendirme zorlamaya dayalı olmadan, tam ve ayrıntılı bir şekilde elektronik izleme anlatılmalıdır.²²²

Konutun Terk Edilmemesi yükümlülüğünün yerine getirilmesi amacıyla ilgili yer savcılığınca denetimli serbestlik müdürlüğüne dosya gönderildikten sonra serbestlik müdürlüğü veya bürosu tarafından tedbir için şüpheli veya sanığa tebligat çıkarılır ve adreslerinin bağlı bulunduğu mahalli kolluk birimine resmi yazı gönderilir. Mahalli Kolluk birimine gönderilen yazıda terk edilmemesi gereken konut, bu konutun bulunduğu yer, adres bilgileri şüpheli ya da sanığa açık şekilde bildirilir. Konutun terk edilebilmesi için hâkim veya

²¹⁹ ALDEMİR, Hüsnü (2014), Yakalama, Gözaltına Alma, Tutuklama ve Adli Kontrol, Ankara, s.265

²²⁰ DONAY, Süheyl/ALTUNKAŞ, Aysun/OLGUN, Eser (2013), Ceza Hukuku ve Ceza Yargılamasında Son Gelişmeler Semineri, Ankara, s.107

²²¹ AKIN, Abdulkadir (2016), İnfaz Hukuku, Ankara, s. 452

²²² KOÇ, a.g.m., s.190-191

mahkeme tarafından belirtilen konutunun şüpheli veya sanığın haklı mazereti halinde veya izin alınarak terk edilmesi mümkündür. Yasanın 75/6-8 maddesi gereğince, şüpheli veya sanık haklı bir mazeret olmadan veya izin almadan kararda belirtilen konutunu terk etmesi halinde adli kontrol tedbirini ihlali olarak kabul edilmektedir. Bunun içinde tedbirin ihlal edildiği kollukça tespitinden sonra bildirilmesi gerekmektedir. Şüpheli veya sanık tarafından adli kontrol tedbirinin ihlal edildiği mahalli kolluk birimlerince bildirim yapıldıktan, serbestlik müdürlüğü veya büro tarafından tespit edilmesi durumunda infaz dosyası takip yapılan kolluktan istenilir, dosyanın kaydı kapatılır ve bağlı bulunulan yer Cumhuriyet Başsavcılığına veya mahkemesine iade edilir.²²³

3.2.1.2.3. Belirli Bir Yerleşim Bölgesinin Terk Edilmemesi

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 109/f.3-b.k maddesinde “belirli bir yerleşim bölgesini terk etmemek” şeklinde adli kontrol tedbiri olarak düzenlenmiştir. Bu yükümlülük şüpheli ya da sanığın hakimlik veya mahkeme kararında hükme bağlanan belirli bir yerleşim bölgesini terk etmemek, başka bir şekilde ise bu yerleşim bölgesinden (şehir, mahalle, sokak veya semtten) ayırlamamasını ifade eder.²²⁴

Söz konusu olan bu tedbir ilk olarak Çocuk Koruma Kanununda suça sürüklenen çocuklar için uygulanması amacıyla kabul edilmiş ve akabinde şüpheli veya sanıklar içinde uygulanması Ceza Muhakemesi Kanunun 02.07.2012 tarih ve 6532 sayılı yasanın 98. maddesi ile yapılan değişiklik ile yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.²²⁵

Tutuklama kararı adli kontrol yükümlülükleri içinde en ağır olup bunun yerine belirli bir yerleşim bölgesinin terk edilmemesi yükümlülüğü ile bu hedefe ulaşmak amacıyla kullanılması çok doğru olacaktır. Bu yükümlülüğünün uygulanması için karar verilmesi halinde şüpheli veya sanığın terk etmemesi gerektiği yerleşim yeri, şehir, bölge, mahallenin kararda açık olarak belirtilmesi gerekmektedir. Belirli bir yerleşim bölgesinin terk edilmemesi yükümlülüğünde de “Ölçülülük İlkesi” dikkate alınarak buna göre karar verilmesi hakkaniyetli olacaktır.²²⁶

Bu adli kontrol tedbirinin şüpheli veya sanık tarafından yükümlülüklerle riayet edilip edilmediğinin denetlenmesinde uygulamada takibi hususunda çeşitli zorluklarla karşılaşılması sebebiyle “Elektronik Kelepçe” uygulaması ile elektronik izleme araçlarının kullanılması çok haklı olacaktır. Ceza Muhakemesi Kanunun 110. ve 111. maddeleri göre bu adli kontrol tedbirine tabi olan şüpheli ya da sanık, ilerleyen zamanlarda şahsi durumlarının değişmesi ve sosyal yaşamlarına binaen yükümlülüğün kaldırılmasını veya değiştirilmesini isteyebilirler.

Hâkim veya mahkeme kararında belirtilen yer veya yerleşim bölgesinin şüpheli ya da sanık tarafından ancak haklı bir mazereti olması halinde veya izin alınarak terk edilebilir. Mazeret olmaksızın veya izin alınmadan terk edilmesi durumunda şüpheli veya sanığın hakkındaki yükümlülüğü ihlal ettiği kabul edilecektir. Söz konusu tedbirin ihlal edildiğinin kolluk birimlerince tespit edilerek bildirilmesi veyahut serbest müdürlüğü veya büroca tespit edilmesi durumunda, evrak kolluk biriminden istenilir, kayden kapatılır ve dosya ilgili yer

²²³ JAFARLI, Ganbar (2017), “Adli Kontrol” Konulu Yüksek Lisans Tezi, Konya, s.75-76

²²⁴ ALDEMİR, Hüsnü (2014), Yakalama, Gözaltına Alma, Tutuklama ve Adli Kontrol, Ankara, s.265

²²⁵ YENİSEY, Feridun/NUHOĞLU, Ayşe (2017), “Ceza Muhakemesi Hukuku”, İstanbul, s. 356

²²⁶ JAFARLI, Ganbar (2017), “Adli Kontrol” Konulu Yüksek Lisans Tezi, Konya, s.76.

Savcılığı ya da Mahkemesine gönderilir. Kişi hakkındaki yükümlülüğün sona ermesi veya kaldırılması halinde dosyanın kayden kapatılması için serbestlik müdürlüğü veya büroya durum bildirilir. İlgili yer Müdürlüğü veya büro ise kayden kapatılma durumunu kolluk birimine iletir ve dosyanın iadesini belirtir, kayıt kapatıldıktan sonra dosya bağlı yer Savcılığı ya da Mahkemesine iade edilir. Bu yükümlülüğün yerine getirilmesi için karar savcılık tarafından denetimli serbestlik müdürlüğüne bildirildiğinde, şüpheli veya sanığa müdürlük veya büro tarafından tebligat çıkarılır, kolluk birimlerine yazı gönderilerek yükümlülükleri bildirilir. Kolluğa gönderilen yazıda ise mahkeme tarafından belirlenen yer veya yerleşim bölgesi tereddüde yer bırakmayacak şekilde açık olarak belirtilmesi gerekmektedir.²²⁷

3.2.1.2.4. Belirlenen Yer veya Bölgelere Gidilmemesi veyahut Bazı Yerlere Gidilebilmesi

Bu adli kontrol tedbiri belirli bir yerleşim bölgesinin terk edilmemesine dair adli kontrol tedbiri gibi ilk kez Çocuk Koruma Kanununda yer almış ve akabinde 6352 sayılı kanunun 98. maddesi ile Ceza Muhakemesi Kanununda yapılan yasal değişiklik sonucu yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Ceza Muhakemesi Kanunu 109. maddesine göre; “Belirlenen yer veya bölgelere gitmemek” adli kontrol tedbiri olarak düzenlenmiştir. Bu yükümlülük, şüpheli ya da sanığın hakim veya mahkeme kararında hükme bağlanan belirlenen yer ya da bölgelere gitmemesini şeklinde olup bununla amaçlanan ise soruşturma ya da kovuşturmayla konu suçtan dolayı ortaya çıkan zarar veya diğer sonuçların tekrardan yaşanmasının önüne geçilmesidir.²²⁸

Suç delillerinin şüpheli veya sanık tarafından karartılmasını önlemek veya bunların hâkim veya savcılığın denetimi ve gözetimi altından çıkmamalarını sağlamak hedeflenmiştir. Buradan da anlaşıldığı üzere belirlenen yer ya da bölgelere gitmeme yükümlülüğünün özelliği koruma tedbirinden ziyade, önlemeyi amaçlayan bir yükümlülük özelliğine sahiptir.²²⁹ Yasanın 57/5. md. göre, hakkında bu yükümlülüğün uygulanması kararlaştırılan şüpheli veya sanığın yaşadığı sosyal çevre içinde izlenmesi, denetim ve takibi elektronik izleme araçlarıyla vasıtasıyla yerine getirilmektedir.²³⁰

Adli kontrol tedbirlerinden olan bu yükümlülüğün uygulanmasında kişi hak ve hürriyetlerini kısıtlar niteliktedir. Bu yükümlülüğün uygulanmasına karar verilirken de orantılılık ilkesi dikkate alınmalıdır. Şüpheli ya da sanığın şahsi, sosyal, kültürel ve ekonomik durumu gözetilmelidir. Bu yükümlülüğe karar verildikten sonra şüpheli ya da sanık, şahsi ve sosyal hayatında meydana gelen değişiklik nedeniyle yükümlülüğün kaldırılmasını veya değiştirilmesini Ceza Muhakemesi Kanunu 110. ve 111. maddesine göre isteyebilir.²³¹

Bu tedbir kararının yerine getirilmesi için karar ilgili yer Savcılığınca denetimli serbestlik müdürlüğüne ulaştırıldığında, takibi yapacak olan müdürlük veya büroca şüpheli ya da sanığın ikamet adresine tebligat gönderilir, kolluk birimine de yazı yazılır. Kolluk birimine gönderilen yazıda, şüpheli veya sanık hakkında uygulanılmasına karar verilen yükümlülükler

²²⁷ JAFARLI, Ganbar (2017), “Adli Kontrol” Konulu Yüksek Lisans Tezi, Konya, s.77.

²²⁸ ALDEMİR, Hüsnü (2014), Yakalama, Gözaltına Alma, Tutuklama ve Adli Kontrol, Ankara, s.266

²²⁹ KOCA, Mahmut (2003), Tutuklamada Oranılık İlkesi Çerçevesinde 2002 CMUK Tasarısının "Adli Kontrol" Tedbirinin Değerlendirilmesi, İzmir, s. 130.

²³⁰ AKIN, Abdulkadir (2016), İnfaz Hukuku, Ankara, s. 452

²³¹ ALDEMİR, Hüsnü (2014), Yakalama, Gözaltına Alma, Tutuklama ve Adli Kontrol, Ankara, s.266

açıklanılır ve şüpheli veya sanığın gitmemesine karar verilmiş olan yer veya bölgeler açık bir şekilde belirtilir. Kararda belirtilen yer veya bölgelere şüpheli ya da sanığın ancak haklı bir mazeretinin olması veya izin alınmadan gitmeleri halinde haklarındaki yükümlülüğü ihlal etmiş olacaklardır. Fakat yükümlülüğün ihlalinde “ısrar” edilmesi şartı aranılmaktadır.²³² Yükümlülüğün ihlal edilmesinin kolluk birimleri tarafından bildirilmesi veya müdürlük veya büroca tespit edilmesi durumunda, kişi hakkındaki evrak kolluk biriminden istenilir, dosyanın kaydı kapatılarak savcılığa ya da mahkemeye gönderilir.

3.2.2. HÜKMÜN AÇIKLANMASININ GERİ BIRAKILMASI

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumu, ilk olarak Çocuk Koruma Kanununda düzenlenilmiş olup, burada sadece çocuklar hakkında verilen kararlar hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılacağı belirtilmiştir. Ceza Muhakemesi Kanununun 231. maddesinde 5560 sayılı Kanun ile yapılan değişikliklerle birlikte hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumuna ilişkin kurallar yeniden daha kapsamlı bir şekilde düzenlenilmiştir.

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununun 23. maddesi 5560 sayılı yasayla değiştirilerek Ceza Muhakemesi Kanununa eklenen fıkralarda belirtilen kuralların var olması durumunda suça sürüklenen çocukların mahkûmiyet kararları açıklanmasının geri bırakılabileceği düzenlenmiş olup, hükmün açıklanmasının geri bırakılması, Çocuk Koruma Kanunu kapsamında sadece çocuklar için uygulanırken yasal değişiklik sonrası yetişkin bireyler için de uygulanacak bir kurum haline getirilmiştir.²³³

Ceza Muhakemesi Kanununun 231. maddesinde 23.01.2008 tarih ve 5728 sayılı yasa ile yapılan yasal değişiklik sonucu şikayete bağlı suç olma şartı kaldırılmış ve hapis cezasının kapsamı 2 yıla çıkarılarak kurumun kapsadığı alan genişletilmiştir. Anayasa'nın 174. maddesinde koruma altına alınmış olan inkılâp kanunları ile karşılıksız çek keşidesi suçu hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilemeyecektir.²³⁴

Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebileceği ve kurulan hükmün sanık hakkında sonuçlarıyla hukukî bir sonuç doğurmayacağı hüküm altına alınmıştır. Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasında, hapis cezasının “sabikalı olma, damgalanma gibi” olumsuz etkileri ortadan kaldırılmaktadır. Sanığın, denetim süresi içinde yeni bir suç işlememesi ve belirli süre kendisine yüklenen yükümlülüklere uygun davranması koşuluyla, toplum içinde cezasını çekmesi, hem toplumda sosyal barışın sağlanması, hem de sanığın tekrar topluma kazandırılması açısından hapis cezasına nazaran daha etkilidir. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması, mahkeme tarafından verilecek olan hükmün belirlenen şartlar ve süre ile açıklanmayarak ertelenmesi; başka bir ifadeyle mahkeme tarafından kurulan

²³² Yargıtay 9. Ceza Dairesi, 21.12.2016 Tarih, 2016/2219 Esas, 2016/8792 Karar sayılı ilamı ile Yargıtay 20. Ceza Dairesi 24.10.2017 Tarih, 2017/6301 Esas ve 2017/5363 Karar sayılı ilamında “*sanığa Hatay Denetimli Serbestlik Şube Müdürlüğünün davetnamesi ile 10 gün içerisinde adı geçen müdürlüğe gelmesi konusunda ihtarda bulunduğu; ancak sanığın yasal sürede müracaat etmemesi üzerine, sanığa tekrar yeni bir süre verilerek başvuru yapması konusunda ihtarata gönderilmediğinin anlaşılması karşısında; sanığın ilk ihtarata uymamasının, kendisine yüklenen yükümlülüklere uygun davranmamakta ısrar etmesi olarak kabul edilemeyeceğinin gözetilmemesi*” denilerek ısrar şartı aranmıştır.

²³³ YENİSEY, Feridun/NUHOĞLU, Ayşe (2017), “Ceza Muhakemesi Hukuku”, İstanbul, s.808-809

²³⁴ YENİSEY, Feridun/NUHOĞLU, Ayşe (2017), “Ceza Muhakemesi Hukuku”, İstanbul, s. 810-811

hükmün sanığın yüklenen yükümlülüklerle belirlenen sürede uyması şartı ile hukuki bir sonuç doğurmayacağını anlatılmaktadır.²³⁵

Hâkim veya mahkeme HAGB kararı verdiği sanık hakkında takdir yetkisini kullanarak bir denetim süresi belirleyebilmektedir. Denetim süresi içinde, bir yıldan fazla olmamak üzere, mahkemenin belirleyeceği süreyle, sanık hakkında denetimli serbestlik tedbiri olarak şunlar uygulanabilir;

- Bir meslek veya sanat sahibi olmaması halinde meslek veya sanat sahibi olmasını sağlamak amacıyla bir eğitim programına devam etmesine,
- Meslek veya sanat sahibi olanlar için bir kamu kurumunda veya özel olarak aynı meslek veya sanatı icra eden bir başkasının gözetimi altında ücret karşılığında çalıştırılmasına,
- Belli yerlere gitmesinin yasaklanılmasına,
- Belli yerlere devam edilmesi konusunda yükümlü kılınmasına veya takdir edilecek başka yükümlülüğün yerine getirilmesine karar verilebilecektir.

Denetimli Serbestlik Hizmetlerine dair yönetmeliğin 79. maddesinde sanık hakkında mahkeme tarafından denetimli serbestlik yükümlülüğü tedbirine tabi kılınması halinde kararın kesinleşmesiyle ilamın bir örneği infaz için şube müdürlüğüne gönderilir. Şube müdürlüğünce gelen evrak üzerine; yetişkinler hakkında verilen kararlar denetimli serbestlik sistemine, çocuklar için verilen kararlar ise çocukların denetimine dair ilgili sisteme kayıt edilir.²³⁶

Sanık hakkında verilen kararda gösterilen adresten Tebligat Kanunu hükümlerine göre çağrı kağıdı ile davet edilir. Yapılan çağrı ile sanığa; geçerli, haklı ve gerektiğinde belgelendirilebilen mazeretinin olmaması sebebiyle gelmemesi halinde hakkındaki yükümlülüğü ihlal ettiğinin kabul edileceği bildirilir. Sanık ise kendisine yapılan çağrıya uyduktan sonra yasal süre içinde şube müdürlüğüne gitmesi halinde denetim personeli tarafından sanığın hakkında belirlenen denetim süresinde uyması gereken kural ve yükümlülükler ile birlikte çalışacağı kişi ve kuruluşlar ile denetiminde uyulması gereken sürelerle ilişkin hususları belirten bir denetleme planı personelce hazırlanır. Hakkında belirlenen denetleme planına sanığın uymadığının tespiti hâlinde, sanığa denetleme planına uyması yönünde yazı ile uyarı yapılır. Sanığın kendisine bizzat yapılan uyarıya rağmen denetleme planına uymaması veya denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işlerse dosyasının kaydı kapatılarak evrak ilgili mahkemeye gönderilmek üzere Savcılığa gönderilir.²³⁷

3.2.2.1. Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılmasında Elektronik İzlemenin Uygulamaları

Sanık hakkındaki hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumunun uygulanmasında, denetimli serbestlik yükümlülüğü tedbiri belirlenen sanığın risk ve ihtiyaç değerlendirmesi

²³⁵ ÜNVER, Yener; Hakeri, Hakan (2017), Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara, s.698.

²³⁶ ÖZDEMİR, Metin (2011), "Denetimli Serbestlik Tedbiri Olan Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması ve Uygulaması" Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s.49

²³⁷ ÖZDEMİR, Metin (2011), "Denetimli Serbestlik Tedbiri Olan Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması ve Uygulaması" Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s.49-50

sonucu ortaya çıkan risk durumuna göre, denetim ve iyileştirme çalışmaları devam etmektedir. Denetim süresi içinde sanık hakkında belirlenen yükümlülüklere uyması halinde, denetimli serbestlik müdürlüğü sanığın dosyasını mahkemeye göndermektedir. Mahkeme tarafından da açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilen hüküm ortadan kaldırılarak, davanın düşmesi kararı verilmektedir.²³⁸

Ceza Muhakemesi Kanunun 231/8-c maddesi uyarınca verilen “Belli yerlere gitmekten yasaklanmaya” ilişkin yükümlülüklerin infaz edilmesi elektronik izleme sistemiyle yerine getirilebilir. Belli yerlere gitmekten veya belli etkinlikleri yapmaktan yasaklanılmasına dair tedbir hukuki yapı olarak tedbir mahiyetindeki düzenlemelerdendir.²³⁹

3.2.2.1.1. Belli Yerlere Gitmekten Yasaklanmaya İlişkin Tedbirin Uygulanması

DSY’nin 80. maddesinin 1. fıkrasının c bendine göre hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı ile birlikte öngörülen, “sanığın belli yerlere gitmekten yasaklanması yükümlülüğü” nün yerine getirilmesinde, yönetmeliğin ilgili 38, 39, 40 ve 41. maddelerinin uygulanacağı ifade edilmiştir.

Denetimli Serbestlik Yönetmeliğinde de açıklandığı gibi, maddede bahsi geçen “belirli yerler ve etkinlikler”, sanığın suça yönelmesinde veya suç işlemesine veyahut zararlı olan alışkanlıklar kazanmasında, bağımlı bir kişi olmasına sebep olan maddeleri kullanmasında etkisi olan çevresel, psikolojik, sosyal veya ekonomik sebepler veya sanık ya da mahkumun tekrar suç işlemesine sebep olan nedenleri ortaya çıkaracak yer, bölge veyahut etkinlikleri ifade eder.

Bu nedenle, mahkeme tarafından sanık hakkında verilecek kararda, bu yerler belirlenirken, özel önleme ve ölçülülük ilkesine uygun olarak sanığın yeniden suç işlemesine engel olacak veya suç mağdurlarına yeniden zarar vermesini engelleyecek nitelikte yerler veya bölgeler belirlenmeli, alınan karar ise fiili olarak da infaz edilebilir mahiyette olmalı, bundan dolayı suçla ilgisi olmayan yerler tespit edilerek düzenlemenin ruhuna aykırı hareket edilmemelidir. Hükmün Açıklanması Geri Bırakılması Kurumu ile diğer yükümlülük yükleyen kurumlar arasında bağ bulunmadığı ve Mahkemelerce verilecek kararların olayın oluş şekline uygun, kişilerin mağduriyetine sebebiyet vermeden uygulanabilir olmalıdır.²⁴⁰

²³⁸ BAYRAK, Adem (2013), “Denetimli Serbestlik Kapsamındaki Seçenek Yaptırımlar”, Kırıkkale, s.56.

²³⁹ KOÇ, a.g.m., s.203-204

²⁴⁰ Nitekim Yargıtay 12. Ceza Dairesi, 07.05.2014 Tarih, 2014/9940 Esas ve 2014/11157 karar sayılı ilamında “5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 231/8.maddesinin (c) bendinde, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının verilmesi durumunda, sanığın denetimli serbestlik tedbiri olarak; “Belli yerlere gitmekten yasaklanmasına, belli yerlere devam etmek hususunda yükümlü kılınmasına ya da takdir edilecek başka yükümlülüğü yerine getirmesine, karar verilebileceği”nin hükme bağlandığı, Kanunda öngörülen “belli yerlere gitmekten yasaklanma” tedbirinin amacının; hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilen sanığın suç işlemeye yönelmesinde, ya da zararlı alışkanlıklar edinmesinde etkili olabilecek yerlere gitmesini önlemek olduğu, yurt dışına çıkma yasağının ise, CMK’nın 109/3-a maddesinde tutuklama yerine öngörülen bir adli kontrol tedbiri olduğu, somut olayda, CMK’nın 231/8-c maddesinde öngörülen “belli yerlere gitmekten yasaklama” tedbiri olarak “yurt dışına çıkma” yasağına hükmedilmesinin hükmün amacına aykırı olduğu” belirtilmiş,

Söz konusu maddeler dikkate alındığında; Belirli yerler ve etkinlikler; sanık veya hükümlünün suç işleminde, suça yönelmesinde ya da zararlı alışkanlıklar edinmesinde veya bağımlılık yapan maddeler kullanmasında; psikolojik, çevresel, sosyal veya ekonomik etkisi bulunan, sanık veya hükümlünün tekrardan suç işlemesine yol açan etkenleri tetikleyecek yerler, bölgeler veya etkinliklerdir. Mahkemece verilen kararın kesinleşmesinden sonra şubeye ulaşması üzerine şube tarafından sanığa on gün içinde şube müdürlüğü veya büroya başvurusu hususunda bildirim yapılmakta, sanığın haklı, geçerli ve gerektiğinde belgelendirilebilen mazereti olmaması halinde şube müdürlüğü veya büroya şube müdürlüğü ya da büroca kaydın yapıldığı defterdeki kayıt kapatılıp Savcılık vasıtasıyla durum mahkemeye bildirilir. Sanığın yasal sürede başvuru yapması halinde ise denetim yapan personel veya memur denetleme planının uygulanması için hazırlar.²⁴¹

Sanık için serbestlik müdürlüğü görevlilerince hazırlanılmış olan denetleme planı, görevli personelin onayından sonra uygulamaya geçilir, hazırlanılan planda sanığın gitmeyeceği veya devamlı olarak bulunması gereken yer veya bölgeler belirtilir. Serbestlik müdürlüğü veya büroca hazırlanılmış olan denetim planı sanık veya mahkuma tebliğ edilir, bunun haricinde söz konusu plan kurum veya kuruluşlara kolluk birimlerince iletilir. Denetleme planına sanığın uygun şekilde davranıp davranmadığı şube müdürlüğü veya büro tarafından sürekli olarak denetlenir. Sanık hakkındaki yükümlülüğün denetimi ise fiziki şartlardan kaynaklı olarak ulaşımda yaşanan sorun veya güvenlik gibi sebeplerin bulunması halinde ilgili kurum veya kuruluşlar aracılığıyla kolluk birimlerine yazı yazılarak yerine getirilir. Yükümlülüğün başlangıç tarihi, şube müdürlüğü veya büroca kararın sanık veya hükümlüye tebliğ edildiği tarihtir. Denetleme planına uygun davranılmadığının ilgili kurum veya kuruluş veyahut kolluk birimlerince bildirilmesi ya da şube müdürlüğü veya büroca tespit edilmesi hâlinde sanık veya mahkûmun denetleme planına uygun davranması gerektiği şube müdürlüğü veya büroca yazılı olarak uyarılır, uyarı yapıldıktan sonra denetleme planına uygun davranılmamasının ısrar edilmesi halinde, dosya kayden kapatılarak evrak mahkemeye iletmek üzere savcılığa gönderilir, bununla birlikte durum kolluk birimlerince ilgili kurum veya kuruluşlara bildirilir. Denetim süresi içinde yeniden suç işlenmesi veya yükümlülük sona erdiğinde, şube müdürlüğü veya büroca sistemdeki kayıt kapatılarak evrak mahkemeye iletmek üzere savcılığa gönderilir.²⁴²

Yargıtay 18. Ceza Dairesi, 07.06.2017 Tarih, 2015/34904 Esas ve 2017/7328 Karar sayılı ilamında ise "CMK'nın 231/11. maddesindeki düzenleme karşısında, denetim süresi içerisinde kasıtlı suç işleyen sanık hakkında, önceki hükmün aynen açıklanması ile yetinilmesi gerekirken, yeniden değerlendirme sonucu, açıklanması geri bırakılan hakaret suçuna ilişkin hükümdeki hapis cezasının, TCK'nın 50/1-d maddesi uyarınca "belirli yerlere gitmekten veya belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanması" biçimindeki seçenek yaptırım yerine, sanığın özgürlüğünü kısıtlayacak biçimde "saat 20.00'den sonra sokağa çıkmama" biçiminde seçenek yaptırıma çevrilmesi suretiyle CMK'nın 231/11. maddesine aykırı davranılması" denilerek Mahkemelerin olayın oluş şekline göre karar vermeleri gerektiği belirtilmiştir.

²⁴¹ YAVUZ, Hakan A. (2011), "Ceza Adalet Sisteminde Denetimli Serbestlik Sistemi Doktora Tezi, Ankara, s.277-278

²⁴² YAVUZ, Hakan A. (2011), "Ceza Adalet Sisteminde Denetimli Serbestlik Sistemi Doktora Tezi, Ankara, s.278-279

3.3. KARARIN KESİNLEŞMESİNDEN SONRA UYGULANMASI

3.3.1. KISA SÜRELİ HAPİS CEZALARININ SEÇENEK YAPTIRIMLARI VE YERİNE GETİRİLMESİ

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda uzun süreli ve kısa süreli hapis cezası olmak üzere süreli hapis cezası tasnif edilmiştir. Türk Ceza Kanununun 49/2. maddesine göre kısa süreli hapis cezası karar verilen bir yıl veya daha az süreli cezalar, uzun süreli hapis cezası ise bir yılın üstünde olan hapis cezası ise olarak ifade edilmiş olup Kanunda belirtilen koşulların oluşması halinde kısa süreli hapis cezasına;

1) Seçenek yaptırım ve tedbirlere çevrilmesi 5237 sayılı Türk Ceza Kanunun 50. maddesine göre,

2) Erteleme Kararı verilmesi 5237 sayılı Türk Ceza Kanunun 51. maddesine göre,

3) Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması 5271 sayılı CMK'nın 231. maddesine göre karar verilmektedir.

Türk Ceza Kanunun 50. Maddesine göre Kısa süreli hapis cezası için suç işleyen kişinin kişilik yapısı, sosyal ve ekonomik durumu, yargılama sürecinde gösterdiği pişmanlık hali ve suç işlerken gösterdiği duruma göre:

- Adli para cezasına,
- Mağdur ya da kamunun işlenilen suç sebebiyle ortaya çıkan zararın aynı şekilde iadesi, suçun işlenilmesinden önceki duruma getirilme veyahut tamamen tazminiyle giderilmesine,
- Alt sınırı iki yıl olacak şekilde, meslek veya sanat öğrenilmesinin sağlanması amacıyla, şartlar gerektiriyorsa barınma imkânı da sağlayan eğitim kurumuna devam etmeye,
- Hükmedilen hapis cezasının yarısından bir katına kadar süre ile, belirli yerlere gitmek veya belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanılmasına,
- Kendisine sağlanan hak ve yetkilerin kötüye kullanılması sebebiyle veya gerekli olan dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı davranılması sebebiyle suç işlenilmesi halinde; hükmedilmesine karar verilen hapis cezasının yarısından bir katına kadar süre ile, buna dair ehliyet ve ruhsat belgelerinin geri alınması, belli bir meslek ve sanatın yapılmasının yasaklanılmasına,
- Hükmedilen hapis cezasının yarısından bir katına kadar olan süre ile ve gönüllülük esasına dayalı olmak koşulu ile kamuya yararlı bir işte çalıştırılmaya çevrilebilir.

Fakat suça dair yapılan tanımda hapis cezası ile adli para cezasının seçenек yaptırım olarak öngörölmesi halinde, hapis cezasına karar verilmiş ise bu cezanın adli para cezasına çevrilmesi mümkün değildir.²⁴³

Suç işlendiği tarihte 18 yaşını doldurmamış olan suça sürüklenen çocuk hakkında “belirlenen seçenек yaptırımı yerine getirmemesi halinde tayin edilen kısa süreli hapis cezasının kısmen veya kısmen infazına karar verilemeyecektir.”²⁴⁴

5237 sayılı Türk Ceza Kanunun 50/1-a maddesinde belirtilen adli para cezasının tahsil edilmesine dair işlemler ile 50/1-b maddesinde belirtilen “mağdurun veya kamunun uğradığı zararın aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle, tamamen giderilmesi” seçenек yaptırımının infaz edilmesi Savcılıklar tarafından takip edilerek gereği yapılmaktadır. Türk Ceza Kanunun 50/1-c,d,e,f maddesinde belirtilen seçenек yaptırımların infaz edilmesi ise Denetimli Serbestlik Müdürlükleri tarafından takip edilerek gereği yapılmaktadır.

Kısa Süreli Hapis Cezalarının Seçenек Yaptırım Türleri;

- 1) Adli Para Cezası
- 2) Mağdurun veya Kamunun Uğradığı Zararın Aynen İade, Suçtan Önceki Hale Getirme veya Tazmin Suretiyle, Tamamen Giderilmesi
- 3) En Az İki Yıl Süreyle, Bir Meslek veya Sanat Edinmeyi Sağlamak Amacıyla, Gerektiğinde Barınma İmkânı da Bulunan Bir Eğitim Kurumuna Devam Etmek
- 4) Mahkûm Olunan Cezanın Yarısından Bir Katına Kadar Süreyle, Belirli Yerlere Gitmekten veya Belirli Etkinlikleri Yapmaktan Yasaklanmak
- 5) Ehliyet ve Ruhsat Belgesinin Alınması ile Belli Bir Meslek ve Sanatın Yapılmasının Yasaklanması
- 6) Kamu Yararına Bir İşte Çalıştırılmak

3.3.1.1. Seçenек Yaptırımların Denetimli Serbestlik Sistemindeki Önemi

Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yönetmeliği CGTİHK’ nın 51/3. maddesiyle 18.04.2007 tarihli ve 26497 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmesiyle Seçenек Yaptırımlar Denetimli Serbestlik Sistemi içinde kendisine önemli bir yer bulmuştur.

Sečenек yaptırımların infaz edilmesi Serbestlik Müdürlüğünün bünyesindeki görevlilerin takip ve denetiminde yerine getirilerek mahkûmların tekrardan suç işleme riskleri asgari seviyeye indirilmektedir. Kamu ve suç mağdurunun uğramış olduğu zarar giderilmesi amaçlanılmakta olup mahkûmların rehabilite edilerek yaşadıkları sosyal çevre içinde bir daha yerlerini almaları sağlayarak toplum tarafından ihtiyaç duyulan hizmetler yerine

²⁴³ EŞİTLİ, Ezgi AYGÜN (2016), “Kısa Süreli Hapis Cezası Ve Kısa Süreli Hapis Cezasına Seçenек Yaptırımlar”, AÜHF Dergi, Ankara, s. 79

²⁴⁴ Yargıtay 13. Ceza Dairesi, 03.07.2014 Tarih, 2014/17398 Esas ve 2014/23450 Karar sayılı ilamı

getirilmektedir. Mahkûmların iş hayatından ve sosyal yaşamından uzak kalmadan işledikleri suçlardan dolayı aldıkları cezayı yerine getirilmesi istenilmektedir.²⁴⁵

Türk Ceza Kanunun 50/1-d maddesine göre, belirli yerlere gitmekten veya belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanma tedbiri süresinin, hükmolunan hapis cezasının yarısından az, kendisinden fazla olamayacağı dikkate alınması gerekir. Bununla birlikte kısa süreli hapis cezasının Türk Ceza Kanunun 50/1-d maddesinde yer alan “belirli yerlere gitmekten veya belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanma” seçenek yaptırımına çevrilebilmesi için, hükmedilen seçenek yaptırımın, işlenen suçla bağlantılı olması, suç işlemeye yönelten sosyal, psikolojik veya çevresel etkenlerle sanık arasındaki bağı ortadan kaldırarak, sanığın yeniden suç işlemesini önlemeye yönelik olması gerekir. Böylece mevzuata uygun şekilde karar verilerek ve denetimli serbestlik rejiminden yararlanılmasının gerekliliği ortaya konulacaktır.²⁴⁶

²⁴⁵ Adalet Bakanlığı CTGM DSYHSDB 2008 tarihli Konferans, 17 nolu yayım, s. 2

²⁴⁶ Yargıtay 4. Ceza Dairesi, 15.10.2015 Tarih, 2013/20746 Esas, 2015/35813 Karar sayılı ilamı ile Yargıtay 18. Ceza Dairesi, 11.09.2017 Tarih, 2017/1891 Esas 2017/8587 Karar sayılı ilamında “*Hakaret suçundan sanık ...'nın, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 125/1, 125/4, 62/1, 50/1-d. maddeleri uyarınca 3 ay 26 gün hapis cezasına, verilen bu hapis cezasının 7 ay süreyle İstanbul ilinde bulunan kahvehanelere ve birahanelere girmekten yasaklanması seçenek yaptırımına çevrilmesinde, ..., TCK'nın 50/1-d maddesi uyarınca, belirli yerlere gitmekten veya belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanma tedbiri süresinin, hükmolunan hapis cezasının yarısından az, kendisinden fazla olamayacağı gözetilmemiştir,*

Ayrıca, kısa süreli hapis cezasının TCK'nın 50/1-d maddesinde yer alan “belirli yerlere gitmekten veya belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanma” seçenek yaptırımına çevrilebilmesi için, hükmedilen seçenek yaptırımın, işlenen suçla bağlantılı olması, suç işlemeye yönelten sosyal, psikolojik veya çevresel etkenlerle sanık arasındaki bağı ortadan kaldırarak, sanığın yeniden suç işlemesini önlemeye yönelik olması gerektiği gözetilmesi ve bu suretle, TCK'nın 50/1-d maddesine aykırı olarak, hükmedilen hapis cezasının kendisinden fazla olacak şekilde “7 ay” süreyle belirli yerlere gitmekten yasaklanma tedbirine karar verilmesi ve gerçekleştirilen eylemle herhangi bir bağlantısı bulunmayan “ İstanbul ilinde bulunan kahvehanelere ve birahanelere gitmekten yasaklanması” tedbirine çevrilmesi, hukuka uygun görülmemiştir” denilmiştir.

Nitekim Yargıtay 12. Ceza Dairesi, 27.05.2014 Tarih, 2013/19363 Esas ve 2014/12957 Karar sayılı ilamı ve Yargıtay 23. Ceza Dairesi, 24.02.2016 Tarih, 2015/14654 Esas ve 2016/1940 Karar sayılı ilamında “*Tehdit suçundan; TCK'nın 106/1-2. cümlesi, 29, 62, 50/1-d maddeleri uyarınca 18 gün hapis cezası ile mahkumiyet, 9 gün belli yerlere gitmekten yasaklama seçenek tedbiri uygulanmasında, gitmekten yasaklanmasına karar verilen “Karaman İl genelinde bulunan umuma açık istirahat ve eğlence yeri sayılan, kişilerin tek tek veya toplu olarak eğlenmesi, dinlenmesi veya konaklaması için açılan otel, motel, pansiyon, kamping ve benzeri konaklama yerleri; gazino, pavyon, meyhane, bar, birahane, içkili lokanta, taverna ve benzeri içkili yerler; sinema, kahvehane ve kiraathane; kumar ve kazanç kastı olmamak şartıyla adı ne olursa olsun bilgi ve maharet artırıcı veya zekâ geliştirici nitelikteki elektronik oyun alet ve makinelerinin, video ve televizyon oyunlarının içerisinde bulunduğu elektronik oyun yerleri ile internet kafelere ve yapılacak düğünlere gitmeme”, şeklinde seçenek yaptırımların, ne suretle belirtilen yerler kapsamında değerlendirildiği, hangi nedenlerle incelenen dosyada işlenen basit tehdit suçu ile anılan tedbirler arasında yasal amaca uygun bağlantı kurulmadan, sanık hakkında hükmolunan hapis cezasının, temel hak ve özgürlüklerin özüne dokunacak şekilde, TCK'nın 50/1-d maddesi uyarınca tedbire çevrilmesi, Bozmayı gerektirmiştir”* denilerek mevzuata uygun ve denetimli serbestlik sisteminin uygulanabilirliğine göre karar verilmesi gerektiği belirtilmiştir.

3.3.1.2. Kısa Süreli Hapis Cezalarının Seçenek Yaptırımlar Ve Yerine Getirilmesinde Elektronik İzlemenin Uygulamaları

Türk Ceza Kanunun 50/1-a, b maddesinde seçenek yaptırımların infaz edilmesi Cumhuriyet Başsavcılıkları tarafından, 50/1 c,d,e ve f maddesinde belirtilen seçenek yaptırımların infaz edilmesi ise Denetimli Serbestlik Müdürlükleri tarafından yerine getirilmekte olup bunlardan sadece “Mahkûm Olunan Cezanın Yarısından Bir Katına Kadar Süreyle, Belirli Yerlere Gitmekten veya Belirli Etkinlikleri Yapmaktan Yasaklanmak” seçenek yaptırımının infaz edilmesi “elektronik izleme” sistemi ile yapılmaktadır.

3.3.1.2.1. Belirli Yerlere Gitmek veya Belirli Etkinliklerin Yapılmasından Yasaklanma Seçenek Yaptırımı

05.03.2013 tarih ve 28578 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliğinin 64. Maddesine göre;

(1) Belirli yerlere gitmekten veya belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanma; mahkemelerce hükümlünün kişisel, sosyal ve eğitim durumu ile tekrar suç işleme riski göz önüne alınarak iyileştirmeyi ve suçun tekrarını önlemeyi esas alan, hükümlünün mahkûm olduğu hapis cezasının yarısından bir katına kadar süreyle, belirli yerlere gitmesini veya belirli etkinlikleri yapmasını yasaklayan seçenek yaptırımdır.

(2) Belirli yerler veya etkinlikler; hükümlünün suç işlemede, suça yönelmesinde ya da zararlı alışkanlıklar edinmesinde veya bağımlılık yapan maddeler kullanmasında; çevresel, psikolojik, sosyal veya ekonomik etkisi bulunan ya da hükümlünün yeniden suç işlemesine yol açan etkenleri tetikleyecek yerler veya etkinliklerdir.

(3) Yaptırımın infazı, hazırlanan denetim planının sanığa tebliği ile başlar, mahkemece belirtilen sürenin tamamlanmasıyla sona erer.”²⁴⁷ düzenlemesi bulunmaktadır.

CGTİHK, 51/4. maddesi ve denetimli serbestlik yön. 38 vd. maddeleri gereğince bu seçenek yaptırımın infaz edilmesi ile ilgili olarak;

Yasaklanan belirli yerler ve etkinlikler herhangi bir yer ya da etkinlik değil; sanık ya da hükümlünün suç işlemede, suça yönelmesinde veya zararlı alışkanlıklar edinmesinde ya da bağımlılık yapan maddeler kullanmasında; psikolojik, çevresel, sosyal veya ekonomik etkisi bulunan ya da sanık veya hükümlünün tekrardan suç işlemesine yol açan etkenleri tetikleyecek yerler veya etkinliklerdir.

Mahkemece kişi hakkındaki ilam, Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir. Cumhuriyet başsavcılığınca ilam, denetimli serbestlik genel defterine kaydedildikten sonra şube müdürlüğü veya büroya iletilir. Şube müdürlüğü veya büro tarafından; reşit kişiler hakkında verilen kararlar denetimli serbestlik defterine, suça sürüklenen çocuklar için verilen kararlar ise çocukların denetimine ilişkin deftere kaydedilir.

Hakkındaki belirli yerlere gitmekten veya belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanma yaptırımı hükümlünün on gün içinde şube müdürlüğü veya büroya başvurusu gerektiği

²⁴⁷ <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/03/20130305-7.htm>

hususunda bildirim yapılır. Hükümlünün; haklı, geçerli ve gerektiğinde belgelendirilebilen mazereti olmaksızın şube müdürlüğü veya büroya; on gün içinde başvurmaması ve otuz gün içinde seçenek yaptırımın infaz edilmesine başlanmaması hâlinde, şube müdürlüğü veya büroca ilgili defterdeki kayıt kapatılarak evraklar Cumhuriyet başsavcılığı aracılığıyla mahkemeye bildirilir.

Hükümlünün yasal süre içinde başvuru yapması halinde, denetim görevlisi veya denetleme memuru tarafından hükümlü hakkında denetleme planı hazırlanır. Denetleme memuru tarafından hazırlanan denetleme planı, denetim görevlisinin onayı ile uygulamaya koyulur. Denetleme planında; hükümlünün gitmemesi gereken yerler veya yapmaması gereken etkinlikler açık bir şekilde belirtilir. Şube müdürlüğü ya da büroca hazırlanan denetleme planı; hükümlüye bildirilmektedir.

Ayrıca plan takibin yapılması gerektiği ilgili kurum ve kuruluşlar ile kolluğa iletilir. Hükümlünün hakkındaki denetleme planına uyup uymadığı şube müdürlüğü veya büroca her zaman denetlenir. Seçenek yaptırımın denetimi; ulaşım güçlüğü ya da güvenlik gibi nedenlerin bulunması halinde ilgili kurum veya kuruluşlar ile kolluğa yazı yazılmak suretiyle yerine getirilir.

Seçenek Yaptırımın başlama tarihi, şube müdürlüğü veya büroca kararın sanık veya hükümlüye usulüne uygun olarak bildirildiği tarihtir. Denetleme planına uyulmadığının ilgili kurum veya kuruluş ya da kolluk tarafından bildirilmesi ya da şube müdürlüğü veya büro tarafından tespit edilmesi durumunda hükümlü denetleme planına uyması yönünde şube müdürlüğü veya büroca yazılı olarak uyarılır. Uyarıya rağmen denetleme planına uyulmaması halinde, kayıt kapatılarak evrak ilgili mahkemeye iletmek üzere Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir. Ayrıca durum kollukla birlikte ilgili kurum ve kuruluşlara bildirilir. Yaptırım sona erdiğinde durum, kolluk ile ilgili kurum ve kuruluşa iletilerek dosyanın iadesi istenir, kayıt kapatılır ve evrak mahkemeye iletmek üzere Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir. ²⁴⁸

05.04.2012 tarih ve 6291 sayılı Kanunun 4. maddesi ile 5402 sayılı DSHK“ya eklenen 15/A maddesinde; Şüpheli, sanık ve hükümlülerin toplum içinde izlenmesinin, gözetiminin ve denetiminin elektronik cihazların kullanılması suretiyle de yerine getirilebileceği hükmü düzenlenmiştir.

Bu duruma göre belirli yerlere gitmekten yasaklanma seçenek cezasının denetiminde, gidilmesi yasaklanan yer veya bölgenin elektronik harita üzerinde sınırlarının belirlenmesi ve hükümlüye takılan elektronik kelepçe vasıtasıyla yasaklanmış olan yer veya bölgeye hükümlünün girip girmediğinin belirlenmesi mümkündür. Bu denetim ise günün 24 saati aktif olarak yapılmakta ve hükümlünün harita üzerindeki yerinin takibi anlık olarak izlenmesi etkin bir denetim ve takip imkânı sağlamaktadır. ²⁴⁹

Elektronik izleme için cihazlar kullanılmak suretiyle takip edilmesine karar verilen hükümlünün, elektronik cihazların takılması ve bunun için gerekli olan ünitenin kurulmasına rıza göstermesi, söz konusu araçların kullanılır şekilde tutması, kararın infaz edilmesi için gerekli olan kısıtlama ve araçların kullanılmasına dair belirlenen bütün kurallara uygun olarak

²⁴⁸ EŞİTLİ, Ezgi AYGÜN (2016), “Kısa Süreli Hapis Cezası Ve Kısa Süreli Hapis Cezasına Seçenek Yaptırımlar”, AÜHF Dergi, Ankara, s. 79

²⁴⁹ BAYRAK, Adem (2013), “Denetimli Serbestlik Kapsamındaki Seçenek Yaptırımlar”, Kırıkkale, s.124-125

davranmak zorundadır. Belirtilen kurallara aykırı davranışlar sergilemesi halinde yükümlülüğün ihlal edildiği kabul edilecektir.

Genç yaşta suç işleyen çocuklar için elektronik izleme ile takip edilmeleri önemli faydaları bulunmaktadır. Uzun zamandan beri yapılan araştırmalarda, uzun süreli ceza infaz kurumunda olmanın yeniden suç işleme eğilimini arttırdığı, hükümlülerin daha uzun süreli şekilde elektronik izleme altında olmaları halinde ise tekrar suç işleme eğilimlerinde azalma olduğu belirtilmiştir.

Bu infaz sistemiyle, elektronik izlemenin takibi için taşınan cihazların psikolojik baskısına karşın ceza infaz kurumlarının istenmeyen etkilerinden hükümlülere kurtulma fırsatı verilmektedir. Bunun haricinde elektronik izleme sistemiyle hapis cezasının konutta infaz edilmesiyle kişinin yaşadığı sosyal çevre için de güvence oluşturulmaktadır. Çünkü teknolojik imkanlarla, suç işleyen kişilerin takip edilmesi, mahkumların toplum içinde kalarak sosyal faaliyetlerini sürdürmesi ile birlikte topluma zarar vermemeleri sağlanmaktadır. Bu şekilde bir yandan ceza bireyselleştirilirken bir yandan da sosyal korunma kapsamında suç işlenilmesi bakımından tekrerrürün önlenmesi, toplum yaşamının ise olağan bir şekilde devam etmesi sağlanır.²⁵⁰

3.3.2. 5275 SAYILI CEZA VE GÜVENLİK TEDBİRLERİNİN İNFAZI HAKKINDA KANUN

İki maddesi geçici olmak üzere, toplam 126 maddeden oluşan 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin (TBMM) 13.12.2004 günlü oturumunda görüşülmüş ve Adalet Ana Komisyonu'ndan gelen şekli üzerine aynen kabul edilmiş ve 15.12.2004 günü onay için Cumhurbaşkanlığına gönderilmiştir. Cumhurbaşkanı tarafından 28.12.2004 tarihine kadar incelenen ve neticesinde onaylanan kanun bu tarihte yayımlanmak üzere Başbakanlığa gönderilmiş, 29.12.2004 gün, 25685 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak kanunlaşmıştır.

Kanunun Geçici 1. maddesi istisna olmak üzere tümü, daha öncesinde kanunlaşmış olan 26.09.2004 kabul tarih, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ve 04.12.2004 kabul tarih, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile birlikte 01.04.2005 tarihinde yürürlüğe girecektir. Elbette söz konusu Kanun genel olarak değerlendirildiğinde, 13.07.1965 gün, 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkındaki Kanun'a nazaran daha güncel, ceza infaz sisteminin mantığına daha uygun, gelişmiş ve modern düzenlemeler içermektedir.²⁵¹

Türkçe'de infaz kelimesinin sözlük anlamı; ***“Bir kararı, bir yargıyı yerine getirme, uygulama, yürütüm”dür.*** Dolayısıyla Cezanın İnfaz edilmesi de ceza yargılaması sonucunda kesinleşmiş bir hükmün kişi hakkında yerine getirilmesi, yürütülmesi anlamına gelmektedir.

Ceza verilmesinin esas amacı suçu önleme, suçluyu tekrar topluma kazandırma olduğunun kabulü nedeniyle günümüz modern ceza hukuku sistemlerinde verilen cezalar

²⁵⁰ EŞİTLİ, Ezgi AYGÜN (2016), “Kısa Süreli Hapis Cezası Ve Kısa Süreli Hapis Cezasına Seçenek Yaptırımlar”, AÜHF Dergi, Ankara, s. 94-95

²⁵¹ ALKAN, Nevzat (2005), “5275 Sayılı Ceza Ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun’un Adli Tıp Yönünden Değerlendirilmesi” konulu Makale, İstanbul, s.1

kadar ve belki de daha fazla olarak uygulanmakta olan güvenlik tedbirleri de infaz hukukunda geniş yer bulmaktadır. Dolayısıyla infaz hukuku denilmesi halinde anlaşılması gereken sadece kesinleşen cezaların infaz edilmesi değil aynı zamanda güvenlik tedbirlerinin de infaz edilmesidir.

Türk Hukuk sisteminde halen yürürlükte bulunan ve infaz hukukunun temel kanunu olarak kabul edilen 5275 sayılı CGTİHK'nin 3. maddesinde İnfaz hukukunun amacı şu şekilde ifade edilmiştir:

“Ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazı ile ulaşılmak istenilen temel amaç, öncelikle genel ve özel önlemeyi sağlamak, bu maksatla hükümlünün yeniden suç işlemesini engelleyici etkenleri güçlendirmek, toplumu suça karşı korumak, hükümlünün; yeniden sosyalleşmesini teşvik etmek, üretken ve kanunlara, nizamla ve toplumsal kurallara saygılı, sorumluluk taşıyan bir yaşam biçimine uyumunu kolaylaştırmaktır”.

İnfaz Hukukunun Temel Amaçları;

- Genel ve Özel Önleme
- Hükümlünün Yeniden Suç İşlemesini Engellemek
- Toplumu Suça Karşı Korumak
- Hükümlünün Yeniden Sosyalleşmesini Teşvik Etmek
- Hükümlünün Üretken; Kanunlara, Nizamlara, Toplumsal Kurallara Saygılı ve Sorumluluk Taşıyan Bir Yaşam Biçimine Uyumunu Kolaylaştırmak olduğunu ifade edebiliriz

İnfaz Hukukunun Temel İlkeleri İse;

- Eşitlik İlkesi
- Ölçülülük İlkesi
- Kanunilik İlkesi.²⁵²

İnfaz Hukuku: Mahkemeler tarafından verilmiş olan kararların kesinleşmesinde sonra yerine getirilmesi için uyulması gereken usul ve esasların belirlendiği ceza hukuku dalıdır. Başka bir şekilde ifade etmek gerekirse mahkemeler tarafından verilmiş olan özgürlüğü kısıtlayıcı bağlayıcı cezalar, para cezaları ve güvenlik tedbirlerine ilişkin kesinleşmiş kararları

²⁵² ÜNAL, Osman Gazi, Yurtlu, Fatih, “Ceza İnfaz Hukuku Ders Notları”, Ankara, s.1-3

yani ilamların hangi kural ve prensipler çerçevesinde ne şekilde yerine getirileceğini düzenleyen ceza hukukunun bir dalıdır.²⁵³

Mahkumiyet kararlarının sonuçları göre 4 tür olabilir:

- 1-Hapis Cezaları,
- 2-Adli Para Cezaları,
- 3-Hapis ve Adli Para Cezaları,
- 4-Güvenlik Tedbirleri

Ceza Mahkemeleri hapis ve adli para cezalarına ilişkin mahkumiyet kararını, hangi hükümlü hakkında ve hangi cezaya ait ise, hepsi ayrı ayrı kesinleştirerek, ilamın İnfaz edilmesi için Cumhuriyet Başsavcılığına gönderir.

5275 sayılı Kanunun 4. maddesi göre, verilmiş bulunan mahkûmiyet hükümleri kesinleşmedikçe infaz olunamaz. 5. Maddesine göre ise verilen cezaların infazı, İnfaz Cumhuriyet Savcısı tarafından bütün aşamalarda izlenir ve denetlenir.²⁵⁴

3.3.2.1. 5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanununda Elektronik İzlemenin Uygulamaları

Denetimli serbestlik ve yardım hizmetleri rejiminde infaz sistemine yardım etmek ve söz konusu usulleri destekleyen uygulamalara devam edilmesiyle beraber CGTİHK'ya 6291 sayılı kanunla eklenen 105/A maddesi ile birlikte denetimli serbestlik rejimi müstakilen bir ceza infaz usulü olarak uygulanabilir. 5402 sayılı Denetimli Serbestlik Hizmetleri Kanununa 05/04/2012 tarihinde eklenen 15/A maddesi ile elektronik izleme sistemiyle elektronik araçlarla mahkumun denetlenmesi ceza hukuk sistemimize yeni girmiş bir usuldür.

Mahkumların denetlenmesinin nasıl yapılacağı CGTİHK 105/A-5 maddesi ile denetimli serbestlik sisteminde açık bir şekilde düzenlenmesi yapılmış ve bu maddeye göre mahkumlar hakkında denetimli serbestlik müdürlüğünce;

- Kamuya yararlı bir işte bedel almaksızın çalıştırılmaları,
- Bir konut veya bölgede denetim ve gözetim altında bulundurulmaları,
- Belirlenilen yer veya bölgelere gitmemeleri,
- Belirlenen programlara katılmaları konusunda bu yükümlülüklerinden bir veya birden fazlasına tabi tutulmalarına karar verilecektir.

Mahkûmların içinde bulunduğu şartlara göre risk ve ihtiyaçlarına dikkat etmek suretiyle haklarında belirlenen yükümlülüklerin değiştirilmesi kararlaştırılabilir. 2013 yılında uygulamaya konulan DSHY ile bu denetim sistemlerinin uygulanmalarına ve karar verilmesine ilişkin ayrıntılar düzenlenilmiştir.

²⁵³ YILDIRIM, Zeki (2017), "Türk Hukukunda Hapis Cezasının İnfazının Ertelenmesi", Ceza Hukuku Dergisi, İstanbul, s.58

²⁵⁴ ATALAY, Osman, "İnfaz Hukuku, Hapis Cezalarının İnfazı", Ankara, s.1-3.

Belirtilen tedbir türlerinden;

- Bir konut veya bölgede denetim ve gözetim altında bulundurulma,
- Belirlenen yer veya bölgelere gitmeme,

Şeklindeki yükümlülükler **Elektronik İzleme** yoluyla da yerine getirilmektedir.²⁵⁵

Konutta Hapis cezası 5275 sayılı CGTİHK'nin 110/2. maddesinde düzenlenilmiş ve kanunun 110. maddesi 06.04.2006 tarih ve 5484 sayılı Kanun ile değiştirilmiştir.

5275 sayılı Kanunun 110/2. maddesinde, “Mahkûmiyete konu suç nedeniyle doğmuş zararın aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesine dair hukukî sorumlulukları saklı kalmak üzere;

- a) Kadın veya altmış beş yaşını bitirmiş kişilerin mahkûm oldukları altı ay,
- b) Yetmiş yaşını bitirmiş kişilerin mahkûm oldukları bir yıl,

c) 75 yaşını ikmal etmiş mahkûmların cezalandırıldıkları 3 (üç) yıl veya daha az süreli hapis cezalarının konutta infaz etmelerine, kararı veren mahkeme tarafından veya mahkum başka bir yerde ikamet ediyorsa o yerdeki aynı derecedeki mahkeme tarafından karar verilebileceğine dair amir hüküm getirilmiştir.

Türk ceza adaletinde elektronik izleme sistemiyle hürriyeti kısıtlayıcı cezanın veya tutuklama tedbiri yerine uygulanan ceza infaz kurumu dışında kişinin elektronik izleme cihazları aracılığıyla hapis cezasının konutta infaz edilmesi 05.04.2012 tarihinde yapılan kanuni düzenlemeyle 5402 sayılı Denetimli Serbestlik Hizmetleri Kanununa 15/A maddesi ile eklenmesi sonucunda uygulanmaya başlanılmıştır. Bu yasal değişikliğe göre; şüpheli, sanık ve mahkûmların yaşadıkları sosyal çevre içinde takip edilmeleri, gözetimi ve denetimleri elektronik sistemlerin kullanılması suretiyle de infaz edilebilmektedir. Buna göre ceza infaz hukukunda elektronik izleme sistemiyle konutta hapis imkânı vermektedir.²⁵⁶

3.3.2.1.1. 5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanunun 105/A Maddesinin Uygulaması

Kanunun 105/A maddesinde denetimli serbestlik sisteminde ceza infaz usulünün uygulanmasında beş tane şart belirtilmiştir.

- Mahkumun İnfaz edilen Cezasını Açık Ceza İnfaz Kurumunda Çekiyor Olması
 - Mahkûmların Açık Ceza İnfaz Kurumlarına Doğrudan Ayrılması,
 - Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda bulunan Mahkûmların Açık Ceza İnfaz Kurumuna Ayrılması,
 - Çocuk Eğitimevindeki Mahkûmların Açık Ceza İnfaz Kurumlarına Ayrılması,

²⁵⁵ TURHAN, Faruk, Altıkat, Abdurrahim (2012), “Yeni Bir Ceza İnfaz Usulü Olarak Denetimli Serbestlik Ve Bu Usulden Yararlanma Şartları” konulu Makale, Isparta, s.17

²⁵⁶ KOÇ, a.g.m., s.200

- Açık Ceza İnfaz Kurumuna Ayrılamayacak Hükümlüler,
- Mahkumların Açık Ceza İnfaz Kurumunda Kesintisiz Olarak Altı Ay Kalması
- Mahkumların Koşullu Salıverilmelerine Bir Yıl veya Daha Az Süre Kalması
- Mahkumların İyi Halli Olması
- Mahkumun Talebi.²⁵⁷

15.8.2016 tarih ve 671 sayılı KHK ile eklenen Geçici 6. md. ile yasal değişiklikler yapılmıştır. Böylece 01.07.2016 tarihine kadar işlenen suçlar bakımından;

- 26.9.2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun kasten öldürme suçları (madde 81, 82),
- Üstsoya, altsoya, eşe veya kardeşe ya da beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı işlenen kasten yaralama ve neticesi sebebiyle ağırlaşmış yaralama suçları,
- Cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar (madde 102, 103, 104, 105),
- Özel hayata ve hayatın gizli alanına karşı suçlar (madde 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138),
- Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu (madde 188)
- İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar ile 12.4.1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlar hariç olmak üzere,

Kanunun 105/A maddesinin birinci fıkrasında yer alan “bir yıl” olarak belirtilen süre “iki yıl”, 107. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “üçte iki” olarak belirtilen oran “yarısı”, olarak uygulanır²⁵⁸ şeklinde değiştirilmiş olup belirtilen tarihe kadar işlenen suçlar için uygulanılacak olan mahkûmlar için ayrı bir denetimli serbestlik rejimi uygulanacaktır.

Denetimli serbestlik tedbirinin 5275 sayılı CGTİHK’ya eklenen 105/A. maddesine göre uygulanması sonucunda cezanın infaz edilmesine karar verilen mahkûmun ceza infaz kurumundan serbest bırakılmasından sonra üç gün içinde başvuru yapacağını ifade ettiği denetimli serbestlik müdürlüğüne müracaat etmesi gerekir. Denetimli serbestlik rejiminin uygulanması suretiyle cezasının infaz edilmesine karar verilen mahkum hakkında denetimli serbestlik müdürlüğünce, koşullu salıverilme tarihine kadar kamuya yararlı bir işte ücretsiz olarak çalıştırılması, bir konut veya bölgede denetim ve gözetim altında bulundurulması, belirlenen yer veya bölgelere gitmemesi veya belirlenen programlara katılması yükümlülüklerinden bir veya birden fazlasına tâbi tutulmasına karar verilir.²⁵⁹

Belirtilen yükümlülükler 05.03.2013 tarihli DSHY’nin 83. maddesi hükümlerine göre belirlenmektedir. Bu hükümler ise; denetimli serbestlik müdürlüğüne yasal süre içinde

²⁵⁷ TURHAN-ALTIKAT, a.g.m., s.17-26

²⁵⁸ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5275.pdf>

²⁵⁹ BAYRAK, Adem (2013), “Denetimli Serbestlik Kapsamındaki Seçenek Yaptırımlar”, Kırıkkale, s.64

müracaat eden mahkumun risk ve ihtiyaçları dikkate alınarak, yaşadığı sosyal çevre içinde denetimine ilişkin esaslar ile eğitim ve iyileştirilmelerine yönelik programlar hazırlanır ve program kapsamında mahkum için uygulanılacak yükümlülükler ise tespit edilir. Denetimli serbestlik tedbirinin uygulanması suretiyle cezanın infaz edilmesine karar verildiği zaman bütün mahkumlar içinde kamuya yararlı bir işte ücretsiz olarak çalışmalarına dair yükümlülüğün de uygulanmasına karar verilir. Yüksek riskli mahkumlar hakkında Denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak cezasının infazına karar verilmesi durumunda ayrıca bir konutta denetim ve gözetim altında bulundurulmaları yükümlülüğüne de karar verilir.²⁶⁰

Kamuya yararlı bir işte çalışma tedbiri uygulanmayan mahkumlar hakkında belirlenen bir bölgede denetim ve gözetim altında bulundurmalarına dair yükümlülüğü de karar verilir. Denetimli serbestlik sistemi uygulanmak suretiyle cezasının infaz edilmesine karar verilen mahkumun risk ve ihtiyaç durumu dikkate alınarak, ihtiyacı olduğu tespit edilen bütün mahkumlar için eğitim ve iyileştirilmelerine yönelik hazırlanan programlara katılmalarına karar verilir. Mahkumun taşıdığı risk durumu, işlemiş olduğu suçun nitelikleri ve özellikle suça sürüklenen çocukların ve mağdurların korunması dikkate alınarak diğer tedbirlere ek olarak belirlenen yer veya bölgelere gitmekten yasaklama veya belirlenen bir bölgede denetim ve gözetim altında bulundurma yükümlülüklerinden bir veya her ikisine beraber karar verilebilir.²⁶¹

Denetimli Serbestlik ve Yardım Rejiminde denetim ve izlenilmesi yapılan mahkumların deneti planına riayet edip etmediklerini tespiti için Denetimli Serbestlik Müdürlüğünce hazırlanan plan ve programın bizzat mahkuma tebliğ edilmesi ve dosyanın kapatılması içinde mahkumun denetim planına aykırı davranmada ısrar etmesi gerekmektedir. Nitekim Denetimli Serbestlik Hizmetlerinde yükümlüye plan ve programın usulüne şekilde tebliğ edilmesi ve bunlara uymama da ısrar etmesi halinde yükümlülüğün ihlal edilmiş olacağı belirtilmiştir.²⁶²

²⁶⁰ BAYRAK, Adem (2013), "Denetimli Serbestlik Kapsamındaki Seçenek Yaptırımlar", Kırıkkale, s.65

²⁶¹ BAYRAK, Adem (2013), "Denetimli Serbestlik Kapsamındaki Seçenek Yaptırımlar", Kırıkkale, s.65

²⁶² Yargıtay 1. Ceza Dairesi 19.12.2016 Tarih, 2016/4132 Esas ve 2016/4345 Karar sayılı ilamında "Denetimli serbestlik tedbiri uygulanmak suretiyle cezasının infazına karar verilen hükümlü hakkında ihtiyaç ve risk durumuna göre bir veya birden fazla yükümlülüğe tabi tutulmasına karar verilebileceği, somut olayda adı geçen hükümlüye 1 yıllık denetimli serbestlik süresi içindeki bütün tedbir ve yükümlülüklerin tamamını içeren denetim planının 10/02/2015 tarihinde tebliğ edildiği, hükümlünün kamuya yararlı bir işte çalıştırılma yükümlülüğü kapsamında protokol yapılmak üzere 20/02/2015 tarihine kadar müracaat etmeyerek ilk kez ihlalde bulunduğu ve Denetimli Serbestlik Müdürlüğünce uyarılmasına karar verilerek 27/02/2015 tarihinde uyarı müzekkeresi tebliğ edildiği, hükümlü daha sonra 30/09/2015 tarihinde "vaka sorumlusu görüşmesine" katıldığı ve bir sonraki görüşmesinin 22/10/2015 tarihinde olduğunun kendisine tebliğ edilmesine rağmen 22/10/2015 tarihinde görüşmeye gelmeyerek denetimli serbestlik kapsamında belirlenen yükümlülüğü ikinci kez ihlal ettiğinden denetimli serbestlik tedbiri uygulamasının sonlandırılarak, yükümlülüğün ihlal edildiği 22/10/2015 tarihi ile şartla tahliye tarihi olan 10/02/2016 tarihleri arasındaki sürenin kapalı ceza infaz kurumuna çektilmesi gerektiği gözetilmeden", Yargıtay 1. Ceza Dairesi 06.11.2017 Tarih, 2017/1575 Esas ve 2017/3697 Karar sayılı ilamında "hükümlü hakkında Antalya Denetimli Serbestlik Müdürlüğünün 2016/1486 NKL sayılı dosyası üzerinden 23/06/2016 tarihinde 1. Denetim Planı'nın hazırlandığı, 06/09/2016 tarihinde ise 2. Denetim Planının hazırlanarak hükümlüye tebliğ edilerek icrasına başlandığı, bu denetim planı kapsamında kamuya yararlı bir işte ücretsiz çalışma faaliyetinin 07/09/2016 ile 20/09/2016 tarihleri arasında düzenlendiği, tespiti ve ihlale konu edilen 22/09/2016 tarihi itibarı ile hükümlünün kamu hizmetinin bulunmadığının anlaşılması karşısında, hükümlünün denetimli serbestlik planına uymamakta ısrarının söz konusu olmadığı nazara alınarak, denetimli serbestlik tedbirinin devamına karar verilmesi gerektiği" denilmiştir.

Mahkumların elektronik izleme cihazları ile takip edilmesi, kişilerin denetlenilmesinin esas amaç olduğu denetimli serbestlik rejimi için de çok önemli kolaylıklar sağlamaktadır. Bu sistemle gerçekleştirilen rehabilite edilmenin sağlanmasında cezaevlerinde yapılması istenilen rehabilitasyonun sağlanmasından daha iyi sonuçlar verdiği ifade edilmiştir. Bunun haricinde diğer ülkelerde de ekonomik sebeplerden dolayı elektronik cihazlar ile denetimin sağlanması uygulanmasının zaman içinde önemli bir konuma sahip olmaktadır.

Denetimin elektronik cihazlar ile yapılmasında suç işlenmesini önlemede etkisiz kalması sebebiyle bu araçlar ile takip edilmesine karar verilecek olan kişilerin titiz bir şekilde seçilmesi gerekir. Fakat denetimli serbestlik uygulamasında mahkumun iyi halli olup olmadığının tespiti yapılmadan ve mükerrer olup olmadığı bile dikkate alınmaksızın mahkum için denetimli serbestlik rejiminin uygulanmasına başlanılmaktadır. Bundan dolayı iyi hali tespit edilmeksizin cezaevinden serbest bırakılan mahkumun elektronik izleme cihazları ile takip edilmeleri düzeltici özelliktedir.

Ceza İnfaz Kanunun 105/A-5 maddesinde denetimli serbestlik rejiminde mahkumların nasıl ve ne suretle denetlenecekleri belirtilmiş olup bu sayılanlardan, **“Bir konut veya bölgede denetim ve gözetim altında bulundurulma ve belirlenen yer veya bölgelere gitmeme”** tedbiri elektronik cihazlar ile takibi yapılabilmektedir.

1-) Konutta Denetim ve Gözetim Altına Alınma

Yönetmeliğin 85. maddesinde belirtildiği üzere konutta denetim ve gözetim altına alınma, yaşanan sosyal çevre ve suçtan zarar görenlerin korunması için mahkumların haklarında belirlenen konuttan çıkmamaları şeklinde denetim ve gözetimlerini esas alan bir tedbir türüdür. Bu ceza infaz tedbiri, yüksek risk taşıyan mahkumlar için uygulanacaktır. Denetimli serbestlik müdürlüğü veya bürosunca yapılan değerlendirme ve planlamadan sonra yüksek risk taşıdığına karar verilen mahkumlar için, kamuya yararlı bir işte ücret almadan çalışmaları yükümlülüğü ile birlikte konutta denetim ve gözetim altına alınmalarına dair tedbir yükümlülüğüne de karar verilmesi gerekir. Bunun haricinde yukarıda sayılan nedenlerle kamuya yararlı bir işte ücretsiz çalıştırılma yükümlülüğü belirlenilmeyen her mahkum hakkında konutta denetim ve gözetim altına alınmalarına dair tedbir yükümlülüğüne karar verilmesi gerekir.²⁶³

Hakkında konutta denetim ve gözetim altına alınmasına dair yükümlülüğe karar verilen mahkumun sosyal yaşantısı içinde bulunan iş, eğitim veya aile hayatı dikkate alınarak saat 18:00 ila 08:00 arasında günde asgari on, azami on iki saat olarak belirlenecektir. Konutta denetim ve gözetim altına alınma tedbirine karar verilen mahkumlar elektronik cihazlar aracılığıyla takip edilmiyorsa, denetimli serbestlik personeli tarafından planda belirtilen zaman diliminde olmak şartıyla belirsiz saatlerde denetlenecektir.²⁶⁴

2-) Bir Bölgede Denetim ve Gözetim Altına Alınma

Yönetmeliğin 86. maddesinde belirlenilen bir bölgede denetim ve gözetim altına alınma yükümlülüğü düzenlenilmiş olup bu maddeye göre, bir bölgede denetim ve gözetim altına

²⁶³ TURHAN, Faruk, Altıkat, Abdurrahim (2012), “Yeni Bir Ceza İnfaz Usulü Olarak Denetimli Serbestlik Ve Bu Usulden Yararlanma Şartları” konulu Makale, Isparta, s. 37

²⁶⁴ TURHAN-ALTIKAT, a.g.m. s.38

alınma yükümlülüğü, yaşanan sosyal çevre ve suçtan zarar görenin korunması amacıyla bir bölgede yaşamalarını esas alan, belirlenen yere, tespit edilen tarih ve saatler içinde başvuru yapma veyahut belirlenen bölgenin sınırları dışına çıkılmaması şeklinde uygulanan bir yükümlülüktür. Bu yükümlülüğün uygulanmasına karar verilen mahkûmun, planda belirlenen tarih ve saatler içinde, denetimli serbestlik müdürlüğü, kolluk birimleri, mahalle muhtarlığı veyahut müdürlük tarafından belirlenilen bir kamu görevlisine bizzat başvuru yapması gerekmektedir. Kamu yararına bir işte ücret almaksızın çalışma ile birlikte bir konutta gözetim ve denetim altına alınma yükümlülüğüne ek olarak mahkûmun risk durumu, işlediği suçun nitelikleri, özellikle suça sürüklenen çocuklar ve suçtan zarar görenlerin korunması göz önüne alınmak suretiyle belirlenen bir bölgede denetim ve gözetim altına alınma tedbirine karar verilmesi mümkündür.²⁶⁵

Nitekim elektronik izleme sisteminde hükümlü lehine durum ve şartlara göre değişiklik yapılabilme imkanı bulunmasına rağmen diğer şartlarda ise mevzuat harici herhangi bir değişiklik yapılması mümkün değildir.²⁶⁶ Fakat bu tedbir kişinin yaşadığı ağır bir hastalık, sakatlık veya kocaması sebebiyle yaşamlarını kendi başına sürdüreme imkânı olmaması sebebiyle hakkında uygulanması mümkün değildir.

3-) Belirlenen Yer veya Bölgelere Gidilmemesi

Belirlenen yer veya bölgelere gidilmemesi dair yükümlülükte tespit edilen bir bölgede denetim ve gözetim altına alınma tedbiri tali nitelikte bir tedbirdir. Bundan anlaşılması gereken mahkûmun risk durumu, işlediği suçun nitelikleri, özellikle suça sürüklenen çocukların ve suçtan zarar görenlerin korunması göz önüne alınarak kamu yararına bir işte ücret almaksızın çalışma ve bir konutta gözetim ve denetim altına alınma yükümlülüğü ile beraber belirlenen yer veya bölgelere gidilmemesi yükümlülüğüne de karar verilmesi mümkündür.²⁶⁷

Ceza İnfaz Kanunun 105/A-6.a maddesinde, mahkûmun talep dilekçesinde belirttiği denetimli serbestlik müdürlüğüne, cezaevinden ayrıldıktan sonra izleyen günden başlamak üzere üç gün içinde başvuru yapması gerekir. Mahkûmun, denetimli serbestlik müdürlüğüne üç gün içinde bizzat başvuru yapmazsa beşinci günün mesai saatine kadar beklenilecek ve Cezaevinden ayrıldıktan sonra izleyen beşinci günden sonrada herhangi bir başvuru yapılmazsa dosya kayden kapatıldıktan sonra herhangi bir işlem yapılmadan infaz hâkimliğinden mahkûmun kapalı cezaevine tekrar gönderilmesi talep edilecektir.²⁶⁸

²⁶⁵ TURHAN, Faruk, Altıkat, Abdurrahim (2012), "Yeni Bir Ceza İnfaz Usulü Olarak Denetimli Serbestlik Ve Bu Usulden Yararlanma Şartları" konulu Makale, Isparta, s. 38

²⁶⁶ Yargıtay 1.Ceza Dairesinin 17.04.2017 tarih, 2017/1163 Esas, 2017/1266 Karar sayılı ilamında "Araştırma ve değerlendirme formuna göre yüksek riskli statüsünde bulunan hükümlü hakkında 5 yıl 17 ay hapis cezasının infazı sırasında, cezasının koşullu salıverilme tarihine kadar olan kısmının denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak infaz edilmesine ilişkin Ankara 1. İnfaz Hakimliğinin 30/05/2016 tarihli ve 2016/1728 esas, 2016/1728 sayılı kararını müteakip hükümlü müdafinin hükümlü hakkındaki elektronik kelepçe uygulamasının kaldırılmasına, imza yükümlülüğünün ise 3 güne düşürülmesi talebini hükümlünün çocuğuyla kişisel iletişim kurduğu tarihlerle sınırlı olmak üzere elektronik kelepçe tedbirinin durdurulmasına, yine aynı tarihlerle sınırlı olmak üzere imza yükümlülüğünün 3 güne indirilmesine dair karar veren İnfaz Hakimliği kararında "yüksek riskli statüsünde bulunan hükümlü hakkında imza yükümlülüğünün ilk üç ay için her gün, 3 ila 6 ay arasında üç gün ve altı aydan sonra haftada iki gün uygulanması gerektiği gözetilmeksizin mevzuatta öngörülme bir şekilde yükümlülük öngörülmesinde isabet görülmediğinden" denilmiştir.

²⁶⁷ TURHAN-ALTİKAT, a.g.m. s.33-35

²⁶⁸ TURHAN-ALTİKAT, a.g.m. s.40

Ceza İnfaz Kanunun 105/A-5 . maddesinde denetimli serbestlik müdürlüğü tarafından mahkum hakkında hazırlanan planda bir takım tedbirler belirlenmesi gerekmektedir. Denetimli serbestlik müdürlüğü tarafından mahkum hakkında hazırlanan denetim ve iyileştirme planında, serbestlik personeli tarafından bu kapsamda yapılan uyarı ve önerilere ile mahkum hakkında hazırlanan denetim ve iyileştirme programına riayet etmesi gerekmektedir. Mahkumun hakkında belirlenen yükümlülüklere uymamakta ısrar etmesi halinde denetimli serbestlik müdürlüğünün talebi üzerine mahkumun koşullu salıverilme tarihine kadar olan cezasını infaz etmesi için kapalı cezaevine geri gönderilmesine infaz hâkimliğince karar verilecektir. Denetimli serbestlik ve yardım hizmetleri rejiminin mahkum hakkında uygulanabilmesi için bizzat talepte bulunması gerekir. Hükümlü hakkında herhangi bir şekilde soruşturma veya kovuşturma olmasına karşın denetimli serbestlik ve yardım hizmetlerinden yararlanmaya başlamış ise denetimli serbestlik müdürlüğünce yapılan talep üzerine, infaz hâkimliğince hükümlünün kapalı cezaevine gönderilmesine karar verilecektir.²⁶⁹

Mahkum hakkında, denetimli serbestlik ve yardım hizmetleri rejimi uygulanmaya başladıktan sonra kasten işlediği iddiası ile üzerine atılı bulunan ve cezanın alt sınırının bir yıl veya daha fazla olan bir suçtan dolayı soruşturma veya kovuşturma başlatılması halinde bu rejimin uygulanmasına son verilecektir.²⁷⁰

Denetimli serbestlik ve yardım hizmetleri sisteminde aranan şartlardan biride mahkumun şartlı tahliyesine bir yıl veya daha az bir süre kalmasıdır. Fakat aranan bu süre 0 ila 6 yaş grubunda çocuğu olan mahkumların iki yıl veya daha az, ağır bir hastalığa maruz kalan, sakat veya yaşlanması sebebiyle yaşamlarını tek başına devam sürdürme imkanı olmayan mahkumların içinse üç yıl şeklinde belirtilmiştir. Bunun haricinde ise mahkum suça sürüklenen çocuklar ile hakkındaki hapis cezası adli para cezasına çevrilmiş mahkumlar için şartlı tahliye “koşullu salıverilme” kararının koşulu değiştirilmiş ve çocuk yaştaki mahkumların infaz edilecek cezalarının beşte birinin çocuk eğitimevinde geçirmeleri, mahkum edilen adli para cezası hapis cezasına çevrilen mahkumların ise hak ederek tahliye edilmelerine ise bir yıl veya daha az süre kalması gerektiği belirtilmiştir.²⁷¹

Ceza İnfaz Kanunun 105/A-1,son maddesinde, mahkumlar hakkında denetimli serbestlik ve yardım hizmetleri koşullu tahliyelerine kadar uygulanabilecektir. Buna göre koşullu tahliye, kural olarak sadece cezaevlerinde bulunan mahkumlar hakkında hapis cezasına seçenek infaz sistemi olarak uygulanılmaktadır. Fakat bu kurala istisna olarak denetimli serbestlik ve yardım hizmetleri sistemidir. Koşullu tahliye tarihine kadar hakkında denetimli serbestlik ve yardım hizmetleri sistemi uygulanacak olan mahkum eğer bu süreyi hakkında belirlenen yükümlülüklerin gereklerine ve uyması gereken denetim planına uygun davranması halinde tahliye tarihine kadar koşullu salıverilmesine karar verilebilmektedir. Bu kararın verilebilmesi için mahkumun hakkında belirlenen yükümlülüklerin gereklerine ve denetim planına uygun davrandığının denetimli serbestlik müdürlüğünce bir rapor şekilde hazırlandıktan sonra mahkumun koşullu tahliyesine karar verilip verilmeyeceği hususunda

²⁶⁹ TURHAN-ALTİKAT, a.g.m. s.40

²⁷⁰ TURHAN-ALTİKAT, a.g.m. s.41

²⁷¹ TURHAN-ALTİKAT, a.g.m. s.32

rapor infaz hâkimliğine gönderilir. Bundan sonra denetimli serbestlik ve yardım hizmetleri sistemi tamamlanacaktır.²⁷²

3.3.2.1.2. 5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanunun 110. Maddesinin Uygulaması

Hapis cezasının ceza infaz kurumu yerine konutta çektirilmesine dair tedbir CGTİHK 110. maddesi uyarınca bir özel infaz şekli olarak düzenlenmiştir. Denetimli Serbestlik Kanunun 15/A maddesindeki yasal değişiklik ile Ceza İnfaz Kanunun 106. Maddesindeki yasal değişiklikler beraber değerlendirildiği zaman hapis cezasının ceza infaz kurumu yerine konutta infaz edilmesi mahkemece karar verilirken veyahut karar verildikten sonrada karar verilmesi mümkün olan özel ceza infaz seçeneklerinden biridir.

Hapis cezasının konutta infaz edilmesi, ceza infaz hukukumuzda cezanın infaz kurumunda hapsedilerek geçirilmesi şeklindeki geleneksel biçime alternatif uygulama şekillerinden bir tanesidir. Cezanın geleneksel infaz edilmesi, hapis cezası veya adli para cezasına mahkûm edilmektir. Zamanla uygulanan bu yaptırımlar haricinde alternatif infaz sistemine ilişkin arayışları olmuştur. Hapis cezasının konutta infaz edilmesine karar verilmesi ise alternatif infaz sistemlerinin amaçlarına hizmet etmektedir. Elektronik sistemler ile izleme tek başına bir ceza değildir. Hukuk sistemimizde elektronik cihazlar ile izlemeye karar verilmesi ceza yaptırımı olmasından ziyade yükümlü kişi hakkında hükmedilen tedbirin, yaptırımın yerine getirilmesinde kullanılan araçlardandır. Elektronik cihazlar ile izleme, hapis cezasının konutta infaz edilmesinde de kullanılabilen takip ve denetleme usullerindendir. Başka bir ifadeyle, yaptırımın yerine getirilmesi şeklidir.²⁷³

13.07.1965 tarih ve 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanun ile 01.03.1926 tarih ve 765 sayılı Türk Ceza Kanunu ile Hapis cezasının konutta infaz edilmesi uygulanmaya başlamıştır. Yapılan yasal değişiklikler ile beraber belli mahkûmların hapis cezalarının ikamet ettikleri veya oturdukları yerde infaz edilmesi şeklinde kabul edilmiştir.²⁷⁴

5275 sayılı Ceza İnfaz Kanunun 110/2. maddesi, Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimine ve Cezaların İnfazına Dair Tüzüğün 52. maddesi ile Denetimli Serbestlik Yönetmeliği'nin 62 ila 64. maddeleri arasında Konutta Hapis cezası kurumu düzenlenilmiş ve 5275 sayılı kanunun 110. maddesi 06.04.2006 tarih ve 5484 sayılı Kanun ile değiştirilmiştir. 03.07.2005 tarih ve 5402 sayılı Denetimli Serbestlik Hizmetleri Kanuna 15/A maddesi ile 05.04.2012 tarihinde yapılan yasal değişiklikler sonucu Türk ceza hukuku sisteminde elektronik izleme ile hürriyeti kısıtlayıcı cezanın veya tutuklama tedbirine ikame olarak ceza infaz kurumunun haricinde kişilerin elektronik izleme ile konutta hapis kurumu uygulamaya konulmuştur.²⁷⁵

5275 sayılı CGTİHK'nın 110. maddesi, bazı özel infaz usullerini düzenlenmiş ve Hapis cezasının konutta yerine getirilmesi için üç ana koşul gerçekleşmesi gerekmektedir.

- Mahkemece kişi hakkında verilen ceza “hapis cezası” olmalıdır.

²⁷² TURHAN-ALTİKAT, a.g.m. s.39-42

²⁷³ KOÇ, a.g.m. s.179

²⁷⁴ KOÇ, a.g.m., s.183

²⁷⁵ KOÇ, a.g.m. s.199-200.

Hapis cezası dışında verilen diğer cezaların konutta yerine getirilmesi mümkün değildir. Bu kapsamda 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunun 2. maddesinin (k) bendine göre verilen disiplin hapsi cezaları konutta yerine getirilmesi mümkün değildir.

- Kişi hakkında verilen ceza süresi, Kanunda açık şekilde belirtilen sınırlar içinde kalmalıdır.

5275 sayılı Ceza İnfaz Kanununda üç farklı yaş grubu için üç ayrı ceza süresi öngörülmüştür.

Bunlar;

- Kadın veya altmış beş yaşını bitirmiş hükümlülerin mahkûm oldukları altı ay veya daha kısa süreli hapis cezaları,
- Yetmiş yaşını bitirmiş kişilerin mahkûm oldukları bir yıl veya daha kısa süreli hapis cezaları,
- Yetmiş beş yaşını bitirmiş kişilerin mahkûm oldukları üç yıl veya daha kısa süreli hapis cezalarıdır.

Konutta Hapis cezasının uygulama şartlarına bakıldığında ise mahkûmlar hakkında verilen hapis cezalarının toplamı değil aksine konutta hapis cezasının uygulanabilmesi için ayrı ayrı ele alınarak değerlendirilmesi gerekmektedir.²⁷⁶

- Mahkemece kişilerin bu talepleri uygun bulunması gerekmektedir.²⁷⁷

5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanunun "Özel İnfaz Usulleri"ni düzenleyen 110/5 maddesinde yer alan konutta infaza ilişkin kararın infaz aşamasında infazın yapılacağı yer dikkate alınarak ilgili hâkim tarafından karar verilmesi gerekmektedir.²⁷⁸

Mahkeme tarafından karar verilen sonuç ceza kanunda bir şart olarak sayılmış olan cezaya denir. Başka bir şekilde, yasada öngörülmüş olan suçun cezasının alt veya üst sınırları ile ilgisi olmayan, yargılamanın neticesinde mahkeme tarafından verilen sonuç cezadır. Kararda birden fazla suçtan dolayı mahkûmiyet kararı verilmesi durumunda toplam ceza olarak değil, işlenen her suç bakımından ayrı olarak yasanın aradığı ceza miktarının tespiti

²⁷⁶ Yargıtay 1. Ceza Dairesi 19.12.2016 Tarih, 2016/4859 Esas ve 2016/4343 Karar sayılı ve Yargıtay 7. Ceza Dairesi 11.01.2017 Tarih, 2016/18844 Esas ve 2017/144 Karar sayılı ilamlarında "5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 99/1. maddesine göre, "Bir kişi hakkında hükümlenen her bir ceza diğerinden bağımsızdır, varlıklarını ayrı ayrı korurlar." ve aynı Kanun'un 110/2-c maddesindeki "Yetmişbeş yaşını bitirmiş kişilerin mahkûm oldukları üç yıl veya daha az süreli hapis cezasının konutunda çektirilmesine hükmü veren mahkemece veya hükümlü başka bir yerde bulunuyorsa o yerde bulunan aynı derecedeki mahkemece karar verilebilir." şeklindeki düzenlemelerine göre, kayden 1933 doğumlu ve yetmişbeş yaşını bitirmiş olan hükümlünün birbirinden bağımsız olan üç yıl veya daha az süreli hapis cezalarının konutunda çektirilmesine karar verilebileceği ve düzenlemelerin hükümlü lehine olduğu" denilmiştir.

²⁷⁷ KAMER, Saadet (2012), "Denetimli Serbestlik Sistemi İçinde Kamu Yararına Çalışma", Ankara, s.91-92

²⁷⁸ Yargıtay 3. Ceza Dairesi, 12.11.2013 Tarih, 2012/35091 Esas, 2013/39709 Karar sayılı ilamı.

gerekir.²⁷⁹ Ayrıca konutta hapis kararı ilamın kesinleşmesinden sonra karar verilmesi mümkündür.²⁸⁰

75 yaşını ikmal etmiş olup da 3 yıl ve daha az süreli hapis cezasına çarptırılanların, kesinleşen bu cezayı cezaevinde sağlık sorunlarından dolayı infaz etmelerinin mümkün olmadığı, tam teşekküllü devlet veya üniversite hastaneleri tarafından tanzim edilecek rapor ile tespit edilmesi halinde hapis cezasının konutta infaz edilmesine kararı veren mahkeme veya mahkûm farklı bir yerde ikamet ediyorsa oradaki aynı derecedeki mahkeme tarafından karar verilebilir. Fakat kesinleşen ilamda belirtilen suç sebebiyle herhangi bir zarar meydana gelmişse, bu zararın aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin edilerek tamamen giderilmesi şartının da aranması gerekmektedir. Bu durumda hapis cezasının konutta infaz edilmesi talebi kabul edilenler için şartla tahliye “koşullu salıverme” hükümleri uygulanmaktadır.²⁸¹

Hakkında adli para cezasına hükmedilenlerin bu cezayı ödememelerinden dolayı adli para cezası hapis cezasına çevrilirse bu kişilerin söz konusu cezayı konutta infaz etmelerine karar verilip verilemeyeceği konusu tartışmalı olup Yargıtay tarafından bu hususta farklı kararlar verilmiştir. Talebin kabul edilmesi şeklinde verilen kararlarda “5275 sayılı kanunun 106/9. maddesinde adli para cezasından çevrilen hapsin infazının ertelenmeyeceği ve hakkında koşullu salıverme hükümlerinin uygulanmayacağı belirtilmekle beraber, konutta çektirilmesi ile ilgili bir istisna söz konusu olmadığı, bu durumda adli para cezasına hükmedilirken söz hakkı bulunmayan sanığın, hapis cezası verilmiş olsaydı yararlanabileceği bir haktan mahkemenin takdiri ile yoksun bırakılmasının doğru olmadığı” ifade edilmiştir.

Adli para cezasından çevrilen hapis cezasının konutta infaz edilmesine karar verilemeyecek²⁸² olup “5275 sayılı kanunun 106.maddesinin 3.fıkrası uyarınca adli para cezasından çevrilen hapis cezasının, aynı maddenin 9.fıkrası uyarınca infazının ertelenememesi, infazında koşullu salıverilme hükümlerinin uygulanamaması ve hak yoksunlukları bakımından adli para cezasının esas alınacak olması, hükümlünün adli para cezasını ödemesi halinde her zaman infazın sonlandırılabilmesi, infaz hukukuna ilişkin, para cezasının ödenmesini sağlama amacına yönelik olması nedeniyle, bu tür hapis cezaları yönünden anılan kanunun 110. maddesinde öngörülen özel infaz usullerinin uygulanamayacağı” ifade edilmiştir.²⁸³

5275 sayılı kanunun 105/A-3/b maddesinde ağır hastalık, sakatlık veya kocama sebebi ile 110/4. maddesindeki özel infaz usullerinin uygulanmasında hangisine üstünlük tanınacağı konusunda hükümlü lehine olarak Konutta Hapis Kurumunun değil 5275 sayılı Ceza İnfaz

²⁷⁹ KOÇ, a.g.m., s.204.

²⁸⁰ Yargıtay 18. Ceza Dairesi 15.02.2016 Tarih, 2015/31446 Esas ve 2016/2681 Karar sayılı ilamında “Bu madde uyarınca mahkemelerce hükmedilip kesinleşen ve yukarıdaki yasal süreler içerisinde kalan hapis cezalarının infazı aşamasında, cezanın konutta çektirilmesine ayrıca karar verilecektir, yoksa kurulacak mahkumiyet hükmünde, infaz hükümlerini düzenleyen 5275 sayılı Kanun'un 110/2. maddesinin doğrudan uygulanma imkanı bulunmamaktadır.” denilmiştir.

²⁸¹ KALE, Mustafa (2009), “Türkiye’de Denetimli Serbestlik Sistemi”, Sivas, s-97

²⁸² Yargıtay 9.Ceza Dairesi 11.07.2007 tarih, 2007/4065 Esas, 2007/6197 Karar sayılı ilamında “doğrudan tayin olunan adli para cezasının ödenmemesi nedeniyle dönüştürülen hapis cezası para cezasının infazını sağlamaya yönelik tazyik hapsi niteliğinde olup bu nedenle 5275 sayılı Yasanın 110.maddesi uyarınca özel infaz usulüne göre çektirilmesine karar verilemez” denilmiştir.

²⁸³ KOÇ, a.g.m., s.205

Kanunun 105/A-3/b. Maddesi gereğince denetimli serbestlik tedbiri uygulanacağı belirtilmiştir.²⁸⁴

110. madde kapsamında hapis cezasının konutta infaz edilmesinde, infaz işlemi yerine getirilirken sınırların belirlenmesi ve mağduriyet yaşanmaması açısından “Konut” kavramına açıklık getirilmesi gerekmekte olup, “Konut” kavramının ise dar ve geniş anlamı bulunmaktadır.

Konut kavramının dar anlamı “ev” anlamına gelmekte olup, geceleri dinlenmeye ve evsel ihtiyaçlara tahsis edilen yerdir. Geniş anlamı ise, kişilerin faaliyetlerine tahsis ettikleri ve insan kişiliğinin gerçekleşip geliştiği yerdir. Yargıtay ise konut kavramı hakkında, devamlı veya geçici olarak, kişilerin yerleşmek ve barınmak amacıyla oturmalarına elverişli yerdir.²⁸⁵

Konut kavramı, mahkûmun fiilen oturduğu ev ve eklentilerini de kapsamakta olup mahkûmun evinin bahçesi ve çevrili olan alan da bu kapsamın içindedir. Denetimli serbestlik müdürlüğü personeline hapis cezasının konutta infaz edilmesine başlanılmadan önce tedbir yükümlüsünün bulunacağı konut ve bu konuta ait eklentilerin sınırlarının belirlendikten sonra dolaşacağı yerlerin nereleri kapsadığının mahkûma anlatılması gerekmektedir. Bunların mahkûma belirtildiğinin ispatı için yazılı bir belge ile durum bildirilerek imzası alınmalıdır. Yoksa konutta infaz usulü uygulanan mahkûmun yanılarak belli yerleri terk etmesi halinde hatasından faydalanması ve bununda yükümlülüğünün ihlal edilmesi şeklinde değerlendirilmemesi gerekir.²⁸⁶

Bu kapsamda hapis cezasının konutta infazı, hükümlünün denetimli serbestlik müdürlüğüne adresini bildirdiği yerde gerçekleşmektedir. Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yönetmeliğinin 64. maddesinde “konut ve eklentinin dışına çıkılması” halinde infazın ihlali olacağı belirtilerek “eklenti” kavramı kullanılmıştır. Yargıtay’a göre “Eklenti”; konut veya benzeri yapıların kullanılış amaçlarından herhangi birini tamamlayan diğer yapılar ve yerlerdir

Hapis cezasının konutta çektirilmesi kararları 05.03.2013 tarihli DSHY’nin 75. maddesine göre yerine getirilmektedir. Buna göre;

Mahkûmun hapis cezasını konutta infaz edeceğine dair kararın sisteme kaydedildikten itibaren on gün içinde denetimli serbestlik müdürlüğünde görev yapan personel mahkûmun

²⁸⁴ Yargıtay 11.Ceza Dairesi’nin 20.11.2013 tarih, 2013 / 17771 Esas ve 2013 / 17233 Karar sayılı ilamında “5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun’un 110/4. maddesinin “Cezanın özel infaz usulüne göre çektirilmesine karar verilenler hakkında koşullu salıverilme hükümleri uygulanmaz.” şeklindeki düzenlemesine göre kalan cezasının tamamının konutta infazı gerekmekte iken, 105/A-3/b. maddesinin “Maruz kaldıkları ağır bir hastalık, sakatlık veya kocama nedeniyle hayatlarını yalnız idame ettiremeyen ve koşullu salıverilmesine üç yıl veya daha az süre kalan hükümlüler, diğer şartları da taşımaları halinde yararlanabilirler.” ve geçici madde 4. maddesinin “Bu Kanunun 105/A. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde ve ikinci fıkrasında belirtilen altı aylık süre şartı ile birinci fıkrasının (b) bendinde belirtilen cezanın belirli bir süre infaz edilmesine ilişkin şart 31/12/2015 tarihine kadar uygulanmaz.” şeklindeki düzenlemelerine göre ağır hastalık, sakatlık veya kocama halinin, Adli Tıp Kurumundan alınan veya Adalet Bakanlığınca belirlenen tam teşekküllü hastanelerin sağlık kurullarınca düzenlenip Adli Tıp Kurumunca onaylanan bir raporla belgelendirilmesi halinde cezasının hapis yatmaksızın denetimli serbestlik tedbiri uygulanmak suretiyle infaz edilecek olması karşısında” denilmiştir.

²⁸⁵ KAMER, Saadet (2012), “Denetimli Serbestlik Sistemi İçinde Kamu Yararına Çalışma”, Ankara, s.91

²⁸⁶ KOÇ, a.g.m., s.211.

belirttiği adrese gider ve söz konusu konutu etraflıca inceler. Mahkûmun tespit edilen ihtiyaçları dikkate alınarak kendisi ile beraber iş birliği içerisinde mahkûmun uyması gerektiği kurallar tespit edilir ve durum takibi yapacak olan vaka sorumlusuna bildirilir. Vaka sorumlusunun ise üç gün içinde rapor doğrultusunda planlama hazırlar ve mahkûma konutta infazın nasıl ve ne şekilde yerine getirilmesi gerektiğini ve uyacağı kuralları bizzat tebliğ eder. Konutta hapis cezası infaz edilirken mahkûm ile iletişimi sağlayacak araçlar tespit edilir. İletişimi sağlayacak araçlar, mahkûmun denetlenmesine dair esaslar ve denetimli serbestlik memurları ile kolluk birimi personelinin denetimle ilgili görevleri mahkûma açık bir şekilde tebliğ edilir. Konutta hapis cezasının infaz edilmesinde, mahkûmun sağlık, eğitim, ibadet gibi temel ihtiyaçları dikkate alınır. Mahkûmun acil sağlık durumu, deprem, yangın, doğal afetler gibi öngörülmesi mümkün olmayan sebeplerden kaynaklı olarak konutu terk etmesi halinde bu durum ihlal olarak kabul edilemez.²⁸⁷

Öngörülmesi mümkün olmayan sebeplerden dolayı konutu terk etmek zorunda olan mahkûmun, bu zaruret halinin ortadan kalkmasından sonra üç gün içinde serbestlik müdürlüğüne başvurması gerekir. Zaruret hali süresince konut dışında geçmiş olan süreler infazdan sayılır. Mahkûm, serbestlik müdürlüğünde görev yapan memur veya kolluk personeline bizzat infazın yerine getirildiği eve gidilerek kontrol edilebilir. Yapılan kontroller kayıt altına alınır ve rapor vaka sorumlusuna gönderilir. Mahkûm, mazereti olmadan infaz süresince kararın yerine getirileceği konutu değiştirmesi mümkün değildir. Mahkûm, mazeret sebebiyle konutunu değiştirmesini içeren talebini müdürlüğe yazılı şekilde vermek zorundadır. Komisyonca mahkûmun yazılı olarak sunduğu talep değerlendirilerek konutun değiştirilip değiştirilmeyeceğine dair karar verilir. Konutta hapis cezasının infaz edilmesi, konutta cezanın çektirileceğine dair karara ilişkin hazırlanan planın mahkûma tebliğ edildikten on gün sonra başlar ve kararda belirtilen sürenin bitmesiyle son bulur.²⁸⁸

5237 sayılı Kanunun 116. maddesinde belirtilen konut ve eklentinin dışına çıkılması yukarıda sayılan istisnai durumlar haricinde hapis cezasının konutta infaz edilmenin ihlali sayılır.

Vaka sorumlusu tarafından hazırlanan denetleme plan ve programına riayet edilmediğinin kolluk personeline bildirilmesi veya müdürlük ya da büro görevlilerince tespit edilmesi durumunda, mahkûmun denetleme plan ve programına uygun davranması gerektiği müdürlük veya büro görevlilerince bizzat yazılı olarak uyarılır. Yapılan yazılı uyarıya rağmen denetleme plan ve programına uygun davranılmaması halinde, dosya kayden kapatılarak evrak mahkemeye iletmek üzere Savcılığa gönderilir ve durumdan kolluk birimleri haberdar edilir. Mahkûmun hapis cezasının konutta infaz edilmesi tamamlandıktan sonra, o yer kolluk birimlerinden evrakın iade edilmesi istenir, dosya kayden kapatılır ve evrak mahkemeye gönderilmesi için Savcılığa teslim edilir.²⁸⁹

Hapis cezasının konutta infaz edilmesinde elektronik cihazlar ile izleme sistemi ile nasıl yapılacağına dair yasal bir düzenleme henüz mevcut değildir. Denetimli Serbestlik Kanunun 15/A. Maddesine göre izleme, gözetim ve denetime ilişkin esas ve usuller yönetmelikle düzenleneceği belirtilmiş ise bu konuda bir yönetmelik çıkarılmamıştır. Denetimli Serbestlik

²⁸⁷ BAYRAK, Adem (2013), “Denetimli Serbestlik Kapsamındaki Seçenek Yaptırımlar”, Kırıkkale, s.67

²⁸⁸ BAYRAK, Adem (2013), “Denetimli Serbestlik Kapsamındaki Seçenek Yaptırımlar”, Kırıkkale, s.68

²⁸⁹ KALE, Mustafa (2009), “Türkiye’de Denetimli Serbestlik Sistemi”, Sivas, s-99

Yönetmeliğinde bu konu ile ilgili düzenlemeler yapılmaktadır. Yönetmeliğe göre, yükümlünün hapis cezasını konutta infaz etmesine ilişkin kararların yerine getirilmesi elektronik kelepçe kullanılması suretiyle de yapılabilir fakat bu durum zorunlu değildir. Tedbir yükümlüsünün yaşadığı sosyal çevre veya mağdura zarar verme durumu ile tekrar suç işleme riski açısından yoğun denetim altında tutulması söz konusu ise mahkûmun denetim ve takip edilmesinde elektronik kelepçe kullanılabilir.²⁹⁰

Hakkında elektronik kelepçe takılmasına karar verilen yükümlüler, görevli denetimli serbestlik memuru tarafından bilgilendirilir. Kullanılacak olan elektronik cihazın özelliğine göre yükümlü ilgili müdürlüğe davet edilerek veyahut yükümlünün evine gidilerek elektronik izleme ünitesi kurulmak suretiyle sistem devreye sokulur. Kelepçe takılacak ya da ev ünitesi kurulacak yükümlünün kimlik bilgileri görevli memur tarafından kontrol edilir. Tedbir yükümlüsü elektronik kelepçe ve diğer cihazların kullanımı ve uyması gereken kurallar konusunda yazılı şekilde bizzat bilgilendirilir. Uyması gereken kurallar ve uymaması halinde sonuçları yükümlüye yazılı olarak tebliğ edilir. Yükümlü, kararın infazı için gerekli olan kısıtlamalara ve bu konuda belirlenen kurallara uygun şekilde hareket etmek zorundadır. Mahkûmun kurallara aykırı hareket etmesinin tespit edilmesi halinde, izleme merkezi yükümlünün kural ihlalini elektronik izleme müdahale ekibine zaman geçirmeden iletme zorundadır. Yükümlünün ihlal durumunu Elektronik izleme şube müdürlüğünce denetimli serbestlik müdürlüğüne sonradan yazılı olarak bildirilir. İhlal durumu infaz işlemleri değerlendirme kurulunca değerlendirildikten sonra tedbir yükümlüsünün yazılı olarak uyarılıp uyarılmayacağına karar verilir.²⁹¹

ABD’ de konutta infaz ve hükümlünün elektronik yöntemlerle izlenmesi 1980’li yıllardan itibaren uygulanmaya başladığı ve bu sistemin hükümlünün işe gitme dışında evinden çıkmaması şeklinde olduğu, elektronik izleme yöntemleriyle evde infazı biçimini, denetimli serbestliğin koşulu veya alternatif bir ceza olarak uygulandığı, bu şekilde hedef kitle olarak normalde cezaları cezaevinde çektirilmesi gereken hükümlüler olduğundan bu anlamda, konutta hapis tedbirinin hapis cezasına gerçek anlamda bir seçenek olmaktadır. Ülkemizde de ABD’de de olduğu gibi, konutta infazın uygun olmadığı durumlarda, “yarı yol evlerinde infaz” veya “bir tedavi merkezinde kalmak” şeklinde uygulaması bulunan “kamuya ait bir yerde zorunlu kalma” şeklinde²⁹² bir özel infaz usulü uygulanması getirilerek yükümlüler elektronik izleme takip ve denetimini yapılabilir.

²⁹⁰ KOÇ, a.g.m., s.212

²⁹¹ KOÇ, a.g.m., s.212-213

²⁹² ÇOLAK-ALTUN, a.g.m., s.224

4. SONUÇ

Osmanlı İmparatorluğu'nun kurucusu olan Osman Beyin kayınbabası ve aynı zamanda bir din âlimi olan Şeyh Edebali'nin, damadı olan Osman Bey'e devletin uzun ömürlü olması için **“İnsanı Yaşat ki Devlet Yaşasın”** şeklindeki tavsiyesi ile bir devletin uzun ömürlü ve toplumun huzurlu olması için öncelikle insana kıymet verilmesi gerektiği ve insanların huzur ve barış içinde yaşamalarını sağlayacak yollar aramaya çalışmalıdır. Nitekim 19. yy. yaşayan Denetimli Serbestlik ve yardım hizmetlerinin atası olarak kabul edilen Amerika Birleşik Devletleri Vatandaşı ayakkabı ustası olan John Agustus, ülkesinde alkol bağımlısı ve ekonomik durumu kötü olan bir sanığı tekrar topluma kazandırmak, düştüğü aciz ve perişan halden kurtulmasını sağlamak amacıyla mahkemeyi ikna etmiş ve bu alkolik kişiye sahip çıkmıştır. Sanığın iş sahibi olmasını sağlamış ve topluma sağlam bir birey olarak dönmesini sağlayarak yaşadığı devletin ve toplumun uzun ömürlü olması için İnsanı Yaşatmıştır.

Modern ceza hukuku öncesinde suç işleyen veya hakkında suç isnadı olan kişiler için yapılan soruşturmalar veya yargılamalar neticesinde bu kişilerin hapsedilmeleri ile başlayan süreç sona erinceye kadar şüpheli, sanık veya mahkûmlar için hapsedildikleri yerlerde zor şartlar içinde yaşam sürüyorlardı. Zamanla Hümanizm “insalcılık” fikrinin ortaya çıkması ile birlikte şüpheli, sanık veya mahkûmların hapsedilmeleri ile başlayan süreçte imkânları iyileştirilerek, cezaevlerinde ıslah edilmeleri sağlanmaya çalışılmış ve belli şartların sağlanması durumunda cezaevlerinde ömür boyu kalmayacakları zamanla serbest kalabilecekleri düşüncesi kabul edilerek uygulamaya konulmuştur.

Modern ceza hukuku sistemi ile 21. yüzyılda ise artık elektronik araçlar hayatımızın bir parçası haline gelmiş kısaca söylemek gerekir ise elektronik araçlar devletlerin, kurumların ve insanların mütemmim cüz'ü olmuştur. Artık devletler, kurumlar ve insanlar elektronik cihazlar aracılığıyla aynı anda ve gün içerisinde çok sayıda işler yapmakta, bir yere gitmeden kurumsal veya şahsi işleri tabiri caizse bir tıkla bitirebilmektedirler. Haliyle devletler tarafından elektronik cihazların sunmuş olduğu imkânlardan faydalanılmaya çalışılmakta ve bu amaçla çeşitli projeler ve yatırımlar yapılmaktadır.

Devletlerin şüpheli, sanık veya mahkûmları ceza infaz kurumlarında sürekli olarak tutmayarak sosyal hayatın içinde ıslah olmalarını sağlamak istemesinin sebepleri sosyal, psikolojik ve ekonomik sebepler en ağır basan durumlardır. Çünkü ceza infaz kurumlarında hayat süren ve burayı bir yaşam alanı olarak kabul etmeye başlayan kişi artık önceki hayatında ve geleceğe dair umutlarının çoğunu yitirmeye ve sadece içinde bulunduğu koğuştaki bir dünya kurmaya başlar ki, bu durum ise bir müddet sonra veyahut af, infaz kanunun şartlarının değişmesi gibi benzeri sebeplerden dolayı tahliye olacak kişinin topluma ayak uydurmaması, tekrar eski yaşam alanına geri dönmek istemesi gibi nedenlerden dolayı suç işlemeye meyilli olacak, ülkede ise toplumsal huzur ve barışın bozulmasına neden olacaktır.

Yukarıda sayılan ve benzeri çok sayıda sebepten dolayı devletlerin suç işleyen veya hakkında suç isnadı bulunan kişileri tekrar kazanmak, canlı bir varlık gibi olan toplumun rahatsızlanmış olan uzuvlarının “ en yalın haliyle insanlar” tedavi edilmesi için farklı çareler araması gerekmektedir.

Türkiye İstatistik Kurumu tarafından Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü kayıtları baz alınarak 01.12.2017 tarihinde hazırlanan “Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri, 2016” raporuna göre;

Ceza infaz kurumunda bulunan kişi sayısı %13,2 artmış ve Ceza infaz kurumunda 31 Aralık 2016 tarihinde bulunan kişi sayısı, 2015 yılının aynı tarihine göre %13,2 artarak 200 bin 727 kişi olmuştur.

Her sene 31 Aralık tarihi itibarıyla Türkiye’de yüz bin kişi başına düşen ceza infaz kurumundaki kişi sayısı 2012 yılında 181 olurken, bu sayı yıllar itibarıyla sürekli artarak 2015 yılında 225’e ve 2016 yılında 251’e ulaşmış ve 2016 yılında 12 yaş ve daha yukarı yaştaki her yüz bin kişiden 311’i ceza infaz kurumunda yer almıştır.

Bir mahkûmun aynı yıl içinde bir veya daha fazla giriş kaydı dikkate alındığında, 1 Ocak-31 Aralık 2016 tarihleri arasında ceza infaz kurumlarına 187 bin 730 hükümlü giriş kaydı yapılmış. Yine bir hükümlünün aynı yıl içinde bir veya daha fazla çıkış kaydı dikkate alındığında ise, aynı tarihler arasında 198 bin 832 hükümlü çıkış kaydı yapılmıştır. İnfaz kurumuna giriş yapan mahkûmların %96,2’sini, serbest bırakılan mahkûmların %96,3’ünü erkek nüfusu oluşturmuştur.²⁹³

Türkiye genelinde şüpheli, sanık veya mahkûmlar hakkında Adalet Bakanlığı Ceza Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı tarafından hazırlanılarak internet sayfasında yayınladığı 2017 yılı Ocak, Şubat, Kasım ve Aralık ayları ile 2018 yılı Ocak ve Haziran aylarında uygulanan istatistikî verilere baktığımızda ise;

Türkiye İstatistik Kurumu tarafından ceza infaz kurumunda bulunan mahkûmlara dair rapor ve Ceza Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı’nca 2017 yılı Ocak-Şubat ve Kasım-Aralık aylarına ilişkin Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerine ilişkin istatistik raporları incelediğinde yükümlü sayısı 408.494 iken yıl sonunda 505.854 kişi olduğu²⁹⁴ ve suç işlem oranları ile denetim yükümlülüğüne tabi olan kişilerin sayısında artış görülmüştür.

Yukarıda ilk olarak 2017 yılına ait tabloların incelenmesinden sonra 2018 yılının Ocak ve Haziran aylarına dair denetimli serbestlik tedbiri uygulanan yükümlülere ait istatistikî bilgilere baktığımızda, 2018 yılı Ocak ayında yükümlü sayısı 526.529 iken, Haziran ayında 583.083 kişiye yükselmiş olup²⁹⁵ 2017 yılında olduğu gibi denetimli serbestlik rejiminden faydalanan yükümlülerin sayısında artış olduğu açık bir şekilde ortadadır. Fakat konutta hapis gibi elektronik izleme uygulanan kişi sayısının diğer sayısal verilere göre az sayıda yükümlüye uygulandığı ve 6284 sayılı yasa kapsamında hakkında denetim uygulanan yükümlüler hakkında herhangi bir sayısal veri bulunmadığı görülmektedir.

Bu amaçla ceza hukuku çerçevesinde şüpheli, sanık veya mahkûmların takip ve denetimlerinin yapılması, toplumsal huzur ve barışın sağlanması için “Elektronik İzleme” sistemi 2012 yılında yasalaştıktan sonra ülkemizde uygulanmaya başlanılmıştır. Elektronik

²⁹³ Türkiye İstatistik Kurumu 01.12.2017 tarih ve 24676 sayılı Raporu

²⁹⁴ Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı 2017 yılı istatistikleri

²⁹⁵ Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı 2018 yılı istatistikleri

takip sistemi ile modern çağın sunduğu elektronik araçlar vasıtasıyla şüpheli, sanık, mahkûm ve mağdurlar ile hakkında herhangi bir suç soruşturması olmayan kişilerinde izlenilmesi sağlanılmaktadır.

Elektronik izleme sistemini kamu güvenliği, mali tasarruf, daha etkin takip ve denetim gibi çok farklı amaçlar için kullanılabildiği gibi önemli olan elektronik izleme programlarının hedeflerinin özenle seçilmesi ve tespit edilen hedef çerçevesinde oluşturulmuş açık ve net politikalarla hangi yükümlülerde bu sistemin kullanılacağına karar verilmesidir. Elektronik izleme ile başarıya ulaşmak için, takip ve denetime başlanmadan doğru ve yeterli bir planlama yapıldıktan sonra hazırlık çalışmaları yapılmalıdır.²⁹⁶

Elektronik araçlar aracılığıyla izlemede radyo frekans, uydu takibi, ses doğrulama, biyometrik doğrulama, uzaktan alkol takibi, kontak kilitleme araçları, mağdur koruma sistemlerinden faydalanılmaktadır. Bu sistemler içinde Ülkeler tarafından en fazla tercih edilen ise radyo frekans teknolojisi olup bu sistemleri incelediğimizde;

Radyo frekans teknolojisini; Amerika Birleşik Devletleri, Avusturya, Belçika, Danimarka, Estonya, Fransa, Hollanda, İngiltere, İskoçya, İspanya, İsveç, İrlanda, Lüksemburg, Norveç, Polonya, Portekiz;

Ses doğrulama teknolojisini; Hollanda, İngiltere, Katalonya (İspanya)

Uydu takip teknolojisini; Amerika Birleşik Devletleri, Almanya, Estonya, Fransa, Hollanda, İngiltere, İrlanda ve İspanya

Uzaktan alkol takip teknolojisini; Avusturya, Danimarka, Hollanda, İsveç, İsviçre, Katalonya (İspanya) ve Norveç gibi ülkeler tarafından faydalanılmak olup Elektronik araçlar ile izlemede kullanılan cihazların farklı fonksiyonları bulunmaktadır ve söz konusu her cihazın taşıdığı kapasite, amacı ve sınırlarının farkına varılarak kullanılmaktadır.²⁹⁷

Radyo frekans sisteminde, izlenilmekte olunan kişinin ikamet ettiği alanı terk edip etmediğinin anlaşılması amacıyla kullanılmaktadır ve uydu ile takip teknolojisinden daha ekonomik özelliğe sahiptir. Fakat izlenilmekte olunan kişinin belirlenen adresin dışında bir yerde bulunması durumunda bu kişinin nerede bulunduğu tespiti yapılamamaktadır. Uydu ile takip teknoloji ise kendi içinde kullanım şekline göre aktif, pasif ve hibrid olacak üç ayrı sisteme ayrılmaktadır. Aktif uydu takip teknolojisinde önceden tanımlanmış, izlenilmekte olunan kişinin bulunması veya bulunmaması gereken yerler çerçevesinde takip edilen kişinin ikametinde veyahut sosyal çevre içindeki hareketlerini sürekli olarak takip eden bir teknolojidir. Takibi yapılan kişinin gitmemesi gereken yer veya yerlere gitmesi durumunda, yapmış olduğu bu yükümlülük ihlali elektronik izleme merkezince derhal tespit edilmektedir. Uydu takip teknolojisinde daha az olarak kullanılan diğer bir sistem ise pasif uydu takibidir. Bu takip teknolojisinde izlenilen kişinin hareketlerinin anlık olarak izlenilmesinden ziyade, bu kişinin hareketleri gün esas alınarak rapor edilmektedir. Bu sistemde kişinin ihlal durumu derhal tespit edilmemektedir. Ancak bu teknoloji aktif uydu teknolojisine göre daha ekonomiktir. Aktif uydu takip teknolojisinde görevlilerin kişiyi aktif olarak takip etmeleri gerekmekte olup bunun için personel gücü daha fazla olmalıdır. Hibrid uydu takip sistemi ise

²⁹⁶ ULUDAĞLI, a.g.m., s.1360

²⁹⁷ ULUDAĞLI, a.g.m., s.1342

kişinin önceden belirlenmiş olan yükümlülükleri ihlal etmesi halinde “örnek, girmemesi gereken bir alana girdiğinde” pasif sistemden aktif sisteme geçen ve izleme merkezine aynı anda uyarı gönderilmesinin sağlayan takip teknolojisidir. Bunlarla birlikte Uydu ile takip teknolojisinde takip edilen kişinin nerede olduğu, gittiği yerde ne kadar süre kaldığı gibi hususlarda elde edilmiş olan verilerin fazlalığından dolayı bu verilerin ne şekilde değerlendirileceği tartışmaya açık bir durumdur.²⁹⁸

Türk Ceza Hukukunda 2012 yılından itibaren uygulamaya konulan elektronik izleme sistemi 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunun 109. Maddesinde bulunan Adli kontrol tedbirinde bulunan yükümlülüklerin 4 tanesinde uygulama alanı bulmaktadır. Adli kontrol tedbiri ile amaçlanan tutuklama tedbirini istisnai hale getirerek şüpheli veya sanıkların ceza infaz kurumlarına girmeden haklarında soruşturma veya kovuşturma yapmaktır. Bu amaçla adli kontrol tedbirindeki;

- Yurt Dışı Çıkış Yasağı,
- Konutun Terk Edilmemesi,
- Belli Bir Yerleşim Bölgesinin Terk Edilmemesi,
- Belirlenmiş olan Yer veya Bölgelere Gitmemek veyahut Sadece Bazı Yerlere Gidebilmek şeklindeki

Yükümlülükleri hakkında uygulanan elektronik araçlar ile izleme sisteminde yapılan takip sistemi arttırılmalı, ülkemizdeki soruşturma ve kovuşturma sayısının çokluğu da dikkate alınarak adli kontrol ile yapılan takipler için ayrı bir ödenek ve birim oluşturularak tutuklama tedbirinin istisnai hale gelmesi, ceza infaz kurumlarının doluluk oranlarının artmaması ve şüpheli veya sanıkların “damgalanmaması” için gerekli olan çalışmanın yapılması temel insan hak ve hürriyetleri içinde bir güvence oluşturacaktır.

Bunlarla birlikte elektronik cihazlar ile izleme imkânının sadece bu dört seçenek ile kısıtlı kalması da teknolojik araçlar ile izleme sisteminin gelişmesine aykırıdır. Örneğin, nüfus cüzdanı, ehliyet ve pasaportlar ile cipli sistem kullanılmaya başlanılmış olup, ehliyet veya pasaportta bulunan cip aracılığıyla bunların teslim edilmesi beklenilmeden iptal edilerek kullanılmasının önüne geçilmesi veyahut sanıkların geçimlerini sağlamak için bunlara ihtiyaç duyuyorlarsa daha esnek davranılarak elektronik araçlar ile belli günler için denetim ve takip edilerek kullanıp kullanmadıkları izlenilir. Örn. Taksi, minibüs veya otobüs şoförü olan kişi için bu araçları kullanacağı zaman dilimleri ve araç belirlenerek kişinin araca bindiği zaman dilimi takip edilerek hem geçimini sağlaması hem de yükümlülüğe uyup uymadığı takip edilerek mağduriyetler yaşanılmasının önüne geçilir. Bu amaçla yükümlülerin kullanacakları araçlara takip amacı ile araç kiti uygulaması yapılabilir.

Ayrıca hakkında “Tedavi veya Muayene Tedbirine Uyma” yükümlülüğüne hükmedilen şüpheli veya sanığın elektronik araçlar vasıtasıyla takip edilerek hakkında belirlenen tedavi ve muayenelerine gidip gitmediği izlenilmeli, birde uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanan şüpheli veya sanıkların ise uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi temin ettikleri veyahut bu

²⁹⁸ ULUDAĞLI, a.g.m., s.1343

maddelerin satıldığı yer veya yerlere gidip gitmediklerinin takibi bir müddet elektronik araçlar ile yapılabilir.

5237 sayılı Türk Ceza Kanunun 50. maddesine göre kısa süreli hapis cezaları seçenek yaptırımlar ve yerine getirilmesinde sadece “Mahkûm Olunan Cezanın Yarısından Bir Katına Kadar Süreyle, Belirli Yerlere Gitmekten veya Belirli Etkinlikleri Yapmaktan Yasaklanmak” seçenek yaptırımı için elektronik araçlar ile izleme sistemi uygulanmaktadır. Fakat denetimli serbestlik sistemi vasıtasıyla mahkûmların ıslah olması ve yaşadıkları sosyal çevre içinde tekrar yerini almaları sağlamak amacıyla elektronik araçlar ile izleme sisteminin uygulanması Kısa Süreli Hapis Cezalarda uygulanma ve etkinliği arttırılmalıdır. Şöyle ki; yapılan yargılamalar sonucunda sanıklar hakkında hapis cezası ile veya ayrıca yüksek miktarda adli para cezasına hükmedilmekte ve hükmün kesinleşmesinden sonra mahkûmlardan bu miktarın tahsili sağlanılmaktadır. Ancak ekonomik olarak zorluk yaşayan mahkûmlardan adli para cezasının tahsilinde zorluk yaşanmakta ve kimi mahkûmlar ise bu parayı vermemek için sigortalı çalışmamak veya mal kaçırmaya çalışmaktadır. Bunun önüne geçmek için adli para cezalarının tahsil edilememesi durumunda kişiler hakkında elektronik izleme sistemi uygulanabilir.

Bununla birlikte ehliyet ve ruhsat belgelerinin geri alınmasında da gelişen teknolojik araçlar aracılığıyla geri alınmasından ziyade takip ve denetimi yapılabilir. Yukarıda adli kontrol sisteminde bahsedildiği şekilde aynı uygulama burada da yapılabilir.

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunun 231. maddesinde bulunan Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması kurumunda “Belli yerlere gitmekten yasaklanmaya” ilişkin yükümlülük hakkında elektronik araçlar ile izleme yapılmaktadır. Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kurumu Türk Ceza Hukukunda ceza mahkemelerinde yapılan yargılamalar neticesinde sanıklar hakkında hükmün verilmesinde uygulama alanı geniş olup Çocuk Mahkemesi, Asliye Ceza Mahkemelerinde nerede ise kararların çoğu hükmü açıklanması geri bırakılmasına karar verilir. Ayrıca Hükmün Açıklanması Geri Bırakılması kurumuna uygun davranılması halinde ise sanık hakkında verilen karar tüm sonuçları ile ortadan kalkmaktadır.

Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılmasında yükümlülüklerin uygulanmasında sadece “Belli yerlere gitmekten yasaklanmaya” ilişkin yükümlülük hakkında elektronik araçlar izleme sistemi uygulanmakta olup bunun aksine elektronik araçlar ile izlemenin uygulama alanı bunun aksine daha geniş tutulmalı, “Belli yerlere devam etmek, eğitim programına devam etmek” yükümlülükleri hakkında da elektronik izleme sistemi uygulanabilmeli, bunların dışında ise elektronik izleme kurumunun uygulanmasına dair 5271 sayılı kanunun 231. maddesine açık bir hüküm getirilmesi hem bu kurumun hem de elektronik izleme kurumunun uygulanırlığını arttıracak gibi denetim ve takip işlemlerinin çok kolay yapılmasını sağlar.

5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 105/A-5. maddesinde belirtilen yükümlülüklerinden;

- Bir konut veya bölgede denetim ve gözetim altında bulundurulma,
- Belirlenen yer veya bölgelere gitmeme,

Tedbirleri hakkında elektronik araçlar ile izleme sistemi kullanılmaktadır.

5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 110. maddesinde ise;

- Kadın veya altmış beş yaşını bitirmiş kişilerin mahkûm oldukları altı ay,
- Yetmiş yaşını bitirmiş kişilerin mahkûm oldukları bir yıl,
- 75 yaşını ikmal etmiş mahkûmların cezalandırıldıkları 3 (üç) yıl veya daha az süreli hapis cezalarının konutta infaz edecekleri,

belirilerek Konutta Hapis kurumu ile elektronik araçlar ile izleme sistemi kullanılacaktır.

Yukarıda da değinildiği üzere devletler tarafından amaçlanan ceza infaz kurumlarının doluluk oranlarını düşürmek ve mahkûmların toplumsal yaşamda ıslah olmaları sağlanılmak istenilmektedir. Bundan dolayı Elektronik izleme kurumunun kendisine uygulama alanı bulduğu ilk alan Ceza İnfaz Kurumu olup Denetimli Serbestlik Sisteminin uygulama alanının genişletilmesi ve ceza infaz kurumlarının doluluk oranının düşmesini sağlamak amacıyla elektronik araçlardan çok daha fazla faydalanmak için Ceza İnfaz Kurumunda yasal değişiklik yapılması gerekir.

Ceza İnfaz Kanunun 105. Maddesi çerçevesinde elektronik izleme kurumun uygulama alanı artırmak için mahkûmlar hakkında şartla tahliye kararı için aranılan şartlar daha geniş tutulması dikkate almak gerekir. Örneğin 2 yıla kadar hapis cezaları için Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılmasına karar verilmekte olup, ceza infaz kurumunda bulunan mahkûmlar için de infaz edecekleri cezanın süresine bakılmaksızın elektronik araçlar ile 2 yıla kadar denetim ve takiplerinin yapılabileceğine dair yasal hüküm getirilmesi hem mahkûmlar için hem de ceza infaz kurumları için çok büyük kolaylıklar getirecektir.

Ceza infaz kanununda kamuya yararlı bir işte ücretsiz olarak çalışma yükümlülüğüne karar verilirken birde elektronik izleme sistemi ek bir tedbir olarak uygulanılmasından ziyade elektronik izleme başlı başına bir kurum olarak kabul edilerek uygulanılması gerekir.

TÜİK tarafından yayımlanan 2014 ila 2016 yılları arasını kapsayan hayat tabloları raporuna göre; “Doğuştaki beklenen yaşam süresi, Türkiye geneli için toplamda 78, erkeklerde 75,3 ve kadınlarda 80,7 yıldır. Genel olarak kadınlar erkeklerden daha uzun süre yaşamakta olup, doğuştaki beklenen yaşam süresi farkı 5,4 yıldır. Ülkemizde, 50 yaşında olan bir kişinin kalan yaşam süresi ortalama 30,5 yıldır. Erkekler için bu süre 28,2 yıl iken, kadınlarda 32,7 yıldır. 65 yaşında olan bir kişinin kalan yaşam süresi ise ortalama 17,8 yıldır. Erkekler için bu süre 16,1 yıl iken, kadınlarda 19,3 yıldır. Diğer bir ifade ile 65 yaşındaki kadınların erkeklerden ortalama 3,2 yıl daha fazla yaşaması beklendiği”²⁹⁹ tespit edilmiştir. 5275 sayılı kanunun 110. maddesinde kabul edilen Konutta Hapis kurumunda ise kanunda kabul edilen şartlara baktığımızda ise kanun koyucu tarafından belirtilen yaş sınırlaması ve hapis cezalarına dair sürelerin konutta hapsin 2017 yılı Ocak ayında 80 kişiye, Şubat ayında 74 kişiye, Kasım ayında 80 kişiye, Aralık ayında 68 kişiye, 2018 yılı Ocak ayında 69 kişiye, Haziran ayında 63 kişiye uygulandığı sistemin uygulandığı yükümlü sayısına göre konutta hapis kurumunun sınırlı sayıda kişiye uygulamasına yol açtığı Denetimli Serbestlik Daire

²⁹⁹ Türkiye İstatistik Kurumu 27.09.2017 tarih, 24640 sayılı “Hayat Tabloları, 2014-2016” konulu Haber Bülteni

Başkanlığı'na yayımlanan istatistiki³⁰⁰ bilgilerden görüldüğü üzere bu amaçla konutta hapis tedbirinin uygulanırılığı arttırmak amacıyla yaş sınırlamasında daha çok kişinin yararlanması için aşağıya doğru ve hapis cezasında ise yukarıya doğru artırım yapılması halinde sistemin uygulanabilirliği artacaktır. Şöyle ki;

- Kadın veya 65 yaşını ikmal eden mahkûmların 6 ay olarak ifade edilen kısa süreli hapis cezalarında, yaş ibaresinin 60 yaş ve hapis cezasının 1 yıl olarak belirlenmesi,
- 70 yaşını bitirmiş mahkûmların 1 yıl olarak ifade edilen kısa süreli hapis cezalarında, yaş ibaresinin 65 yaş ve hapis cezasının 2 yıl olarak belirlenmesi,
- 75 yaşını ikmal eden mahkûmların 3 yıl olarak ifade edilen kısa süreli hapis cezalarında, yaş ibaresinin 70 yaş ve hapis cezasının 4 yıl olarak belirlenmesi,

Halinde Konutta Hapis cezasının haliyle elektronik izleme sisteminin de uygulanması ve denetimli serbestlik sisteminde mahkûmların ıslah edilmeleri sağlanacak ve mahkûmlar sosyal yaşamdan uzaklaşmadan cezanın infazından sonra tekrar sosyal hayatlarına döneceklerdir.

Yargıtay'ın istikrar kazanmış kararlarına göre doğrudan belirlenen adli para cezasının ödenmemesi nedeniyle dönüştürülen hapis cezası para cezasının infazını sağlamaya yönelik tazyik hapsi niteliğinde olduğundan 5275 sayılı Yasanın 110.maddesi uyarınca özel infaz usulüne göre çektirilmesine karar verilemeyeceği belirtilmiş olmasına rağmen bu durum Cezanın İnfaz edilmesinde mahkumlar arasında eşitsizliğe sebep olduğu gibi mahkumun Ceza evine konulması ile birlikte ödemesi gereken parayı temin etmesine engel olmaktadır. Bundan dolayı mahkumun ödemesi gereken adli para cezasına karşılık gelen gün sayısı kadar hakkında konutta hapis cezasının infaz edilmesine karar verilmesi eşitlik ilkesi açısından hakkaniyeti sağlayacaktır.

6284 sayılı ailenin korunması ve kadına karşı şiddetin önlenmesine dair kanunun uygulanmasında ise Şiddet Önleme ve İzleme Merkezlerinin “ŞÖNİM” kurulması, şiddetle mücadelede teknik araç ve yöntemlerin kullanılması ile birlikte elektronik araçlarla izlemenin uygulanabileceği kabul edilmiş olup teknik araçlar vasıtasıyla yapılacak olan izlemeye, kişilere şiddet uygulayan veya şiddet uygulama ihtimali olanlara için elektronik kelepçe veya bileklik, koruma altına alınanın sabit ev içi ikaz sistemi veyahut mağdurun özgürlüğü kısıtlanılmadan evinden çıkacağı ve toplumda faydalanacağı telefon gibi araçlara benzeyen mobil cihazlar kullanılması suretiyle infaz edilecektir.

Ülkemizde ise son yıllarda kişilere karşı şiddet uygulama oranlarında artış gösterilmekte olup devlet ve sosyal kuruluşlar tarafından öncelikle aile içinde uygulanan şiddetin azalması için çalışmalar yapılmaktadır. Aile içinde öncelikle kadınlara, çocuklara ve diğer bireylere uygulanan şiddetin önüne geçmek ve caydırıcılığı sağlamak için elektronik araçlardan çok daha fazla faydalanılması gerekmektedir.³⁰¹

Bu amaçla şiddet mağdurları veya yakınlarının sosyal hayattan kopmadan ve tekrar zarar görme korkusu yaşamamaları sağlamak için şiddet uygulayan veya uygulama ihtimali olan

³⁰⁰ Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı aylık istatistikleri

³⁰¹ "<http://www.haberturk.com/120-bin-siddet-magduru-kadini-korumak-icin-sadece-30-e-kelepce-tahsis-edildi>"konulu ulusal basın haberi

kişilerin sıkı bir şekilde takiplerini yapmak gerekir. Bunun içinde şiddet uygulama tehlikesi olan kişilerin koruma kararı olan kişilere veya ikametlerine yaklaştıklarında uyarı veren bir teknik araç vasıtasıyla takip yapılabilir. Bunun içinde hakkında koruma kararı verilen kişi ile takip edilmesine karar verilen kişiyi de teknik araç ile takip etmek gerekir. Bu amaçla da şiddet uygulayan veya uygulama ihtimali olan kişinin, koruma altına alınan kişiye kolluk kuvvetlerinin yardım edebileceği bir mesafeye kadar yaklaşabileceği dikkate alınarak, takip edilecek kişinin mağdura belirlenen mesafeye yaklaşmasından itibaren erken uyarı sistemi aracılığıyla takip edilmeye başlanılacak ve aynı zamanda mağdurunda uyarılarak tehlike altında olduğunun bildirileceği elektronik sistemin uygulanması durumunda, hem elektronik izlemenin caydırıcılığı sayesinde uygulanırılığı artacak hem de mağdurlar sosyal hayatta kendilerini güvende hissedeceklerdir.³⁰²

Bunlarla birlikte şiddet olaylarının fazla olması ve mevcut cihazların yetersizliği sebebiyle mağdurlar hakkındaki kararların hepsinin infazında sıkıntı yaşanmaktadır. Bunun içinde teknik araçlar ile takip edilmede cihazlar ile takip etmenin yanında telefon vb. mobil araçlara yüklenilecek resmi programlar vasıtasıyla da takip yapılması hem ekonomik hem de takip etmede çok kolaylıklar sağlayacaktır.³⁰³

Elektronik araçlar ile izleme kurumunun 6284 sayılı kanunda açık bir şekilde tanımlanarak yapılarak mağdur ve yakınlarının hakları yasal güvence altına alınmalıdır. Mağdur kavramı içinde farklı cinsel tercihleri olan bireylerinde koruma altında olduğu belirtilerek, Teknik araçlar ile takip edilmeye imkan sağlamak için alt yapı sistemi geliştirilerek ülkenin en ücra bölgelerinde bile uygulanırılığı sağlanarak sistemin yaygınlaşması gerekmektedir.

14.04.2011 tarih ve 27905 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 6222 sayılı Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun ile “müsabaka öncesinde, esnasında veya sonrasında spor alanları ile bunların çevresinde, taraftarların sürekli veya geçici olarak gruplar halinde bulundukları yerlerde veya müsabakanın yapılacağı yere gidiş ve geliş güzergâhlarında şiddet ve düzensizliğin önlenmesi” amaçlanmıştır.

Bu amaçla Kanunun 18. maddesinde “Seyirden Yasaklanma” ve 22. maddesinde “Şiddete Neden Olabilecek Açıklamalar” Kurumları tesis edilmiştir.³⁰⁴

Kanunun 18. maddesinde Seyirden yasaklanma kararı karar verilen hakkında, müsabaka ve/veya antrenman yapılan “spor alanlarına” giremeyecektir. Kanunda belirtilen “spor alanları” ifadesinin nereleri kapsadığı ve nerelerin spor alanı olduğu Kanunun 3. maddesinin (g) bendinde açıklanılmıştır. Belirtildiği üzere spor alanları; “Spor müsabakalarının veya antrenmanların gerçekleştirildiği alanlar ile seyircilere ait seyir alanları, sporculara ait soyunma odası ve Kanunun uygulanması kapsamında spor yapmaya elverişli alanları” ifade etmektedir.

Kanunun 18. maddesinin 1. fıkrasına göre; “Kişinin, bu Kanunda tanımlanan veya yollamada bulunulan ilgili kanunlardaki suçlardan dolayı mahkemece kurulan hükümde,

³⁰² "<http://t24.com.tr/haber/olum-tehdidinde-bulunan-eski-kocaya-takilan-elektronik-kelepcecin-sinyali-kesilince-operasyon-basladi>" konulu ulusal haberi

³⁰³ "<https://www.sabah.com.tr/yasam/2018/03/09/istanbulda-siddet-goren-2-kadin-icin-elektronik-kelepceyle-koruma>" konulu ulusal basın haberi

³⁰⁴ www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/04/20110414-6.htm

hakkında güvenlik tedbiri olarak spor müsabakalarını seyirden yasaklanmasına karar verilir. Seyirden yasaklanma ibaresinden kişinin müsabakaları ve antrenmanları izlemek amacıyla spor alanlarına girişinin yasaklanması anlaşılır.” denilmiş ve doktrinde yapılan başka bir tanımda ise “ Yalnızca izleme amacıyla sportif müsabakaları ve/veya antrenmanların yapıldığı alanlara gelen kimselerin, bu alanlara girmelerinin engellenmesine dair verilen karar “seyirden yasaklanmadır” şeklinde açıklanmıştır.

Kanunun 18. maddesinin 3. fıkrasında ise “spor müsabakalarını seyirden yasaklama” şeklinde koruma tedbirine de yer verilmiştir. 18. maddenin 3. fıkrasında ise “Bu madde kapsamına giren suçlardan dolayı soruşturma başlatılması halinde şüpheli hakkında spor müsabakalarını seyirden yasaklama tedbiri derhal uygulamaya konulur” denilerek seyirden yasaklama şeklindeki koruma tedbirinin sadece 6222 sayılı kanunda belirtilen suçlar ile bu kanunda atfedilen Türk Ceza Kanununda bulunan kasten yaralama ve mala zarar verme suçlarında uygulanılabilecektir.

Fakat bunun istisnası 6222 sayılı kanunun 22. maddesinde belirtilen “Şiddete neden olabilecek açıklamalar” kurumunda belirtilen “Sporda şiddeti teşvik edecek şekilde basın ve yayın yoluyla açıklama suretiyle işlenebilecek kabahatler bakımından aynı Kanunun 22/3. maddesi gereğince idari tedbir olarak spor müsabakalarını seyirden yasaklama kararı verilebileceği” kabul edilmiş ve ilgili hakkında 18. maddenin 8. fıkrası uygulanmayacaktır. Kanunun 22. maddenin 3. fıkrasına göre kanunda düzenlenmiş kabahatlere ilişkin ancak kabahatler kanunda yer alamayan, fakat 6222 sayılı kanunla öngörülen bir yaptırım çeşidi düzenlendiği ortaya çıkmaktadır. Bu durumda ise idari yaptırım türünden spor müsabakalarını seyirden yasaklama kararı verilecektir.³⁰⁵

6222 sayılı kanun ile sporda şiddetin önüne geçilmesi amaçlanmış olup sportif faaliyetler sırasında kanunda belirtilen şartlara aykırılık gösteren kişiler hakkında kanunun 18. ve 22. maddesine göre hakkında yaptırım uygulanılanların denetim ve takip edilmesi içi 622 sayılı kanunda Elektronik İzleme yoluyla teknik takip yapılmasına dair bir hüküm bulunmadığı gibi hakkında tedbire hükmedilenlerin takibi kolluk tarafından takip edilmeleri veya imza atmaları şeklinde yapılmakta bu durum ise kişilerin denetlenmesinde tam bir sonuç vermemektedir.

Bunun aksine 622 sayılı Kanuna aykırı davranan kişilerin izlenmesi ve denetimlerinin elektronik izleme sistemi ile de yapılması durumunda kişinin belli bir yer veya bölgede izlenilerek spor alanlarına girişinin önüne geçilerek hem kanunun uygulanması hem de caydırıcılığı sağlanacaktır.

T.C. Anayasasının 12. maddesinde “Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir. Temel hak ve hürriyetler, kişinin topluma, ailesine ve diğer kişilere karşı ödev ve sorumluluklarını da ihtiva eder.” denilmiş, 13. maddesinde “Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve laik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.” Kuralı benimsenmiş olup 20. maddesinde ise, “Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına

³⁰⁵ YAŞAR, Yusuf (2013), “6222 Sayılı Sporda Şiddet Ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun’un 18. Maddesinde Yer Alan “Seyirden Yasaklanma” İle “Seyirden Yasaklama” Tedbirleri” konulu Makale, İstanbul, s.5-7

sahiptir, özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz. Milli güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlakın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak, usulüne göre verilmiş hakim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; kimsenin üstü, özel kağıtları ve eşyası aranamaz ve bunlara el konulamaz. Yetkili merciin kararı yirmidört saat içinde görevli hakimın onayına sunulur. Hakim, kararını el koymadan itibaren kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, el koyma kendiliğinden kalkar. Herkes, kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahiptir. Bu hak; kişinin kendisiyle ilgili kişisel veriler hakkında bilgilendirilme, bu verilere erişme, bunların düzeltilmesini veya silinmesini talep etme ve amaçları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığını öğrenmeyi de kapsar. Kişisel veriler, ancak kanunda öngörülen hallerde veya kişinin açık rızasıyla işlenebilir. Kişisel verilerin korunmasına ilişkin esas ve usuller kanunla düzenlenir.” kuralı kabul edilmiştir.

İHAS 8. maddesinde “Özel Hayatın ve Aile Hayatının Korunması” başlığında “herkesin özel ve aile yaşamına, konutuna ve haberleşmesine saygı gösterilmesi hakkına sahip olduğu; Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesinin “Mahremiyet Hakkı” başlıklı 17. md ise, hiç kimsenin özel ve aile yaşamına, konutuna veya haberleşmesine keyfi veya hukuka aykırı olarak müdahale edilemeyeceği; onuru veya itibarının hukuka aykırı saldırılara maruz bırakılmayacağına, herkesin bu tür saldırılara veya müdahalelere karşı hukuk tarafından korunma hakkına sahiptir.”³⁰⁶

Bundan dolayı elektronik izleme sistemi ile kişiler belli bir süre boyunca takip ve denetim altında olmalarından dolayı kendileri ve yanlarında bulunanlar sürekli olarak izlenilmektedir. Kişiler denetim altında oldukları süre boyunca özel hayatları rahat bir şekilde sürdürmeleri ve yükümlülük sona erdikten sonra bu süreçten kaynaklı olarak bir sorun yaşamamaları için haklarında yapılacak olan elektronik izlemeye dair faaliyetler de yasal düzenlemeler çerçevesinde, belli bir plan ve program dâhilinde yapılmalı ve kayıt edilen görüntülerin suç içermemesi halinde belli bir süre sonra imha edilmesi yükümlülerin kişisel verilerinin saklanması ve özel hayatları için önemlidir. Bu amaçla gerekli olan yasal düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

³⁰⁶ Danıştay 11. D. 13.06.2017 tarih, 2017/816 E., 2017/4906 Karar sayılı ilamında “657 sayılı Devlet Memurları Kanunu’nun 99 ve devam eden maddelerinde Devlet memurlarının çalışma saatleri ile günlük çalışma saatlerinin başlama ve bitme saatlerinin tespitine yönelik düzenlemelere yer verilmiş olmakla birlikte, kamu görevlilerinin mesaiye devam durumlarının kontrolü konusunda ayrıntılı bir yasal düzenleme mevzuatımızda bulunmamaktadır. İdarelerce, gelişen teknolojinin kamu hizmetlerinin etkin ve verimli yürütülmesini kolaylaştırıcı etki sağlaması amacıyla, kamu kesiminde kullanılmaya başlamasını doğal karşılamak gerekir. Ancak; teknolojinin kullanılarak kişisel verilerin kayıt altına alınması uygulamasının yukarıda belirtilen hükümlere uygun olması gerektiği kuşkusuzdur. Bu bağlamda, personelin yüz tanıma sistemi ile mesai kontrolünün yapılması uygulamasının, temel hak ve hürriyetler içerisinde sayılan özel hayatın gizliliği ilkesi kapsamında kişisel bilgi veya kişisel verilerin alınması kavramları içinde değerlendirilmesi gerekmektedir. Olayda, personelden kişisel veri alınması kapsamında olan “yüz tanıma sistemi” ile mesai takibi uygulamasının, kamusal alanda da olsa “özel hayatın gizliliği” ilkesi kapsamında bulunduğu açık olup, dava konusu işlem tarihi itibarıyla uygulamanın sınırlarını usul ve esaslarını gösteren bir yasal dayanağın bulunmaması, toplanan verilerin ileride başka bir şekilde kullanılmayacağına dair bir güvencenin mevcut olmaması göz önüne alındığında, yukarıda belirtilen temel haklar ve Anayasal ilkelerle bağdaşmayan dava konusu işleminde” denilmiştir.

KAYNAKÇA

Adalet Bakanlığı 2008 yılı CTGM DSYHSDB Konferansı, 17 nolu yayım

Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı 2017 yılı istatistikleri

Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı 2018 yılı istatistikleri

Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı el kitapçığı

AĞAR, Serkan (2006), “Kamu Kurumları (Hizmet Yerinden Yönetim Şekilleri) Teorisi” konulu makale

AKIN, Abdulkadir (2016), İnfaz Hukuku, Seçkin Yayınevi, 2. Baskı, Ankara,

AKSOY, Ramazan (2008), “Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması.”, http://www.yayin.adalet.gov.tr/31_sayiiçerik/M.RamazanAksoy.htm

ALDEMİR, Hüsnü (2014), Yakalama, Gözaltına Alma, Tutuklama ve Adli Kontrol, Ankara,

ALTINDAĞ, Özgür, Ege (2015), Ahmet, Türkiye’de Denetimli Serbestlik 10. Yıl Uluslararası Sempozyumu Bildiri Kitabı “Uluslararası Yaklaşımlar”, Ankara,

ALKAN, Nevzat (2005), “5275 Sayılı Ceza Ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun’un Adli Tıp Yönünden Değerlendirilmesi” konulu Makale, İstanbul,

ATALAY, Osman, “İnfaz Hukuku, Hapis Cezalarının İnfazı” konulu Sunum, Ankara,

AVCI, Mustafa (2014), Osmanlı Ceza Hukukuna Giriş, Mimoza Yayınları, Konya,

BAYRAK, Adem (2013), “Denetimli Serbestlik Kapsamındaki Seçenek Yaptırımlar”, konulu Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale

BOZAN, Mahmut (2015), “Üniter Yapıda Merkeziyet ve Adem-i Merkeziyetin Uyum” konulu makale

CEYLAN, Ebru (2013), “Türk Hukukunda Aile İçi Şiddet Ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesiyle İlgili Yeni Düzenlemeler” konulu Makale, TBB Dergisi, İstanbul,

ÇAKIN, Akın (2008), Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği Açısından Adli Kontrol, Adalet Dergisi, Çakın,

ÇETİNTÜRK, Ekrem (2008), “Onarıcı Adalet”, Ankara,

ÇOLAK, Haluk/Taşkın, Mustafa (2007), Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi, Ankara,

ÇOLAK, Haluk/Altun, Uğurtan (2006), “Denetimli Serbestlik Kavramının Yaptırım Teorisi ve Penolojik Bakımdan Tahlili ile Pozitif Hukukumuzdaki Düzenlemeler” konulu makale, Adalet Dergisi,

DONAY, Süheyl/Altunkaş, Aysun/Olgun, Eser (2013), Ceza Hukuku ve Ceza Yargılamasında Son Gelişmeler Semineri, Ankara

DÖNMEZER, Sulhi/ERMAN (1994), Sahir Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Hükümler, Beta Yayınevi, C. II, İstanbul,

DÖNMEZER, Sulhi/Erman, Sahir (1997), Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, Ankara,

DEMİRBAŞ, Timur, İnfaz Hukuku, (2017), 5.Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara,

EŞİTLİ, Ezgi AYGÜN (2016), “Kısa Süreli Hapis Cezası Ve Kısa Süreli Hapis Cezasına Seçenek Yaptırımlar” konulu Makale, AÜHF Dergi, Ankara,

GÜNAY, Mehmet (2012), “6284 Sayılı Kanuna Göre Koruyucu ve Önleyici Tedbirler” konulu Makale, TAA Dergisi, 10. Sayı, Ankara

GÖZLER, Kemal (2009), “Üniter Devlet ve Demokratik Açılım” konulu makale

GÖKÇEN, Ahmet (2000), “Cezanın Amacı ve Hürriyeti Bağlayıcı Cezaların İnfaz Sistemleri” konulu Makale, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Konya, s.212-213

HACIOĞLU, Burhan Caner (2005), 5271 Sayılı CMK’da Tutuklama Koruma Tedbirine Seçenek Olarak Düzenlenen Adli Kontrol Koruma Tedbiri Üzerine Bir İnceleme, Erzincan,

[http:// www.cte.adalet.gov.tr/menudekiler/elektronik_izleme/sergi_resim/resim.asp](http://www.cte.adalet.gov.tr/menudekiler/elektronik_izleme/sergi_resim/resim.asp)

<http://www.cte-ds.adalet.gov.tr/>

<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5271.pdf>

<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5395.pdf>

http://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/mevzuat_diger/denetimliserbestlik.pdf

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/04/20110414-6.htm>

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/03/20130305-7.htm>

<http://www.haberturk.com/120-bin-siddet-magduru-kadini-korumak-icin-sadece-30-e-kelepce-tahsis-edildi>

<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5275.pdf>

<http://t24.com.tr/haber/olum-tehdidinde-bulunan-eski-kocaya-takilan-elektronik-kelepcecin-sinyali-kesilince-operasyon-basladi>

<https://www.sabah.com.tr/yasam/2018/03/09/istanbulda-siddet-goren-2-kadin-icin-elektronik-kelepceyle-koruma>

İLGÜN, Candaş (2010), “Türk Hukukunda Denetimli Serbestlik ve Uygulamaları” konulu Yüksek Lisans Tezi,

İNCİ, Uslu Z. Ö. , (2011), “Bir Koruma Tedbiri Olarak Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Tutuklama” konulu Makale, Ankara

İnfaz Koruma Memurları Temel Eğitim Kitapçığı

JAFARLI, Ganbar (2017), “Adli Kontrol” Konulu Yüksek Lisans Tezi, Konya

“Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Kapsamında Teknik Yöntemlerle Takip Sistemlerinin Kullanılmasına Yönelik Pilot Uygulama İşbirliği Protokolü”

KAHRAMAN, Mehmet, “Koruma Tedbiri Olarak Adli Kontrol. ” konulu Yüksek Lisans Tezi

KAMER, Saadet (2012), “Denetimli Serbestlik Sistemi İçinde Kamu Yararına Çalışma”, konulu Yüksek Lisans Tezi, Ankara

KAMER, Vehbi Kadri (2007), Denetimli Serbestlik Kararlarının İnfazı, Ankara

KAMER, Vehbi Kadri (2005) İngiltere Ziyareti İzlenimleri, Sesleniş Gazetesi

KALE, Mustafa (2009), “Türkiye’de Denetimli Serbestlik Sistemi” konulu Yüksek Lisans Tezi, Sivas

KAYA, Buket Gülden (2011), “Suça Sürüklenen Çocuklar ve Denetimli Serbestlik”, Ankara

KESKİN, İbrahim (2008), Yurt Dışına Çıkış Yasağı

KOCA, Mahmut (2003), Tutuklamada Oranlılık İlkesi Çerçevesinde 2002 CMUK Tasarısının "Adli Kontrol" Tedbirinin Değerlendirilmesi, İzmir

KOCA, Mahmut (2003), Bir Koruma Tedbiri Olarak Yurtdışına Çıkarmama, Erzincan

KOÇ, Ziya (2013), “Elektronik İzleme ile Hapis Cezasının Konutta Çektirilmesi” Konulu Makale, Ankara Barosu Dergisi, Ankara

NURSAL, Necati (2005) Adalet Bakanlığınca Gerçekleştirilen Denetimli Serbestlik Konulu Seminerde Sunulan Tebliğ, Gayri Resmi Metin,

NURSAL, Necati/Ataç, Selcen (2006), Türk Denetimli Serbestlik ve Yardım Sistemi, Ankara,

NOYAN, Erdal, (2007), Ceza Davası, Ankara

NUHOĞLU, Ayşe/Ataç, Asiye Selcen (2015), “Denetimli Serbestlik Personeli” konulu makale, İstanbul Denetimli Serbestlik Müdürlüğü Dergisi

- ÖNDER, Ayhan (1963), “Ceza Hukukunda Tecil ve Benzeri Müesseseler (Mukayeseli Hukukta ve Hukukumuzda)”, İstanbul
- ÖZDEMİR, Metin (2011), “Denetimli Serbestlik Tedbiri Olan Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması ve Uygulaması” Yüksek Lisans Tezi, İstanbul
- ÖZBEK, Veli Özer (2013), Ceza Muhakemesi Hukuku
- ÖZGENÇ, İzzet (2017), “Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler”, 17 Baskı., Ankara
- ÖZGÜVEN, A. Duygu, (2009), Ankara Ceza Muhakemesi Kanunu Çerçevesinde “Adli Kontrol” konulu Makale, TBB Dergisi
- ÖZTÜRK, Bahri/ERDEM, Mustafa Ruhan (2017) “Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku”, Ankara
- ÖZTÜRK, Necla (2017), “Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun Getirdiği Bazı Yenilikler Ve Öneriler” konulu çalışma, İNÜHF Dergisi, 8. Sayı, Antalya
- ŞENTUNA, Mustafa Tarık (2007), 5271 Sayılı CMK’da Tutuklama ve Adli Kontrol, Ankara
- TURHAN, Faruk/Altıkat, Abdurrahim (2012), “Yeni Bir Ceza İnfaz Usulü Olarak Denetimli Serbestlik Ve Bu Usulden Yararlanma Şartları” konulu Makale, Isparta
- Türkiye İstatistik Kurumu 01.12.2017 tarih ve 24676 sayılı Raporu
- Türkiye İstatistik Kurumu 27.09.2017 tarih, 24640 sayılı “Hayat Tabloları, 2014-2016” konulu Haber Bülteni
- ULUDAĞLI, N. PEKEL (2012), “Hükümlülerin Denetiminde Ve Topluma Kazandırılmasında Yeni Bir Yöntem Olarak Elektronik İzleme” konulu makale, AÜHF Dergisi, Ankara
- USTA, İbrahim (2005), “Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetleri”, CTGM Sesleniş Gazetesi
- USTA, İbrahim; Öztürk, Hakan (2010), “Denetimli Serbestlik”, Ceza Hukuku Dergisi, Ankara
- ÜÇÖK, Coşkun/ Mumcu, Ahmet/Bozkurt, Gülnihal, Türk Hukuk Tarihi, Turhan Kitabevi, Ankara, 2008
- ÜNAL, Osman Gazi, Yurtlu, Fatih, “Ceza İnfaz Hukuku Ders Notları”, Ankara
- ÜNVER, Yener; Hakeri, Hakan (2017), Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara
- Varol, Asaf/Yıldırım, Nilay (2015), “Türkiye’de Denetimli Serbestlik 10. Yıl Uluslararası Sempozyumu”,

YAŞAR, Osman (2011) Yeni içtihatlarla uygulamalı ve yorumlu ceza muhakemesi kanunu. Ankara

YAŞAR, Yusuf (2013), “6222 Sayılı Sporda Şiddet Ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun’un 18. Maddesinde Yer Alan “Seyirden Yasaklanma” İle “Seyirden Yasaklama” Tedbirleri” konulu Makale, İstanbul

YAVUZ, Hakan A. (2011), “Ceza Adalet Sisteminde Denetimli Serbestlik Sistemi Doktora Tezi, Ankara,

YAVUZ, Hakan A., “Denetimli Serbestliğin Türk Ceza Adalet Sistemindeki Tarihsel Gelişimi” konulu Makale, Ankara,

YAVUZ, Hakan A. (2011), “Denetimli Serbestliğin Türk Ceza Adalet Sistemindeki Tarihsel Gelişim Süreci” konulu Makale, Ankara

YENİSEY, Feridun/Nuhoğlu, Ayşe (2017), Ceza Muhakemesi Hukuku Ders Kitabı, İstanbul,

YÜCEL, Mustafa Tören (1986), “Kriminoloji-Suç ve Ceza”, Adalet Teşkilatını Güçlendirme Vakfı Yayını,

YÜZÜNCÜDÜR, Ahmet (2015), “Adli Kontrol” Konulu Yüksek Lisans Tezi, İstanbul,

ZAFER, Hamide (2013), Ceza Hukuku Genel Hükümler, Beta Yayınları, İstanbul,

YÜKSEK YARGI KARARLARI

Anayasa Mahkemesi Kararları

- Anayasa Mahkemesi'nin 19.12.2017 tarih, 2014/546 Esas sayılı Bireysel Başvuru kararı

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları

- AİHM 2. Daire 22.03.2016 tarih, 2010/646 Esas sayılı M.G. / Türkiye'ye Karşı Dava

Yargıtay Kararları

- Yargıtay 11.Ceza Dairesi 20.11.2013 Tarih, 2013/17771 Esas ve 2013/17233 sayılı Kararı
- Yargıtay 9.Ceza Dairesi 11.07.2007 Tarih, 2007/4065 Esas ve 2007/6197 sayılı Kararı
- Yargıtay 1.Ceza Dairesi 17.04.2017 Tarih, 2017/1163 Esas ve 2017/1266 sayılı Kararı
- Yargıtay 1. Ceza Dairesi 19.12.2016 Tarih, 2016/4132 Esas ve 2016/4345 sayılı Kararı
- Yargıtay 8. Ceza Dairesi 31.10.2017 Tarih, 2017/8925 Esas ve 2017/12140 sayılı Kararı
- Yargıtay 1. Ceza Dairesi 06.11.2017 Tarih, 2017/1575 Esas ve 2017/3697 sayılı Kararı
- Yargıtay 18. Ceza Dairesi 15.02.2016 Tarih, 2015/31446 Esas ve 2016/2681 sayılı Kararı
- Yargıtay 1. Ceza Dairesi 19.12.2016 Tarih, 2016/4859 Esas ve 2016/4343 sayılı Kararı
- Yargıtay 3. Ceza Dairesi, 12.11.2013 Tarih, 2012/35091 Esas, 2013/39709 sayılı Kararı
- Yargıtay 7. Ceza Dairesi 11.01.2017 Tarih, 2016/18844 Esas ve 2017/144 sayılı Kararı
- Yargıtay 20. Ceza Dairesi 24.10.2017 Tarih, 2017/6301 Esas ve 2017/5363 sayılı Kararı
- Yargıtay 18. Ceza Dairesi, 11.09.2017 Tarih, 2017/1891 Esas 2017/8587 sayılı Kararı
- Yargıtay 4. Ceza Dairesi, 15.10.2015 Tarih, 2013/20746 Esas, 2015/35813 sayılı Kararı
- Yargıtay 13. Ceza Dairesi, 03.07.2014 Tarih, 2014/17398 Esas ve 2014/23450 sayılı Kararı
- Yargıtay 23. Ceza Dairesi, 24.02.2016 Tarih, 2015/14654 Esas ve 2016/1940 sayılı Kararı
- Yargıtay 9. Ceza Dairesi, 21.12.2016 Tarih, 2016/2219 Esas ve 2016/8792 sayılı Kararı
- Yargıtay 12. Ceza Dairesi, 27.05.2014 Tarih, 2013/19363 Esas ve 2014/12957 sayılı Kararı
- Yargıtay 1. Ceza Dairesi, 23.05.2016 Tarih, 2016/3193 Esas ve 2016/2613 sayılı Kararı
- Yargıtay 12. Ceza Dairesi, 07.05.2014 Tarih, 2014/9940 Esas ve 2014/11157 sayılı Kararı
- Yargıtay 18. Ceza Dairesi, 07.06.2017 Tarih, 2015/34904 Esas ve 2017/7328 sayılı Kararı
- Yargıtay 23. Ceza Dairesi, 14.12.2016 Tarih, 2015/18875 Esas ve 2016/10717 sayılı Kararı

Danıştay Kararları

- Danıştay 5. Dairesi, 10.12.2013 tarih, 2013/5342 Esas ve 2013/9525 sayılı Kararı
- Danıştay 15.Dairesi, 11.09.2014 tarih, 2014/4652 Esas sayılı Y.D. Kararı
- Danıştay 11. Dairesi 13.06.2017 tarih, 2017/816 Esas, 2017/4906 sayılı Kararı